

אספקלריא לשמיני עצרת ושמחת תורה
תשפ"א

באהלה של תורה / הרב יהודה אייזנשטיין, מח"ס 'אהל מועד'

כולל ישיבת מיר ירושלים

"הקב"ה שמח בחלקו", בשמיני
עצרת מתעורר אהבת ה' לעמו על ידי
ה'סעודה קטנה'

ביום השמיני עצרת תהיה לכם כל
מלאכת עבדה לא תעשו (במדבר כט,
לה)

"סעודה קטנה כדי שאהנה ממך"

א] בגמ' בסוכה (נה, ב) אמר רבי
אלעזר הני שבעים פרים כנגד מי? כנגד
שבעים אומות. פר יחידי למה? כנגד
אומה יחידה. משל למלך בשר ודם שאמר
לעבדיו עשו לי סעודה גדולה ליום אחרון
אמר לאוהבו עשה לי סעודה קטנה כדי
שאהנה ממך. ופרש"י "אין לי הנייה
וקורת רוח בשל אלו אלא בשלך".

א] וראוי להבין מהו המושג שנתייחד
שמיני עצרת להיות יום שהקב"ה אומר
להביא בו קרבנות "כדי שאהנה ממך".

ב] כיצ"ב איתא בזוהר (ויקרא לב, א)
לגבי שמיני עצרת: דהא ליומא אחרא
זמינין לאשתעשעא במלכא לנטלא מני'
ברכאן לכל שתא, ובההוא חדוותא לא
משתכחי במלכא אלא ישראל בלחודייהו
כו', ועל דא כתיב (מלאכי א, ב) "אהבתי
אתכם אמר ה' וגו'".

ושב צ"ב מדוע נתייחד יום שמיני עצרת
להיות יום שישראל משתעשעים בו עם
הקב"ה, וכמו"כ הוא יום שבו מתעורר
במיוחד אהבת ה' לעמו ישראל.

ג] עוד צ"ע בדברי רש"י בפרשת פנחס
שמחד גיסא עה"פ (במדבר כט, לה)
"עצרת תהיה לכם" מביא מה שאמרו
במדרש "שכל ימות הרגל הקריבו כנגד
שבעים אומות, וכשבאין ללכת אמר להם,
המקום בבקשה מכם עשו לי סעודה
קטנה כדי שאהנה מכם".

ואילו מיד אחר כך עה"פ (שם, לו) "פר
אחד איל אחד" כותב "לשון חיבה הוא
זה, כבנים הנפטרים מאביהם והוא אומר
להם קשה עלי פרידתכם עכבו עוד יום
אחד. משל למלך שעשה סעודה וכו'
כדאיתא במס' סוכה".

ולכאורה שני ענינים נאמרו כאן, מחד
גיסא מבואר שהתכלית הוא שהקב"ה
יהנה מישראל, ומאידך גיסא מבואר
שהמטרה היא כדי שלא יהיה קושי
בפרידה.

ועלינו לבאר מה הקשר והשייכות בין
שני הענינים.

הקב"ה שמח בחלקו

ב] נקדים לבאר את המושג "שהקב"ה
נהנה מאתנו".

דהנה בתנא דבי אליהו (פרשה א)
איתא ש"הקב"ה שמח בחלקו". ומוהר"ח
מואלז'ין זצ"ל שאל את רבו אדונינו
הגרא"א, מה הכונה שהקב"ה שמח
ב"חלקו", הרי לה' הארץ ומלוואה? והשיב
לו, שכונת חז"ל הוא שהקב"ה שמח במה
שבחר בישראל שהם נקראים חלקו של
הקב"ה כמש"נ (דברים לב, ט) "כי חלק
ה' עמו". והקב"ה שמח בישראל בכל
מצביהם, גם אם לפעמים יורדים
ממדרגתם הרוחנית, שוכן הוא אתם
בתוך טומאתם. ושמח הוא בחלקו במה
שבחר לו את ישראל לעם ולא יטשם ולא
יעזבם לעולם ועד.^א

וכידוע שלעם ישראל יש הנהגה
מיוחדת עם הקב"ה, שלא נמסרו לשום
שר או מושל ומונהגים רק על ידו יתברך.
וזוהו חלקו של הקב"ה ובזה כאמור הוא
שמח גם אם עושים עבירות כו'.

והנה במאמרים לחג הסוכות (במקו"א)
נתבאר שכל קרבנות החג של סוכות הם
כנגד שבעים אומות העולם, ואחרי שקבלו
אומות העולם את מזונם בסוכות, אז
שייך לסלק את כל האורחים שקיבלו את
מזונם, ואז בא הזמן ליהנות בשלימות
מההנהגה המיוחדת של הקב"ה עמו,
ואז אנו בבחינת בני הבית אשר יושבים
לבדם ממש.

וזוהו מה שאמרו חז"ל בנוגע לשמיני
עצרת שהקב"ה נהנה מכם. וכמש"כ
המהרש"א (סוכה נה, ב) שמהקרבנות
של כל ימות החג (שבעים פרים) שהם
כנגד אומות העולם, אין הקב"ה נהנה כי
אם השרים שלהם של מעלה נהנין מהם,
אבל הפר יחידי שהוא ביטוי כנגד האומה
יחידה שהם "חלק ה' עמו" מזה הקב"ה
נהנה.

וזוהו גם מה שמבואר בזוהר ששמיני
עצרת הוא יום שישראל משתעשע בו עם
הקב"ה – מאחר שביום זה נשלם
ההנהגה של "כי חלק ה' עמו", ואז
מתעורר ומאיר אהבת ה' לישראל,
ולפיכך ישראל משתעשעין בו עם הקב"ה.

וזוהו השייכות בין מה ש"הקב"ה נהנה
מכם" לקושי הפרידה. כי הנה מה שמועיל
ה"סעודה קטנה" שלא יהיה קושי
בפרידה, ידוע מה שביאר בזה בשפתי
חיים דמאחר שאנו נמצאים לבדינו עם

^א מובא בספר 'חפץ חיים על התורה' פר' האזינו
עה"פ "כי חלק ה' עמו".

הקב"ה לפיכך אנו נדבקים בו ולא נפרדים
ממנו.
נמצא שמה שאנו נמצאים לבדינו עם
הקב"ה פועל שני ענינים. האחד – מצדינו
שע"ז אנו נדבקים בו ולא נפרדים ממנו.
והשני – מצד הקב"ה שנשלם ההנהגה
ש"כי חלק ה' עמו" והקב"ה שמח ונהנה
מזה.

קשה עלי פרידתכם

ג] ולצורך תוספת הבנה במה ש"הקב"ה
נהנה מכם" ובצד השווה בין זה לקושי
הפרידה, נביא בזאת דברים נפלאים
שכותב השם משמואל (שמיני עצרת
תרע"ד) וזהו הבנה חדשה באי קושי
הפרידה. ואלו דבריו:

הנה כשאדם נותן דבר לחברו שייך בזה
שני ענינים, גוף הדבר שחברו השיג, וגם
את החיבור שבין הנותן והמקבל. והנה
כשאדם מוכר חפץ לחבירו והמוכר מקבל
המעות והולך לו, יש בו רק את הענין
שהמוכר מקבל את גוף המעות, אבל אין
כאן חיבור בין המוכר והלוקח. אבל למשל
בקידושי אשה הרי בלא"ה הבעל לא קונה
שום קנין אישות רק בנשואין ולא
בקידושין, אלא הענין של קידושי אשה
הוא שבמה שנותן לה משהו היא
מתחברת אליו. ואמנם גם במכירה עכ"פ
בשעת הנתינה מתחברין אבל אח"כ זה
פונה לכאן וזה לכאן, אבל קידושי אשה
שכל ענין הנתינה הוא החיבור, ממילא
נשאר החיבור לעולם אפילו אם נתאכלו
המעות.

גם בשפע הניתן מהשמים זה מתחלק,
שפעמים השפע שניתן הוא רק במטרה
כדי להחיות את המקבל והוא מקבל את
השפע והולך לו, אך פעמים שכונת
נתינת השפע הוא במטרה שהמקבל יהיה
לו חיבור בלמעלה.

והענין חלוק בין ישראל ואומות העולם.
כי השפע שניתן לישראל הוא במטרה כדי
שיהיה להם חיבור בעליונים כמו בקידושי
אשה, אבל אומות העולם שכל מטרתם
בקבלת השפע הוא רק כדי לקבל את גוף
השפע ולא למטרת חיבור, ממילא כך גם
ניתן להם השפע בצורה כזו בלי חיבור
מאחר ואינם ראויים לחיבור.

אך הנה עם ישראל מיתלא תלי וקיימי
באומות העולם, וכמו שמאריך הרמח"ל
(במאמר החכמה) לבאר שכל יניקתם של
אומות העולם הוא דרך ישראל. וכ"כ
הגרא"א (רות א, ו) שכל הטוב הנמשך
לאומות העולם הוא בשביל ישראל,
ובזכות ישראל נהנים גם העכו"ם. וכמו
שמבואר בגמ' ביבמות (סג, א) שגם
משפחות הדרות באדמה אין מתברכות
אלא בשביל ישראל ואפילו ספינות

הבאות מגליא לאספמיא אין מתברכות
אלא בשביל ישראל.

וממילא כל זמן שניתן שפע לכל כלל
העולם, לא יתכן שתהיה הניתנה מעין
חיבור דוגמת קידושי אשה, שהרי בכלל
העולם ישנם גם אומות העולם שאינם
ראויין לחיבור, ואף שבהכרח בשעת
קבלת השפע יש כאן איזה חיבור, מ"מ
אח"כ לא נשאר כלום מהחיבור הזה.

ומכיון שבסוכות נהנין גם אומות העולם,
לכן אומר הקב"ה "קשה עלי פרידתכם",
מאחר שבדרך שכזו אחר כך תהיו
נפרדים. והעצה לזה הוא שתתעכבו עמי
עוד יום אחד וביום זה מקבלין רק ישראל
לבדם, ואז ניתן להם השפע דוגמת
קידושי אשה שישאר החיבור ולא יפרדו
(עכ"ד).

ועפ"ז יש לנו הבנה עמוקה במה
ש"הקב"ה נהנה מכם" – מאחר שזהו יום
של שפע בצורה של חיבור, וזהו השעשוע
של ישראל עם הקב"ה.

ונמצא גם לפי הבנה זו, שהמטרה שלא
יהיה קושי הפרידה ומה שהקב"ה נהנה
מכם – הם ב' פרטים שמשלימים זה את
זה.

"ברוך שחלק מחכמתו"

[ד] והנה מש"כ השם משמואל שעם
ישראל מקבל את השפע מהקב"ה בצורה
של מטרת חיבור, זהו באמת עומק
המושג של "כי חלק ה' עמו".

כי הנה בגמ' בברכות (נח, א) מובא
שהרואה חכמי ישראל מברך "ברוך
שחלק מחכמתו ליראיו", והרואה חכמי
אומות העולם מברך "ברוך שנתן
מחכמתו לבשר ודם".

וראוי לעמוד על שינוי הלשון שאצל
חכמי ישראל אומרים ש"חלק" ואילו אצל
אומות העולם אומרים ש"נתן".

ומבאר המג"א (או"ח רכד, ד) שישאל
הם חלק אלוה-ודבקים בו לכן אומר
שחלק.

וביתר ביאור כותב בזה הגר"א (אמרי
נועם שם) וז"ל כי למקבלי התורה שהם
חלק אלוה ממעל שייך לומר שחלק –
שנתן חלק ממנו. אבל באומות העולם נתן
דבר ולא מעצמו כמו שאמר (בראשית
כה, ו) "ולבני הפלגשים נתן מתנות" וכתב
רש"י שם שם טומאה מסר להם ע"כ.

ונתבארו הדברים ביתר הרחבה בדברי
הט"ז (רכד, א) וז"ל דכשאתה אומר
"חלק" צריך אתה לדעת ממי נחלק, נמצא
שיש יחוס לחלק אחר מי שנתחלק ממנו.
משא"כ באומות שאין להם יחוס אחרי
הנותן כמו כל מתנה דלית בה אחריות על
הנותן אלא מה שזכה זכה ותו לא. ועל כן
אמר הכתוב (בראשית כה, ו) "ולבני

הפלגשים נתן אברהם מתנות" ואמרו
בגמ' (סנהדרין צא, א) שם טומאה מסר
להם הוא – ג"כ על הכוונה שזכרתי
שאחר שנתן להם מתנה זו שוב אין
דביקות בנותן.

[ומוסיף הפמ"ג לבאר דבר נפלא ונורא.
שישראל שחוטאים זה ע"ד "צור ילדך
תשי", ודבוקים בו יתברך על דרך "השוכן
אתם בתוך טומאתם" וזהו האחריות על
הנותן. אבל אומות העולם זה בגדר של
"ולבני הפלגשים נתן מתנות שם טומאה"
והיינו הזוהמא נפרד ממנו ונשאר בהם
ואין אחריות על הנותן].

ומבואר שהמושג "חלק" הוא שיש
שייכות והתייחסות לחלק שהוא בא ממנו,
וזה רק אצל עם ישראל ולכן נוסח הברכה
הוא "ברוך שחלק", לא כן אצל אומות
העולם ששם צורת הקבלה היא לקבל את
השפע ולא למטרת חיבור, ולכן אצלם
נוסח הברכה זה "ברוך שנתן".

[וזה נראה גם הכונה בדברי רש"י
(דברים יח, יג) עה"פ "תמים תהיה עם ה'
אלקיך" שכותב וז"ל "התהלך עמו
בתמימות ותצפה לו ולא תחקור אחר
העתידות אלא כל מה שיבא עליך קבל
בתמימות ואז תהיה עמו ולחלקו".

וראוי להבין מהו כונת רש"י שתהיה עמו
"ולחלקו" (מקור דברי רש"י הוא בספרי
(שופטים פ"ק קעג) שאמרו "כשאתה
תם חלקך עם ה' אלקיך". ופירשו הרא"ם
והגור אריה שם דשיעור המקרא הוא
כש"תמים תהיה" אז אתה "עם ה'
אלקיך" וזהו השכר).

ולהנ"ל מבואר הדבר היטב, כי הליכה
בתמימות זהו שיא הדביקות והשתייכות
להש"ת, ואז ודאי יש שייכות לחלק למה
שהוא בא ממנו.²

וכדברי הרמב"ם (פ"ג מהלכות שמיטה
ויובל ה"ג) שכותב ש"לא שבט לוי בלבד
(נאמר עליהם "אני חלקך ונחלתך") אלא
כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה
רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד
לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את ה'
**והלך ישר כמו שעשה האלקים ופרק
מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר
בקשו בני האדם** הרי זה נתקדש קדש
קדשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם
ולעולמי עולמים ויזכה לו בעה"ז דבר
המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללוים. הרי

² וע"ע באלשיך (ירמיה ב, ג) שכתב לבאר מש"נ
שם "זכרתי לך כו' לכתך אחרי במדבר כו' קדש
ישראל לה" – שגם "לכתך אחרי" חשבתי לך
לחסד כי מאחר ש"קדש ישראל לה" כי נפשותם
חלק אלוך ממעל ודרך החלק ללכת אחר הכל וללוי
הוא שואף, ועל כן מצד מה שהוא לה' שה' הוא
הכל וישראל חלק ממנו על כן כדבר טבעי היה
לכתך אחרי במדבר ע"ש.

דוד ע"ה אומר ה' מנת חלקי וכוסי אתה
תומיך גורלי ע"כ.

ומבואר להדיא בדברי הרמב"ם שלזכות
להיות חלק ה', הוא מכח מה שהאדם
הולך ישר ופורק מעל צוארו חשבונות
רבים וכד' רש"י הנ"ל לא לחקור אחר
העתידות אלא כל מה שיבוא על האדם
יקבל בתמימות.

והדבר מפורש גם בגמ' בנדרים (לב, א)
שאמרו שם כל המתמים עצמו הקב"ה
מתמים עמו שנא' (תהלים יח, כו) "עם
גבר תמים תתמם".

ועוד אמרו שם: כל המתמים עצמו שעה
עומדת לו שנא' (בראשית יז, א-ד)
"התהלך לפני והיה תמים" וכתוב "והיית
לאב המון גוים". וביאר המהרש"א שם:
שאברהם אבינו היה תמים עם ה' לבטוח
בו ולא שמע לאצטגנינים ולהוברי
השמים, ולכן התמים הקב"ה עמו לשנות
מזלו שלפי מזלו לא היה ראוי להוליד
כמבואר בגמ' שם.

ומבואר שמי שהולך בתמימות עם ה'
זוכה להנהגת "כי חלק ה' עמו" שהוא
כאמור לא להיות מסורים בידי מזל וכדו'
רק בידו יתברך שאז אין אנו תלויים בשום
מזל (וכמש"כ הרמב"ן (בראשית יז, א)
שמה שנולד בן לאברהם אבינו נגד
המזלות הוא מכח הנהגת "חלק ה' עמו"
שלא יהיו תחת ממשלת כוכב ומזל ע"ש).
ובמקו"א ביארנו שהנהגת "כי חלק ה'
עמו" מיוחס ליעקב, מאחר שיעקב הוא
איש תם.

לתגובות: 5322906@gmail.com

באר צבי / הרב צבי קריזר, ראש

כולל 'נזר אברהם' ומג"ש

בביהכ"נ איצקוביץ' בב"ב, מח"ס

באר צבי

מתיקות התורה

בהתקרב היום הגדול של שמיני עצרת
הבעל"ט, שומה עלינו להבין מהו כל
מהות השמחה שאנו עושים בשמחת
תורה, מה בכך שסיימו לקרא את חמשה
חומשי תורה, לכן יש לרקוד זמן כה רב?
[הכוונה כמובן לשנים כתיקון וכפי
שהורגלנו עד כה, שהיו מקומות
שהריקודים בהם ארכו שעות ארוכות].
ועוד קשה, וכי יש בכלל מושג של "סיום"
על לימוד התורה, וכי האדם מסוגל לסיים
על שגומרים לקרא התורה?

וכמו כן יש להבין את מאמר הגמ'
במסכת שבת (ק"ח): שאב"י היה עושה
סעודה על סיומי מסכת של תלמידיו,
וקשה כנ"ל מה יסוד שמחה זו? וכי

ביהדות יש מושג של סיום?! הסיום האמיתי הוא רק בשעת פטירתו של האדם מן העוה"ז כאשר מסיים את שליחותו כאן בעולם. וכל עוד שיש חיים לפניו הוא למעשה כעומד בהתחלה, כי תמיד הוא בתחילתו של חלק נוסף מחייו.

השמחה מבטאת הכרה ביקרות ומתיקות התורה

ונראה לבאר שיש כאן יסוד גדול, כי הנה ידוע שהשמחה קושרת את האדם לדבר, וממילא ככל ששמח בתורה זה משריש אצלו יותר אהבה לתורה, ואם כן יתכן לומר השמחה בסיום ובשמחת תורה איננה דוקא על עצם הסיום, אלא על עצם החיבור לתורה, ולפי מה שהאדם שמח בו נוכל לדעת מהותו, אם שמח מדברים גשמיים או מדברים רוחניים ורוממים.

ומה שקבעו לשמוח בשעת סיום התורה או סיום מסכת, כי אז יכול האדם להוסיף עוד אהבה לתורה יותר במה שמתחיל שוב מבראשית, או מסכת חדשה, כי התענוג שיכול האדם לקבל בתורה הוא שונה במהותו מכל שאר התענוגים, כי בניגוד להנאה שיש לאדם מן המאכלים, אפילו אם יהיה מה שמאוד אהוב עליו, מ"מ כשירבה מזה יותר מדאי, יגיע למידה שכבר קץ בה, ואילו בתורה כמה שלומד יותר נעשה יותר תאב ורעב ללימוד.

ובספר "בינה לעיתים" לרבינו עזריה פיגו (סוף דרוש מ"ה) ביאר את הפסוק 'הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש' וגו' (תהילים י"ט י"א), וז"ל: ידוע כי הדבר המתוק, כשיטעום האדם ממנו שיעור מוגבל, יערב לו ולא יקוץ בו, אך בהרבות מאכלו ממנו, יהיה אליו לזרא ומואסו, כאשר הזהיר החכם עליו השלום, באומרו (משלי כ"ה ט"ז) "דבש מצאת אכול דיין, פן תשבעו והקאותו". ואולם בולמוס אהבת הכסף אינו כן, כי "אוהב כסף לא ישבע כסף" (קהלת פרק ה' ט'), וכל אשר ירבה עשרו יגדל עוד כח חמדתו ליותר ויותר, כמאמרם ז"ל (קהלת רבה א' י"ג) אין אדם נפטר מן העולם וחצי תאותו בידו. ועתה אמר: מסגולת מעלת דברי התורה ומצוותיה, כי נמצא בהם טבע החמדה על התוספת והריבוי וכוסף ההשפעה, יותר מהזהב ויותר ממי שיש לו פז רב, שבהתרבות לו הזהב, תתרבה החמדה על ריבוי יותר גדול, וזה ענין נפלא, בהיותם מתוקים מדבש ונופת צופים, שטבע מתיקות הדבש מחייב הסתפקות בשיעור בינוני, כדי שלא יתעב את הדבש אם יסתפק ממנו הרבה, אבל בדברי תורה על אף מתיקותם העצומה, לעולם תשאר החמדה, וככל שירבה יותר

בתורה, כך תתגבר יותר החמדה אליה, עד כאן תוכן דבריו שם.

ונמצינו למידים שיש בתורתנו הקדושה את שתי המעלות, א. שנחמדים יותר מזהב ומפז רב, וככל שירבו ללמוד ולעסוק בתורה כן תתרבה החמדה אליה. ב. שמתוקים מדבש ונופת צופים, שאין הלימוד בתורה רק חמדה חיצונית, אלא יש בה תענוג של מתיקות יותר מהאוכל דבש ונופת צופים. וזהו החידוש הנפלא שבתורתנו הקדושה שקיימים בה שתי המעלות גם יחד, המתיקות והחמדה, ואינם סותרים זה את זה, אלא קיימים יחדיו, גודל המתיקות עם ריבוי החמדה.

ברכת התורה לאחריה נלמדת מברכת המזון

וביסוד זה יש לבאר גם דברי הגמ' בברכות (כא.), א"ר יוחנן למדנו ברכת התורה לאחריה מן ברכת המזון מק"ו, וברכהמ"ז לפנייה מן ברכת התורה מק"ו. ברכת התורה לאחריה מן ברכת המזון מק"ו: ומה מזון שאין טעון ברכה לפניו טעון לאחריו, תורה שטעונה לפנייה (מפסוק כי שם ה' אקרא) אינו דין שטעונה לאחריה. וברכהמ"ז לפנייה מן ברכת התורה מק"ו, ומה תורה שאין טעונה לאחריה טעונה לפנייה, מזון שהוא טעון לאחריו אינו דין שיהא טעון לפניו. ע"כ.

ומקשים, שלכאורה הדברים סותרים, כי אם אנו לומדים ברכה"ת לאחריה מן ברכהמ"ז שטעון לאחריו כ"ש שטעון לפניו, יוצא איפוא שאנו מניחים בהנחה שלאחריה הדבר עדיף, ולכן ברכה"ת שטעונה לפנייה כ"ש שטעונה לאחריה. וא"כ כיצד בצד השני אומרים להיפך, שלומדים ברכהמ"ז לפנייה בק"ו מלאחריה, דמשמע שלפניה עדיף. וביאר בספר "הפלאה" בהקדמתו, וכעני"ז תירץ הגר"א, שהכוונה ב"לפניה" או "לאחריה" הוא כך, מתי עדיף יותר לברך האם כשהוא שבע או כשהוא רעב. ולומדים מברכהמ"ז, במזון וכן בכל הנאה גשמית - לפני שאדם אוכל הוא רעב ויש לו תאוה והנאה מהאוכל, אך לאחר שסיים לאכול - נגמרה ההנאה מהאוכל, ואין יותר חשק לזה. ולכן, אם התורה אמרה שלאחר האוכל, כשאין יותר חשק, יש לברך, קל וחומר שצריכים לברך תחילה, כשיש את כל החשק.

אולם בתורה וברוחניות - זה בדיוק ההיפך: אדם שלא למד הוא שבע, אבל כשהוא מתחיל ללמוד הוא מגלה עד כמה עדיין אינו יודע ו"התיאבון" הולך ומתגבר. וככל שלומד יותר כך יותר מתענג ותאב ללמוד עוד. וממילא דין ברכת התורה לאחריה נלמד מקל וחומר מברכת המזון:

אם מברך ברכת המזון כשהוא שבע וקל וחומר שמברך כשהוא רעב, נמצא שלגבי ברכת התורה שהפסוק אומר שיש לברך לפנייה כשהוא שבע, קל וחומר שיש לברך לאחריה כשהוא רעב!

~ ידוע על הגאון רבי אהרון קוטלר זצ"ל שבזמן ההפצצות בירושלים התחבא תחת השולחן יחד עם כולם. כולם צרחו צרחות אימים ואילו הוא ביקש: "ריבוננו של עולם, עוד לא גמרת את הש"ס..."

ולפי"ז ביאר הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל גם מה שאנו אומרים בתפילת השבת "ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג עם מקדשי שביעי כולם ישבעו ויתענגו מטובך, ולכאורה, כיצד אפשר להמשיך ולהתענג לאחר שכבר שבעים? אלא כך זה בדבר רוחני, ככל שהאדם שבע יותר כך בעצם נהיה רעב יותר, ולכן השבת שנתן לנו הקב"ה, שהיא רוחנית, "כולם ישבעו ויתענגו מטובך". ככל ששבעים ממנה, נהיים רעבים יותר ורוצים להתענג ממנה עוד ועוד.

ובזה שמעתי לבאר גם הפסוק במשלי "אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה" וגו', כי רק בתאוה לכסף מצאנו מה שאין בשאר תאוות העולם שכמה שיש לאדם זה לא מספיק לו, וכך צריך גם ללמוד תורה.

כל רגע של לימוד שוה כדי לשמוח בשמחה גדולה ועצומה

מסופר כי בתום ההקפות שהתקיימו ביום שמחת תורה בביהמ"ד 'תפארת בחורים' בירושלים, ליוו קבוצת תלמידים את מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל לביתו בשירה. בדרך דיבר הרב על הצורך לשמוח בלימוד התורה וקיום המצוות, וחזר על דברי המשנה ברורה (סי' תרס"ט ס"ק י"א) כי העידו על האריז"ל שאמר שהמעלה העליונה שהשיג באה לו דוקא ע"י שהיה משמח בכל עוז בשמחה של מצוה. שאל אחד התלמידים, הניחא מי שיכול ע"י כישוריו להגיע לדרגות גבוהות בלימוד כמו האר"י והרבי, אך מה יעשה מי שלא זכה לכך? השיב הגרי"ש במשל הידוע של הרע"א על הפסוק שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב (תהילים קי"ט קס"ב), מלחמה בין שתי מדינות הוכרעה, והחייל מתחיל לתחוב לכיסו שלל כפי יכולתו, רבינו הדגים בגופו כשהוא מצביע על כיסו שלו, החייל מכניס כאן בכיסו המכנסיים, וכאן בכיס החולצה וזהו, יותר אין מקום לשאר האוצרות. מצד אחד מתמלא שמחה על מה שהצליח למלא, אך מאידך עצוב שאין לו עוד מקום לעיקר השלל ונאלץ להשאירו. כך אומר דוד לגבי התורה

שמח על מה שמצא בתורה אף שעדיין מצטער על שאין בידו לאסוף הכל. ממילא בשמחת תורה כל אדם מרגיש שהשאר בחוץ שלל רב... אבל צריך לשמוח על מה שהצלחנו לקחת.

שאל התלמיד, עדיין קשה לשמוח, החייל מהמשל לפחות אגר שלל כפי יכולתו ומילא את כיסיו, אך יש רבים מבנ"א שלא זוכים למלא כיסיהם אפילו במה שבכוחם לקבל מן התורה, ואיך ישמחו? השיב מרן זצ"ל, למרות זאת, כל השגה קטנה מהתורה, כל הבנה, כל ידיעה בתורה, כל רגע של לימוד, שזה כדי לשמוח בשמחה גדולה ועצומה.

~ מסופר על בחור בישיבה שבשמחת תורה כשרקדו ושרו "טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף", הוא יצא מן המעגל ולא רצה לשיר זאת, שאל אותו ראש הישיבה מדוע אינו רוקד, [איני מציין מי הוא, מאחר וישנם כמה גרסאות לסיפור ואיני מכריע]. ענה הבחור, כי מרגיש שאינו בדרגה כזו ואינו רוצה לעשות שקר בנפשו, כי יודע בעצמו שאפילו בעבור חמישים שקל אם יתנו לו במקום ללמוד בסדר, הוא יסכים. במענה לכך שאל אותו ראש הישיבה, האם כשיציעו לו אפילו ממון רב, מליונים, אבל בתנאי שיותר לא ישמע בחייו שום דבר תורה ואפילו לא קריאת התורה, האם יסכים לזה? וענה שבודאי לא יסכים לזה בשום פנים ואופן, אמר לו א"כ הרי כבר גילית דעתך שאכן עדיין יש לך איזו שהיא שייכות גם לפסוק הזה.

ע"י שמחה בתורה לא יבא לשמוח בדברים אחרים

ונראה לבאר בעוד פן נוסף עד כמה חשוב לשמוח אפילו מי שלא זכה לתורה כפי יכולתו, כי כל כמה שהאדם שמח ומתחבר יותר לאהבת לימוד התורה, כך הוא פחות מרגיש צורך להיות זקוק להנאות בדברים גשמיים.

וכמו שרואים מהגמ' בביצה (טו:), המביאה מעשה ברבי אליעזר שהיה יושב ודורש [ביום טוב] כל היום כולו וכו' יצתה כת ראשונה [לסעוד סעודת יו"ט והניחוהו דורש - רש"י]. אמר, הללו בעלי פטסין [פירש"י חביות גדולות הכינו להם וכו'], כת שניה, אמר הללו בעלי חביות. כת שלישית, אמר הללו בעלי כדן. כת רביעית, אמר הללו בעלי לגינן. כת חמישית, אמר הללו בעלי כוסות. התחילו כת ששית לצאת אמר הללו בעלי מארה, נתן עיניו בתלמידים התחילו פניהם משתנין, אמר להם בני לא לכם אני אומר אלא להללו שיצאו שמניחים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה וכו'.

ומקשים מדוע אמר רבי אליעזר את הביקורת הגדולה שלו 'בעלי מארה שמניחים חיי עולם' וכו', דוקא על הכת השישית שנשארה יותר מן הראשונים שעזבו קודם לכן, ואילו על הכיתות הראשונות שעזבו לא העיר כלום?

ומבאר מרן הקה"י, דהיא הנותנת, דמאחר והכת השישית היו יותר שייכים לתורה, ומקושרים לטעמה של תורה, שהרי נשארו עד עתה, הרי שדוקא מהם שייך לתבוע יותר, שלא ייצאו כלל.

ממילא מובן שיש עוד רווח בכך שירבה האדם לשמוח בתורה, כי כידוע אין מקום לשתי אהבות, וכמו שכתב בספר חובות הלבבות (שער חשבון הנפש פ"ג באופן כ"ה), דאהבת עוה"ז ואהבת עוה"ב הם כשתי צרות זו לזו, ולא יוכלו להתחבר שניהם בלב האדם, כמו שלא יוכלו להתחבר בכלי אחד אש ומים. [תאמר לי ממה אתה שמח ואומר לך מי אתה...]. ממילא כאשר האדם שמח ורוקד עם התורה ומחדיר בעצמו אהבה לתורה זה עצמו יעזור שכבר לא יהיה מחובר לדברים גשמיים.

ולפי זה ניתן אולי להבין גם מדוע חג שמחת תורה נקבע ליום שמיני עצרת שמגיע לאחר חג הסוכות, שבו היינו שבעה ימים מחוץ לבית המקורה, אלא תחת פסולת גורן ויקב, ועי"ז היינו מחוברים פחות לגשמיים, ויש א"כ תקוה כי אכן נהיה מסוגלים לשמוח רק בתורה עצמה.

לתגובות: z5102244@gmail.com

הלכות החג / הרב יצחק יעקב פוקס, מח"ס 'הכשרות' תפילה כהלכתה' הליכות בת ישראל' דיני שמיני עצרת - שמחת תורה

יש להכין נר נשמה לעילוי נשמות הנפטרים ר"ל שבשמיני עצרת מזכירים נשמות, אך אין להניחו בקרבת נרות השבת והחג שלא להראות כמוסיפים על מספר הנרות, ובשבת הבאה יאמרו הרואים: "מעלין בקודש ולא

הדלקת הנרות - בליל שבת שמיני עצרת: ירושלים - **5:38** - אזור המרכז - **5:53** - צפון - **5:45** ודרום - **5:58**

מברכים על הנרות: "**להדליק נר של שבת יום טוב**" ובנות אשכנז והנוהגות כבן איש חי מברכות **שהחיינו** בהדלקת הנר **ובנות ספרד** עפ"י הגר"ע יוסף זצ"ל עדיף שתצאנה בברכת שהחיינו שבקידוש.

הטועה, וברכה על הנרות, רק "להדליק נר של שבת" - **יצאה ידי חובה**, ש"ו"ט איקרי שבת" הזכירה רק "**של יום טוב**", אם לא זכרה ששבת היום, וטרם הגיע

זמן ה"שקיעה" **6:18** - תדליק עוד נר או שניים, ותברך שוב כהוגן "להדליק נר של שבת ויום טוב". אבל, זכרה ששבת היום, אלא שנשלה בלשונה - אם טרם הגיעה "שקיעה", תכסה עיניה ותברך שוב על הנרות שדולקים כבר (שו"ת התעוררות תשובה א, קי"ד ושו"ת מהר"ם בריסק ב, מ"ד). ויש אומרים, שאם כבר קיבלה עליה **בוודאות שבת** - לא תברך שנית (ראה ספר שש"כ פרק מ"ה הערה ס"ז).

בנוסח תפילת שמיני עצרת, וכן **בקידוש אומרים**: "**ותיתן לנו את יום השבת ואת שמיני חג עצרת הזה**. הטועה ואמר "את חג הסוכות" - נחלקו הדעות אם יצא, וטוב שישמע הקידוש שנית מאחר. הטועה ואמר כבר בלילה "משיב הרוח ומוריד הגשם - אינו חוזר.

הערה חשובה בעידן ה"קורונה": כתב בספר שפתי צדיק: "שמעתי מפי קדשו זקני ז"ל (בעל חידושי הרי"ם ז"ל שביום שמיני עצרת. המתפלל בציבור, עי"ז יתקונו כל תפילותיו שהיו ביחידות מכל השנה".

הקפות עם ספרי התורה : ריקוד עם

ספר תורה פסול: ספר פסול דינו בשבת ויום טוב כמוקצה מחמת חיסרון כיש, שהרי אסור לקרוא מתוכו, והוא עומד לתיקון, מכל מקום, בשמחת תורה נהגו להקיף גם בספרי תורה פסולים, ואין חשש בדבר - דעת מרן הגרש"ז אויערבך זצ"ל בשלמי מועד עמ' קע"ד

ישיבה בעת ההקפות

כתב המשנה ברורה קמ"ו, י"ז: ודע שבעת שנושאים הספר חייבים לעמוד, עד שייעלם הספר מעיניו או עד שיגיע למקומו, ואפילו סמיכה [הישענות] - אסורה, שסמיכה כשישיבה". כנלמד מ"ויעבור מלכם לפניו ויעמדו".

יש המלמדים זכות על היושבים מחמת עייפותם או חולשתם בעת ההקפות

א. חובת העמידה, מן הדין, בתחילת כל הקפה כשאומרים הפסוקים והפזמון, ובוודאי בעת הוצאת הספרים והחזרתם לארון, שאז נקרא ש"נושאים את הספר", אבל לאחר מכן, בפרט כשמתרכזים נושאי הספרים ורוקדים סביבם, הרי זה כאילו הספר "נמצא כעת במקומו" (ערוה"ש, הגרש"ז אויערבך זצ"ל בהליכות שלמה מועדים, ל"ב, ט והגר"ש דבליצקי זצ"ל).

ב. כשרוקדים אנשים סביב הספר והם צמודים זה לזה בפחות מג' טפחים, הרי שבלא ידיעתם, הם נחשבים כמחיצה החוצצת בין הספרים לבין היושבים וכאילו הספר ברשות אחרת, ואז בשעת

הצורך והדחק, מחמת העייפות, יש להקל (הגרי"י נויברט צ"ל בשש"כ).

יש לציין, שבבית הכנסת "**אהבת תורה**" בירושלים ת"ו, בעת התקנת הספסלים לשיבה, הוסיפו, בעלות נוספת, בהשתתפות המתפללים, בכל ספסל, עוד קרש לאורך הספסל בין רגליו, כדי שיהיה לבוד, ומאחורי כל ספסל - כרשות אחרת, ויכולים המעוניינים לשבת לכתחילה, מאחורי הספסל הראשון, בשמחת תורה, וגם כל השנה כשעומד מאחוריהם המתפלל שמונה עשרה.

ואמנם, מרן החזון איש והגרי"י קניבסקי צ"ל, הקפידו שלא לשבת, אלא כשספר תורה היה בידיהם (אורחות רבנו ח"ב). ומרן הגרש"ז אויערבך צ"ל אמר פעם בשמחת תורה, במתק לשונו: "אלו פנים יהיו לדבר, שכל זקני התלמידי חכמים יהיו מחוץ לבית הכנסת, ורק הצעירים ירקדו עם התורה.... על כן, חובה ללמד זכות בדבר". אכן, כל שכוחו ברגליו, ייצא מחוץ לבית הכנסת, לנוח בישיבה.

הערה: בשמחת תורה בעת הריקודים והשמחה לכבודה של תורה, יש להקפיד על כל גדרי הצניעות, ועל קיומה של מחיצה כדין בין עזרת גברים לבין עזרת הנשים – שזהו כבודה של תורתנו הקדושה.

זמן אמירת "שנים מקרא ואחד תרגום" של "וזאת הברכה" - בהושענא רבה (משנ"ב רפ"ה, י"ח וכה"ח, כ"ט בשם האריז"ל והחיד"א וכן נהג החזון איש הובא בספר זכור לדוד עמ' רמ"ה). מכל מקום, קרא ביום שמיני עזרת - לא הפסיד. וצ"ע שהמשנ"ב בתרס"ט, ד כתב לקרוא בשמחת.

הזכרת נשמות – "זכור"

"זכור" יכול להיאמר גם ביחידות – גשר החיים להגרימ"ט צ"ל (ח"א פרק לא אות ב). ועיקר העילוי לנשמת הנפטרים, בנתינת צדקה, לעילוי הנשמה, כנאמר: "כפר לעמך ישראל" - אלו החיים אשר פדית" - אלו המתים. ויש לתת את הצדקה מיד למחרת יו"ט (מנהג בעל תרומת הדשן), ויש הנותנים לצדקה כבר בערב יו"ט, [השנה ערב שבת], ובשעת ה"זכור" אומרים: "בעבור שנתתי לצדקה בעבורם".

תפילת גשם

בתפילת מוסף, למנהג אשכנז לפני תפילת לחש אומרים "תפילת גשם" ולאחר הכרזת הש"ץ מתפללים לחש בהזכרת "משיב הרוח ומוריד הגשם"

מנהג נוסח ספרד לומר "תפילת גשם" בחזרת הש"ץ. ואם הכריזו "משיב הרוח

ומוריד הגשם - אומרים גם הם בלחש משיב וכו'.

המתפללים ביחידות, לא יקדימו ביום זה תפילת מוסף לפני הזמן שמתפללים מוסף בבית הכנסת שבמקומם. ומכל מקום, היודע בוודאות שכבר הכריזו בבית הכנסת, אף שלא שמע בעצמו – מזכיר. ואם אינו יודע, לא יזכיר גשם אלא בתפילת מנחה. שאלת הגשמים בברכת ברך עלינו וכו' - אינה אלא מיום ז' בחשוון.

*

צאת השבת והג

ירושלים והצפון – 6:49 במרכז – 6:50 בדרום - 6:51 ר"ת – 7:29

*

תזכורת

שעון חורף: במוצאי שבת נח אור לז' מר חשוון - יום "שאלת הגשמים" מחזירים את מחוגי השעון לשעון חורף – חזור בשעה, כלומר, בשעה 24:00 תהיה השעה 23:00. למחרת בוקר יום ראשון ז' חשוון: נץ החמה – 5:48 סוף זמן קריאת שמע: מג"א – 7:51 הגר"א – 8:36 סוף זמן תפילה: גר"א – 9:32 מנחה גדולה – 11:53 שקיעת החמה – 17:00.

בברכת מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון, וחורף בבריאות ובשמחה ובשפע של גשמי ברכה

הלכתא מאורייתא / הרב יוסף אביטבול, מח"ס שערי יוסף וש"ס, בני ברק

שמחת תורה ע"ש סיום התורה – השמחה בסיום התורה

הנה חג שמיני עזרת נקרא גם שמחת תורה על שם שמסיימין את התורה, ואיתא בגמ' במגילה דף לא ע"א שביו"ט של שמיני עזרת קורין וזאת הברכה, ואי"ז משום סיום התורה אלא מענין היום, וכמו שכתב הר"ן שם לפרש לפי שהוא סוף כל המועדות חותמין בברכת משה רבינו שבירך את ישראל, ובספר המנהיג ובאבודרהם כתבו לפרש שהוא משום שאז בירך שלמה המלך את ישראל, וכע"ז מבואר במחזור ויטרי (סימן שפה).

אולם בשבולי הלקט (סימן שא) כתב בזה"ל: מצינו באגדה עשרת ימי תשובה השטן מקטרג שהרי סיימו התורה ואינן שונים ולפיכך נהגו לקרות בראשית במנחה ביום הכיפורים ויהי ערב ויהי בקר יום אחד ואמר ליה הקב"ה הרי ישראל רזיזין שהרי עדיין לא השלימו הסדר ומתחילין בראשית וכן נוהגין בשתי

ישיבות, עכ"ל. וכן הוא בספר העיטור הל' שופר.

ויש לאגדה זו מקור קדום יותר והוא בפ"י ספר יצירה לרבי יהודה הברצלוני ושם כתב, בזה"ל: ובישיבה יש מנהג כי ביום הכפורים בעת מנחה אומרים מן בראשית עד יום אחד על פה ומביאים ראיה כי כל עשרת ימי תשובה השטן עומד להשטין את ישראל ואומר הרי התורה שנתת לישראל כבר גמרו אותה וכאשר הקב"ה שומע שהתחילו מבראשית מיד גוער בשטן ואומר לו הלא ראית כי מיד שגמרו התחילו מרוב אהבתם את תורתך מיד ידום השטן בעל כרחו עכ"ל.

ולשון מדרש אגדה זו צ"ב דבתחילתה משמע שכבר סיימו את התורה לפני עשרת ימי תשובה או לכל הפחות באמצע עש"ת אך בסופה משמע שביו"כ עדיין לא השלימו את התורה.

אולם בטור כתב (סימן תרס"ט) וקורין אותו שמחת תורה, לפי שמסיימין בו התורה וראוי לשמוח בסיומה, ורגילין להתחיל מיד בראשית כדי שלא יהא פתחון פה לשטן לקטרג לומר כבר סיימו אותה ואינם רוצים לקרותה עוד עכ"ל.

אולם מצינו בהא עוד טעם בדברי האבודרהם שכתב בזה"ל: ונקרא יום זה שמחת תורה לפי שמסיימין בו התורה וראוי לשמוח בסיומה, והטעם שמתחילין מיד בראשית כדי שלא יהא פתחון פה לשטן לקטרג לומר כבר סיימו אותה ואינם רוצים לקרות עוד, "או הטעם כמו שזכינו בסיומה כך נזכה בהתחלתה".

ובלבוש (סימן תרסט) כתב כעין דברי הטור, וז"ל: ומטעם זה קורין אותו שמחת תורה לפי שמסיימין בו התורה וראוי לשמוח בסיומה, ובשניה קורין מיד בראשית עד סוף ויכלו ונוהגין כן כדי שלא יהא פתחון פה לשטן לקטרג ולומר רבוננו של עולם כבר סיימו אותה ואינם רוצים לקרות עוד ומה שמסיימין ומתחילין התורה ביום אחרון דסוכות ולא בראש השנה שהוא יום ראשון מן השנה הוא גם כן להטעות את השטן שלא ידע מתי יהיה ראש השנה שהוא יום הדין ולא יקטרג על ישראל כמו שנתבאר למעלה סימן תקפ"א סעיף א' וכיון שנדחה הסיום והתחלה מיום ראש השנה דחווה עד כלות כל הימים טובים כדי שלא יצטרכו להפסיק בפרשיות של היום טוב עכ"ל.

ובהגהות לספר המנהגים (שמיני עזרת אות ז') כתב בזה"ל: למה נקרא שמחת תורה ע"ש שבעשה שסיימו ישראל את התורה הולך השטן לפני הקב"ה לקטרג עליהם, ואומר ישראל לומדים תורה ואינן מסיימים אותה, ומיד כשמסיימים אותה

אומר לו הקב"ה הלא סיימוה והוא מישב אע"פ שסיימוה אין מתחילין אותה, וכשמתחילין אותה ע"י חתן בראשית משיב הקב"ה הלא התחילו נמצא שאין יכול לקטרג על שם זה נקרא שמחת תורה וגם רגילין לעשות סעודות שמחה לכבוד התורה.

וכע"ז כתב במטה משה (סימן תתקעו) בזה"ל: יום שני הוא שמחת תורה ולמה נקרא שמחת תורה, על שם שבשעה שסיימו ישראל את התורה בא שטן לפני הקב"ה לקטרג עליהם ואומר ישראל לומדים תורה ואין גומרים אותה וכשסיימם אותה אומר לו הקב"ה הלא סיימוה והוא משיב אע"פ שסיימוה אין מתחילין אותה, וכשמתחילין אותה ע"י פרשת בראשית משיב לו הקב"ה הלא התחילו נמצא שאין יכול לקטרג על שם זה נקראת שמחת תורה וגם רגילין לעשות סעודת שמחה לכבוד התורה וחתני התורה רגילין לעשות לשושבינים סעודה ומזמינים את הקהל ונותנים להם מאכלים טובים. עכ"ד.

וכן ראה עוד בים של שלמה (ב"ק דרוש לסיום מסכתא, דרוש מאת הרמ"א) שכתב בתו"ד, וכמ שמתחילין אחר סיום התורה בשמחת תורה בראשית, שאין עומדין על הפרק וכן בסיום התורה אין עומדים כדי שלא ליתן פתחון פה לשטן לקטרג לומר שכבר סיימו התורה ומבטלין ח"ו מהתורה לכן מתחילין מיד וחוזרין לעסוק בתורה וכו'. וי"ל דזה הגם ההמשך שאנו אומרים הדרן עלך וכו' בכל סיום מסכת. וא"כ מקור דין זה נלמד מסיום התורה הקד' שבכל שנה ושנה.

והנה בא"ר (סימן תרס"ט סק"י) כתב להקשות בשם שו"ת הרדב"ז (ח"ד סימן רח אלף רעט) למה אין קורין קודם כל את המפטיר והרי קימ"ל תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם, ועוד שפרשת מפטיר מחובת היום, ופרשת בראשית אינו אלא מנהג, ותירץ שאילו היה מפסיקין במפטיר היה מקום לשטן לקטרג, ועוד שחיבור סוף התורה עם התחלה בראשית עולה ל"ב ואומז לכמה דברים עליו ים ואפילו בקדיש אין מפסיקין זה כוונת הלבוש, ע"ש, ונראה לומר דל"ב רומז על הלב של אחד, שע"י כן תהיה התורה בלבו של כל אחד ואחד.

והנה על הקטרוג שלומדים תורה ואין מסיימם אותה קשה מהו הקטרוג הרי כל שלומדים אותה ולא מפסיקים ללמוד, וראיתי שכתב לתרץ בספר שערי חג הסוכות (מילואים סימן כד אות ג) ע"פ מה שמסופר בספר המאורות הגדולים, ובתולדות הח"ח (עמ' ש"ו) על מרן בעל החפץ חיים זצ"ל שהי' מספר שהתיעץ

בצעירותו עם ר' ישראל מסלנט בנוגע לדרכי הלימוד, ושאל אותו אם כדאי יותר לשקוד על ענין אחד ולשננו הרבה פעמים וע"ז לרדת לעומק הדברים או רצוי להקיף ענינים רבים אם כי יספיק לחזור עליהם פחות, השיב לו ר' ישראל שאדם צריך לדעת כמה רחבה תורת השם, והח"ח היה מוסיף על זה, משל אדם המשקיע את כוחותיו בחלק אחד בלבד של התורה הרי הוא דומה למי שמשקיע את כל הונו ברכישת כובע יקר ואת שאר גופו הוא משאיר ערום ויחף עכ"ד, ולכן אם לומדים מסכת וכדו' ולא גומרים אותה או ספר אחר שהתחילו ללמוד ע"מ לגמרו ש"ך קטרוג מדוע לא גומרים ואף שמתעמק הרבה בסוגיא ואין כאן ביטול תורה מ"מ עדיף להמשיך הלאה וללמוד ענינים רבים.

עוד הביא שם מש"כ בספר בית יצחק בביאור הגמ' בשבת דף קיט ע"א אמר אב"י תיתי לי כי חזינן צורבא מרבנן דשלים מסכתא עבידנא יומא טבא לרבנן וז"ל: יש לדקדק מה הלשון כי חזינא ועוד למה אמר צורבא מרבנן ולא רבנן גופא, ורש"י תענית ד' ע"א כתב צורבא מרבנן בחור חריף, ועוד קשה למה לא הזכיר שאר סעודות מצוה אלא כי ידוע שהבחורים החריפים עוסקים תמיד בפלפולים וחדודים ופותחין איזה מסכת ואין מסיימין אותה כי יבלו עתם לחדש חדושין וסברות חדשות ועומדים על הפרק שנה או יותר, והעיקר אצלם עוקר הרים לא כן הזקנים אצלם העיקר הוא הבקיאיות ופלפלת כל שהוא יספיק להם אך לפעמים נמצא קנקן חדש מלא ישן וזה שאמר אב"י כי חזינא צורבא מרבנן דשלים מסכתא עבידנא יומא טבא לרבנן פ' לזקני ת"ח שהורו אותו ככה וקנאת סופרים תרבה חכמה וילמדו ללמוד מסכתות ולסיימם עכ"ל. [והיינו משום שרוב הבחורים מתפלפלים בלימוד, עוד בענין זה אם ראוי הוא לא, ראה מה שהאר"ך בזה באורחות צדיקים בשער התורה, ובמש"כ בזה באריכות בספר שערי יוסף אורחות הישיבה ש"ל בקרוב].

עוד כתב שם בהערה, בזה"ל: וכמה טען מרן ראש הישיבה הגראמ"מ שך זצ"ל על דרך הלימוד בישיבות בזמניו שהבחורים לומדים מעט מאוד גמרא ולומדים את כל המפרשים ומדקדקים מאוד בדבריהם ולא לומדים את כל או רוב המסכתא, ובאנו כאן לזרז למזורזים הבחורים ואברכים בני התורה היקרים להוסיף בלימוד ולסיים כל מסכתא שלומדים גם את הדפים שאינם נלמדים בישיבה או בכלל. עכ"ל.

ויש להוסיף עוד בזה, מה שהובא בספר המלך ביופיו מובא ששאל הרב אברמסקי זצ"ל מה זה שייך אצל בני תורה איזה אשמנו עושים בני תורה איזה בגדנו עושים בני תורה איזה גזלנו עושים בני תורה, השיב הרב אברמסקי אשמנו שהתחלנו ללמוד מסכת ולא גמרנו אותה בגדנו שגמרנו את המסכתא ואנחנו לא חוזרים עליה זו בגידה כי הידיד הכי טוב שיש לבן אדם החבר הכי טוב של בן אדם האוהב הכי טוב של בן אדם זה הדף גמרא שהוא למד המסכתא שהוא למד ואם הוא גמר את המסכתא והוא לא חוזר עליה זו בגידה, גזלנו את הזמן שהקב"ה נתן לנו הקב"ה נתן לנו זמן ונתן לנו חיים ויתן חיים בעזרת השם בשביל עבודת ה' ואנחנו גוזלים את הזמן ע"ש, וכיוצא בזה הביא בספר דרשות משמר הלוי ח"א בשם הגראמ"מ שך כמדומני.¹

וגם ע"י שלומד את המסכת ומסיימה יש לו סיפוק, וכך רוכש ידיעות בנשים נזיקין, וכבר אמר מרן הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל והו"ד בספר אגרות ממרן בעל אילת השחר (עמ' קב) שכתב, וגם שמעתי שיש ביניכם כאלו אשר זכו לסיים את המסכתא שלמדו בישיבה, אין להאר"ך בגודל המעלה שיש בזה, שקונים ע"ז קנין במסכת שלמה, ונוקה כי יזכו לסיים עוד מסכתות ואת כל התורה כולה ויעלו לתפארת בישראל וכו' ע"ש.

ובספר נתיבות ההלכה (חלק מט תלמוד תורה עמ' 982) הובא בשם מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל דכאב לו מה שנהוג בישיבות להתחיל מסכתות ולא לסיימן וע"ש שיש להשלים אפילו בתחילת הזמן, ושם בעמ' 583 הובא ממרן הגר"מ שטרנבוך שליט"א שפעם אחת נכנס להרה"ק מהר"א מבלעזא זיע"א ושאלו היכן הוא לומד, ואמר לו בישיבת חברון ואמר לו שברצונו לבקש ממנו לומר לבני ישיבת חברון שכאשר לומדים מסכתא יש להקפיד לסיים את המסכתא וללמוד מתחילה ועד סופה בלא

¹ . א"ה יש להביא מש"כ בספר אש קודש (עמ' נא) הגר"מ שטרנבוך שליט"א על רבו הגר"מ שניידר זצ"ל, שקודם תפילת נעילה היה דורש בבכיות ובדמעות שלישי והיה מעורר על הנוסח בתפילת נעילה למען נחלל מעושק ידינו דלכאורה גזל שייך אצל בעלי בתים שעוסקים במשא ומתן ויכולים להיכשל בנקל בגזל ובהונאה.

אבל בבן תורה שאינו מתעסק במסחר לכאורה לא שייך אצלו כלל גזל והונאה וא"כ מה שייך לבני תורה להתחנן שלא ייכשלו בגזל, והשיב מו"ר זצ"ל שאדרבה אצל בני תורה מצוי מאוד עוון גזל שהישיבות והכוללים מוחזקים על ידי תורמים של מטרתם הוא שבני הישיבה או הכולל ישקיעו עצמם בלימוד התורה ואם בני הישיבה או הכולל מבזבזים את הזמן הם נתפסים בעוון גזל שהרי הם אוכלים פיתם מכסף שניתן להם על מנת שיעסקו בתורה עכ"ד.

לחסר חלק קטן מן המסכת, וביאר שבעבור כל מסכת הוא בונה בית בעולם האמת וע"כ כל שלא סיים מסכת הוא פוגם בבית של כל מסכת בעולת האמת ע"ש, ונראה לומר דהוא לאו דוקא על אחד שלא סיים את הש"ס, אלא אפילו היכא שסיים את הש"ס או שכבר סיים את אותה מסכת מ"מ כל מסכת שלומד וחוזר עליה הוא בית בפנ"ע, ולכן כל מסכת שהוא לומד יש ענין להשלימה, וזה נראה קצת מדבריו דיש ענין ללמוד את המסכת כסדר כי כך הוא זוכר יותר את הדפים ואת סדר הסוגיות ולא כמדלג על ההרים וקיפוץ על הגבעות, וכן מצאתי גם בספר מעשה איש (ח"ה עמ' כו) שהביאו בשם מרן החזו"א, שהורה בישיבת תפארת ציון שילמדו את המסכת כסדר ע"ש עוד, שעד בר מצוה צריך ללמוד ש"ס ואח"כ צריך להתיישב ללמוד ע"ש. ועוד בענין זה נאריך בספרנו שערי יוסף אורחות הישיבה בעזה"ת.

ומכא הסיים התורה, ראוי לציין שיש שכתבו שמה שלא אומרים תחנון עד ר"ח חשון הוא משום הסיים, כן כתב בספר דברי ישעיהו והביאו בספר עבודת אפרים (הל' תחנון ונפ"א) וז"ל: והנה כאשר אנחנו עומדים היום בתוך שבעת ימי המשתה של החתנים חתן תורה וחתן בראשית, כאשר אמר בביהמ"ד בבתי ברויזא הראש ישיבה הגאון הרב ר' איסר זלמן מלצר זצ"ל כי מטעם זה אין אומרים תחנון באלו הימים עד ר"ח משום סיום התורה שעושים בשמחת תורה והמנהג בסיום הש"ס שאין אומרים תחנון כל שבעת הימים ימי משתה שעושים סעודות בכל יום כי אין שום טעם אחר בזה כי יום שמיני עצרת אין לו תשלומים כמו בשבועות וכן לא יצא רוב החודש בקדושה כמו בניסן וכו' עכ"ל. והנה אף שבשו"ע או"ח סימן קל"א ס"ז לא הזכיר מזה, וע"ע למרן החיד"א בשו"ת ח"ב סימן לה, שהמהג שלא אומרים תחנון, וע"ע בכה"ח (סימן קלא סקצ"ח) משום שלמה המלך.

וברמ"א (סימן תרס"ט ס"א) כתב, וקורין יו"ט האחרון שמחת תורה לפי ששמחין ועושין בו סעודת משתה לגמרה של תורה ונוהגים שהמסיים את התורה והמתחיל בראשית נודרים ונדבות וקוראים לאחרים לעשות משתה, טור. ובמשנ"ב (שם סק"ו) כדאיתא במדרש שה"ש וה"ה לגמר מצוה. כתב הא"ר מבואר מהפוסקים דיש לשמוח לרבים בכל מה דאפשר בשמחה של מצוה ודלא כיש שמחין ודוחין אלו לאלו עד שהשמחה נהפך לתוגה ח"ו גם מתוך כך מונעין משמחה של מצוה ולכן יש לגעור בהן עכ"ל גם מהרי"ק בשורש ט' האריך מאוד

שלא לבטל שום מנהג שנהגו לכבוד שמחת התורה ע"ש ולכן רעה עושין בהרבה מקומות במה שביטלו מקרוב שלא לעשות משתה ושמחה בשמחת תורה אף גם ששמחין בשאר ימים וכל ימיהם כחגים ובעו"ה ביזוי כבוד התורה גרם זה שהתורה מונחת בקרן זווית ואין דורש ואין מבקש ומי יתן ישיב וירחם שבר ב"י ב"ב [בכורי יעקב]. עכ"ל המשנ"ב.

לית ח"ן / הרב חיים נתן היילפרין, מח"ס 'לקוטי שערי תשובה' (מנצ'סטר)

להציע ביאור חדש "שמיני" – רגל בפני עצמו"

לפרוד מקרוב וידיד נאמן לא קל, אבל מה יעזור לדחות את זה? מה יריוחו אם יעכבו יחד עוד יום אחד? הרי סוף סוף גיע העת והשעה שיהיו חייבים לעשות הפרידה – למה זה פתרון?! וא"כ מהו הכוונה בהיו"ט של שמיני עצרת? הרי ידועים דברי רש"י (בפ' פינחס כ"ט, ל"ו מדברי הגמ' סוכה נ"ה: "התעכבו לי מעט עוד, ולשון חיבה הוא זה, כבנים הנפטרים מאביהם, והוא אומר להם קשה עלי פרידתכם, עכבו עוד יום אחד. משל למלך שעשה סעודה וכו'. והדברים צריכים ביאור מה יועיל להתעכב עוד יום אחד?

והנה שמעתי פעם מהמשגיח הרה"צ ר' צבי באקשט שליט"א מעיה"ת גייטסהעד יצ"ו בשם השפת אמת כי אין הכוונה שמעכבים הפרידה עוד יום אחד, אלא ניתן לנו בו ביום דרך לישראל מקושרים יחד – והיינו בשמחת התורה, כאשר זוכים לידבק בתורתו, הרי קוב"ה ואורייתא וישראל חד ניהו! חיפשתי בשפת אמת, ולא מצאתי עדיין דברים מפורשים כן, ואולי הכוונה לדבריו בשנת תרס"ב – דברים נפלאים וז"ל "הג' רגלים הם בחי' ג' אבות. ושמיני עצרת בחי' משה רבינו עליו השלום שר התורה. והנה ברגלים היה מצות ראייה במקדש ולא בשמיני עצרת. דכתיב לכל המורא הגדול אשר עשה משה. ואיתא מורא גדול זו גילוי שכינה שזה בחי' יראת הרוממות שבא בכח התורה. ובכל רגל קיבלו בני ישראל יראה שלימה ע"י ראיות פנים כמ"ש יראה יראה. והם ג' דרכים שהמשיכו האבות גילוי שכינה והיראה. זה בכח האהבה וזה בכח הפחד וזה בכח הכרת האמת. והם רק במקום מיוחד בביהמ"ק. אבל התורה כתיב בה יקרה היא מפנינים ממי שנכנס לפני ולפנים. ובכל מקום שעוסקין בתורה לשמה יש

גלוי שכינה. כדאיתא באבות שכינה שרויה ביניהם. והתגלות והיראה שבא ע"י התורה הוא בכל מקום ובכל זמן!!

המועדים והמידות

והנה ברשותכם רציתי להציע דבר חדש, והלאוי שאראה שקדמוני בזה.. והוא כי ידוע מספה"ק כי חלקי הגוף מכוונים כנגד הספירות, יד ימין – חסד, יד שמאל – גבורה, גוף – תפארת, רגל ימין – נצח, רגל שמאל – הוד, אות ברית קודש – יסוד. והנה מכוונים הם ג"כ כנגד הז' רועים, אברהם – חסד, יצחק – גבורה, יעקב – תפארת, משה – נצח, הוד – אהרן, יוסף – יסוד, דוד – מלכות.

והנה ידוע אשר השלש רגלים מכוונים כנגד האבות, כמש"כ הטור בהלכ' ר"ח, פסח – אברהם, שבועות – יצחק, סוכות – יעקב. ע' בדברי הטור, והאריכו בספה"ק לבאר דבריו ואין כאן מקומו). בפסח משתמשים הרבה ביד ימין, ובמיוחד כמבואר בהלכה כי כאשר מסיבים בצד שמאל, אי אפשר להשתמש כראוי ביד שמאל. בסוכות משתמשים בהגוף לישיב בסוכה לקיים בסוכות תשבו שבעת ימים.

והנה לאור דברי השפת אמת כי שמיני עצרת כנגד משה רבינו, באתי להציע כי אולי, שמיני עצרת בבחינת נצח, חנוכה כנגד הוד שנתקנה להלל ולהודות, פורים כנגד יסוד, יוסף הצדיק צדיק נסתר, נס נסתר, ואכמ"ל (ע' בלוי"ת ח"ן-אספקלריא מס' 279 – ויק"פ החודש תש"פ - בענין מילה שהארכנו לבאר גודל השייכות בין ברית מילה למגילה אסתר ("מגילה" אותיות מילה – ג') ואכמ"ל). ומה יפה פעמ"ך מה שרוקדים בעיקר ברגל ימין בשמיני עצרת ושמחת תורה.

שמיני עצרת – לנצח!

וביאור הענין, כי כמבואר, היו"ט של שמיני עצרת אינה רק לעכב הפרידה עוד יום, אלא אדרבא שנזכה לשמוח ולהתאחד בתורה"ק עד שנגילה ונשמחה בו, נגילה ונשמחה ב"ך, כ"ב אותיות התורה"ק, באופן שישראל הדביקות בו לנצח, ולא יהיה פרידה. ואולי יתפרש בזה באור חדש השם של "שמיני רגל בפני עצמו" (ר"ה ד:), כי שמיני עצרת שהוא כנגד משה רבינו שמדתו נצח הוא מכוון כנגד הרגל הימין, "רגל בפני עצמו", רגל אחת.

והנה בין אם זכיתי לכוון אל האמת בזה או אם ישאר להיות בבחינת קוב"ה חדי בפלפולא דאורייתא, אבל יסוד הדברים מעוררים מאד, כי עבודתינו ביום הק' שמיני עצרת הוא לשמוח ולידבק בו ובתורתו באופן שאין צריכים לעלות וליראות, אלא תורה"ק הוא בבחינת "בכל

מקום אשר אזכיר את שמי – תורה שמותיו של הקב"ה – אבוא אליך וברכתך!! ונשאר לנצח דבוק בו ובתורתו! אכ"ר.

*

הזדמנות יקרה בשמחת תורה דהאי שעתא – ואולי נתגלה הסוד של הוירוס...

רבים מאחינו בני ישראל יושבים בבידוד, רוצים לילך להתפלל תפלה בציבור – לא יכולים! רוצים לחוג היו"ט עם בני המשפחה בשמחה כמדי שנה – ולא יכולים! רוצים ליסע לקיים מצות קבלת פני רבו ביו"ט וגם לרבות עריכת השלחן בחצירות האדמו"ר – לא יכולים! שמחת בית השואבה בריקודין של מצוה – לא יכולים! ולא הגרים בחו"ל מוסיפים... רוצים לשבת בסוכה, ויורד גשם – לא יכולים!

ואף שהנני יושב וגר כעת בחו"ל, בבחינת "בחצרות בית השם", אבל ארץ ישראל הוא לב העולם, ובמיוחד ירושלים עיה"ק ת"ו, באופן של "בתוכי ירושלים", וחושבים ומכירים אחינו בני ישראל בעיה"ק בירושלים ת"ו, וגודל השמחה השורר בימי היו"ט של סוכות בפרט, עד שכל העיר מתלבש בפנים חדשות, ומרגישים גם ברחוב האוירה של היום טוב. והנה עד השנה (ולא עד בכלל!) היינו יכולים להשתמש בלשון המשנה בזעיר אנפין "ולא היתה חצר בירושלים שאינה מאירה מאור בית השואבה!" ואילו השנה.. אף כי עדיין מצווים במצות דאורייתא לשמוח ביו"ט – אבל לפעמים העיכובים מעכבים, ומחפשים דברי חזק, והא לכם דברי ידידכם שבתוך עמי אנכי יושבת, ודורש בשלום אחי החשובים, ומציע לפניהם מחשבה'לע להסתכל בעין טובה מתוך כל החשכות והצער.

מהו "נשמת המצוה"?

והוא, כי בכל מצוה ומנהג טוב יש חלק הגוף וחלק הנשמה, והדברים מבוארים בבאר מים חיים פ' משפטים (פרק כ"ב) וז"ל "גוף המצוה הוא העשיה הגופנית שיש בה כמו הנחת התפילין על היד והראש ולבישת הטלית ונטילת לולב וכדומה, ואמנם הנשמה שבהם הוא החיות שבכל מצוה מה שצריך האדם להשים מחשבתו בעשותו אחת ממצוות ה', כי אם יעשה האדם את מצוותיו כגולם בלי שימת המחשבה למה הוא עושה זאת הרי הוא גולם לבד כמו באדם שהגולם לבד שהוא גוף בלתי חיות הנשמה הרי הוא מת והוא מונח כאבן דומם, וכן המצוה הזו מונחת בארץ הלזו ולא פרחת לעילא כאשר נבאר". זאת

אומרת שכל המצוות השונות של ימי הסוכות בפרט ושל כל יום ויום בכלל, יכולים לקיים בצורה של "גוף" עצם עשיית המצוה, ויכולים לקיימה בצורה של "נשמה" היינו במחשבה הראויה והחיות דקדושה שראוי להשקיע ולהכניס בתוך עצם קיום המצוה.

ההזדמנות המיוחדת דהאי שעתא

והנה הרגל נעשה טבע ומתרגלים בקיום המצוות עד שלפעמים אולי חסר לנו קצת להתבונן ולהכניס מספיק חיות דקדושה וחיי הנשמה בתוך המצוה – לא כן השנה – הרי אף כאשר נשארים להיות בבחינת "חישב לעשות מצוה ונאנס..", ואכן מקבלים שכר כאילו קיימנו אותה, אבל חלק הנשמה, המחשבה והחיות, מוטל עדיין בידינו לקיים! ואולי אף יותר משנים דקמוניות, מכח גודל התשוקה והרצון לקיים המצוה, וניתן לנו זמן להתבונן ולהעמיק, מה אנו רוצים לעשות ולמה אנו רוצים לעשותה, ובידינו ללמוד בדברי חז"ל והקדמונים אודות גודל המצוה – ואולי אף נזכה להתבונן קצת באמת אודות גודל המצוה, וגודל הזכייה שאנחנו קרוצי חומר מצווים ועומדים ממנו יתברך ובידינו לגרום לו נחת רוח בעשיית המצוה (!!!)

וכאשר ניקח ממנו ההזדמנות והיכולת לקיים המצות שמורלגים אנו לקיימם, וכאב לנו מאד בחסרונן, הרי אז נתעורר בנו מאד מאד רצון ותשוקה נוראה לקיום המצוה – והנה כמה נפלא זאת ה"עת רצון" פשוטו כמשמעו "עת – רצון" שעה שנתעורר בנו ה"רצון"! כי הרי חלק הנשמה של המצוה, חלק הרצון, עדיין בידינו ולא חסר לנו. וכפי שפירשו המאמר "אין דבר עומד בפני הרצון" דהיינו "אין דבר מעכב אותנו על חלק הרצון", אף אם נאנסים על חלק המעשה, אבל עדיין יכולים להשתוקק ולרצות לקיים המצוה!

הכתר והרצון

והנה רבים מהמשפיעים ברחבי תבל אמרו ועוררו על השייכות בין המגיפה (המכונה בשם "קורונה" – אם יכולים לציין אותה בשמה) לענין ה"כתר", בין מצד שמה באנגלית שתרגום המילה הוא כמו "כתר", ובין מצד עצם צורת הוירוס שדומה להיות כמו כתר. דרשות ומאמרים נכתבו אודות השייכות. ובעניי נראה שהנקודה המבואר כאן, דהיינו גודל החשיבות של הרצון, ההזדמנות להיות משתוקק לקיום המצוה, שנתעורר ביותר בעת שנמנע ממנו לקיימה בפועל – שייכת מאד לענין "כתר" וכפי שמצינו בספה"ק שמרבים להביא מספרי קבלה כי "רצון" בבחינת "כתר", ונעתיק דברי רבי צדוק מלובלין בספרו "צדקת הצדיק"

גודל המעלה בזה שמהרהר ורוצה לקיום המצוה

וכמה נפלאים הם דברי השפת אמת בליקוטים (ליקוטי הש"ס) ואלו דבריו "אחד המרבה ואחד הממעט, במעשה, ובלבד שיכוין לבו לשמים, ברצון ובמחשבה, להיות משתוקק תמיד לקיים מצותיו יתברך, וזה הרצון נחשב כמעשה ממש, וזה יוכל להיות כל היום, ומצטרף למעט המעשה כמו שאמרו מחשבה טובה מצרפה למעשה, וכמו שאמרו הרהורי עבירה קשין מעבירה מכל שכן להיפוך הרהורי מצוה כמצוה ועדיף, וכמו שנתבאר הטעם שעל עבירה מתחרט יותר מעל הרהור כמו כן בהרהור ורצון לקיים המצוה אינו מתפאר ומתגאה, אדרבא רואה ומשגיח להיות נכנע ושפל אליו יתברך כדי שיוכל לקיים המצוה כראוי, ועדיף מגוף המצוה (!!)", וכתוב ושמתם ועשיתם פירוש להיות תמיד שומר ומצפה ומשתוקק שיהי' נקי ומוכן לקיים מצותיו יתברך כשיזדמן, על ידי זה ועשיתם בפועל כנ"ל, [ויש לפרש דרך הלצה ולואי שיתפלל כל היום, להיות הרצון כל היום לומר לואי שאתפלל כנ"ל] – עכ"ל.

גודל מצות שמחה בעשיית המצוות

ואז כאשר באמת משתוקק ורוצה לקיים המצוה, הרי כאשר אמנם זוכה לקיימה ואפי' חלק ממנה, הרי ישמח בעשייתה כמוצא שלל רב ויותר, ויזכה לגודל מעלת השמחה בעשיית המצוה ואהבת האל-שעלה בידו לעשות נחת רוח להבורא יתברך שמו, וכפי שכותב הרמב"ם בסוף הלכ' לולב "השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת האל-שצוה בהן עבודה גדולה היא". והרבה יש להתעורר מדברי הפלא יועץ (ערך "כלילת יופי") וז"ל "צריך לשמוח שמחה גדולה בעשיית המצוה דכל מצוה ומצוה שתזדמן לו דורונא הוא דשדר ליה קב"ה ולפי רוב השמחה יגדל שכרו וגילה הרב האר"י ז"ל שכל מה שהשיג שנפתחו לו שערי החכמה ורוח הקודש היה על ידי שהיה שמח בעשיית כל מצוה שמחה גדולה עד אין תכלית, כי כן ראוי לשמוח מכל זהב ומפז רב בהעמיק לחשוב אחרי מי יצא מלך העולם לחפוץ קרבתו לעמוד

לשרתו ולאהבה איתו אשרי ילוד אשה אשר מלך גדול גבור ונורא המשילו במעשה ידיו כל שתה תחת רגליו שיהא בונה בשמים עליותיו ויעשה נחת רוח ליוצרו להנאתו ולטובתו באמת אין טובה ואין שמחה גדולה מזו ויפה אמר התנא יפה שעה אחת בתורה ומעש"ט בעולם הזה מכל חיי העולם הבא – עכ"ל.

לשונות השפת אמת אודות שמחת תורה

ובזה יבוא אל שמחת תורה בשמחה אמיתית ויעמוד לו לימים רבים וכפי שמגלה לנו השפת אמת כמה פעמים גודל החיוב והתועלת לשמוח בשמחת תורה, ונעתיק שורות אחדות, ונסמוך על המעיין לראות הדברים במילואן במקורן "שמחת תורה הוא הכנה על כל השנה להיות קבוע בתורה כמ"ש חז"ל על שלא ברכו בתורה תחלה. ולכן בתחלת השנה יש שמחת תורה שיתבונן האדם גדלות התורה שהם דברי אלקים חיים. וע"י התשווקה והשמחה להתדבק בתורה נשאר אח"כ דביקות מעסק התורה.. וכן אף אנשים סוחרים שבכל השנה אין עוסקים תמיד בתורה. מ"מ ע"י השמחה בתחלת השנה שקובע בלבו וקשה לו לפרוש מדברי תורה. מועיל לו שלא ישכח לגמרי אף שעוסק בדברים אחרים... ולכן יש שמחת תורה בתחלת השנה" (שנת תרל"ד) "ענין שמחת תורה לאשר המה ימי שמחה צריכין לקבל עתה עול תורה. כי כל מצות שקיבלו בשמחה עדיין עושין בשמחה" (שנת תרל"ז) "לכן עושין שמחת תורה לקבל עול תורה בשמחה להיות נשאר הקבלה על כל ימי השנה" (שנת תרמ"א).

עצה לשמוח כל השנה – וסגולה נפלאה לזכות ל"כתרה" של תורה

והנה כולנו מכירים שיש ימים שאין חשק, קשה להתרכז, היצר מתגבר ומתחדש ועושה את שלו בנאמנות, והלאוי היה לנו דרך או עצה להועיל לגשת ללמוד מתוך שמחה ומתוך חשק אף מתוך "מוחין דקטנות". והנה השפת אמת הנזכר האיר לנו אור גדול כי כאשר שמחים כראוי בתחלת השנה בשמחת תורה, הרי שמחה זו יועיל שנזכה במשך כל השנה להיות "עדיין עושין אותה בשמחה" ע"פ מה שמפורש בדברי הגמ' ריש פרק ר"א דמילה (שבת דף ק"ל). זאת ועוד, הפלא יועץ (ערך חתן) כותב וז"ל "מנהג חסידים ואנשי מעשה לפזז ולכרכר לפני הספרים בשירות ותשבחות ושמחות וגיל והיא סגולה נפלאה לזכות לו ולזרעו לכתרה של תורה". והנה כפי המבואר, דבר זה שייך אף לאלו שלדאבונם נמצאים בבידוד לגמרי או

חלקי באופן שאין בידם לעלות וליראות בהקפות כימים ימימה, כי הרי עצם ההשתוקקות והתשווקה והתבוננות האמיתי והרצון הטוב, עולה לפניו יתברך להיות נחשב כעושי המצוה בשלימות, וביותר, כי יזכה השנה להדר בחלק הנשמה של המצוה, ויהיה השמחה מתוך פנימיות והכנה דרבה.

תפלה לזכות גם לחלק הגוף

וזאת תפליתינו, שאף כאשר זוכים משמים לעבודה מיוחדת בבחינת "כתר" שאולי בא (גם) לעורר בנו ה"רצון" והחשק והשמחה ולהדר בחלק הנשמה של לימוד התורה וקיום המצוות – שנוכל להשלים גם חלק ה"גוף" ולזכות לקיום המצוות בשלימותם בפועל ממש מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, בב"א.

למעשה / הרב פנחס זרביב, מחבר סדרת הספרים 'למעשה', מגיד מישרים ויו"ר מכון 'למעשה'

אשדוד

למה נקבע יום שמחת תורה ביום שמיני עצרת ולא בחג השבועות – עמל התורה

למה נקבע יום שמחת תורה ביום שמיני עצרת ולא בחג השבועות? אלא ביאר הרב יחזקאל סרנא זצ"ל (דליות יחזקאל ח"ג - שמיני עצרת) אחז"ל 'שם בך בישועתך בך בתורתך', והנה ישועתך מובן... אבל בתורתך מהו, ומהו העניין המיוחד שיש בשמיני עצרת לשמחת תורה, והרי לשמחת תורה יש רגל בפ"ע והוא חג השבועות.

אלא שני מתן תורה היו, מתן לוחות ראשונים בשבועות, והוא זמן מתן תורתנו, ומתן לוחות האחרונים... אחר יוהכ"פ, ולפיכך קבעו קדמונינו שמחת תורה בשמע"צ, שהוא סוף המערכה של יוהכ"פ. עכ"ל.

ומבואר בדבריו, ששמחת התורה של שמיני עצרת, היא השמחה של מתן תורה של לוחות שניות.

ויש להרחיב בזה ולבאר למה התייחד מה שאנו מראים את השמחה המיוחדת ביום שמחת תורה שהוא זכר ללוחות שניות, בעוד שבחג השבועות אנו לא מראים את השמחה כל כך הגם שאמרו בגמ' (פסחים סח:) רב יוסף ביזמא דעצרתא אמר עבדי לי עגלא תלתא, אמר אי לא האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא. ומבואר שיש ענין בשמחה בחג השבועות. וכו"ע מודו דבעינן לכם. מ"מ עיקר מה שמראים את השמחה כלפי חוץ זה בחג שמחת תורה.

מלבד התשובה הפשוטה שכיון שמה שנשאר עימנו היום זה לוחות שניות, ולכן אנו שמחים בהם כל כך.

איך עמ"י חטאו בעגל

מ"מ נראה לבאר בזה עומק נוסף ונקדים לבאר את הסיבה ששברה את הלוחות הראשונות שזה היה חטא העגל, ולגבי חטא העגל כתוב "וירא העם כי בושש משה לרדת מן ההר וגו', ויעשהו עגל מסכה ויאמרו אלה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים" (שמות לב א, ד). ופירש רש"י: "אלה אלהיך" - ולא נאמר אלה אלהינו, מכאן שערב רב שעלו ממצרים הם שנקהל על אהרן, והם שעשו את העגל, ואח"כ הטעו את ישראל אחריו". מבואר בזה כי לא היו ישראל חוטאים בעגל אלמלא הערב רב שהטעו את ישראל אחריו.

אמנם יש להבין כיצד הגיעו הערב רב עצמם לחטא זה, שהרי אמרו חז"ל (מכילתא שמות טו ב): "ראתה שפחה על הים מה שלא ראו הנביאים", וודאי שגם הערב רב ראו על הים גילוי שכינה, וגם הם היו בכלל "וייראו העם את ד' ויאמינו בד' ובמשה עבדו", ואיך נוכל להבין את פשר ירדתם הנוראה, מהיותם בכלל יורדי הים ומקבלי התורה, לכלל עובדי ע"ז ומחטיאי הרבים. ולא עוד אלא אמרו 'סרו מהר מן הדרך אשר צויתם עשו להם עגל מסכה' (שמות לב ח) מקשה ר' חיים שמואלביץ, (מאמר נה) הרי מבואר בגמ' בשבת (קה:) שכך אומנתו של יצה"ר היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך עד שאומר לו עבד ע"ז, והולך ועובד. אבל אינו יכול להפילו מיד, א"כ קשה איך יתכן שעמ"י, שהיו דור דעה שאפי' שפחה ראתה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי, והצביעו על הקב"ה כביכול ואמרו זה קלי ואנוהו (רש"י שמות טו ב), עשו את העגל ולא עוד אלא שחטאו כל כך מהר והוגדרו כעלובה כלה שזינתה תחת חופתה (גיטין לו:).

חוסר עמל

אלא מבאר ר' חיים שמואלביץ (מאמר נו) שהסיבה היא חוסר העמל ומי שלא עמל ומתכונן גם אם יראה מראות אלוקים לא יעזור לו שום דבר.

וז"ל במה שאמרו חז"ל "ראתה שפחה על הים מה שלא ראו הנביאים", יש להתבונן, כי לכאורה כיון שראתה השפחה יותר מן הנביאים, היה לה להיות במדרגה נעלה מהם, ועם כל זאת, הנביאים הם "נביאי ד'", ואילו השפחה נשארה בדרגתה השפלה והפחותה - "שפחה", הגם שזכתה לראות בהתגלות ד' יותר מן הנביאים.

מבואר מזה, כי על ידי גודל ההשגה וההכרה כשלעצמה, לא תתהפך מהותו של האדם ולא ישתנה במאומה, כי הגם שרואה וזוכה להכרה נעלה ועמוקה, הרי הוא עצמו נשאר כמו שהיה במדרגתו הקודמת. ולכך אע"פ שראתה השפחה על הים יותר משראו הנביאים, עם זאת נשארה "שפחה" כשהיתה. וכל זה אמור במי שזכה בהשגה גבוהה והכרה נעלה בלא הכנה ועבודה, וכזוכה מן ההפקר. לא כן הנביאים, שמעלתם נקנתה להם בגודל יגיעתם ועבודתם, שעלו מדרגה לדרגה עד שהגיעו בהכנתם לדרגת "נביא", להם הנבואה היא עליה גדולה בעצם מהותם, כי נבואה זו באה להם ע"י שינוי עצמיותם וגודל הכנתם ויגיעתם.

וכן הוא בענין הערב רב, אמנם גם הם היו בכלל הרואים בהתגלות כבודו יתברך, וגם הם הראו באצבע ואמרו "זה א-לי ואנוהו" בתוך כלל ישראל, אולם עם כל זאת במהותם נשארו "ערב רב" כשהיו, והגם שזכו להכרה נעלה ובהירה, לא שינתה הכרה זו במהותם דבר, כי זכו לזה מן השמים, ולא ע"י יגיעה ועמל, ולכן, עם בוא הנסיון הראשון, לא עמדה להם הכרתם, ונכשלו בעוון העגל, כי על אף היותם בעלי הכרה כה גבוהה, הנה בעצמם ובמהותם, הם נשארו "ערב רב" כשהיו.

ונפלאות ראינו בענין מיכה, אמרו חז"ל: "זהו שאמר הכתוב "לך ד' הצדקה ולנו בושתי הפנים" (דניאל ט ז) - אר"י בר אלעאי, עבודה זרה [היינו פסל מיכה] עברה עם ישראל בים, והים נקרע בפניהם" (ילקוט שופטים רמז עד). הנה לנו דוגמא נוראה, מיכה היה בין אלו שראו את התגלות כבוד ד' על הים, והכיר בעליל במי שאמר והיה העולם, ואעפ"כ באותה שעה עצמה היתה עמו עבודה זרה. ולא על הים בלבד אלא מיכה היה גם במעמד הר סיני, ושמע באזניו את הדיבור יוצא מפי הגבורה "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני", ובאותה עת ממש היתה עבודה זרה מונחת אצלו, ואיך נבין שהכרה גדולה כזו לא תניאוו להסיר את העבודה זרה אשר עמו. אולם הוא הדבר שאמרנו, כי בהכרה כשלעצמה לא תשתנה מאומה מהותו ופנימיותו של האדם, כי הכרה שלא באה לאדם עלי עמל ויביעה לא התן ולא תוסיף לאדם, והוא נשאר כשהיה - עבודה זרה עמו.

וכיוצא בזה נתבאר במקום אחר [מאמר פ] בבלעם הרשע שאעפ"י שזכה לדרגת נבואה כשל משה, עם כל זאת לא נשתנתה מהותו ונשאר "בלעם הרשע כשהיה, פרץ את כל הגדרים והיה גרוע מן הפחות שבנחותים, וכל זאת משום שאף שהכרתו היתה גדולה ורחבה, אולם

מכיון שבלא עמל ויגיעה באה לו הרי הוא עצמו נותר "בלעם" כשהיה, ולא תועיל ולא תוסיף לו ההכרה מאומה

וכן מפורש אצל ירבעם בן נבט: "והנה איש אלקים בא מיהודה בדבר ד' אל בית אל וירבעם עומד על המזבח להקטיר וגו', וישלח ירבעם את ידו מעל המזבח לאמר תפשוהו ותיבש ידו אשר שלח עליו ולא יכול להשיבה אליו וגו', ויען המלך ויאמר אל איש האלקים חל נא את פני ד' אלקיך והתפלל בעדי וגו', ותשב יד המלך אליו ותהי כבראשונה" (מלכים א יג א-ו), וברש"י (וכ"ה בילקוט מלכים רמז רא): "אלקיך - ולא אלוקי, עומד במרדו כבראשונה. ותהי כבראשונה, עומד ומקטיר לעבודה זרה".

ובילקוט שם: "אריב"ל, אם תכתוש את האויל במכתש (משלי כז כב), אפילו אתה נותן את הרשע בחמור של חרשים, אי אתה מועיל ממנו כלום, מה בראשונה עומד ומקטיר לע"ז אף בשניה".

ראינו להדיא, כי הכרתו הברורה של ירבעם כי "אין עוד מלבדו", לא שינתה את דרכיו ומעלליו, שהרי הוא ראה בעליל שאין ביד אליליו להושיעו, עד שלא היתה הברירה בידו כי אם לבקש מהנביא שיתפלל אל ד' שירפאהו, ועם כל זאת הוא ממשיך לעמוד במרדו ואומר "אלקיך - ולא אלוקי", ומשנרפא שב להקטיר לע"ז כבראשונה, כי הכרה שאינה תולדה של יגיעה ועבודה, אינה משפיעה על האדם כלום והרי הוא "כבראשונה". [ועמש"נ במאמר יב].

וזוהו שאמרו חז"ל (מגילה ו ב): "ואמר ר' יצחק אם יאמר לך אדם וכו' לא יגעתי ומצאתי אל תאמין, יגעתי ומצאתי תאמין". מה שהאדם משיג על ידי עבודה ויגיעה, "שלו" הוא - יגעתי ומצאתי תאמין, אבל אם לא על ידי יגיעה בא לו, עליו אמרו חז"ל "לא יגעתי ומצאתי אל תאמין", היינו אף אם נדמה לכאורה שיש לו הרבה - לא יגעתי ואעפ"כ "מצאתי", "אל תאמין" - אין לזה ערך ואין בידו כלום.

עבודת האדם היא לתקן את עצמו, לסלק ולשרש את הרע שבקרבו, ולהתעלות ממדרגה למדרגה, והרי הוא דומה לשדה המלאה מכשולים, שאם עמל ויגע וסיקל כל אחד ואחד מהם הרי הדרך נקיה והשדה מתוקנת, אבל אם הגביהוהו והעבירוהו מהכא להתם, כל הדרך זרועה מכשולים כשהיתה. עכ"ל הרב חיים שמואלביץ זצ"ל.

וע"י עמל אפשר להגיע שאפי' שפחה שתנדתה עד שהנשיא ובית דינו לא יתירו את נידויה

ובספרו חכמת חיים הוסיף לבאר שע"י עמל גם שפחה של רבי יכולה לנדות עד שהנשיא ובית דינו לא יתירו לה כמו שכתב הרא"ש (פ"ג דמו"ק ס' יא) וז"ל 'אמתא דבי רבי חזיתיה לההוא גברא דהוה קמחי לבנו הגדול אמרה להויה ההוא גברא בשמתא דקעבר אלפני עור לא תתן מכשול דתניא ר' ישמעאל אומר לפני עור לא תתן מכשול במכה לבנו גדול הכתוב מדבר ולא נהגו חכמים קלות בנידויה שלשה שנים

תמה הראב"ד ז"ל **למה שהה זה בנידויה ג' שנים** אם היתה היא קיימת למה לא התירה לו ואם מתה למה לא התיר לו רבי וא"ת שכבר מת למה לא היה מתיר ר"ג שהיה נשיא ואמר' לקמן בשמעתין נידוהו ואינו יודע מי נידהו ילך אצל נשיא אלמא נשיא עדיף מכולהו וכן ההוא צורבא מדרבנן דהוו סנו שומעניה אמאי לא שרי לו נשיא.

ותירץ דודאי כשאינו יודע מי הוא המנדה אז הנשיא מתיר דאזלינן בספיקא בתר רובא ורובא דישראל לא שקלי כהדי נשיא אבל כשהמנדה הוא ידוע והוא חשוב ימנע כל אדם מלשקול עצמו כנגדו שאם הוא שוה לו בחכמה שמא אינו שוה לו ביראת חטא ולא לגדולה ולא למנין שנים ועל כל זה צריך לדקדק כשירצה אחר להתירו מה שאסר חבירו **והשפחה היה בה חכמה יתירה ויראת חטא ולא רצו לשקול עצמם כנגדה עד שזקקו לו גדולי הדור והתירו לו עכ"ד.**

למה תורה ניתנה רק מתוך עמל

ויש להוסיף מה שאיתא בילקוט (סוף יהושע) - וישבר אותם תחת ההר (שמות לב יט), נסתכל משה בלוחות וראה שפרח כתב מעליהן והשליכן מידי וכו'. באותה שעה נגזרה גזירה על ישראל שילמדו תורה מתוך הצער ומתוך השעבוד ומתוך הטלטול ומתוך הטרורף ומתוך הדחק ומתוך שאין להם מזונות. ומתוך אותו הצער שהם מצטערים, עתיד הקב"ה לשלם להם שכרם לימות המשיח כפול ומכופל, שנאמר (ישעיה מ): "ה' אלקים בחזק יבוא וזרועו משלה לו הנה שכרו אותו וכו'". וצ"ב

א. מדוע נגזרה גזירה על ישראל ללמוד התורה בעמל וצער רק מפני חטאם בעגל. מה שייכות ישנה בין חטא העגל לבין עמל התורה?

ב. מדוע צריכה היתה התורה להינתן רק לאחר ארבעים יום וארבעים לילה רצופים (כמבואר בפסוק שמות לד כח) 'ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה', מדוע לא יכלה להינתן ביום אחד בלבד?

ג. מדוע בנוסף לארבעים היום והלילה, היה צריך משה אף לא לאכול ולא לשנות?

אלא כשראה ה' שכל דבר קטן מבלבל אותם הבין שאינם רגילים לעמוד ולכן כל דבר קטן מבלבל אותם לכן נגזר שילמדו מתוך הצער. או שאם יכולים בקלות להחליף או משה בעגל סימן שלא נקשרו אליו וזה מפני שלא עמלו והשקיעו.

ויש להוסיף כאן מש"כ הרב שמעון שקאפ בהקדמתו לספרו שערי ישר וז"ל ולראשית ההכשרה לזה שיהיה ראוי לקנין תורה, הצריכה תורה תנאים מיוחדים, ותנאי הראשון הוא העמל והיגיעה, כמו שדרשו חז"ל אם בחוקתי תלכו שתהיו עמלים בתורה, ושאר ענינים הדרושים לקנין תורה. ואפשר לבאר על פי זה ענין שבירת הלוחות שלא ראיתי ביאור ענין זה, שבהשקפה ראשונה הוא ענין סתום, היתכן שמשה רבינו ע"ה היה חושב שבשביל שעשו ישראל את העגל, ישארו בלי תורה ח"ו, והיה ראוי לו להמתין מללמדם עד שיתקנו מעשיהם, אבל לא לשברם לגמרי ואח"כ להתנפל לפני ה' לבקש לוחות שניות, והנה חז"ל קבלו שסגולה מיוחדת היתה בלוחות הראשונות, דאמרינן בגמרא עירובין דף נ"ד מאי דכתיב חרות על הלוחות, אלמלא לא נשתברו הלוחות הראשונות לא נשתכחה תורה מישראל, היינו שהיתה סגולה בהם שאם למד אדם פעם אחת, היה שמור בזכרונו לעולם, וענין זה הרגיש משה רבינו ע"ה שעלול עי"ז להיות חילול הקודש נורא מאד, שאפשר שיזדמן שיהיה איש מושחת ומגואל במעשים רעים, בקי בכל חדרי התורה, ולמד משה רבינו ע"ה ק"ו מקרבן פסח שאמרה תורה וכל בן נכר לא יאכל בו, ולכן מצא משה רבינו ע"ה שראוי שלוחות אלה ישתברו ולהשתדל לקבל לוחות אחרים, היינו דהלוחות הראשונים היו מעשה אלקים כמו גוף הכתב כמו שמפורש בתורה, והלוחות האחרונים היו מעשה ידי אדם כמו שכתוב פסל לך שני לוחות אבנים, וענין הלוחות הוא דבר המעמיד ומקיים שלא יהיו אותיות פורחות באויר, וכיון שהיו מעשה ה' היה עומד לעד, אבל השניות שהיו מעשה אדם אינם מתקיימים רק בתנאים וגדרים, ותחלת קבלת התורה ע"י משה רבינו ע"ה היתה דמות ואות לכל בני ישראל מקבלי התורה, שכמו שאמר הקדוש ברוך הוא למשה רבינו ע"ה פסל לך שני לוחות אבנים, כמו כן הוא רמז לכל מקבלי התורה, שיכין כל איש ישראל לוחות לעצמו, לכתוב עליהם דבר ה', וכפי הכשרתו בהכנת הלוחות, כן תהיה קבלתו, מתחילה וכן גם אח"ז אם

יהיה צריך משה אף לא לאכול ולא לשנות? אלא כשראה ה' שכל דבר קטן מבלבל אותם הבין שאינם רגילים לעמוד ולכן כל דבר קטן מבלבל אותם לכן נגזר שילמדו מתוך הצער. או שאם יכולים בקלות להחליף או משה בעגל סימן שלא נקשרו אליו וזה מפני שלא עמלו והשקיעו.

ע"י העמל נקשר ללימוד

והגר"י קניבסקי זצ"ל בספרו ברכת פרץ (כי תשא). את הטעם שקיומה של תורה וההצלחה בה, הוא בהתאם ליגיעה שיגע בה ולצער שמצטער עליה, ושתי סיבות לדבר:

א. שכך הוא טבעו של אדם שדבר שבא לו בקלות, מכל סיבה שהיא אין הדבר נחקק בזכרונו. וכאשר יבואו לפניו ענינים אחרים, מיד הוא שוכח את הקודמים. משא"כ, כאשר התיגע וסבל עליהם הרבה ייסורים, אז נחקקים הדברים היטב בזכרונו, וממילא אין התורה שלמד משתכח ממנו.

ב. הוא על דרך הסגולה, כל צער וצער שהאדם מצטער עבור התורה וכל יגיעה שיגע בה אינם הולכים לאיבוד ח"ו. עבורה זוכה האדם לקנין בתורה ובהשגתה במקום שנתיגע בו או במקום אחר. על הפסוק "נפש עמל עמלה לו וכו'", אמרו חז"ל: "הוא עמל במקום זה ותורתו עומלת במקום אחר" (סנהדרין צ"ט:), ובדאי כמה מה שסבל יותר עבור התורה, זוכה יותר לסייעתא דשמיא וכדתנן: "לפום צערא אגרא".

ולכן ע"י עסק התורה שמתוך הצער ומתוך היסורים וכו', זוכה שתהא תורתו משתמרת בידו. למדנו איפוא מהי הדרך להשגת התורה. עכ"ל.

*

לפי"ז מבואר למה אנו עושים שמחת תורה רק זכר ללוחות שניות

ולפי"ז מבואר למה אנו עושים שמחת תורה רק זכר ללוחות שניות כי כיון שהם הסיבה לעמל התורה והעמל התורה הוא זה שמביא שמחה לכן אנו כה שמחים. וכמו שהגמרא אומרת (בבא מציעא ב"מ, ל"ח), "רוצה אדם בקב שלו מתשעה קבין של חברו". "אדם רוצה בקב שלו יותר מתשעה קבין של חברו"... שאם תיתן לאדם תשע קילו עגבניות מהשוק או קילו שהוא זרע בעצמו - הוא יעדיף את הקילו שלו, כיוון שהוא התאמץ בשבילו ורש"י פירש במקום "חביבה עליו ע"י שעמל בה", שהרי חלק ממנו נמצא בעגבניות במידה מסוימת.

ויש להוסיף מש"כ בזה הרב דוד כהן שליט"א ראש ישיבת חברון בספרו זמן

יתקלקלו אצלו הלוחות, אז לא תתקיים התורה, ועי"ז לא יהיה מצוי כל כך ענין פחד משה רבינו ע"ה, שלפי ערך מעלת האדם ביראת ה' ובמדות, שהוא לוח לבבו, לפי ערך זה יתן לו מן השמים קנין התורה, ואם יפול אח"כ ממדרגתו, לפי ערך זה תשכח התורה ממנו, וכמו שאמרו חז"ל שכמה ענינים גורמים לשכחת התורה רח"ל, ועל דבר גדול זה אמרו חז"ל לפרש את הכתוב בסיומא של תורה, ולכל היד החזקה שעשה משה לעיני כל ישראל, ולדעתי יש להמתיק בזה מה שדרשו חז"ל בנדרים דף ל"ח על הכתוב פסל לך, לא העשיר משה אלא מפסולתן של הלוחות, והוא ענין נפלא שלא מצא הקדוש ברוך הוא סיבה אחרת להעשיר את משה רק ע"י פסולת של הלוחות, ועל פי האמור, יש לפרש ענין זה, שעל פי השתנות הכנת הלוחות, ניתן מקום למקבלי תורה לפחוד, לקבל עליהם עול תורה, שהרי על פי זה ראוי לכל באי שערי תורה להפריש את עצמם מכל עסקי העולם, וכדרשם על הכתוב לא מעבר לים הוא, שלא תמצא לא בסחרנים ולא בתגרנים, משא"כ שאם היו הלוחות הראשונים קיימים, שאז היה די לקבוע שעה קלה לתורה, ולעסוק רוב העתים במסחר וקנין, ולענין זה הראה הקדוש ברוך הוא שיהיה משה רבינו ע"ה לאות לכל מקבלי התורה שיזמין ה' להם פרנסתם בתוך עשיית הלוחות איזה פסולת שע"ז יתפרנסו. עכ"ל.

למה אחרי חטא העגל מי שרוצה את משה ילך מחוץ למחנה

ולפי"ז מיושב מה שמקשים המפרשים: למה בדיוק אחרי חטא העגל, כשבני ישראל היו מבולבלים מאוד וזקוקים למנהיג, יצא משה ואמר שמי שרוצה אותו יצטרך לילך הרבה ברגל? ועונים שמשה רבינו עשה חשבון איך בני ישראל עשו את העגל. הרי הם ראו את עשר המכות ואת קריעת ים סוף, ומה שראתה שפחה על הים לא ראה יחזקאל בן בוזי. וראו גם את מעמד הר סיני. אז איך הם מכרו את הכל בשביל עגל הזהב? משה רבינו הגיע למסקנה ברורה: זה קרה כיוון שהם קיבלו את הכל בלא מאמץ, והשפחה שראתה הכל נשארה שפחה. ואם כך, אמר, אני אלמד אותם לקנות מצוות ותורה ביגיעה. לכן ייצאו מאוהל מועד.

וכמו שהגמרא אומרת (בבא מציעא ב"מ, ל"ח), "רוצה אדם בקב שלו מתשעה קבין של חברו". "אדם רוצה בקב שלו יותר מתשעה קבין של חברו"... שאם תיתן לאדם תשע קילו עגבניות מהשוק או קילו שהוא זרע בעצמו - הוא יעדיף את הקילו שלו, כיוון

שמחתינו (מאמר מח שמיני עצרת - שמחת מתן תורה של לוחות שניות)

וכ"כ השפת אמת תרל"ד: והוא שמחת שמ"ע, 'והיית אך שמח', עד שמוסיפין שמחה יותר כנ"ל, וזה שמחת תורה בשמ"ע, כי בשבועות תורה שבכתב, ועתה שמחת תורה שבע"פ שבני ישראל גורמין, שהרי ע"י היגיעה מחדשים חכמי ישראל דברי תורה שנאמרו למשה רבינו ע"ה, מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש.

ומבואר, דשמחת התורה של שמיני עצרת היא שמחת תורה שבע"פ, והיא השמחה על מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש, והם הדברי תורה שמתחדשים על ידי היגיעה של תורה שבע"פ.

ונראה דענין זה שורשו במה שנתבאר, דשמחת שמיני עצרת היא השמחה של קבלת התורה של לוחות שניות, דהנה יעויין בבית הלוי ח"ג דרוש יח: ובודאי נראה מזה מוכרח לומר, דבראשונים היה הכל בכתב, דכל מה שהתלמיד ותיק עתיד לחדש היה הכל נכתב על הלוחות, על ידי כתב אלוקים שהיה בנס, וכמו מ"ם וסמ"ך שבלוחות דבנס היו עומדים, וכמו כן היה עליהם בנס כל התורה שבעל פה. ועיין בירושלמי דשקלים פרק ו: 'מזה ומזה המה כתובים (והאי פסוק כתוב גבי לוחות ראשונים) - חנינא בן אחי רבי יהושע אומר בין כל דיבור ודיבור דקדוקיה ואותיותיה של תורה', הרי להדיא דהכל היה כתוב בהם... ורק אחר כך כשחטאו ונגזר גלות אם יחטאו עוד נתן להם המשנה והתלמוד והאגדה בעל פה משום הטעם דאמר במדרש הנזכר למעלה:

ובהמש"ד שם:

והנה ע"י זה ניתן להם תורה בעל פה נתעלו בה ישראל מעלה גדולה יותר דמקודם היו ישראל והתורה שני עינים, דישראל הם המקיימים להתורה ושומרים אותה, והיו אז בבחינת כלי שמונח בו התורה. וכמו ארון הקודש שמונח בו הספר תורה, והוא תשמישי קדושה, אבל אח"כ דניתן להם התורה שבע"פ, נמצא דישראל הם בבחינת קלף של תורה שבע"פ, וכמאמר הכתוב כתבם על לוח לבך, וכמו שהקלף של ס"ת הוא עצם הקדושה ולא תשמיש, דהקלף והכתב שכתוב בו, שניהם ביחד הם ספר תורה, כמו כן התורה וישראל כולא חד הוא. אמנם לא כל אדם יוכל להשיג כל התורה שבעל פה כמו שהיו על הלוחות הראשונים, רק כל אחד ואחד זוכה בה לפי מדרגתו ולפי יגיעתו בתורה הקדושה.

ומבואר בדבריו, דבלוחות ראשונות לא היה תורה שבע"פ בפני עצמה, אלא כל התורה שבע"פ היתה כתובה על הלוחות,

ולא היו צריכים לעמל ויגיעה להגיע לידיעת והבנת תורה שבע"פ, ורק לאחר חטא העגל ניתן להם תורה שבע"פ בפני עצמה, ואין זוכים להגיע לידיעתה והבנתה, אלא לפי המדרגה של עמלה ויגיעתה, ואז זוכים לקנינה במהלך של כתבם על לוח לבך.

וכן מבואר ענין זה בהכתב והקבלה שמות לג, כג: אמרו במכילתא חדתא דרשב"י וראית את אחורי ופני לא יראו -

אין אדם יכול לראות פני התורה שבכתב אלא מתורה שבע"פ, ע"ש שביארו בפירוש, שחטא עגל היה הגורם לזה... כי ממה שאמר הכתוב 'מזה ומזה הם כתובים משני עבריהם, מכתב אלוקים חרות על הלוחות', מבואר שבלוחות הראשונות היה מפורש כל התורה בתרי"ג מצות עם הלכותיה ואגדותיה, וממה דאמר קרא אחר חטא עגל, 'ויתנצלו בני' את עדים מהר חרב', מבואר שע"י חטא זה נפלו ממדרגת הנפשי ונפגמה צורתם המעליתית ונחלש עיונם השכלי בהשגות אלקיות הגבוהות, וירדנו מטה מטה, עד שאין בידינו רק התורה הכתובה, אמנם הדברים הנעלמים שבתורה, חלק ההלכות והאגדות אינם בידינו רק בקבלה על פה, שאינם מתגלים לנו רק מעט מעט, וגם זה רק אחר יגיעה רבה, ואולי ליחידי סגולה בסיוע אלוך, וזהו שאמר הכתוב כאן 'וראית את אחורי' וגו', אין אדם יכול לראות פני התורה שבכתב אלא מתורה שבע"פ.

ולפי"ז מבואר הענין, דשמחת התורה של שמיני עצרת היא שמחת תורה שבע"פ, והיא השמחה על מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש, והם הדברי תורה שמתחדשים על ידי היגיעה של תורה שבע"פ, דכיון שנתבאר דשמחת תורה של שמיני עצרת, היא השמחה של מתן תורה של לוחות שניות, הרי נתבאר בדברי הבית הלוי, דמעיקר ענינו של המתן תורה של לוחות שניות, הוא קבלת תורה שבע"פ ע"י עמל ויגיעה, בבחינת "כתבם על לוח לבך", וכיון ששמחת התורה היא שמחת קבלת התורה של לוחות שניות, הרי עיקרה של השמחה היא שמחת תורה שבע"פ, והיא השמחה על הדברי תורה שמתחדשים על ידי היגיעה של תורה שבע"פ, שבזה זוכים לקבלת התורה במהלך של כתבם על לוח לבך, ועל ידה נעשים ישראל בבחינת קלף של תורה שבע"פ, ונעשים התורה וישראל כחד.

ועיין בשפת אמת לסוכות תרל"ה: והיו הדברים האלה כו', לבבך - הוא בר"ה ועשיית, שבנ"י שבים וחפצים לשעבד גם מחשבות הרעות להשי"ת, וזהו בשני יצריך. נפשך - הוא ביוכ"פ, 'ועניתם את

נפשותיכם'. מאדך - הוא בסוכות זמן האסיף, "באספך כו', ואעפ"כ מניחין כל מאודיהם לישב בדירת ארעי ולחסות בצלו ית'. ואח"כ והיו הדברים האלה כו' על לבבך שאח"ז יכול אדם לקבל דברי תורה בלב. והוא שמיני עצרת לעצור ולקבל הארת התורה בעומק הלב. ומבואר בדבריו, דעיקר ענינו של שמיני עצרת הוא לעצור ולקבל הארת התורה בעומק הלב.

ולפי"ז מבואר היטב, הענין ששמחת התורה של שמיני עצרת היא שמחת קבלת התורה של לוחות שניות, שהרי ככח היגיעה של תורה שבע"פ, זוכים ישראל לקבלת התורה במהלך של כתבם על לוח לבך, ובזה הם זוכים לעצור ולקבל הארת התורה בעומק הלב.

ועיין בפרי צדיק לסוכות אות לז:

גדול יום הגשמים יותר מיום שנתנה בו תורה שנאמר 'יערוף כמטר לקחי' מי נתלה במי וכו' [תענית ז א], המכוון הוא על יום שמיני עצרת שנקרא יום הגשמים שמברכין בו גשם. והיינו כי יום שמיני עצרת איתא בתיקונים דביה נביעא דאורייתא, והיינו המקור של התורה שבכתב, והיא בחינת התחדשות תורה שבעל פה, והוא המקור בלי גבול ושיעור, והיא בחינת שקיא דאילנא הנזכר בתיקונים כמיא דאשקי לאילנא, כי האילן היינו בחינת תורה שבכתב שנקראת עץ החיים הוא למחזיקים בה, והתורה שבעל פה היא ההשקאה והחשך לבוא מזה לבחינת תורה שבכתב, כמו שנאמר 'כאשר ירד הגשם וגו' כן יהיה דברי אשר יצא מפי לא ישוב אלי ריקם כי אם עשה את אשר חפצתי', 'דברי אשר יצא מפי' הוא בחינת תורה שבעל פה, והוא נקרא כגשם מן השמים המרוה את הארץ והולידה והצמיחה, והוא שם מושאל לכל שרש המקור הברכה... ועל זה רמזו ז"ל שגדול יום הגשמים, היינו יום שמיני עצרת דביה נביעא דאורייתא, יותר מיום שנתנה בו תורה שבכתב בפועל, והיינו כי ביום שמיני עצרת נפתח מקור התחדשות התורה על כל השנה, כמו שנאמר 'יערוף כמטר לקחי', לקחי היינו תורה שבכתב, כמו שנאמר 'כי לקח טוב נתתי לכם' וגו', והוא נתלה בהמטר שהוא המקור של התחדשות דברי תורה כנ"ל.

ומבואר, דיום שמיני עצרת שהוא יום הגשמים, הוא בחינת התחדשות תורה שבעל פה, והוא המקור בלי גבול של התחדשות דברי תורה.

ונראה ששורש הענין שיום שמיני עצרת הוא יום מקור ההתחדשות תורה שבע"פ, הוא ג"כ בדרך זו, כיון שבשמיני עצרת נשלמה המערכה של מתן תורה דלוחות

שניות, והרי נתבאר דלוחות השניות הם השורש של נתינת תורה שבע"פ לכלל ישראל, לזכות להשיג ההארה של תורה שבע"פ, ע"י עמל ויגיעת התורה, במהלך של כתבם על לוח לבך, ולכן יום שמיני עצרת שהוא יום שמחת התורה של לוחות שניות, הוא ג"כ היום שבו באה ההארה והמקור של התחדשות תורה שבע"פ.

וע"ע בפרי צדיק לסוכות אות מה, שביאר בזה הענין המיוחד של שמחת התורה בשמיני עצרת, וז"ל: שמיני עצרת הוא זמן שמחת תורה, בחינת גמרה של תורה כמו שדברנו למעלה מזה, שהוא זמן נביעא דאורייתא, היינו המקור והמעין של כל התורה להיות נקלט ונעצר בפנימיות נקודת הלב, אמיתות השגחתו יתברך, והיינו שנקבעו הדברי תורה בלב כנ"ל.

שמיני עצרת הזמן לקבלת עול תורה על להבא

ועיין בשם משמואל חלק המועדים תרע"ז יום שמיני עצרת: בשמ"ע אז הזמן לקבלת עול תורה על להבא, ואז הוא זמן שמחת תורה. וכמו שהגיד זקני האדמו"ר הגדול זצלה"ה מקאצק, ששמחת תורה איננה מעל לשעבר, כי מי הוא אשר ערב לבו לומר שלמד, אלא על להבא ושמחים על הקבלה, עכ"ד.

וע"כ אז ישראל מחליפין כח, וזהו 'תתחדש כנשר נעוריקי'. ונראה דתוכן ענין זה, דיום שמיני עצרת הוא יום קבלת התורה על להבא, שרשו ג"כ בענין זה, שיום שמיני עצרת הוא גמר המערכת של התשובה של יוה"כ וקבלת לוחות שניות, ולכן ביום זה שהוא יום הארת מתן תורה דלוחות שניות, הוא הזמן לקבלת התורה על להבא, כדי שיהיה יום זה שורש ומקור לכל השנה, להשפעתה ולהתחדשותה של תורה שבע"פ ולגילוייה, וגם שמחת התורה של יום זה מיוחדת לענין זה של הקבלה על להבא, שבזה נעשה יום שמיני עצרת ליום שממנו מקור והשפעה של תורה לכל השנה. עכ"ד הרב דוד כהן שליט"א.

כיצד מגיעים לשמחת התורה

וראיתי להביא כאן מש"כ הרב דב יפה זצ"ל בספרו לעבדך באמת 'שמחת תורה' - שמחה מתוך הרגשת מתיקות התורה איתא ברמ"א (תרס"ט, א): "וקורין יו"ט האחרון שמחת תורה, לפי ששמחין לגמרה של תורה".

ובמשנה ברורה כתב, שלכבוד התורה מותר לרקוד ביו"ט.

ובהמשך הוסיף, שיש לשמוח לרבים בכל מה שאפשר, ואין לבטל שום מנהג שנהגו לכבוד שמחת תורה.

והנה, ככל שנבין יותר את מעלתה הנשגבה של התורה, וככל שבלימודנו נחוש יותר את מתיקות התורה, כך תהא שמחתנו אמיתית יותר ושלמה יותר.

הבה נרחיב מעט בענין הכה נכבד של מתיקות התורה:

"מתוקים מדבש ונופת צופים"

אחת הסגולות המופלאות שיש בתורה, היא המתיקות והעונג אין קץ שבכחה להעניק להוגים בה.

דוד המלך מתאר בספר תהילים (פרק י"ט) את סגולתה וטעמה של התורה: "פקודי ה' ישירים משמחי לב... הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונופת צופים".

כלומר, לא זו בלבד שהם משמחי לב, נחמדים ומתוקים, אלא הם נחמדים ומתוקים יותר מכל ההנאות האחרות שיש בעולם.

האור החיים הק' (דברים כ"ו י"א) מתאר את מתיקותה העצומה של התורה בביטוי מופלא. וז"ל: "אם היו בני אדם מרגישים במתיקות ועריבות התורה, היו משתגעים ומתלהטים אחריה, ולא יחשב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה, כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם".

והנה, שוחרי חכמה נהנים מכל דבר חכמה באשר הוא. אך צריך לדעת שהעונג והמתיקות שאפשר לשאוב מלימוד התורה גדולים לאין ערוך מהעונג שניתן להפיק מחוכמות אחרות, כי העונג שבלימוד התורה אינו נובע רק מהחכמה העצומה הטמונה בה, אלא מהיות התורה אלוקית, שהרי אורייתא וקודשא בריך הוא חד הם.

אפשר להיווכח במתיקות המיוחדת של התורה הק', הנובעת מהיותה אלוקית, מהעובדה שאפשר לחוש נעימות עצומה גם כאשר חוזרים על אותם דברי תורה פעמים רבות פעם אחר פעם, ולא זו בלבד שהעונג אינו פוחת, אלא אדרבה, ככל שחוזרים יותר כך המתיקות הולכת וגוברת.

עובדות מגדולי ישראל

מסופר (בספר 'תולדות אדם' פרק ט') על הגאון המופלא ו' זלמן מולאז'ין, אחיו של הגאון ר' חיים זצ"ל, שפעם שמע אותו מישהו כשהוא שונה דבר תורה אחד פעמים אין ספור. במענה לשאלתו כמה פעמים שנה דבר זה באותו לילה, השיב שבערך מאתיים חמישים פעם. חזר הלה ושאל: מאה ואחד פעמים שמענו, מאתיים חמישים מניין? השיב ר' זלמלה: "מאה

ואחד פעם הוא סגולה לזיכרון הדברים, אבל לחיבוב התורה אין גבול, ולולי שהיום קצר והמלאכה מרובה, הייתי שמח לחזור על דבר אחד מדברי התורה שנה תמימה ויותר, כי היא חביבה עלי בכל עת".

בספר מנוחה וקדושה' כותב על הגר"א זצ"ל, שהיה בוחן את אותם שהיו חפצים ללמוד איתו על פי מידת נכונותם לחזור על הלימוד פעמים רבות - ובכך ידע שנזדככה נפשם.

מספרים על הנצי"ב, שחותנו הגאון ר' יצחק מוולאז'ין, ידע את גודל התמדתו, והיות שחשש שללא מנוחה הולמת עלול צום יום הכיפורים להשפיע לרעה על בריאותו, ניגש אליו במוצאי יוה"כ וביקשו ללכת לישון. כשראה ר' יצחק שהנצי"ב כבר פשט את הגרב, הבין שהוא בדרך לישון ועזבו. למחרת בבקר נכנס ר' איצל לחדרו של הנצי"ב ומצאו מעיין בספר כשהוא לבוש רק גרב אחת...

התברר, שאמנם הנצי"ב התכוון ללכת לישון, אלא שלפתע התעוררה אצלו שאלה כל שהיא וביקש לעיין בספר, ומשהחל לעיין נסחף לתוך העניין ושקע בו עד הבוקר.

"לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעוני..."

יפה כוחה של המתיקות שבתורה, להשכיח מהעוסק בה את כל צרותיו ומחסוריו.

מסופר על הג"ר יצחק אלחנן זצ"ל מקובנא, שבתקופות שסבל מעוני עד כדי מחסור בפת לחם, הרי כאשר החל ללמוד, דבק בתורה ולא הרגיש מאומה.

וכך גם מסופר על החתם סופר זצ"ל, שבזווגו הראשון לא זכה לילדים אך בזווגו השני זכה ה' בילדים. היו מקרים שבהם הילדים היו חולים, וכשביקרום לפני השיעור וראה את מצבם, בכה מאוד, אך כשהחל ללמוד היה הלימוד בשמחה וצהלה ולא היה ניכר עליו כלל מחלתם של ילדיו.

מעשה בגאון ר' שלמה איגר זצ"ל, שהעלילו עליו ועל יהודי נוסף עלילה חמורה, והיו בסכנה גדולה. והנה, אותו יהודי היה אחוז סקרנות מה עושה הגרש"א בשעת סכנה כה גדולה.

החליט אותו יהודי להתקרב לביתו של ר' שלמה איגר, ולנסות להשקיף מבעד לחלון לתוך ביתו של ר' שלמה. אלא שהתגלה לפניו מחזה כזה שהוא לא האמין למראה עיניו: מבעד לחלון נשקפת דמותו של ר' שלמה איגר כשהוא רכון על תלמודו ולומד בהתלהבות רבה, כאילו שאינו במצב של סכנה.

כשהביע היהודי את השתאותו מהיכולת של ר' שלמה איגר להתעלם ממצב הסכנה וללמוד במרץ ובהתלהבות, אמר לו ר' שלמה, שאמנם בהתחלת הלימוד יש בזה קושי, אבל לאחר מכן, שוקעים בלימוד ושוב זה אינו מפריע.

ואמנם, כבר דוד המלך ע"ה, היה הפה לבטא את תחושתם של אלפים מישראל, בעת שאמר בתהילים (קי"ט): "לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעיני".

יסוד העריבות - ישרות השכל

יש שמחפשים בשביל ה'עריבות', דברים שכליים יפים כגון, קושיות תירוצים, או מערכות שלימות וחיידושים מבריקים, ומוצאים את עיקר מתיקותם בספרי האחרונים, ולא בגמ' - שהיא עיקר הלימוד, ונדמה להם שהטעם בלימוד הוא כשמחדשים חיידושים, ומתמצים כמה קושיות עפ"י יסוד אחד, וכו'.

אך האמת שיש בכך סילוף מוחלט: העריבות והמתיקות שיש בתורה היא בעצם דברי התורה ולא דווקא בחידושים מיוחדים. אלו שמחפשים דווקא את הברק ואת היופי, אינם מתענגים על עצם התורה אלא על העריבות שבכח החידוש, או על הכבוד שהם עשויים לנחול ע"י החידוש.

חמורה יותר, תופעה הקיימת בעיקר אצל צעירים בתחילת דרכם, אשר מחמת שאיפתם, המבורכת כשלעצמה, להימנות על 'הלמדנים', משקיעים עצמם בסברות דקות מן הדקות, בהגדרות עמומות, ובנוסחאות מעורפלות אשר הן למעלה מהשגתם השכלית (לפחות בשלב זה).

והנה, לא זו בלבד שהעיסוק בסברות והגדרות מסוג זה אינו מפתח אותם בכיוון הרצוי, אלא אדרבה, זה עלול להרגילם לומר סברות שהם עצמם אינם מבינים כהוגן, וכתוצאה מכך באים לידי בלבול, ואף לגרוע מכך - לעיקום השכל, שהוא הגרוע שבחסרונות.

בל נשכח, שמטרת השכל היא להשיג באמצעותו את האמת, ומי ששכלו עקום, מאבד את הכח להשיג באמצעותו את האמת. וידועים דברי מייסד עולם הישיבות הגאון ר' חיים וולאז'ין זצ"ל, שהראשונים לא נשתבחו אלא בישרותם, כל הישר מחברו - גדול הימנו.

הגאון ר' נחום פרצוביץ זצ"ל, פנה לבחור מיישיבתו ואמר לו: "הרי אתה שוקד על תלמודך, וא"כ מדוע ניכר עליך שאינך שמח, הרי 'פיקודי' ה' מובן מאליו, שעלינו ללמוד בעומק העיון, כפי המסורת שהנחילו רבותינו ראשי הישיבות זצ"ל, אך שומה עלינו להשמר מ'לקפוץ' גבוה מדי, למושגים הגבוהים מהשגותינו העכשוויות. עלינו

ללכת שלב אחר שלב: תחילה לעמול בעיקר על הבנה יסודית של הגמרא, כשבלימוד זה אפשר לטעום את כל מיני המתיקויות. ולאחר שנבסס עצמנו בלימוד יסודי של הגמרא, ובסברות והגדרות המותאמות להשגותינו השכליות, נהיה בשלים יותר להעמיק ולעסוק בסברות ובהגדרות דקות ועדינות.

התועלויות שבהרגשת מתיקות התורה והנה, המעלה של העריבות בתורה אינה רק בנעימות שמעניקה ללומד, אלא שכשהדברים ערבים הם נקלטים יותר בלבו ובנפשו של אדם, ואינם נשארים בחוץ.

מעלה נוספת שיש לזוכים לנועם מתיקות התורה, שע"י כך הם יכולים להתגבר בנקל על פיתויים שונים, כי העונג שיש להם בלימוד התורה הק' הופך את הצורך בתענוגים אחרים למיותר!

רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל אמר, שטבע האדם שנמשך וחושק בהנאות, נברא באדם בכדי שימשך להנאה ולעונג של לימוד התורה, אלא שפעמים שהאדם בעוונותיו, פונה לחפש הנאות בדברים אסורים במקום לשאוב את הנאותו בדברי תורה.

ובזה מבאר ר' צדוק את מאמר חז"ל (קידושין ל'): "אם פגע בך מנוול זה משכחו לבית המדרש..." - כי כאשר היצה"ר מעורר בו חשק להתענג בדבר עבירה, על האדם להפנות את החיפוש אחר התענוג לאפיק שבעבורו נברא האדם עם יצר לתענוגות - לימוד תורה, ולשאוב מלימוד התורה את התענוג האמיתי והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להימצא בעולם הזה.

נאמר במשלי (כ"ז, ז'): "נפש שבעה תבוס נופת ונפש רעבה כל מר מתוק". כלומר: השובע הוא סיבה למרירות, בעוד שסוגלותו של הרעב להפוך כל מר למתוק.

ומבאר הגר"א, שכאשר נפשו שבעה, כביכול, מהתורה ואינו משתוקק לידיעתה, אינו טועם מתיקותה, אך כאשר נפשו רעבה ומשתוקקת לעסוק בתורה, אפילו מר נהיה מתוק, מחמת שיגע וציער עצמו עליה.

ולפי פירוש זה, השובע והרעב נסוב על התיחסותו של האדם כלפי התורה.

פירוש שני: אם ממלא תאוות נפשו, זה נוטל ממנו את החפץ בדברי תורה, אך אם אינו ממלא תאוות נפשו אזי כל המרירות שהיתה בשעה שהתגבר על יצרו יהיה למתוק, כי ע"ז ישיג את מתיקות התורה.

ולפי פירוש זה, השובע והרעב מתייחס למילוי ואי מילוי התאוות.

ובאמת נראה, ששני הפירושים משלימים זה את זה: אם הוא ממלא עצמו בתאוות, זה עצמו גורם שירגיש כשבע מהתורה ולא ישתוקק לידיעתה, ומחמת כן גם לא ירגיש את מתיקותה.

נמצא א"כ, שהמפתח לערבות בתורה הוא: רעב, השתוקקות ויגיעה בתורה, תוך הקפדה לא למלא עצמו בתאוות גשמיות.

"לפי שלא הנחתיה כל עיקר היתה לי בזמירות"

איתא ב'מדרש תהילים' (קי"ט): "מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי". הלכתי למרחץ היתה עימי, הלכתי לישון היתה עימי, ולפי שלא הנחתיה כל עיקר לא היתה עלי כמשאוי אלא כזמירות, שנאמר זמירות היו לי חוקיך".

למדנו מדברי המדרש יסוד גדול, שייתכן שהוא היפך המחשבה המקובלת: לא מחמת ש'אהבתי תורתך', זכיתי לכל היום היא שיחתי, אלא אדרבה, ע"י שלא הסחתי דעתי ממנה זכיתי לאוהבה. דווקא הלימוד ברציפות ללא הפסקות וללא הסח הדעת, הוא שמעניק ללומד את הערבות המופלאה העושה את התורה כזמירות.

והדברים יובנו, על פי מה שהאריך לבאר בספר 'מנוחה וקדושה' (בשער התורה ח"ג אות י'), שהנפש מזדככת ומתקדשת בקדושת התורה, דווקא ע"י לימוד רצוף של ג' או ד' שעות רצופים, שע"ז קדושת התורה מאירה בנפש. והיות שבארנו

בתחילת דברינו, שעיקר ערבות התורה היא מחמת קדושתה האלוהית, א"כ ככל שלומד באופן שיותר מוסיף קדושה, כך זוכה ליותר מתיקות.

גם החזון איש כתב באגרותיו (ח"א אגרת י'): "ללמוד שעה אחת ולהפסיק שעה אחת הוא קיום התוהו, האפס וההעדר, הרי זה זורע ושולח מים לסתפן".

הלומד שעה ומפסיק שעה, חושב שהפסיד רק את השעה שלא למד, אך למעשה הוא כזורע ושולח מיד מים לעקור את אשר זרע, דהיינו שגורם נזק גדול גם לשעה שכבר למד.

וממשיך החזון א"א: "עיקר הלימוד הוא התמידי והבלתי נפסק, הלימוד התמידי הוא סוד הקדושה וזה שעושה תורתו קרעים קרעים אוסף רוח...".

ובאמת, החזון איש אמר לי, שיותר קל ללמוד שמונה עשרה שעות מללמוד שמונה שעות. וראיה מפורשת לדבריו,

מדברי דוד המלך המובאים במדרש דלעיל.

מעלה נוספת יש ללומד ברציפות, שעי"ן ישנם פחות עניינים המטרידים אותו מלימודו ומכבידים על מחשבתו.

כלל הדברים: אין הגאה כהגאה מתורה ואין מתיקות כמתיקותה. כל תענוגי העולם וכל מחמדי תבל כאין ואפס נחשבו אל מול האושר העצום הממלא את ישותם של הזוכים למתיקות התורה.

הדרך להשיג את נעם מתיקות התורה, פתוחה בפני כל אחד ואחד, אך כדי לזכות לכך שומה עלינו להשתוקק לתורה ולהתייגע עליה, ללמוד ברציפות, ולהישמר מריבוי תענוגות, וכמובן, להתפלל מעומק הלב: והערב ה' אלוקינו את דברי תורתך בפינו ובפיות עמך בית ישראל, ועי"ז נזכה לשמוח בתורה שמחה אמיתית ושלילה, אמן. עכ"ד הרב דב יפה זצ"ל.

הלימוד מזה למעשה. עד כמה חשוב העמל בתורה ועד כמה נצרך הוא למעלת השמחה

לתגובות: P0583271323@gmail.com
כמו כן ניתן להאזין לשיעורי למעשה בקול הלשון 07222741111 וכן להוריד מהעמדות של קול הלשון

מנהג ישראל תורה / הרב אריה הכהן פלשניצקי, מח"ס 'אתקינו סעודתא' שיערי בית המדרש' וש"א

ספירת הסוכה

הבורא ית"ש ציונו בתורתו הקדושה לישב בסוכה בחג הסוכות, ורבות פירשו לנו חז"ל אודות בניית הסוכה ואופן עשייתה כדת וכדין. והיא ערוכה לנו במס' סוכה. אלא שבמאמר שלפנינו נכתב בעז"ה מהספרים ליקוטי בתר ליקוטי אודות 'פירוק הסוכה' אחר חג הסוכות, והסובר.

זמן פירוקה

כתב ספר סדר היום (הנהגת מוצאי יו"ט של סוכות): גם הסוכה יתיר אותה ויסתור אותה שידעו שלא נעשית אלא למצותה. ואם יכול לשמור העצים והקנים לשנה הבאה לחזור לעשות בהם סוכה של מצוה, מה טוב ומה נעים אחר שכבר עלו ונתעלו בענין מצוה לא ירדו לענין חול. גם אם יעשה בהם איזה תשמיש של מצוה אחרת טוב ויפה, ואם לאו יוכל לשנות לדברים אחרים ואפי' של חול (עי' מ"ב סי' כ"א ס"ק ו'). ואף על פי שנאמר: 'חג הסוכות ז' ימים לה'. ואז"ל, שאין נאותין בהם, היינו תוך ז' ימי החג אבל

לאחר מכאן אין חשש. עם היות ששמעתי וכמדומה לי שראיתי שיש חסידים ואנשי מעשה שאחר שסותרים הסוכה מאספין הכל אל מקום אחד ושורפין הכל ואין נאותין ממנו, חומר איתרה היא זו.

כעין דברי ספר סדר היום שכתב, שיש להתיר את הסוכה במוצאי יו"ט שידעו שלא נעשית אלא למצותה, אנו מוצאים בדברי המהרש"א (שבת קי"ט ע"ב) אהא דאמרין בגמ' בענין סעודת מלוה מלכה, ואמר רבי חנינא לעולם יסדר אדם שלחנו במוצאי שבת אף על פי שאינו צריך אלא לכזית, חמין במוצאי שבת מלוגמא, פת חמה במוצאי שבת וכו'. טעם הדבר דיש לכבד השבת בסעודת לוויה בדבר חדש שנתחמם אחר השבת, ליהנות ממנו שהיה אסור בו ביום חמין ופת חמה. וקרוב לזה טעם ברכת מאורי האש במוצאי שבת וביוה"כ על הנר, שהוא דבר שנתחדש ליהנות בו עתה שהיה אסור בו ביום שבת העבר, ע"ש. [נזוהו אולי גם טעם ספר סדר היום שיש לפרק הסוכה מיד במוצאי יום טוב, בכדי להראות שאת הסוכה עשינו על פי ציווי ה' בלבד ובזמן הציווי גרידא. ואין אנו משאירים אותה עוד שלא יאמרו שעשינו אותה להנאתינו].

וכן בספר מעשה רב (סי' קפה) כתוב שהגר"א היה משתדל לטעום במוצאי פסח חמץ. וביארו שכוונתו הייתה להראות שאין עושה המצוה להנאתו אלא לקיים מצוות הקב"ה. וכתבו בספרים, שמקור מנהג הגר"א הוא מדברי תרגום יונתן בן עוזיאל (שמות יב' יח') עה"פ: בְּרֵאשֵׁן בְּאֶרְבָּעָה עֶשֶׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּעֶרְבֹת תֹּאכְלוּ מִצֵּת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֶשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בְּעֶרְבֹת. וכתב, בניסן בארביסר יומין לירחא תכסון ית פסחא וברמשא דחמסר תיכלון פטירי עד יומא דעשרין וחד לירחא ברמשא דעשרין ותרין תיכלון חמיע. [בליל חמשה עשר לחודש תאכלו מצות, עד עשרים ואחד לחודש, ובליל עשרים ושנים לחודש תאכלו לחם]. ולכא' יש להבין מהם כוונת סוף דבריו, והא פשיטא שבליל עשרים ושנים לחודש אפשר כבר לאכול חמץ? וכתבו בספרים שלכך השתדל הגר"א לאכול חמץ במוצאי פסח להיכרא, בכדי להראות שאינו עושה המצוה להנאתו אלא לקיים מצות בוראו. ואפשר שזהו כוונת הרמ"א בהל' הבדלה (סי' רצ"ו סעי' ב') שכתב: ונהגו להבדיל במוצאי פסח על שכר ולא על יין, ע"ש. והכל הוא בכדי להראות שחביב עלינו ציווי הבורא וכל מעשינו וכוונותינו הם לש"ש בלבד. ובכך שאנו אוכלים חמץ במוצאי הפסח ניכר הוא מה שקיימנו בכל ימי הפסח שלא לאכול חמץ כרצון בוראינו ית"ש. וכן הוא לגבי שבת וסוכה כנ"ל.

כתב בדרכי משה בשם מהרי"ל, יש נהגו שהתינוקות סותרים הסוכה ומבערים אותו בשמחת תורה, ומורי אבי ז"ל כשהייתי נער מוחה בידי מלסתור ביום טוב ע"כ. (אליה זוטא סימן תרסט'). ועי' בבאה"ט ס"ק ב')

סימון הדפנות

כתב מהרי"ל: מהר"ש, היה מסמן למחיצות הסוכה כדי לראות סדר עמידתן שלא ישנה משנה לשנה. וכן הוא בירושלמי: 'והקמות את המשכן כמשפטו', וכי יש משפט לקרשים? אלא קרש שזכה ליתן בצפון יתן לעולם בצפון (באר היטב סי' תרל" ס"ק ו'). עי' בביה"ל (שם). וכתב על כך בספר ביכורי יעקב (סי' תרל" ס"ק טז'): והפוסקים לא הביאוהו, גם לא ראיתי מי שחש לזה. ובאו"ח (סי' ח') לענין ציצית, הביא המג"א (ס"ק ו') בשם של"ה, שיש שנהגו לעשות סימן בטלית, שאותן ציציות שהן לפניו יהיו לעולם כן מטעם הירושלמי הנ"ל (מובא במ"ב שם ס"ק ט', וז"ל: ונהגו לעשות עטרה מחתיכת משי לסימן שאותן ציצית שלפניו שיהיו לעולם לפניו, ע"ש). אבל בשם הכתבים כתב, שהאר"י ז"ל לא הקפיד על זה. ולפענ"ד נראה שאינו דומה כלל להירושלמי, דבשלמא שם (במשכן) לצפון יש קדושה יותר, שקדשי קדשים נשחטין בצפון דוקא ושולחן בצפון. וכן לדרום יש קדושה, שמנורה בדרום. לכן אין מורידין מקדושה. אבל בציצית וברוחות הסוכה אין קדושה לאחת יותר מלחברתה, לכך אין מקפידין לסמן (וע"ע בשו"ת חת"ס או"ח סי' כח'). ובספר ערוך השולחן (סי' תרל" כט') כתב: ומ"מ נכון לעשות כן וכן המנהג.

מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא,

הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא

וראש מוסדות "אור המלך",

מחבר ספרי שו"ת דרך המלך,

אמרי מרדכי ועוד

מהות שמחת תורה

ביום השמיני עֲצַרְת תְּהִיָּה לָכֶם כָּל־מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ. וְהִקְרַבְתֶּם עֵלֶי אִשָּׁה רִיחַ נִיחַח לַה' פֶּר אֶחָד אֵיל אֶחָד כָּבָשִׂים בְּגִי־שָׁנָה שְׁבַעַת תְּמִימִם (במדבר כט לה-לו)

ומבואר בחז"ל במסכת סוכה דף נה ע"ב אמר רבי (אליעזר) [אלעזר] הני שבעים פרים כנגד מי - כנגד שבעים אומות. פר יחידי למה? כנגד אומה יחידה. משל למלך בשר ודם שאמר לעבדיו עשו לי סעודה גדולה. ליום אחרון אמר לאוהבו עשה לי סעודה קטנה, כדי שאהנה ממך. וכן ברש"י במדבר פרשת

פינחס פרק כט פסוק (לו) פר אחד איל אחד. אלו כנגד ישראל, התעכבו לי מעט עוד. ולשון חבה הוא זה, כבנים הנפטרים מאביהם והוא אומר להם קשה עלי פרידתכם עכבו עוד יום אחד. משל למלך שעשה סעודה וכו', כדאיתא במס' סוכה (דף נה ב).

*

קבלת התורה

והנה בכדי לעמוד על מהות שמחת תורה נקדים המבואר במסכת שבת דף פח ע"א ויציבו בתחתית ההר, אמר רב אבדימי בר חמא בר חסא: מלמד שכפה הקדוש ברוך הוא עליהם את ההר כגיגית, ואמר להם: אם אתם מקבלים התורה - מוטב, ואם לאו - שם תהא קבורתכם. אמר רב אחא בר יעקב: מכאן מודעה רבה לאורייתא. אמר רבא: אף על פי כן, הדור קבלוה בימי אחשורוש. דכתיב קימו וקבלו היהודים, קיימו מה שקיבלו כבר. וכו' דאמר ריש לקיש: מאי דכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום הששי, ה"א יתירה למה לי? - מלמד שהתנה הקדוש ברוך הוא עם מעשה בראשית, ואמר להם: אם ישראל מקבלים התורה - אתם מתקיימין, ואם לאו - אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו. דרש רבי סימאי: בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, באו ששים ריבוא של מלאכי השרת, לכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני כתרים, אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע. וכו' אמר רבי אלעזר: בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע יצתה בת קול ואמרה להן: מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשין בו? דכתיב ברכו ה' מלאכיו גברי כח עשי, דברו לשמע בקול דברו, ברישא עשי, והדר לשמע ע"כ.

עוד מבואר בספרי דברים פרשת וזאת הברכה פסקא שמג דבר אחר ויאמר ה' מסיני בא, כשנגלה הקדוש ברוך הוא ליתן תורה לישראל לא על ישראל בלבד הוא נגלה אלא על כל האומות, תחילה הלך אצל בני עשו אמר להם מקבלים אתם את התורה אמרו לו מה כתוב בה אמר להם [שמות כ יג] לא תרצח אמרו כל עצמם של אותם האנשים ואביהם רוצח הוא שנאמר [בראשית כז כב] והידים ידי עשו [בראשית כז מ] ועל חרבך תחיה, הלך אצל בני עמון ומואב אמר להם מקבלים אתם את התורה אמרו לו מה כתוב בה אמר להם [שמות כ יג] לא תנאף אמרו לו כל עצמה של ערוה להם היא שנאמר [בראשית יט לו] ותהרין שתי בנות לוט מאביהן, הלך אצל בני ישמעאל אמר להם מקבלים אתם את התורה אמרו לו מה כתוב בה אמר להם

[שמות כ יג] לא תגנוב אמרו לו כל עצמם אביהם ליסטים היה שנאמר [בראשית טז יב] והוא יהיה פרא אדם, וכן לכל אומה ואומה שאל להם אם מקבלים את התורה וכו', כיון שראה הקדוש ברוך הוא כך נתנם לישראל, וכו' כך ישראל קבלו את התורה בפירושיה ובדקדוקיה אף אותם שבע מצות שלא יכלו בני נח לעמוד בהם ופרקום באו ישראל וקבלום לכך נאמר ויאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר למו.

שאלות

א: ויש להקשות שנראה שמאמרי חז"ל סותרים מצד אחד כפה עליהם הר כגיגית ואף גם זאת מכאן מודעה לאורייתא, ומאי דרך הקדימו נעשה לנשמע והקב"ה שיבח אותם מי גילה רז זה לבני? ב: כמו כן מבואר במדרש שהקב"ה חיזר על כל האומות ולא רצו לקבל ורק ישראל קיבלו וכיצד נאמר שכפה עליהם? ג: עוד כתב בחידושי הריטב"א ראיתי רבותינו בעלי התוספות ז"ל וגם רבותינו האחרונים מקשים בזה והלא התורה מעידה שקבלוה בלב שלם כדכתיב (דברים ה') מי יתן והיה לבבם זה להם? ד: והקשה הרשב"א כיון שקבלו באונס א"כ אמאי באמת נענשו ישראל? ה: עוד יש לשאול מדוע עושים שמחת תורה בחג שמיני עצרת ולא בשבועות שהוא חג מתן תורה? ובכדי ליישב קושיות הנ"ל נקדים מעשה שהיה.

*

מעשה בנישואי בת המלך

מעשה שהיה עם בת יחידה של מלך המושל על מדינות רבות, והיא היית כלילת המעלות יפה כלבנה ברא כחמה ומשכלת עם מידות ותכונות נפלאות ומיוחדות, והנה כאשר הגיעה לפרקה היית מאוד מבוקשת מבני מלכים שרים ורוזנים אולם היא סירבה לכל הצעה שהוצע לה ואביה נבוכ מדוע היא דוחה כל הצעה ובפרט הצעות מיוחדות מבני מלכים, החליט לשוחח עם ביתו בצורה פתוחה על הנושא מדוע מסרבת לכולם האם יש בליבה דבר אחר, אמרה לו ביתו שהיא יודעת שדבריה לא ימצאו חן ולא יתקבלו בעיני אביה, אולם אביה הפציר בה שמבטיח לה למלא משאלות ליבה ורק שתשתף פעולה, ואכן אמרה לו שהיא מעוניינת מאחד ממשרתי המלך פשוט וממשפחה פשוטה המתגוררת באחד הכפרים, ניסה אביה להסביר כי זה לא מכבודו וכבודה לקחת כזה חתן פשוט, אולם הסבירה לאביה היא לא זקוקה לא לכסף ולא לכבוד היא צריכה בעל שידע לכבדה ולהעניק לה חום ואהבה, וזה לא יהיה עם בני מלכים שרים

ורוזנים בגלל שמחזיקים מעצמם, לבסוף השתכנע המלך בהיות זו בת יחדה האהובה עליו וחייב למלא את רצונה, וביום בהיר המלך הזמין אליו את אותו משרת כחפץ ליבה, אותו משרת מעולם לא הוזמן ולא התקרב אל המלך, נבהל מדוע הוזמן למלך מי יודע מה העלילו עליו, כמובן הובא אל בית המלך וארכובותיו דא לדא נקשן מרוב פחד, אולם כאשר הגיע קיבלו המלך במאור פנים ובכבוד והופתע, אך הוכה בהלם כאשר המלך הפתיע אותו וביקשו לחתן עבור ביתו היחידה ואמר לו שיתן תשובה תוך יממה, כמובן הלך והיה המום מההצעה התחיל לחשוב איך יתכן שהמלך בחר בו לחתן כאשר הוא משרת פשוט ומשפחה פשוטה מי יודע אם לא שיש מומים בבת ומוסותרים, אבל הוא מבין שאין לו ברירה ובחירה הרי אם יסרב למלך אחת דתו להמית, ולזאת גמר בליבו להשיב למלך שהוא מסכים ומה שיהיה יהיה אין לו ברירה, ואכן החזיר תשובתו וכמובן נפגש עם ביתו של המלך ופליאתו גדלה שבעתים כאשר רואה עד כמה היא יפה ואיך יתכן שהוא נבחר בטוח שיש מומים נסתרים אבל אין לו בחירה, המלך החליט שבעוד כמה ימים תיערך החתונה למרות שלא מתאפשר להודיע ולשתף את הוריו, כמובן המלך דאג לכל צרכיו בצורה שמתאימה לחתן המלך וערכו חתונה ברוב פאר והדר, חבריו קינאו בו כיצד מביא עמיקתא לאיגרא רמה זכה לעלות מעלה מעלה להיות חתן המלך לביתו היחידה, אולם למרות שכולם שמחו בשמחת המלך אחד יחיד שלא היה שמח החתן בהיות והיה בטוח שנפל קרבן לאשה בעל מומים נסרים שיגלה בהמשך, ואכן עברה החתונה וכל ימי השמחה ועדיין היה בודק את אשתו למצוא את המומים הנסרים בדק האם יש לה ידים ורגליים שלימות ולא תותבות ולאחר מכן עכב אחרי השיניים ואחרי העיניים אולי הם מזכוכית ולמרות שרואה שהכל בשלימות אולי היא מתקיימת על כדורים ומסתירה ממנו ולכן עקב ימים ולילות וחיפש בכל מקום לגלות את המומים וכך עברו עליו החודשים הראשונים לחייו עד שגמר לחקור ולהסיר כל ספק ומצא שהיא ממש מושלמת ביופי ומידות וחכמה ורק אז התחיל לשמוח, ופנה למלך וביקשו שכעת הוא רוצה משתה מיוחד לכבוד החתונה עם ביתו, שאלו המלך כבר עשינו ומה היום מיומיים, הסביר את עצמו שעד עכשיו אפילו שכולם שמחו הוא לא שמח בהיות וחשש שהוא נבחר בגלל שיש מומים לבת וכעת שראה שהיא מושלמת עכשיו שמחתו מושלמת ורוצה משתה מיוחד.

מדוע שמחת תורה לא בשבועות

אחר הדברים האלה יובנו היטב מאמרי חז"ל שבעצם התורה הקדושה היא ביתו היחידה של מלך מלכי המלכים וכמאמר חז"ל **במסכת אבות דרבי נתן נוסחא א פרק לא** רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר תשע מאות ושבעים וארבע דורות קודם שנברא העולם היתה תורה כתובה ומונחת בחיקו של הקדוש ברוך הוא ואומרת שירה עם מלאכי השרת שנאמר ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום [משחקת לפניו] ואומר משחקת בתבל ארצו [ושעשעי את בני אדם] (משלי ח' ל' ול"א):

ועוד אמרו חז"ל **בשמות רבה (וילנא) פרשת תרומה פרשה לג סימן א** משל למלך שהיה לו בת יחידה בא אחד מן המלכים ונטלה ביקש לילך לו לארצו וליטול לאשתו אמר לו בתי שנתתי לך יחידית היא, לפרוש ממנה איני יכול, לומר לך אל תטלה איני יכול לפי שהיא אשתך אלא זו טובה עשה לי שכל מקום שאתה הולך קיטון אחד עשה לי שאדור אצלכם שאיני יכול להניח את בתי, כך אמר הקדוש ברוך הוא לישראל נתתי לכם את התורה לפרוש הימנה איני יכול, לומר לכם אל תטלוה איני יכול אלא בכל מקום שאתם הולכים בית אחד עשו לי שאדור בתוכו שנאמר ועשו לי מקדש.

והקב"ה חפץ לחתן אותה עם עם ישראל וכמ"ש חז"ל **במסכת ברכות דף נז ע"א ובמסכת פסחים דף מט ע"ב** שנאמר תורה צוה לנו משה מורשה, אל תקרי מורשה אלא מאורסה.

הראת לדעת כי התורה הקדושה היא ביתו היחידה של הקב"ה אהובתו ושעשועיו של הקב"ה במשך תתקע"ד דורות לפני בריאת העולם ואותה מסרה לנו לאשה, והקב"ה בחר בנו למרות שאנחנו הקטנים ומועטים ופשוטים שהיינו עבדים במצרים כמ"ש בדברים פרשת ואתחנן פרק ז פסוק (ו) **כי עם קדוש אתה לה' אלקיך בך בחר ה' אלקיך** להיות לו לעם סגולה מפל העמים אשר על-פני האדמה: (ז) **לא מרבכם מכל-העמים חשק ה' בכם ויבחר בכם כי-אתם המעט מכל-העמים:** (ח) **כי מאהבת ה' אתכם ומשמרו את-השבעה אשר נשבע לאבותיכם הוציא ה' אתכם ביד חזקה ויפדך מבית עבדים מיד פרעה מלך-מצרים:** ובהיות הדבר כך ישראל נדמו לאותו משרת שלא הבין מדוע דוקא הוא נבחר לחתן של המלך לביתו היחידה ולזאת חששו שכנראה יש ח"ו מומים נסתרים בתורה הקדושה, אך כיון שאמר להם הקב"ה נברא על תנאי וקיומו תלוי

בקבלת התורה נמצא שהבינו שאם יסרבו העולם יחרב ומחוסר ברירה אין להם בחירה אלא לקבל את ההצעה וזו כוונת חז"ל **כפה עליהם את ההר כגיגית** שאחרת העולם נחרב כאותו משרת, ולזאת כיון שקבלה זו אמנם קיבלו את התורה יותר משאר אומות העולם עד שאמרו נעשה ונשמע ובזכותם יש קיום לעולם וזכו לשני כתרים, ולזאת מצד אחד לאחר שקיבלו התורה נעשו על העבירות אך מאידך יש מודעה לאורייתא שזה נעשה מחוסר ברירה ולא מבחירה וממילא יש הקלה בעונשם, אולם לאחר

מכן קבלו את התורה באהבה, וכל זה לאחר שבחנו וחקרו ובדקו את התורה ומצוותיה האם אין מומים נסתרים, והגיעו למסקנה כי התורה תמימה ומושלמת שנאמר עליה תהלים פרק יט פסוק (ט) **פקודי ה' ישירים משמחי-לב מצות ה' ברה מאירת עינים:** (י) **יראת ה' טהורה עומדת לעד משפטיה' אמת צדקו יחדו:** (יא) **הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונפת צופים:** ולכן הבינו שזכו למתנה גדולה ולזאת (יב) **גם-עבדך נזקק בהם בשמרם עקב רב:** כי נתגלה לעיניהם שאין שום מומים נסתרים (יג) **שגיאיות מייבין מנסתרות נקני:** והיא כלילת המעלות ולכן שמחו בתורה מחדש לאחר כמה חודשים מנתינתה ביום שמיני עצרת ולא בחג השבועות, ולזאת ביקש הקב"ה עוד יום סעודה מחדש לשמוח בתורה הקדושה.

ולזאת עד הלום עברנו את חודש אלול והימים הנוראים שהם בבחינת עבודת השם מראה והיינו בגדר כפה עליהם הר כגיגית, אולם בסוכות התחלנו לעבוד את השם מאהבה והוא חג שמחתנו והתחלנו במשך כל ימי חג הסוכות לעשות הקפות סביב התורה, ושיא השלימות והשמחה ביום שמחת תורה שרוקדים ומחבקים את התורה ושמחים בה שהיא שיא השלימות, ובזה זוכים למאמר חז"ל שהופכים לקב"ה ואורייתא וישראל חד הוא.

מוסר השכל

עלה בידנו להבין ולהשכיל עד כמה מעלת מעלת התורה הקדושה וכיצד כל אחד צריך לשמוח בשמחת התורה שזכינו להתחתן עם התורה הקדושה ביתו יחידתו ושעשעו של מלך מלכי המלכים מה שלא זכתה שום אומה, וככל שנשמח בתורה ונתחבר לתורה הקדושה כך נזכה להבין ולהשכיל ולהחכים בסודות התורה הקדושה, ולזאת ידוע שכל שפע החכמה זוכים ביום שמחת התורה, ולזאת החלש יאמר גיבור אני וישמח כפי יכולתו למען נשמתו, ולמרות שלצערנו המצב שפוקד

מעלת הבטחון / הרב אברהם

דניאל עבשטיין, מח"ס 'מי'

מנוחות, לייקווד

בענין שמיני עצרת הוא יום של דביקות בהשי"ת, וכל מה דבעי שאיל יהיב ליה

איתא במדרש (ילקוט שמעוני פרשת פנחס תשפ"ב): "אמר רבי אלכסנדר משל למלך שבאת לו שמחה כל שבעת ימי המשתה, היה בנו של מלך טורח עם האורחים, וכיון שיצאו שבעת ימי המשתה אמר המלך לבנו יודע אני שכל שבעת ימי המשתה היית טורח עם האורחים עכשיו אני ואתה נשמח יום אחד ואיני מטריח עליך הרבה, אלא טול תרנגול אחד וליטרא אחת של בשר, כך כל שבעת ימי החג ישראל עסוקים בקרבנותיהן של אומות העולם, דאמר ר' פינחס כל אותן שבעים פרים שהיו ישראל מקריבין בחג כנגד שבעים אומות, שלא יצדה העולם מהן מה טעם תחת אהבתי ישטוני ואני תפלה בטוחים אנו בתפלה, **וכיון שיצאו שבעת ימי החג אמר הקדוש ברוך הוא לישראל עכשיו אני ואתם נשמח יחד ואיני מטריח עליכם הרבה אלא פר אחד ואיל אחד, וכיון ששמעו ישראל כך התחילו מקלסין להקב"ה ואומרים זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו,** אמר ר' אבין אין אנו יודעין במה לשמוח אם ביום אם בהקב"ה, **בא שלמה ופירש נגילה ונשמחה בך, בך בתורתך, בך בישועתך," ע"כ.**

והנה משמע מדברי המדרש שרק אחר שיצאו שבעת ימי החג והקריבו פרים כנגד כל האומות העולם, אז הוצטרך הקב"ה להוסיף יום אחד להיות שמח יחד עמו. וזה תמוה, דמה חסרון יש במה שהיו מביאים קרבנות כנגד כל אומות

העולם עד שמשום הכי נגילה ונשמחה בהתורתו וגם בישועתו?

ונראה לבאר דברי המדרש, הנה כעין דברי המדרש איתא בסוכה (נה, ע"ב): "אמר רבי אליעזר הני שבעים פרים כנגד מי - כנגד שבעים אומות. פרי יחידי למה - כנגד אומה יחידה. משל למלך בשר ודם שאמר לעבדיו: עשו לי סעודה גדולה. ליום אחרון אמר לאוהבו: עשה לי סעודה קטנה, כדי שאהנה ממך. אמר רבי יוחנן: אוי להם לגויים שאבדו ואין יודעין מה שאבדו, בזמן שבית המקדש קיים - מזבח מכפר עליהן, ועכשיו מי מכפר עליהן", ע"כ.

טעם לפרי החג

ופי' רש"י (בד"ה שבעים פרים) ז"ל, "פרי החג שבעים הם, חוץ משל שמיני, כנגד שבעים אומות לכפר עליהם שירדו גשמים בכל העולם - לפי שנידונין בחג על המים", עכ"ל. ומבואר מדברי רש"י, דהטעם שהוצטרו כלל ישראל להביא קרבנות עבור אומות העולם, הוא משום דאילו לא היה להם כפרה, לא היה הגשמים ירדים בכל העולם. וע"כ האומות העולם בעיני כפרה ע"י הקרבנות שהביא כלל ישראל בהחג.

תכלית של המועד להיות דבוק להשי"ת

על פי זה יש לבאר דברי המדרש, דהנה התכלית של כל רגל הוא להורות שכלל ישראל הם דביקים עם השי"ת. וכן פי' המהר"ל את דברי הגמ' במכות (כג, ע"א): "אמר רב ששת משום ר' אלעזר בן עזריה: כל המבזה את המועדים כאילו עובד עכו"ם, דכתיב: אלהי מסכה לא תעשה לך, וסמך ליה: את חג המצות תשמור", ע"כ. וכתב המהר"ל ז"ל, "המבזה את המועדות וכו'. דבר זה מבואר, כי המועד הוקבע שיהיו חוגגין אל השי" ויעובדים עבודתו יתברך, והוא נקרא מועד מלשון ונועדתי לך. כי השנים שהם מתחברים ומתועדים יחד נקרא מועד, וכן הרגל הוא שיהיה השי" מתוועד עם עמו ומתחבר להם. ומי שמבזה את המועדות כאלו אינו רוצה בחבור הזה ומתדבק באחר. ולכך אמרו במסכת יומא (נד, ע"א) כשהיו ישראל עולים לרגל היו מגביהין להם הפרוכת והיו מראים להם (כשעלו לרגל) כי עליותם לרגל הוא עצם החבור שנקרא מועד, ולפיכך אז היו מראים להם זה. ולכך אמר המבזה את המועדות, ולא אמר המבזה הרגלים כלישנא דקרא", עכ"ל.

שמיני עצרת יום של דביקות יתירה בהשי"ת

ולפי זה יש לומר, דמאחר שמבואר שהתכלית של המועדים הוא להיות דבוק בהשי"ת, א"כ כשכלל ישראל הביאו קרבנות עבור האומות העולם, סברו דאיכא חסרון באותו דביקות עם השי"ת, שהרי הקב"ה גם כן משגיח על האומות העולם כמו על כלל ישראל, שאילו חטאו האומות העולם לא ירדו גשמים אם לית להם כפרה, א"כ איכא חסרון באותו דביקות. שהקב"ה אינו דבוק רק עם כלל ישראל, שהרי משגיח גם על אומות העולם כמו שמשגיח על כלל ישראל.

ועל זה "אמר הקדוש ברוך הוא לישראל עכשיו אני ואתם נשמח יחד".

ר"ל, דליכא שום חסרון באותו דביקות, והגם שהקב"ה משגיח גם על אומות העולם, מ"מ כלל ישראל הם המובחרים ונאהובים אצל הקב"ה יותר מכל שאר האומות כמו דאמרינן בתפילה: "אתה בחרתנו מכל העמים, אהבת אותנו ורצית בנו, ורוממתנו מכל הלשונות וגו'". [ועי' במש"כ העקידת יצחק שיש כאן ג' לשונות, א] שבחר בנו. ב] שאוהב אותנו. ג] שרצה בנו, עיי"ש].

וזהו תכלית של 'שמיני עצרת', יום להיות דבוקים רק עם הקב"ה, וכמו שפי' רש"י (ויקרא כג, לו) עצרת היא - "עצרת אתכם אצלי". ר"ל, יום אחד שהקב"ה מתדבק אך ורק עם כלל ישראל. וכל זה הוא להורות על גודל האהבה שהקב"ה אוהב את עמו. וזהו כוונת דברי המדרש הנ"ל.

בשמיני עצרת 'כל מה דבעי שאיל הייב ליה'

ולפי זה מובן הייטב דברי הזוהר הידועים. דאיתא בזוהר (ח"ג דף לב, ע"א): "תא חזי, ביומא דא שלמין ומסיימי עמין ברכאן דלהון, ושראן בדינא, וישראל ביומא דא מסיימי דינין דלהון, ושראן בברכתא, דהא ליומא אחרא זמינין לאשתעשעא במלכא, לנטלא מיניה ברכאן לכל שתא, ובהוא חדוותא לא משתכחי במלכא אלא ישראל בלחודייהו, ומאן דיתיב עם מלכא, ונטל ליה בלחודיה, כל מה דבעי שאיל ויהיב ליה, ועל דא ישראל שראן, ועמין מסיימי, ועל דא כתיב (מלאכי א, ב) אהבתי אתכם אמר ה' וגו'", ע"כ.

ופי' המתוק בדבש את דברי הזוהר ז"ל, "בא וראה, כי ביום הזה של הושענה רבא מסיימים האומות את קבלת הברכות שלהם, שקבלו על ידי השבעים פרים שהקריבו עליהם בשבעת ימי חג הסוכות, ומעתה הם מתחילים בהנהגת הדין, אבל ישראל ביום הזה מסיימים את המשכת ונתינת הדינים למלכות, ועתה הם מתחילים בקבלת

ומבואר מדברי הזוהר ככל הנ"ל, שיום שמיני עצרת הוא יום של דביקות בהשי"ת, וכח אותו דביקות "כל מה שאדם רוצה לבקש ניתן לו!"

טעם שהיו שמחים בישועת ה'

וא"כ י"ל, דזהו הטעם שכלל ישראל היו משמחים בישועת הקב"ה. דהנה מן התנאים להיות בוטח בישועת ה' הוא שיכיר גודל האהבה שהקב"ה אוהב אותנו, וגם גודל ההשגחה שהקב"ה תמיד משיגח עלינו [עי' במש"כ החובת הלבבות פ"ב ופ"ג בענין זה], וא"כ מאחר שהקב"ה הורה לכלל ישראל [בדביקות של יום שמיני עצרת] שהם אהובים מכל האומות, והשגחתו על כלל ישראל אינו כמו שאר אומות העולם, מיד היו בטוחים בישועת ה', וע"כ היה בשמחה על ישועת ה'.

מתוך ההשגחה יתירה דבוק יותר בהשי"ת ובתורתו

ויש להוסיף, דזהו הטעם שהיו בשמחה גם בהתורה הקדושה. דהנה כתב רבי אהרן קטלר זצוק"ל (משנת ר"א ח"א, עמ' כג) ז"ל, "עוד עיקר גדול, כי גילוי ההשגחה הוא לפי הבטחון, היינו כי מראים לו שהוא מושגח מהשי"ת ועי"ז תתחזק אמונתו בחוש, משא"כ בלא הגילוי, אף שנותנין לו, אך כיון שנותנין בדרך הסתר יש לו מקום לטעות. ואז"ל "ה' צלך" מה הצל הזה וכו' (של"ה שער הגדול ל') ומה שרואה יותר השגחה חופפת עליו, הרי הוא מתדבק יותר בהשי"ת ומייחל לו, וכן זוכה לעצם הטובה עבור בטחונו כאמור (תהלים לב, י): "והבוטח בה' חסד יסובבנו", ואם יזכה בלא בטחון הרי הוא חשבון מיוחד, שהרי הקב"ה יסד טבעה של ההנהגה לפי הבטחון, ברוך הגבר וגו', וח"ו להיפך נגרם חסרון, וע"כ יש הבדל באופן הקבלה אם היא ע"ד בטחון או ח"ו בלא בטחון", עכ"ל. הרי התכלית בכל מיני גילוי ההשגחה הוא להתחזק עצמו יותר ויותר להיות מאמין בהקב"ה, ולהיות דבוק בו. וכפי מה שהוא דבק להקב"ה הרי הוא משמח בתורת ה', ועובד ה' יותר

יותר. וא"כ פשוט ביותר אמאי היו משמחים בתורה הקדושה.

ואפשר דזהו הטעם אמאי אנו משמחים בשמחת תורה דוקא ביום שמיני עצרת, דרק אחר שהקב"ה, מוסיף עוד יום אחד להיות דבוקים בו, ואנו מרגישים האהבה, רק ע"י זה שייך להיות בשמחה גדולה, על התורה הקדושה.

אחד ממפסידי הבטחון

והנה מי שאינו מכיר גודל אהבת השי"ת על בראיו זהו סיבה שיפסיד כל בטחונו בהשי"ת. ועי' במש"כ החובת הלבבות (שער הבטחון פ"ז) וז"ל, "ומפסידיו עוד, הסכלות בענין הבורא ובמדותיו הטובות, כי מי שאינו מבין רחמי הבורא על בראיו והגנתו עליהם והשגחתו ומשלו בהם ושהם קשורים באסוריו לא ינוח לבו ולא יסמך עליו", עכ"ל. ר"ל, שכל זמן שלא יתברר לאדם גודל האהבה שהקב"ה אוהב עמו ישראל, וגודל רחמי השי"ת, ואינו מכיר מידותיו של הקב"ה, וגודל ההשגחה שהקב"ה משגיח עליו, לעולם לא ינוח נפשו להיות בוטח בהשי"ת באמת.

אהבת השי"ת

ועל כן, החובה מוטלת על האדם להיות מתבונן על רחמי השי"ת על בראיו, וע"י זה יתחזק את עצמו להיות מן הבוטחים בהשי"ת באמת. אבל האמת הוא שאין לנו שום השגה על גודל אהבתו, כאיתא בזוהר הק' (שמות דף ה', ע"ב) וז"ל, "א"ר יהודה אלמלי הווי ידעין בני נשא רחימותא דרחים קודשא בריך הוא לישראל הווי שאגין ככפיריא למרדף אבתריה", [תרגום: א"ר יהודה אלמלי היו יודעין בני אדם האהבה שאוהב הקב"ה לישראל היו שואגים ככפירים לרדוף אחריו], עכ"ל. הרי, דלית לנו שום השגה כמה אוהבה נינהו אצל אבינו מלכנו, מלך מלכי המלכים הקב"ה.

השגחת השי"ת על כלל ישראל

איתא בזוהר (ח"א דף ר"ה, ע"ב): "אתה ה' אבינו, דהא את קיימא עלן תדיר לברכה ולאשגחא עלן, כאבא דאשגח על בנין בכל מה דאצטריך לון" [תרגום: אתה ה' אבינו, שהרי אתה תמיד עומד עלינו לברך ולהשגיח עלינו כמו אב שמשגיח על הבנים בכל מה שצריך להם], ע"כ.

הרי, הגם שהקב"ה משגיח על כל העולם כולו, מ"מ השגחת השי"ת עלינו הוא "כאב על בנו". דהאב תמיד משגיח על בנו בהשגחה גדולה, ותמיד דואג על צרכיו, בין בדברים הגדולה ובין בדברים הקטנים על כל פרט ופרט של חייו. וכל זה הוא רק על בנו, אבל על אחר שאינו בנו אפילו אם משגיח עליו אינו כמו

הדרגה שמשגיח על בנו, דמתוך גודל אהבתו על בנו גורם הך השגחה.

וזהו אחד ממפסידי הבטחון, שאילו ברור לאדם גודל האהבה והשגחה של השי"ת, בודאי יבטח בהשי"ת באמת בטחון גמור בלב שלם.

האלקים ישימונו מן הבוטחים עליו הנמסרים לדינו בנראה ובנסתר ברחמי, אמן!

והבוטח בה' חסד יסובבנו!!

לתגובות: adebstein@gmail.com

מפרסם הכהונה / הרב גמליאל

הכהן רבינוביץ, מחבר ספרי 'גם

אני אודך', 'פרדס יוסף החדש'

ושא"ס, מו"צ בבית הוראה 'אור

החכמה'

האם שרי להתעמל לצורך בריאות, מצד ביטול תורה

הסתפק ידידי הגאון הנפלא רבי יעקב אהרן סקוצ'ילס שליט"א, מח"ס "אוהל יעקב" ושא"ס נכבדים, האם שרי להתעמל לצורך בריאות, מצד ביטול תורה. וכמו"כ באם שרי קודם התפילה.

והשיב לו הגאון הנפלא רבי חיים שלום הלוי סגל שליט"א, מח"ס "בירורי חיים" ושא"ס נכבדים, וזה לשונו:

אופן השאלה: תלמיד חכם שהרופא אמר לו שצריך לשמור על בריאותו להוריד ממשקלו, ולכן טוב יעשה שילך ויצעד צעדה, או ירכב באופניים ברחובה של עיר. וחושש על זמנו מצד ביטול תורה, וכן על בזיון כבוד התורה.

תשובה: (א) כתב הרמב"ם (דעות פ"ד ה"א) בזה"ל, הואיל והיות הגוף בריא מדרכי ה' הוא, שהרי אי אפשר שיבין או ידע והוא חולה, צריך אדם להרחיק עצמו מדברים המאבדין את הגוף, ו'ולהנהיג עצמו בדברים המברים המחלימים' ע"כ, וכיוב"ז (שם פ"ג ה"ג) ...אלא ישים על לבו שיהא גופו שלם חזק כדי שתהיה נפשו ישרה לדעת את ה', שאי אפשר שיבין ויסתכל בחכמות והוא חולה או אחד מאבריו כואב ע"כ, והדברים מדברים בעד עצמן, חשיבות הדבר שיהא אדם בריא בגופו ובנפשו.

וא"כ בנד"ד, ראשית כל דבר הרי יכול אף בזמן ההתעמלות עצמו, לחשוב בלימוד, ואם הולך עם חבר יכול לדבר עמו בלימוד, והנני מכיר הרבה דעבדי הכי ועלתה בידם הני תרתי.

ואף אם לא עלתה בידו למיעבד תרווייהו בחדא מחתא - הן ההתעמלות והן להרהר בתורה הק', אזי פעמים שביטולה זהו קיומה הן לשעה והן לדורות, שההליכה והצעדה משחררת

לחצים ומתחים, ואזי יוכל אח"כ להרבות חיילים לתורה ביתר שאת הן בכמות והן באיכות.

וכבר כתב מרן החזון איש בלשונו הזהב והמזוקק באגרותיו - בקובץ אגרות (ח"א אגרת לה), וז"ל מכתבך הגיעני, דע לך יקירי שאין כאן לא חטא ולא אשמה, רק מחוקי הטבע להתעיף, ואין ראוי לזלזל בחוקי הטבע, כי מה שאנו קורין טבע, המכוון בזה רצון היות מתמיד של המהווה כל היות יתברך, ולכן חובתך להפסיק לימודך לגמרי על משך שתי שבועות, ותרבה בכלכלה ומזון מבריא, ולהוסיף על השינה 7 והטיול ועוד מעניני הבטלה 8, ואולי נכון שתבוא הנה לימים אחדים וכו' עד שתחליף כוח וכו'. נא להודיעני תכף אם הנך ממלא עצתי, למען תנוח דעתי וכו'. מאוד התענגתי על דבריך בדברי תורה, המראים את עושר נשמתך באור התורה, אבל אין רצוני להיכנס עתה בעיונם, כי טובה עתה לפניך המנוחה ע"כ. הרי לן חשיבות ענין הטיול והבטלה.

אין לתלמיד חכם לרכוב על אופניים בריש גלי

וע"ד רכיבה על אופניים לתלמיד חכם, ודאי בריא ופשיטא דאין לתלמיד חכם לעשות דברים שאינם מקובלים בסביבתו ובקהילתו, ומשום כבוד התורה. ומ"מ במקום שאין מכירים ויודעים עליו, אין סיבה לאסור.

קודם התפילה אינו הזמן המתאים לילך לצעדות ולהתעמל

(ג) וע"ד קודם התפילה, נראה לענ"ד מצד ההרגשה, שאין זה הזמן הנכון והמתאים לילך לצעדות ולהתעמל קודם התפילה, ובפרט בדבר שיש בו שהייה

ד. בספר תולדות יעקב הובא שהנמען היה בעל הקהלות יעקב זצ"ל בתקופה שהיה חתן [שהתארס עם אחות מרן החזון זצ"ל].

ה. כדמצינו אצל הרמב"ם, והובא בספר אלף כתב (בהגהה ממשנה שכיר), וז"ד הרמב"ם ובנו רבי אברהם ז"ל ישבו לבילי התקדש החג ליל הסדר כל הלילה עד שהבריק עליהם השחר [כבהגדה של פסח, שהיו התנאים יושבים ומספרים ביציאת מצרים כל הלילה עד שבאו תלמידיהם], ולא הספיק לרבינו הרמב"ם כל הלילה להוציא לבנו רגשי לבבו שהרגיש כל אותו הלילה מקדושת הסדר ועניני מצרים, והיה בוער כלבת אש מתחילת הלילה ועד סופה.

שאלו בנו, אבא - איני מבין, הלא אתה בספר היד [החזקה] סדרת להגידי בלילה הזה רק איזה מילים קצרים [כדחזינן בפרק ז' מהלכות חמץ ומצה], ועתה אני שומע ממך דברים אשר אינן מספיקים לגומרם כל אותו הלילה, ע"ז ענהו, בני - דע והבן, אני סידרתי מה שמחוייב כל אדם להגידי [שאם לא יאמרם לא יצא ידי חובתו, כמבואר שם (הלכה ה')]. אבל איני יכול להטיל את הרגשי לבבי על האדם ההמוני, אבל כל אחד 7 מרגיש 8 בלילה הזה כדי תכונתו בקדושה. ע"כ.

מרובה, וכ"ש בדבר שנעשה בקרית חוצות, אלא קודם התפילה צריך להתכונן כדבעי דהולך לעמוד לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה. וע"ע בספר פסקי

ועל זה הדרך, מאז ומקדם הייתי סבור שההולכים לים או לבריכה לישט ולהתענג כשהם עדיין לפני התפילה, באומנם מי גרע ממקוה, והדברים מופרכים מיניה וביה, ולא קרב זה אל זה כל הלילה, וכי כוונתם ומטרתם לטבול ולצאת על אתר, א"כ החוש מעיד בעליל שאין זה מטרת ביאתם. ושמתני שראיתי שכן כתב בספר פסקי תשובות (ס"ו פ"ט אות כד עמ' תרפא).

וגם ע"ד מקוה, כבר מצינו בשו"ת שבת הלוי (ח"ט סימן א' אות ב') שכתב, כיון דעיקר כניסת בני אדם למקוה הוא לטבול טבילת טהרה טבילת מצוה להתפלל בטהרת הגוף ונפש 10 (אעפ"י דליכא חיוב). ומה שרוחצים תחת המקלחת [אינו אלא] כדי להעביר כל לכלוך כעין חפיפה, וגם עצם עמידה תחת המקלחת בלי לשבת במים חמים בכל הגוף, הוי רחיצה ארעית כלפי הילכתא דא, ואין חשש שיבוא לידי ביטול תפילה ע"ז. 'ומ"מ פשוט דעמי הארצות המאריכים ברחיצה זו, הוא דבר מגונה' ע"כ.

כמו שנהג זקננו הרה"צ רבי מנחם מענדל וועג זצ"ל מנקי הדעת דעיה"ק טבריה ת"ו, דדרכו היה משעת ארבע לפנות בוקר, בעת שעוד עוטף מעיל תנומה את טבריה, ורק בבית אחד כבר עלה האור, בעוד שעות אחדות עומד רבי מנחם מענדל להתייבב לאותה פגישה בין המתפלל לאלוקיו – כהגדרת רבי אברהם בן הרמב"ם (פר' ויצא). מהלך אילך ואילך מפינה לפינה, מתחיל להחם תנור נשמתו בגחלי קודש היוצאים מפיו בלהט. יודע ומבין היטב מה טביו של עולם שהוא חי בו, מכיר את יצרו לפני ולפנים, כבר שיברו וכיתתו בחייו עד דק, משום כך מעולם לא יתבצר בעמדת מגן ויסתפק בכך, יקום מיוזמתו ויצא להלום על מחנה האויב בכל הכוחות. תיכף בהשכימו יתחמש בכוחות הקדושה הגנוזים בקרבו, יזרים בגידיו דם יהודי רותח שיפנפע בו משחרית עד ערבית, כך יצא לקראת יומו. שוב מתיישב וממשיך להתכונן לקראת התפילה.

בחוץ כבר מנצנץ השחר, המתח הפנימי של רבי מנדל גואה בו, עוד קט אמור הוא לגשת אל התפילה, לבוא עד המלך, ולבו טרם כובס בו כבורית. נגש אל קופת הצדקה, לקיים בעצמו 'בצדק אחזה פניך בהקיץ תמונתך' [כדהובא בשו"ע או"ח (סימן צ"ב ס"ו) ובשו"ע יו"ד (סימן רמ"ט ס"ד)], וראה מה שכתבנו בספר בירורי חיים (ח"ד עמ' תה-בה), סדר מיוחד לו מידי בוקר לקשר עצמו לתוכן הצדקה לכל הטוב, מעניק כמה פרוטות עבור עצמו, עבור בני המשפחה, משלשל אל הקופה מתת ידו לזכות רבותיו הק', מזכיר באהבה את היידיים, לאחר מכן יוצא בלאט לעבר בית הכנסת. ניצב בפאתי המנין הראשון, ואינו מתפלל עמם, רק עונה אמן בדחילו, מטה אזנו לקדיש קדושה וברכנו, שומע לקראת התורה ותוך כדי כך מכין עצמו לקראת תפילתו שלו.

שב מן המקוה, במרוצה הוא עושה את דרכו, אך אל התפקיד הגדול המחכה לו בבי כנישתא, אל הייעוד הנכסף למלל גבורות ה'. פותח באמירת הקרבנות, מדפדף מידי דקות אל דפים שגנו בין דפי הסידור, בהם צופף בכתב ידו רמזי אמרות קודש שונות שראה בהם חלק בלתי נפרד מן התפילה. מעניק בהם ונסתר, מתרומם ומתהלך אחוז שרעפים, ומפיו הם יוצאים, דיבורי הקודש כלפידי אש בוערים.

מתעטף בטלית, מתעטר בתפילין, כמעט יתרצה ויפתח בתפילה אלא שאינו מסוגל להמשיך, נפשו מזדקקת נוראות, רבי מענדל'י וויטבעסקער זיע"א

תשובות (סימן פט הערה קצ עמ' תרעא) בזה.

העולה מן הדברים: א] ודאי פשיטא וברירא דיש לתלמיד חכם ליקח מזמנו למען מטרת בריאותו השלימה. ב] ואין לת"ח לרכוב על אופניים, בגוונא שאין הדבר מקובל בסביבתו ובקהילתו. ג] קודם התפילה אינו הזמן המתאים לילך לצעדות ולהתעמל. עכ"ל.

משאת משה / הרב מנחם ישראל

חזן, ר"מ בישיבת 'אור אליהו',

מודיעין עלית

חדר יחוד עם השי"ת

סוכה. צילא דמהימנותא.

יושבים בה האושפיזין: אברהם אבינו. זה שעשה חסד עצום – ובלתי נתפס – עם כל מי שרק היה יכול. יצחק אבינו. עולה תמימה. עמוד היראה. יעקב אבינו. עמוד התורה. 'יעקב שלמתא'.

משה רבנו. עמוד הנצח. נותן התורה. אהרון הכהן הגדול. עמוד ההוד.

יוסף הצדיק. עמוד היסוד. זה שעמד בנסיון. זה שכל עמידה בנסיון שלנו, היא מכח זה שמתעבר בנו ניצוץ שלו.

דוד המלך. רגל רביעית. מלכות ה'.

אלו שזכו להיות המרכבה לאורות העליונים. למידותיו של הקב"ה.

הסוכה עצמה. אור עליון גדול ונורא. העולם הבא – בעולם הזה. הבינה. החיבוק של הקדוש ברוך הוא.

אמר 'שניגש לתפילתו כמוכה שחין הרוצה להיכנס בהיכל המלך ודוחפים אותו חוצה. שוב ניגש ושוב מגרשים אותו'. רגע כמימרא ורבי מענדל וועג זצ"ל גובר על כל המעכבים ומזדחל עד לכסא הכבוד, כמו נאחז שם באושר ותיכף פותח בקול גדול, פונה נרגשות לכל אבריו וגידיו וקורא הודו לה', קראו בשמו, הודיעו בעמים עלילותי....

מה מאוד נאוו דברי הרמב"ם על המתפלל, מהם מצטיירת ההפליא תפילתו של רבי מענדל זצ"ל הפיונה אל השם יתברך, שנתענג בלבו ובשפתיו, ידיו פרושות, כלי דבורו הוגים ומדברים, ויתר חלקיו חרדים ונרעדים וכו', מתדבק, מכן עצמו, מתחנן, כורע ומשתחוה ובוכה לפי שהוא לפני מלך גדול ונורא" ע"כ.

מתמשכת תפילתו ארוכות, כשלוש שעות, ממלאה את חלל בית הכנסת מצד אל צד. תיבות התפילה בוקעות ועולות הימנו, שוטפות את כולו, נפשו מתבוססת ביצע עמל התפילה. יגיעה, זה סוד תפילתו, לא באה תפילה כזו מאליה, הרבה עמל הושקע בה. חסידים ואנשי מעשה באים לפעמים חרש חרש להחיות נפשם מן הסער הגדול. לראות במו עיניהם. יש והרה"ק רבי מאטיל סלונמינער בא ונעצר אחורי רבי מענדל, נרתק לשמוע אל הגניחה ואל התפילה. מפטיר ואומר פעם 'התפילה שלו מקובלת בשמים'. גם הצדיק רבי אהרל"ה בעל שומרי אמונים בביקורו בטבריה, בא לחזות במו עינים בפלא הגדול הזה. עוד מאזינים באים להחיות את רוחם, ואין רבי מענדל יודע, נתון כלו בכבשונה של תפילה.

יש שם עוד מישהו:

– אני...

מה??

כן, אני. עצמי – ובשרי. עם כל ה'בשרי'.

מסכות לאושפיזין

אם זו לא היתה אמת, זו אפילו לא היתה בדיחה. מה אני עושה שם??

האם פעם עמדתי בבדל נסיון של אברהם אבינו?? האם חשתי אי פעם יראה מה' – אלפית מסבא שלי יצחק??

האם יש בי טיפת שלימות של יעקב – בחיר האבות??

ונגיד שבסדר. כבר נכנסתי. אברהם אבינו, שנמצא כאן, מסכים לארח אותי. הוא הכניס אורחים אולי יותר גרועים ממני. אולי הוא אפילו יכין עבורי לשון בחרדל.

אז – אחפש לי מקום שקט. בירכתי הסוכה. שלא אפריע. אולי 'שלא אפריע' יומרני מידי – אז שאצמצם את הנוכחות המפריעה שלי למינימום האפשרי. אולי גם אספק לכל האושפיזין מסכות אב"כ יעילות כנגד חיידקי היצר המחרידים של הדור האחרון.

שלא יחשבו בטעות שאני 'אושפיז'. שלא 'אשפזו' אותי.

הילדים, שלא מבינים כל מיני ניואנסים, יסדרו את הסוכה. ואת הכסא שלי – הציבו בראש השולחן. בראש השולחן...!

הם חושבים, התמימים שלי, שזה כמו בבית. שם אין (?) קדושי עליון. שם אני הכי 'קדוש'.

אבל בסוכה??!

...ואני כבר יושב שם, ועושה קידוש. מברך 'לישב'. חושש ורועד. עוד מעט מישהו כאן 'יעיף' אותי לכל רוח.

ו – לא. זה לא קורה. מעניין למה.

האם לא שמו לב??

אולי – הם לא באו. לסוכה שלי. בטח. למה שיבואו...

עדיף שאצא. שאברח. אז, אולי הם יבואו.

אני לא ראו

יש כאן טעות. טעות נוראה. ומחרידה. בעיקר 'מחרידה'. את כל מי שאומר אותה בפאתוס ובניגון של 'מוסר'. הוא נכנס לתודעה כעמו 'חרדי' קלאסי.

'אני לא ראו'. 'מי אני בכלל'.

וכמו אותו אחד, שהגיע לביתו בליל שבת. לאחר התפילה. מולו גביע כסף נוצץ. מלכותי. בקבוק יין משובח וכרסתני ניצב בגאון. שולחן שבת מפואר.

ידו, שנשלחה כבר אל עבר הבקבוק, החלה רועדת. נוות הבית נזעקת – מה

ארע לך. מדוע אתה מהסס. כולנו מחכים לקידוש.

והוא: "אני?! אני אעשה קידוש של שבת?! מי אני. מה אני. מה חיי. אינני ראוי."

אנא – אשתי היקרה, עשי את קידוש... התגובה, אנחנו מניחים, היתה עינים מתעגלות בתימהון, במקרה הטוב. אצבע מסתובבת על הרקה, במקרה הפחות נחמד.

וזו התגובה הראויה, לכל מי שהוא 'לא ראוי'.

ה'חדר יחוד' של השי"ת

האמת היא, ונכון שקשה לקבל אותה – אבל ננסה 'להצמיח' אותה מארץ. שתהיה קצת פחות 'מושלכת' שם¹¹:

אם אני לא אהיה בסוכה, גם האושפיזין לא יהיו שם. וגם לא יהיה שם שום חיבוק.

הקדוש ברוך הוא, והשכינה – מתייחדים כאן. ו'כאן', הכונה – בי. כשאני יושב בסוכה.

אולי כדאי לדעת: כשאני מקרב את האתרוג אל הלולב, אני – בידיים שלי – מייחד אותם.

אין מילה שתוכל לתאר את האבסורד, שתוכל לתאר עד כמה זה בלתי אפשרי. עד כמה כל כך קטן וזעיר, מזיז ומניע – כל כך גדול ונורא.

וזו באמת בלתי אפשרי. אבל כלפיו יתברך, אין 'בלתי אפשרי' אין!

וזו מה שאני עושה. האושפיזין – מגיעים אלי. קודשא בריך הוא, ושכינתיה, מתייחדים – בי. ובתנאי שאני אכן מייחד אותם.

הגיע הזמן שנרים את המבט שלנו קצת למעלה. שנסתכל על עצמנו – קצת יותר גבוה.

קצת מושגים. טיפה, מתוך ים:

יהודי = יהודה. שם הוי"ה, קודשא בריך הוא. הד' – דלה ועניה, השכינה. קודשא בריך הוא, ושכינתיה. והיא דלה. עניה. מחכה לשפע שלו. מתחננת – שימי כחותם על ליבך, כחותם על זרועך.

ואנחנו היחידים שיכולים לגרום את ההשפעה הזו. שפע עליון, שפע לכל המציאות כולה. עליונים ותחתונים.

כי 'ושכנתי בתוכם'. בתוך כל אחד ואחד.

המילה 'אדם', היא בגימטריא מ"ה'. שם הוי"ה, במילוי (אלפ"ן) – אף הוא

בגימטריא מ"ה. אני, הביטוי שלו כאן. אני הזרוע המבצעת' שלו. של התיקון שהוא רוצה בו.

וזו באמת טיפה מן הים.

הכל – בי. ב'עצמי ובשרי'.

ואני לא צריך לעשות הרבה. רק – לדעת. להפנים. לשבת בסוכה, ולדעת – כשאני אוכל כאן, אוכל טעים, אני מניע את האורות העליונים, הקדושים. אני מחבר אותם. מייחד אותם.

אני. בדיוק אני. במציאות שלי. במהות שלי כאדם, כיהודי.

אם אני יודע את זה, ורוצה בזה – זה יקרה.

זה הכל! לדעת, ולרצות.

זה – שהחיינו. וקימנו. והגיענו – לזמן הזה.

עצם החיים שלנו. חיים שיש בהם קיום. ובזמן הנכון. את החיים – הוא הביא לנו. את הזמן – הוא מגלגל. אני רק צריך להיות שם. להיות במציאות, להיות ב'דעת'. זה הכל.

כך הוא ברא, כך הוא קבע. ומי הוא זה שיאמר לו מה תעשה.

שושבין – או כלה?

הזמן הגדול ביותר, הוא יום שמיני עצרת. שמחת תורה.

זהו היום בו מזכירים גשמים. היום בו יש השפעה עליונה ושלמה אל כנסת ישראל, השפעה שבמושגים שלנו מתורגמת ל'גשם'.

זהו היום אליו נכספנו במשך התקופה האחרונה כולה. כל הימים שחווינו, היו 'הכנות'. אלול, ראש השנה. עשרת ימי תשובה. יום הכיפורים.

הכנות לקראת – הייחוד הגדול. הייחוד של שמיני עצרת. של שמחת קוב"ה, 'תורה', במלכות. בשכינה. בכנסת ישראל.

ומה איתנו? אנחנו קשורים לזה בכלל? אולי רק שלא נפריע. שלא נעשה שטויות. שלא יכעסו עלינו.

וכמו אותו לומד קבלה, שהלך לטבילת המקוה של ליל שבועות – סמוך לעלות השחר. ידידו, שגם הלך לאותו כיוון – ולאותה מטרה, ביקש ממנו להסביר לו את מהות אותה טבילה.

והוא הסביר. טבילה זו היא החשובה ביותר במשך השנה. האורות העליונים. הייחוד הגדול של שבועות. עיקרו – במוסף, בקדושת 'כתר'. עתה אנו מתכוננים.

הידיד הקשיב בשימת לב, ושאל:

– ומה אנחנו קשורים ליחוד העליון?

– אנחנו השושבנים של הייחוד.

– שושבנים? כאלו שמובילים את החתן והכלה לחופה?

– כן. ממש כך.

– וממתי השושבנים – טובלים??...

השתתק. על זה הוא לא חשב...

אבל הוא בכל זאת ניסה:

– אנחנו 'מעין' מה שלמעלה. כנגד האורות ששם. אנחנו עושים כאן – את מה שעושים למעלה. זהו התפקיד שלנו...

ושאר גמגומים מעין אלו.

האם אנחנו רק 'כנגד'?? האם הכל קורה רק שם למעלה, והקשר אלינו – דליל עד בלתי קיים??

אומר לנו הגר"א (מובא בלשם, ספר הדעה ח"ב ד"ב ע"ה):

"אנחנו בני המלכות יוצאי חלציה ויונקי שדיה. והיא אמנו השוכן בקרבינו תמיד. כי נשמת ישראל היא מנקודת הפנימיות דהמלכות. עצמותה העיקריות שלה. העולה עד מלכות דא"ס. והיא מתפשטת בכל אחד ואחד מישראל. ואנן איברים דילה וכל מעשה ישראל וכל עניניהם הכל בה. והיא כלל ישראל... והיא ישראל כולו חד".

הייחוד, הוא בנו. עם ישראל. אנחנו, והשכינה – זה דבר אחד.

השושבין, אכן לא טובל במקוה.

אבל הכלה עצמה, כן.

ואם אנחנו אכן חלק מאותו ייחוד עליון, שומה עלינו להבין, לדעת – מה זה. מה אנחנו עושים כאן.

וזו סוגיא, רחבה, וצריך ללמוד אותה. חייבים. אנחנו בדור אחרון. אין לנו ברירה אלא לעשות משהו. ה' מחכה ללומדי התורה, שיבינו. שידעו. שיתחברו.

[הבאנו בעבר את הדברים הנוראים של התיקון"ז (תיקון ל' עג): בענין זה, ונביא אותם בקצרה שוב:

בזמנא דשכינתא נחתת בגלותא האי רוח נשיב על אינון דמתעסקי באורייתא בגין שכינתא דאשתכחת בינייהו והאי רוח אתעביד קלא ויימא הכי אינון דמיכין דשינתא בחוריהון סתימין עיינין אטימין דלבא קומו ואתערו לגבי שכינתא דאית לכוון לבא בלא סכלתנו למנדע בה ואיהו ביניינו ורזא דמלה קול אומר קרא כגון קרא נא היש עונך ואל מי מקדושים תפנה והיא אמרת מה אקרא כל הבשר חציר כלא אינון כבעירן דאכלין חציר וכל חסדו כציץ השדה כל חסד דעבדין לגרמיהו עבדין ואפילו כל אינון דמשתדלין באורייתא כל חסד דעבדין לגרמיהו עבדין.]

¹¹ על משקל 'השליך אמת ארצה', ו'אמת מארץ תצמח'.

הייחוד, נעשה – בסופו של דבר – בדעת שלנו. במציאות שלנו.

נכון שהלולב, וההדס והערבה, הם ה' והה', והו', משם הו"ה. והאתרוג – הוא הה' האחרונה. אבל אם אנחנו לא נצמיד אותם, בידיים – ובלב, וברצון, הם לא יתחברו.

זה התפקיד שלנו! וה' קורא לנו – בואו, תעשו. תתחברו. תחברו. תייחדו. אני מחכה לכם. חוץ מה'גישמאק' בלימוד, והטעם בדקדוק הלכה (שזה קדוש ונפלא!), יש עוד משהו. משהו שהוא מעבר לזה. עמוק יותר. מה שה' רוצה. הסיבה שהוא עשה את כל זה.

וצריך, אולי, קצת קצת, לחשוב גם עליו יתברך.

שלא יהיה 'חציצה'

ייחוד, מטבעו, הוא ללא שיעור ('יעו' היטב בתיקון"ז סוף תיקון 10).

כמו מקוה. אם אתה טובל, ויש עליך כתם קטן – הוא 'חציצה'. אין כאן טבילה. חציצה. משהו שחוצץ. שמפריד. שמבדיל.

משהו שאומר – כאן אני לא רוצה להתחבר. כאן אני לעצמי. את זה אני לא מוכן לתת.

אנחנו עומדים כאן בפני מטרה גדולה. גדולה יותר ממך. ממני. מכולנו. גדולה יותר מכל מה שאנחנו יכולים לדמיין.

עד כמה שנתבונן בזה, תהיה לנו 'דעת'. חיבור. ועד כמה שנתחבר, נהיה מוכנים לתת – את הכל. ללא שיעור. ללא חציצה. לתת את הכל – לחיבור. לייחוד. לשכינה הקדושה.

להיות מוכנים לתת, פירושו – להסכים. לא להסתיר, לא לחצוץ. להוריד את השלט 'אין כניסה'. רק זה. ה' כבר יעשה את כל השאר.

ומטו משמיה דהיעב"ץ (ולא מצאתי בפנים), בפירוש המילים 'אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס' – אל תבקשו 'פרס'. מחצית.

תבקשו את הכל!

ובאמת הכל מונח שם. גם הצרכים הקטנים שלי.

כי כשאנחנו בלי חציצה, גם הוא יתברך – כביכול, בלי חציצה. והוא גם נותן, בלי חציצה. בלי שיעור.

אמנם – הצרכים שלי, הקטנים, יהיו באמת פרט קטן. 'טוב חסדך מחיים'. העונג העצום של הקירבה, יאפיל על כל דבר אחר.

ואם נבקש, נרצה, נשתוקק – זה יגיע. וזה יהיה בנו. בתוכנו. כמו שאנחנו. בדיוק.

במחשבה שניה, זה לא יהיה 'כמו שאנחנו בדיוק'. כי לאחר שזה יקרה, כבר לא נהיה יותר 'כמו שאנחנו'.

שכן – כשנסיר את השלט, את המחסום – וה' יכנס, הוא כבר יכין לעצמו מקום טוב. מקום נקי. מקום קדוש, נפלא, ומתוק – הכי מתוק שאפשר. מלא עונג בלתי נתפס. מלא במקור העונג שבכל העולמות כולם. קרוב קרוב אליו יתברך. ייחוד.

ה' יזכנו.

לתגובות: 0533127133m@gmail.com

פלפולא דאורייתא / הרב רפאל

סויד, ראש כולל נר יוסף, מח"ס

'מנחת רפאל' ו'שמעתתא

דספיקות'

על חובת הזהירות מנגיף הקורונה

הנה אנו נמצאים מזה למעלה מחצי שנה, בתקופה קשה לעם ישראל, שבה נגיף הקורונה משתולל, וכבר מתו ל"ע קרוב לאלפיים נפשות בארץ ישראל, ולצערנו בציבור החרדי ישנם לא מעט אנשים המזלזלים בסכנה, ומכיוון שמעלים אי אלו טענות להיתר, ע"כ נבאר את הדברים אחת לאחת, ואמנם איני ראוי לדבר במקום גדולים.

א. הנה במה שדנו דאינו נחשב מגפה, כיון שלא מתו שלושה אנשים במשך שלושה ימים רצוף, שזהו השיעור של מגפה, כמב' בגמ' בתענית יד,א, ולענ"ד יל"ד בזה, כיון שהיום העולם גלובלי, ויודעים מה נעשה בשאר מקומות, וא"כ מדוע שנחה עד שיגיע הנגיף לפתחנו, ואם בערים אחרות בעולם מתו מנגיף זה הרבה יותר משלושה אנשים בשלושה ימים, א"כ ודאי שנחשבת מגפה, ובזמן חז"ל לא יכלו לדעת שמה שמתים במקומות אחרים זהו מאותו הנגיף.

ב. ואחד מחשובי הרבנים כתב שפחות מאחוז של תמותה, לא חשיב שכיח הזיקא, ועל כן שומר מצוה לא ידע דבר רע, אולם גם לשיטתו צריך להישמר ככל אפשר בעטיית מסכה, ובהתקהלות שאינה לצורך מצוה, אולם יש להעיר על דבריו, שאמנם לאדם יחיד אפשר לומר שפחות מאחוז חשיב כאינו שכיח הזיקא, אולם רב המורה לרבים, יודע שקרוב לאחוז מההולכים לאורו ימות עקב

הוראה זו, אינו יכול להורות כן, כיוון שמבחינה סטטיסטית אחד מהם וודאי ימות, ומעתה יש לומר דאם כנים הדברים בענין נגיף אין להקל מפני אחוז אחד, משום אדם אחד יכול להדביק מאה אנשים שאחד מהם ימות, ועוד שלא מצינו שאדם יכול להסתמך על היתר של שומר מצוה לא ידע דבר רע, כשהדבר על חשבון אחרים, ודמי למש"כ הפוסקים ששומר שהשאר את דלתו פתוחה בליל הסדר, כיוון שזה ליל שימורים, ונגנב הפיקדון, שאינו יכול לומר שהשאר את הדלת פתוחה כיוון שכך המנהג, שהרי אינו יכול להחמיר על חשבון אחרים.

ג. ובענין אחוזי התמותה בארץ ישראל ובציבור החרדי, יש לידע שאמנם ב"ה אחוזי התמותה בארץ ישראל הם מהנמוכים בעולם, אולם במידה ומערכת הבריאות תקרוס ח"ו, אחוזי התמותה יגדלו מאוד, ועל כן א"א למתוח את מערכת הבריאות עד הקצה, וכמו"כ מה שאומרים שהחרדים נפטרו כשיעורם באוכלוסייה, זה אינו נכון, ואמנם שיעור החרדים באוכלוסייה הוא בערך שנים עשר אחוזים, אולם מבין האנשים המבוגרים מעל גיל שישים וחמש, אחוז החרדים הוא שלושה אחוזים בלבד, [וכמו שלפני ארבעים שנה, הנציגות החרדית בכנסת מנתה ארבעה נציגים בשה"כ, שהוא כשלושה אחוזים], וא"כ החרדים נפטרו פי ארבעה משיעורם באוכלוסייה.

ד. וכן שאר הטענות שאנשים מתו עם קורונה, ולא מקורונה, לאחר מחקר התברר שרק שנים עשר אחוזים מהמתים היו אמורים למות בדרך הטבע בתוך חצי שנה, וכן הטענה שלא הייתה עלייה בתמותה כללית, גם כן אינו נכון, כיוון שהייתה ירידה בתאונות דרכים מחמת הסגר, וכן בזיהום אויר, וכן משום שעצרו את הניתוחים היזומים, וכמו שבשביתת הרופאים הגדולה בתשמ"ג שנמשכה למעלה משלושה חדשים, הייתה ירידה בתמותה, כיוון שישנם ניתוחים יזומים שנגמרים ל"ע במותו של החולה, אולם עדיין אין ברירה, וללא הניתוח החולה

היה מת בוודאות לאחר כמה חודשים, וכן עובדה היא שבארצות הברית הייתה עלייה של **שלוש מאות אחוזים** בתמותה הכוללת, וא"כ צריך להוכיח ממקומות שלא נעשה בהם סגר, ולא ממקומות שעשו סגר. [ולכל אלו הטוענים שבבתי החולים ממיתים, ועוד כל מיני טענות מגוחכות מסוג זה, אשאל מה האינטרס של בתי החולים לרשום יותר מתים מקורונה, ואדרבה, הרי הם בתחרות מקצועית עם שאר מערכות הבריאות בעולם, למי יהיה פחות מתים מקורונה, ודע, שלפי רישומי החברה קדישא, ישנם עוד מאות מתים, שהיו עם תסמינים של קורונה, אלא שנפטרו בביתם, ועל כן לא דווחו כמתים מקורונה, ואם כן אחוז התמותה גבוה יותר], וישנה טענה נוספת, שבלאו הכי כולם ידבקו עוד קודם מציאת החיסון, וא"כ עדיף שידיבקו כעת, אולם גם טענה זו אינה נכונה, שאיך אפשר לגרום לאדם למות קודם זמנו.

ה. ואף הטענה שמצרפים דעות של כל מיני רופאים, שהם דעת מיעוט בין עולם הרפואה, היאך אפשר להסתמך על רופאים שהם דעת יחיד, שאין סומכים עליהם בכל ענין כנגד רוב, וק"ו הכא דבפקוח נפש לא אזלי בתר רוב לקולא, וק"ו שלא אזלי בתר מיעוט לקולא, והטענה שהרבה רופאים משנים את דעתם, ועולם הרפואה עומד נבוך מול הנגיף, אי"ז טענה להקל אלא להחמיר, שיש להיזהר יותר, ולא להיסמך על קולות הרופאים מחמת ספק.

ו. וכמובן שאר הטענות שאם החילונים מפגינים, על כן מותר לנו להתפלל, טענות אלו מגוחכות, כיוון שאין אנו תולים את דיני פקוח נפש בהנהגות אחינו הטועים, וכן הנהגת אישי ציבור כאלו ואחרים, שאינם שומרים על ההנחיות, אי"ז נפק"מ כלל, ואף מבחינה פסיכולוגית הדבר לא אמור להשפיע, וכמו שאדם לא מתיר לעצמו לנהוג במהירות מופרזת, בגלל שאדם כזה או אחר נוהג במהירות מופרזת, וה"ה הכא.

[ויל"ד לו יצוייר והיו מגיעים רופאים ואומרים שניתן לפתוח או מסחר או בתי כנסת, והיו שואלים בדעת גדולי הדור, שלכאורה יש מקום לדון, שאם הנזק הכלכלי יהיה יותר מחומש מרווחי המדינה, וכך המציאות, שלכאול' דין זה מתיר למדינה כגוף שלטוני לאסור את פתיחת בתי הכנסת, ויל"ד האם לגוף ציבורי גם יש את הפטור של חומש לצרכי מות עשה, כמו באדם פרטי, שפטור אם המצוה עולה יותר מחומש, כמבול' ברמ"א או"ח סי' תרנ"ו סעיף א', וצ"ע לדינא].

ז. וראיתי במכתב של אחד הרבנים שכתב שצריך לפתוח את בתי הכנסת ביום הכיפורים, כיוון שלולא זאת המסורתיים לא יבואו להתפלל כלל, ואף לא יצומו, אולם במחכ"ת, אותם מסורתיים בלא"ה לא יבואו מפחד המגפה, ואדרבה, אם יתפללו בחוץ, יש סיכוי רב יותר שיבואו, וכן בענין הטענה שישנם אנשים דתיים למחצה, שאם לא מתפללים בבית כנסת אינם מניחים תפילין, לאחר המחילה, המציאות היא בדרך כלל לא כך, והנחת תפילין מצויה הרבה יותר מתפילת שחרית במנין, ודן"ק].

ח. ואף צעירים צריכים להיזהר, שאמנם לא רואים כעת השלכות רפואיות משמעותיות אל רוב מוחלט של הצעירים, אולם אין לדעת איזה השלכות הדבר יגרום בעתיד, וכמו בנגיף ה h.i.v. שהנזק נראה רק לאחר עשר או חמישה עשר שנים מאז ההידיבקות, ויכול להביא אף למוות.

ט. והנה לצערנו לעיתים ישנם התקפות טילים בדרום, ולא שמענו על קבוצה כלשהיא המזלזלת בהנחיות פיקוד העורף, למרות שמספר המתים מטילים **בחמישה עשר השנים** האחרונות, הוא פחות ממספר המתים מקורונה **באחד הימים**, מלבד בבני ברק שהורה מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שאין לחוש, והבטיח שלא יפלו טילים בבני ברק, ואכן הבטחה זו התקיימה במלואה, [נדבר זה הוא בלתי נתפס בשכל אנושי, איך אדם בן זמננו יכול לומר שלא יפלו טילים, ולא יהיה פיגועים בעיר מרכזית וגדולה כמו בני ברק, ואכן ב"ה לא קרה כדבר הזה, וקודם שאמר זאת

החזו"א, היה פיגוע בשנת תש"ז בו נרצחה הכובסת של ישיבת פוניבז', וכן בשנת תש"ב המטוסים האיטלקים הפציצו את מתחם בנדיקט בבני ברק, והגר"ח קניבסקי הרחיב את הבטחת החזו"א אף על מודיעים עילית, ולמרות שקודם שהבטיח היה שם פיגוע, מאז שאמר כן, לא היה פיגוע ב"ה], והסיבה לשינוי בהוראות גדולי ישראל ביו תחילת המגיפה לבין המצב כיום, שכיום מתירים להתפלל באוויר הפתוח, היינו משום, שאז חשבו שאחוז התמותה היה גבוה יותר, וכן ראו שכשהבחורים נמצאים בביתם, גם מסתובבים ברחובות ומדביקים את משפחותיהם, ואדרבה עדיף שיהיו בישיבות וכך ידבקו רק צעירים, וכמובן שלא עברו איסור בכך שהתפלל בבית בחודש ניסן, כיוון שכך היה הדין עפ"י הנתונים באותו זמן, וכמו עשרה שקצרו גרוגרת לחולה בשבת, שכולם עשו מצווה, וכמובן שלימוד תורה אינו מג' עבירות שיהרג אל יעבור, ואף אם היה מהמצוות שיהרג ואל יעבור, אינו יכול לגרום למותם של אחרים

י. ויל"ע בחולה מאומת היוצא לרחוב ללא אמצעי הגנה, ונמצא בין אנשים, האם נחשב רודף, והגר"ח קניבסקי שליט"א כתב ע"ז "כמעט רודף", ויש להוסיף בזה שאמנם אחוז התמותה הוא נמוך, פחות משלושה אחוזים, מ"מ אין דנים רק את מי שיפגע באופן ישיר, אלא אף את התוצאות של מעגל ההדבקה, ובהא לכאול' ודאי שאחד ימות מזה, ועכ"פ לא גרע מספק רודף, והיינו דדמי לאדם שמחזיק בידו אקדח ומכוין לכיוון אדם אחר, שהורגים אותו, למרות שאינו ודאי שיצליח לפגוע בחברו, אבל אדם שמחזיק בידו אקדח ואינו יודעים אם זה אקדח אמיתי או אקדח דמה, יש מקום לומר שאין להרגו מספק, ובקורונה דמי לאקדח אמיתי, ולמרות שבדין רציחה ומזיק אינו נחשב כרוצח, דאפשר דחשיב כגרמא, מ"מ לגבי רודף, שהוא מדין הצלת הנרדף, לכאול' אין לחלק בזה, ודו"ק.

יא. ועוד סברא יש להחמיר ולהיזהר מאוד בענייני נגיף הקורונה, ובפרט בעטיית מסיכה, המונעת כידוע את רוב ההדבקות, וכן בהתקהלויות משפחתיות בשמחות, וזאת משום ביטול תורה, שכל אדם שנדבק בנגיף, יכול למנוע לימוד תורה מעשרות ומאות לומדי תורה, רח"ל.

*

שמעות הגאון הגדול רבי אשר וייס שליט"א

א. בקובץ פעמי יעקב [קובץ נ' עמ' ס"ב] כתב הגר"א וייס שליט"א לגבי המעשה המפורסם באדם שרצה לצער את אשתו ואמר שקידש את בתו, ואם לא יענו לדרישותיו, תישאר עגונה עד שילבינו שערות ראשה, והציע מע"כ שליט"א שיבוא אדם ויאמר שהוא קידשה, דהא קי"ל [קידושין סג,ב] דנאמן אדם לומר אני קידשתיה, אם בא לגרש, כיון דאין אדם חוטא ולא לו, וזאת משום דאין לנו ספק שהאב לא באמת קיבל קידושין עבור בתו, ויש להעיר דהא כיום היא בחזקת אשת איש, והבא עליה חייב מיתה, וא"כ היאך נאמר שיבוא אדם וישקר, וכביכול עפ"י הלכה תהיה מותרת, הלא אנו נוקטים כעת שבוודאות היא מקודשת, ועוד דהלא כעת היא קטנה, דאל"כ האב אינו נאמן, דהא אינו "בידו", וא"כ מה הועילו חכמים בתקנתן, הלא יוכל להסריט את עצמו מקבל קידושין מאדם רעול פנים, ועוד דמנ"ל שודאי לא עשה כן באמת, דיעו"י בשו"ת ושב ורפא להרה"ג רפאל אייפרס [כיום רב בהמבורג גרמניה ח"ב אה"ע סי' ע"ח] שהביא את כל המעשה עם הפרטים המלאים, ודיבר עם הבעל ושאלו מדוע עשה כן, ואמר שדיבר עם הגר"מ קליין זצ"ל בעל המשנה הלכות ושאלו ע"כ שאשתו עומדת להינשא אחר שקיבלה גט שלא כדוין, ואמר לו הגר"מ שיעשה כל מה שביכולתו

למנוע דבר זה, והציע פתרון זה לקדש את בתו, ושאלו האב מי יסכים לקדש את בתי, ואמר לו הגר"מ שהוא מוכן, ושאלו האב הרי הגר"מ נשוי, ואסור לקדש אשה שנייה, ואמר לו הגר"מ דבמקום אפרושי מאיסורא לא גזר רבינו גרשום, וא"כ במידה ולא יאמינו לו יכול לקדשה, וא"כ העצה לחכות עד שתגדל, ואז כבר לא יוכל לקדשה שוב, ואז ידונו על הקידושין של האב.

ב.

בשו"ת מנחת אשר [ח"ג יו"ד סי' מ"ז] כתבעל ההצעה לגדל עדרים של בני פקועה, שיכולה לצאת תקלה אם יתערבו פרות רגילות, ויוולד ולד שהוא חצי בן פקועה, ואף שחיטה לא תועיל לו, ויהיה הפסד מרובה וכו', ולא הבנתי מדוע חשש, הלא כיום כל הבהמות ממוספרות, ואפשר לסמן על הבהמה וכך ימנע חשש זה. [ובדרך אגב אנו נמצאים בבעיה גדולה, שבמהרה יבנה בית המקדש, ואין לנו קרבנות שכולם בעלי מומין, שיש להם חור באוזן, ולדעת החזו"א הוי מום, ואין לומר דמשיח צדקנו יביא עמו קרבנות, כדמשמע בע"ז כד,א, דגמ' ערוכה היא בבכורות נא,ב "ונישדי מומא בכוליה עדרא" מהרה יבנה ביהמ"ק וכו'"].

ג.

הגר"א וייס שליט"א הקשה למ"ד גדול מי שאינו מצווה ועשה יותר מהמצווה ועושה, א"כ הגויים יהיו בדרגה גבוהה מהיהודים, ותירץ דלנו יש גם הידור מצוה, ולא זכיתי להבין, שהרי גם הגוי יכול להחמיר בהידורי מצוות, ולגופה של שאלה, אם נוריד לגוי את מצוות ת"ת ושבתי, הוא כבר יהיה בפער גדול.

ד.

במנחת אשר [ח"ב או"ח סי' ב'] כתב לגבי התכלת דאף אי נימא דהוי ספק אין מחויבים ללבוש כיון דאין מחויבים לעשות מעשה שאף אחרי שנעשה עדיין

נישאר בספק, וכמ"ש הפרמ"ג [או"ח סי' קצ"ד], אולם יש לציין דהמשנ"ב בג' מקומות לא נוקט כהפרמ"ג, ונציין אחד מהם בסי' תרצ"א [ס"ק כ"ז] לגבי מי שמסופק אם המגילה כשרה, שמחויב לקרוא בלי ברכה, וחז"י להדיא דאף שאחר שיקרא ישאר בספק, מ"מ מחויב לקרוא, ובאמת דברי הפרמ"ג אין להם מקור עד כמה שידוע לי, ומסברא אינם מוכרחים [ואמנם אינו היחיד שכתב כן, יעו"י במהר"ם שיף [ב"מ ו,ב] שכתב כדבריו.

ה. במנחת אשר [ח"א יו"ד סי'

לט ושמות סי' מד] דן לגבי כשרות החלב בזמננו, שאחוז הטריפות הוא גבוה, וא"כ אין פי שישים חלב כשר, וכתבתם ע"ז דאין ההלכה מתחשבת בהנחה הסטטיסטית, והנה יש להביא ב' ראיות דאזלי' עפ"י סטטיסטיקה, א' במתני' בטהרות [פ"ה מ"ז] לגבי אדם שהלך לישן ברה"ר, ואמרי' דלר"מ טמא, משום שמא נגע בו זב, ואילו חכמים מטהרים, משום דלא חיישי' שמא נגע בו זב, אולם לא חלוקים חכמים שאחד מכל עוברי רה"ר הוא זב, וזאת למרות שעל כל אחד ואחד מעוברי רה"ר ישנו רוב שאינו זב, וזה עפ"י ביאור הר"ש והר"מ והרא"ש התוס' יו"ט והרע"ב ודלא כביאור הגר"א והחזו"א שם [ולפ"ז יל"ד על כך שמכניסים מתים למנהרות ארוכות, ובוודאות מטמאים שם כהנים, ואכמ"ל] ועוד רא' מהמרדכי [חולין סי' תשל"ז] לגבי ספק חורי נמלים בחיוב לקט, שמחייבים אותו לתת, למרות שיכול לומר על כל חלק שאין רוב שמחויב לתת, יעו"ש. ואמנם יש ראיות כנגד כדוגמת האחרונים דס"ל דאזלי' בתר רוב חנויות ולא רוב בשר, למרות שמבחינה סטטיסטית ודאי שרוב בשר עדיף. [ולכאו' יל"ע שעד

שמעירים על החלב יש להעיר מדוע כשעוררו על צומת הגידין לא שמענו מי שנמנע מאכילת ביצים, והרי ביצת טריפה אסורה, והתם ליכא רוב דאינם טריפות, שהרי יש צד שהטריפו בידיים, ומבירור שערכתי אצל הגר"ח רוטר שליט"א הבקי בעניינים אלו, אמר שבמציאות אין מזריקים לתרנגולות המטילות ביצים, אלא לתרנגולים המיועדים לשחיטה]

ט. **במנחת אשר** [ח"א או"ח סי' יד] כתב לגבי שימוש במגבונים בשבת להקל, משום שלא יוצא בשימוש קל אלא מה שמעל המגבון, ובמכתב לבעל הארחות שבת הגר"מ רובין שליט"א שטען שבבדיקה מדעית התברר שתמיד יוצא נוזל אף מתוך המגבון, הגיב מעכ"ת שההלכה נמסרה לפי מה שנראה לעין, והנה הדברים צ"ב שהרי אם נשאל כל אדם רגיל יאמר שוודאי יוצא נוזל מהמגבון, אלא שהרב חידש שהדבר יוצא מעל המגבון, וד"ז הוכח כלא נכון מבחינה עובדתית, וא"כ היאך שייך לומר שהתורה נמסרה לפי מה שעין רואה. [ויש לציין ששמעתי ראי' שלא אומרים שהתורה נמסרה לפי מה שנראה לעין ממתני' בפרה [פ"ו מ"ג] לגבי הזאת מי פרה דבעי' מים חיים, ומים שיוצאים מספוג אינם מים חיים, ואם נפל ספוג לתוך הכלי שמזה ממנו, אם המים בגובה יותר מהספוג, יכול להזות, אולם אם המים בגובה הספוג לא יכול להזות כיון שוודאי המים יצאו גם מהספוג, למרות שהדבר אינו ניכר לעין, ע"כ הראיה, ולא אכחד דלא ברירא

לי טיבה של ראי' זו ולא הספקתי לעיין בה] והי' מי שהתיר משום פסי"ר דרבנן דלא ניח"ל, והדברים תמוהים, דהא אין לך ניח"ל גדול מסה, וכמו"כ הי' מי שהתיר משום שהמים הולכים לאיבוד, והדברים ג"כ תמוהים שהרי המים אינם הולכים לאיבוד, וזה יעודם ושימושם.

י. **במנחת אשר** [ח"א או"ח סי' י"א] כתב לגבי האם מותר למחמיר לבקש מהמיקל שיעשה בשבילו מלאכה, הנה לכא' יש לחלק אם מדובר במחלוקת בין פוסקי זמננו, ובפרט במי שבירר את הסוגיה בעצמו שיצא לו לאסור, לבין מקרה של מחלוקת שו"ע ורמ"א דאי"ז מחלוקת מסוג זה, ואף האשכנזי לו היה ספרדי היה מיקל ולהיפך, ויודע אני בעדות אישית שהגר"ש וואזנר זצ"ל התיר במחלוקת שו"ע ורמ"א לבקש מהמיקל, אולם הגר"ד לנדו שליט"א חלק וס"ל לאסור בכה"ג, ושמעתי טענה בעניין זה, דאם הוא עצמו בירר את הדבר וס"ל לאסור א"כ אף לגוי אסור לו לומר, וא"כ המיקל לא עדיף מגוי, ואמנם דבר זה תלוי בטעמים של אמירה לעכו"ם ואכמ"ל.

יא. בענין נח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים, כתב ע"ז **במנחת אשר** בראשית סי' נ"ז שאין הכוונה כפשוטו, ואמנם קושיותיכם הם עצומות, אולם אין דרך אחרת לענ"ד לפרש פירוש אחר בראשונים שהקשו ותירצו ורואים בדבריהם שאכן כוונתם כפשוטו, ואף המהרי"ל דיסקין לא ביאר אחרת בדברי התוס'. [ולגבי הטענה דבכה"ג ל"ש מאי חזית, ראיתי שהגר"מ אזרחי

שליט"א ביאר שאחרי שלומדים בהיקש שגילוי עריות ג"כ יהרג ואל יעבור למרות דליכא מאי חזית, א"כ הדבר חוזר ומלמד שאף ברציחה באופן דליכא מאי חזית מ"מ יהרג ואל יעבור]

יב. בעניין חיוב סומא במצוות, כתב ע"ז **במנחת אשר** בראשית סי' ס"ח, והקשיתם על הסוברים דלמ"ד דסומא פטור מן המצוות פטור אף מל"ת, דאטו יהיה מותר לו לרצוח ולבוא על הערווה, והנה ע"ז י"ל דמ"מ מצווה בז' מצוות, שהרי כתבו תוס' שהוא כגוי, ולא פחות מכך, ועל מה שהבאתם מהגמ' בגיטין [כג,א] לגבי סומא היאך מותר באשתו, הנה אפשר דהגמ' אליבא דהלכתא דסומא חייב במצוות. [ובלא"ה דברי הגמ' צ"ב דעדיין תיקשי בסומא חרש היאך מותר באשתו, דהא ליכא טביעות עינא דקלא, וצ"ע]

יג. **במנחת אשר** ח"א סי' ס"ד כתב לדון האם מחויבים לשנוא את הרשע, ויש להוסיף בזה דהנה בסנהדרין [מה,א] ובב"ק [נא,א] איתא דמשום "ואהבת לרעך כמוך" אמרי' ברור לו מיתה יפה, וע"כ מחייבים לסקלו מגובה ב' קומות, ובקובץ ביאורים להגר"א וסרמן [ב"ק אות ל"ז] כתב דמכאן מוכח דאיכא "ואהבת" ברשע, אומנם לכא' יש לחלק דהתם מיירי לאחר הכפרה, כלומר שאחרי שימות ימות בצורה מכובדת, שהרי הנידון לאחר שכבר נופל, [וכמ"ש לגבי לומר ימ"ש לרשע, שהקשו דהא אם ימות ללא ילדים אשתו תזקק ליבום, ויבום הרי נועד

כדי שלא ימחה שמו, וראיתי שהגר"ח קניבסקי שליט"א חילק שאחר מיתתו המיתה כיפרה לו קצת] ויש לפלפל בזה.

יד. **במנחת אשר** בראשית כתב להליץ יושר על מנהג בעל הדברי חיים מצאנז לשבת בסוכה אף בשעת הגשמים, וזאת מכמה טעמים שהיכן שנח לו יותר לשבת שם, אי"ז נקרא הדיוט, ויש להעיר דלכא' כל ההסתייגויות שנאמרו בראשונים לענין זה שכל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט, אינן אלא לשאר מצוות, משא"כ במצות סוכה שנאמר דדמי למי שמוזג כוס לרבו ושפך לו קיתון בפניו, וא"כ התם ההישארות בסוכה היא לא רצון ה' לכא'.

טו. שמעתי בשם הגר"א **ויס** שליט"א לעורר על מי שמשמש בגנרטור בשבת, שהרי ישנה חברת ביטוח שצריכה להפעיל חדר בקרה על הגנרטור, וא"כ מה הועילו חכמים בתקנתן, אמנם לכא' יל"ד בזה, חדא דעפ"י בירור שעשיתי אצל כמה מבעלי הגנרטורים, ואמרו שאמנם החוק מחייבם לעשות ביטוח, אולם הם לא עשו, ועוד שמי שנמצא בחדר הבקרה הוא גוי, ומשא"כ בחברת חשמל, ועוד דאף אם כן אין האיסור אלא של חברת הביטוח, כיון שלא מוסיפים בחילול שבת על כל צרכן, ומשא"כ בחברת חשמל שכל אדם ואדם שמשאיר בביתו חשמל דלוק [אף אם לא נמצא בבית בשבת] גורם בכך שבהפעלת החשמל ע"י חברת החשמל יהיה חילול שבת גדול יותר.

טז. **במנחת אשר** פסחים א' פ' כתבתם לדון האם יש חיוב להניח תפילין בכל יום, אם נאמר שאין חיוב להניח תפילין כל היום, [עי' ביאור הלכה בסי' ל"ז], ויש לציין שהגרי"ז זצ"ל [הובא בעובדות והנהגות] אמר שאין להקפיד על הנחת תפילין בחוה"מ, כיון שאין ענין להניח בכל יום, ויכול להניח זמן כפול בשבעה ימים שאחר החג, ויש להעיר בכ"ז מדברי הגמ' בכתובות [פ"ב, ב] שכופין על המצוות נאמר כשאינו רוצה להניח תפילין, ולא מסתבר שיכפו אותו על מצוה שיכול לקיים אף בחלק זמן מהחיים, גם משום שאפשר שקיים זאת בעבר, [ובשונה מיום אחד, ששייך להעיד שלא הניח באותו יום], וכן משום שיכול להניח בעוד זמן רב, [וג"כ בשונה מיום אחד, ששייך להניח עד השקיעה].

אחסון... וזוג מיטות ברזל מחלידות. לא היה קל בכלל, אך היינו מאושרים: נמצאים אנו בארץ הקודש משאת נפשו של כל יהודי! למחרת בואנו, הלך אבא ז"ל ללשכת משרד העבודה כדי להתעניין על עבודה כלשהי בה יוכל לפרנס את בני הבית הרעבים ללחם. אבא חזר כעבור מספר שעות, וסיפר באושר על עבודה שקיבל במפעל צבאי הנמצא בלוד. המרחק מרמת פנקס ללוד אינו גדול במיוחד, אך אבא נאלץ לנסוע מדי יום, בשעה שאינה בוקר ואינה לילה, נסיעה ארוכה ומתישה באוטובוס ישן ומקרטע, במסלול מאסף שעבר על פני תחנות רבות, עד שהגיע לכביש האחורי של העיר לוד, שם היה יורד ומבוסס את דרכו בשבילי עפר, בגשם המרטיבו עד לשד עצמותיו, או בקיץ כשהחמה קופחת על ראשו, ובמשך שעה (!) הלך והלך, עד שהגיע עייף ומותש לשערי המפעל. במפעל עבד בעבודה פיזית ומתישה - עד שעת אחר הצהרים מאוחרת, ואז נאלץ ללכת ולבוסס בחולות שעה ארוכה, עד שהגיע לפאתי העיר לוד, והמתין לאוטובוס במשך זמן רב, ושב לביתנו בשעת ערב מאוחרת מאד.

אבא הגיע בשעה כה מאוחרת - כאשר כולם כבר ישנו! במשך מספר שנים ראינו את אבא רק בשבתות ובחגים! אך בשבת לא ניתן היה להכיר באבא את היהודי עמל הכפיים - שאינו רואה מנוחה במהלך השבוע. אבא ז"ל היה מנהל ביד רמה את שולחן השבת, שר ואומר דברי תורה מתוקים מדבש, מספר סיפורים, ומתענג על לימוד בצוותא עם כל אחד מהילדים. מעולם לא שמענו את אבא מדבר בשבת בדברים שאינם מעניין קדושת השבת.

באחד מהימים שמענו מאמא ע"ה על עול הפרנסה של אבינו והצטערנו לשמוע שהאדם היקר הזה שבטריפולי היה סוחר מצליח - כאן נאלץ לבוסס דרכו שעות בחול, ולעבוד עבודה לא קלה כלל! לא פעם שאלנו את אבא בשבת, איך הוא מצליח להתמיד בעבודתו, חרף הקשיים, ובפרט כיצד הוא שורד את ההליכה בחול הרטוב או הלוחט, שעתיים כל יום? אך אבא חייך ואמר שיש לו סוד שעוזר לו להחזיק מעמד... אך שבת היום לה' ולא כדאי לדבר מענייני עבודה...

היה זה ביום חם וקייצי במיוחד, אמא עמדה במטבחון הצר, סחטה תפוזים, והכינה עוגת שוקולד יפה ומרשימה. עוגה היתה דבר נדיר אצלנו גם בשבתות - מחמת העניות הגדולה, גם מיץ תפוזים לא היה דבר ששותים בשגרה בכל יום.

לתגובות:
Zx0527103930@gmail.com

פרחים לתורה / הרב ישראל חיים בלומנטל, מג"ש בכולל תורת

מרדכי

שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב!
סיפר יהודי שעלה מטריפולי לארץ ישראל: חמישים שנה חלפו מזמן שהוברחנו יחד עם כל משפחתי, מטריפולי בירת לוב - לטורקיה, ומשם לארץ ישראל.

מהבריחה עצמה איני זוכר הרבה, רך בשנים הייתי, אך הבנתי שהיה זה מבצע נועז ומסוכן שבחסידי שמים הצליח על הצד הטוב ביותר. אלא שהורי היקרים ז"ל נאלצו להותיר אחריהם את כל רכושם בלוב, ועלו לארץ הקודש ללא פרוטה אחת. עניים מרודים ממש!

קיבלנו דירה קטנה במקום שנקרא 'רמת פנקס' (כיום שכונה באור יהודה). רהיטים לא היו לנו, מלבד כמה ארגזי תפוזים ששימשו ככיסאות וגם כארון

אמא הודיעה שהיום יש הפתעה! ולכן הולכים לישון מאוחר...

בדריכות רבה המתנו להפתעה, עד שבשעת ערב מאוחרת נפתחה הדלת - אבא עמד בפתח. מעולם לא ראינו את אבא בשעה שחזר ממסעות עבודתו. הוא היה נראה כשבר כלי ממש, עיף מאד, בגדיו רטובים מזיעה, ונעליו מלאים בעפר דרכים. אך פניו קורנות מאושר!

אבא רחץ פניו וידיו, והתיישב בכבודות, ואמר כשקולו רועד מהתרגשות: "ילדי היקרים, שאלתם אותי מה פשר הצלחתי לשרוד בעבודה כה קשה ומתישה, ובפרט כיצד אפשר ללכת כל יום שעתיים בחום ובקור? כעת הגיע העת לגלות את הסוד!"

עמדנו מביטים במתח רב באבא, והוא המשיך: "כל יום בדרך לעבודה אני משנן עמודי גמרא בעל פה מסדר נזיקין, עד שאני מגיע לשערי המפעל! האמינו לי שאני כלל לא מרגיש את הדרך הקשה, במוחי חולפות להם הוויות אביי ורביא - והם אשר מוליכות את רגלי! וכך גם בדרך חזור, מילותיה המתקוות של הגמרא אשר רוחש פי, מגרשות ומשכיחות את העייפות, וכשאני יורד מהאוטובוס בשעה מאוחרת בסמוך לבית, אני חש כביכול התעוררתי מחלום מתוק! "ילדים יקרים, בואו תחגגו איתי, היום זכיתי בחסד ה' לסיים בעל פה את שלושת הבבות: בבא קמא, בבא מציעא, בבא בתרא. מזל טוב! התכבדו מהמטעמים לכבודה של תורה!"

עוד שנים רבות המשיך אבא ז"ל לעבוד במפעל, ולהשתדל לפרנס את המשפחה, ומפעם לפעם זכינו להישאר ערים בשעת ליל מאוחרת ולחגוג עם אבא עוד סיום מסכת בעל פה!

אבא ז"ל הלך לבית עולמו בשיבה טובה, ואין זה פלא שזכה לראות דורות ישרים של תלמידי חכמים, המצטיינים בחשקת וידיעת התורה!

אם נרצה או לא נרצה - מתיקות ועריבות ושמחת לימוד התורה שלו - חלחלה אלינו לדורות הבאים...

בדורנו זה ענין של פיקוח נפש

כך דרש הגה"צ רבי אורי ויסבלום שליט"א, משגיח ישיבת נחלת הלויים:

גם בדורות הראשונים היה ענין התענוג בדברי תורה ענין כה נשגב ועיקרי, קל וחומר בדורנו, דור תפנוקים, שתענוגי עולם הזה זועקים מכל פינה, והפיתוי הוא אלף מונים מאשר היה בדורות קודמים, **הרי ענין העריבות בדברי תורה הוא ממש ענין של פיקוח נפש...** שיהיו

בפינו מתוקים מדבש ונופת צופים (קובץ 'חיזוק' ח"ה עמ' קיט).

"נגיל ונשיש בזאת התורה - כי היא לנו עוז ואורה!"

יהי רצון שהריקודים והשמחה סביב התורה ביום גדול זה - ילוו אותנו משך כל השנה!

חג שמח!

שבת שלום ומבורך!

לתגובות: blu.israel@gmail.com

מאמרים לפרשת וזאת הברכה תחילת תשפ"א

הודיה בפרשה / הרב חיים

שולביץ

כח הברכה נמשך מהודיה

וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלקים את בני ישראל לפני מותו, ויאמר ה' מסיני בא (לג, א)

פסוקי הפרשה כנגד מזמור לתודה

בפירוש הרוקח לסידור (אות טז) כתב, שבמזמור לתודה יש מ"א תיבות, וכנגדם מ"א פסוקים בפרשת וזאת הברכה, כי משה אמר מזמור זה על הברכה. והדברים טעונים ביאור וטעם, מה שייטא של פרשה זו למזמור התודה.

צריך להקדים שבח קודם הברכה

מצינו בכמה מדרשים (ספרי שמז, מדרש תנאים עמ' רח-ריג) שדנו למה הקדים משה לברכתו את הפסוקים אודות מתן תורה, ואף בסיפור הדברים אחר שהחלה התורה לומר 'וזאת הברכה' הפסיקה בהבאת פסוקים אלו קודם עצם הברכה. וביארו שמשה רצה לברך את כל השבטים, גם אלו שלא התברכו על ידי יעקב, ולכך הוצרך להקדים ריצוי, ובלשונו של שוחר טוב (יט) 'הצדיקים יודעין לרצות את בוראן, שנאמר (משלי י, לב) 'שפתי צדיק ידעון רצון', זה משה, בשעה שבקש לברך את ראובן, מהו אומר תחלה 'ה' מסיני בא' 'אף חובב עמים' 'תורה צוה לנו משה' 'יחי ראובן ואל ימות', הרי שהיכולת לברך תלויה בהקדמת שבח לריצוי¹.

ובצרו המור הביא דברי המדרשים, והוסיף שהרוצה להכנס להיכל המלך, ימצא שהקדמת משה היתה כמו שאמר 'והכריתו את שמנו מן הארץ, ומה תעשה לשמך הגדול', כי השכינה בישראל צורך גבוה, ואי אפשר שיהיה הכסא שלם בלא י"ב שבטי ישראל, כי בם מלכות נראית, ולכן אמר משה לפני הקב"ה, כיון שנקראת מלך ישראל, ראוי שיהיו שנים עשר שבטים. וזהו 'יהי בישראל מלך, אימתי בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל, ולכך ראוי לך שתכניס את ראובן במספר שבטי ישראל, כי בלעדיו יהיה חסרון לא יוכל להמנות, הרי שעומק הריצוי הנצרך לברכה, הוא בהעמדת י"ב שבטי יה כמשמשים לגילוי הנהגת המלכות, ויש להתבונן כיצד ריצוי זה משתייך אל הקדמת השבח של ה' מסיני בא וגו'.

בי"ב שבטים נבנה 'בית'

וכבר האריך בשערי אורה (שער ה) לבאר ענינים של י"ב שבטים מזלות וחדשים, שכולם נובעים משם יהו"ה, דהיינו מדת תפארת, המכוונת באמצע כנגד כל הצדדין ושמות הקודש כולן, וכל הכינויין מתאחדים ומתאחדים בו בין מלמטה בין מלמעלה בין מן הצדדין, כך יעקב שהוא י"ב שבטים, שהם סוד י"ב גבולי אלכסון, מתאחדים בשם יהו"ה יתברך. והיינו שבשם יהו"ה יש י"ב צירופים, שהם אופני המשכת שפע, והמאחד את כולם הוא שם יהו"ה שיעקב אחוז בו, ולכן הוליד י"ב שבטים.

ובגמרא (פסחים פח.) אמרו 'יעקב קראו בית', כי רק אצלו נשלם הבנין, והיינו כי שלימות מקום קבוע היא בבנין בית, ובבית יש שש צדדים, וביניהם מחברים י"ב חיבורים, ארבעה בין הדפנות, ארבעה בין התקרה לדפנות, וארבעה בין הקרקעית לדפנות, וכך הם י"ב שבטים המצטרפים יחד לבנין בית ה', כנודע מספר יצירה (פ"ה מ"ב) וזהו (ח"א רמא.).

'זאת' גילוי כלל המידות

והנה בראש הפרשה כתב הרמב"ן 'וזאת' היא הברכה, כי 'מאת ה' היתה זאת' (תהלים קיח כג), וכן בברכת יעקב נאמר (בראשית מט כח) 'וזאת אשר דבר להם אביהם', זאת הברכה, הוא שאמר דוד (תהלים קיט, נו) 'זאת היתה לי כי פקודיך נצרת', ירמוז לציון עיר דוד כי שם צוה ה' את הברכה חיים עד העולם, והמשכיל יבין. וכוונתו למבואר בזהר (ח"א צד. ח"ב קנח:) ובשערי אורה (שער

בחסדו. השניה בגבורתו, שאין גבול ליכולתו, אף להחיות מתים, והשלישית, שאין זולתו, שהרי אפילו מלאכים יהללוהו סלה.

¹ ראה רשב"א (ח"א ברכות לב:) בביאור דברי רבי שמלאי 'לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואח"כ יתפלל', שהצורך להקדים שבח, הוא כדי שלא יבא לבקש כאילו הוא סבור שמגיע לו, או כמסתפק ביכולת השי"ת למלאות בקשתו, או כשיש לו צד שלולי התפילה יוכל להשיג מבוקשו אצל אחרים. ולכן צריך לקדים ולהכיר, שהקב"ה אינו חייב לו מאומה, וכל מה שקבל עד עתה הוא בחסדו, ושהקב"ה כל יכול, ואין גבול ליכולתו ליתן לו, ושרק הקב"ה יכול לעזור, [וכן הוא בספר העקרים מאמר ד פ"כ], וזה הוא ענין ג' ברכות ראשונות, הראשונה בחסדי אבות, להורות שהכל תלוי

השבת של מ"י / הרב יחיאל פישל רוזנר, מח"ס 'מנחת יחיאל'

ו'השבת של מ"י'

פניני עיון בפרשת השבוע

לג, ב: מימינו אש דת למו.

הכתיב אשדת בתיבה אחת, והקרי בב' תיבות אש דת. ומצאתי בפירוש המיוחס לרבינו יהודה החסיד שכתב בזה"ל כתיב תיבה אחת כמו [לעיל ג, יז ד, מט] אשדת הפסגה, ופירושו מעין כמו אשד הנחלים, וזהו אשדת כמעין הנובע.

ויותר מפורש ברבינו הרוקח ז"ל בשעה שהרכין שמים הראה את אישו הגדולה על הר סיני יצאו אשדות נחלים כדכתיב הנחל היורד מן ההר [לעיל ט, כא], לכך אשדת נכתב כמו בתיבה אחת, ונקרא אש דת בב' תיבות כי ראו אש יוצא מפיו.

והנה הגר"א כתב ש"מ" מתיבת מימינו עם תיבת "אש" בגימטריא "מקרא", "דת למו" אותיות תלמוד [ועיין זבחי צדק בנטע אברהם שם מה שביאר עוד בזה], ולהנ"ל "אש דת" יש כאן רמז בקרי למקרא שהוא ע"י דבורי אש שיצא מהקב"ה, וגם הכתיב רמז לתלמוד שהוא תורה שבעל פה, שעל זה שייך מה שכתבו ר"י חסיד והרוקח שהיא כמעין הנובע וכמים שאין להם סוף, שהם מרובין ונמשכים מענין לענין וכדאיתא בתנחומא פרשת נח, ולזה הקרי הוא רמז לתורה שבכתב הגלוי, והכתיב רמז לתורה שבע"פ שהוא פנימי יותר שבא לגלות ולפרש את התורה שבכתב.

*

לג, ג: והם תוכו לרגליך ישא מדברותיך.

באור החיים הק' כתב עוד ירצה אומר ישא מדברותיך על דרך אומרם ז"ל [שיר השירים על הפסוק ישקני] שכל דיבור ודיבור שהיה יוצא מפי הקב"ה היה מדבר עם כל איש ואיש מישראל ואומר לו אתה מקבלני עליך, והוא אמר לו הן היה נושקו וכו' ועולה ומתעטר לראשו, והוא אומר והם תוכו וגו' ישא כל אחד ואחד מהם מדברותיך על ראשו, ודקדק לומר

הריבוי והברכה, הוא בקליטת שפע עליון, כאשר המלכות מכוונת להשלמת ד' אותיות הו"ה, ובה נכפלים בעשרה, וממנה יולדו ויחולקו כל הברכות שבעולם. וראה גם בכל בו (ס' קכב) שבברכת 'על הצדיקים' יש מ"א תיבות, כנגד מ"א אותיות שיש בפסוק 'ואברכה מברכך', הרי שכל מקום שמתקיים בו זיווג של יסוד במלכות, שם מתגלה שפע הברכה.

ברך אותם למטה, הרי שברכת י"ב השבטים היא כברכת דרכי השפע הבאים משם הו"ה אל המלכות.

והנה בהקדמת השבח אמר משה ה' מסיני בא', ובזהר התבאר שלא אמר 'בסיני', כי שפע התפארת מסתתר בתוך יסוד, וכן נאמר 'מציון מכלל יופי', שמשמעו הוא כי מ'ציון' שהוא היסוד, התגלה אל המלכות שפע הת"ת הנקרא 'מכלל יופי' כי הוא כולל את כל הגוונים, ובמלכות א-להים' הופיע, הרי שהשבח הוא מענין הריצוי, כי רק בהיות בית ישראל כלול בכל י"ב גוונים, אזי נמשך שפע התפארת כראוי אל המלכות".

זבח התודה כנגד השבח והברכה בלחמיה

כח הברכה החל במלכות על ידי שבח התפארת, הוא כל עניינו של קרבן התודה, כמבואר בזהר (ויקרא יב:) תאני רבי חייא, כתיב 'על זבח תודת שלמיו', דא שלימו דכלא, שלמיו תרי, תודה אתידע, [שלמיו' בלשון רבים מורה על תיקון שני ענינים, ותיקון התודה ידוע], אמר ליה רבי יהודה, תודה ידיע [שתיקונה במלכות], שלמיו מהו תרי, אמר ליה תרי ווין, ו' ו' [ת"ת ויסוד], דהיינו שלמיו, שלמא דכלא [כי זוג מלכות לת"ת נעשה ע"י היסוד, וזוג זה מביא שלום בכל העולמות]. 'תודת שלמיו', רבי יוסי אמר, הא דאמר רבי חייא שפיר, דכנסת ישראל אתברכא מאינון תרי דאינון שלמא דכלא [כנסת ישראל שהיא המלכות, מתברכת משני אלו, ת"ת ויסוד, כי בהם עובר שפע כל הספירות].

מעתה מבואר כמין חומר מפני מה פרשת וזאת הברכה וענין התודה בחדא קטירא אתקטרו, במ"א תיבות ומ"א פסוקים, כי בפירוש הרוקח (שם) כתב שמנין מ"א תיבות במזמור לתודה הוא כנגד מ' לחמים, ואחד כנגד זבח התודה, והיינו כמבואר שענינו של קרבן התודה, הוא ברכת המלכות הנמשכת על ידי שבח התפארת, ולהאמור זה הוא גם אופן בניינה של פרשת וזאת הברכה".

^א ויתכן שלכך קבעו לקרא פרשת 'וזאת הברכה' בשמחת תורה, כי בהיות המלכות מלאה בשפע, הרי היא מחלקת שלל וברכה, וכיון שבני המלכות נשלם באותם כ"א ימים [בגימ' אה"ה, שם הבינה] שמראש השנה עד השוע"ר, ובשמחת תורה שבה לייחוד שלם, הרי אז הוא ראוי לומר 'וזאת הברכה'.

^ב וראה עוד ברוקח (שם אות קמג), בנוסח ברכת המילה 'אשר קידש ידיד', שיש בברכה זו מ"א תיבות, א' לקליטת הזרע ומ' ליצירת הוולד, וכן בפסוקי הברית בפר' לך עד 'אני אל שדי התהלך לפני והיה תמים'. והן הן הדברים, כי אופן

א) ש'זאת' היא מדת מלכות, המקבלת את השפע מתפארת [שהיא מדתו של יעקב, ונרמזת בו, ד'וזאת', כי היא כלל הו"ק דז"א], והטעם שנקראת 'זאת', הוא משום שבה חל הגילוי של כלל מדות השי"ת, והיא מורה על הכרת הדבר שלפנינו, ולכן אמר דוד (תהלים כז ב) 'בזאת אני בוטח', כי כפי שמחזק את הכרתו בהנהגת ה' כך תגדל השגחתו (כמבואר בנפה"ח א ט), והאריך בזה הרמב"ן בכמה מקומות (בראשית ב כ, שמות כה ג, ויקרא טז ב) ע"ש.

וכאמור, שפע הברכה נמשך אל המלכות בי"ב אופנים, ואמרו בזהר (ח"ב לז:): 'האי כתרא דאקרי 'זאת' אתקרי 'אשה', כמה דאת אמר (בראשית ב, כג) 'לזאת יקרא אשה', אמאי, משום כי מאיש לקחה זאת', מאן הוא 'איש', ההוא דאקרי 'זה', ודא הוא איש דכר, כמה דאת אמר (שמות לב א) 'כי זה משה האיש', 'האיש הזה', ואקרי 'איש זה', ו'זה איש'. ו'זאת' אתנסיבת מזה דאקרי זכר, וביאור הדברים, מדת מלכות היא נוק' ונקראת 'זאת', כי היא הגילוי הגדול ביותר במדות, ואילו משה שהיה אחוז במדת תפארת, נקרא 'זה', בגי' יב, [ראה זהר ח"ג רמה. והיינו שהתפארת כוללת ז' ספירות של חג"ת נה"ם, ומשפיעה למלכות שהיא ה' אחרונה בהו"ה, ובעץ חיים מו ג כתב שהת"ת נקרא ז"ה נגד י"ב פרקין שיש בו].

י"ב דרכי השפע

נמצא איפה, שהעמדת כל י"ב שבטי יה כמשמשים יחד לגילוי הנהגת המלכות, הכרחית היא להמשכת הברכה, וכן הוא בזהר (ח"ג סב.) 'כל אלו שבטי ישראל שנים עשר וזאת', הרי שלשה עשר, ששיתף עמהם את השכינה והתקיימו הברכות, והיינו שברכתם המשיכה את כל השפע העליון אל המלכות, וראה רבנו בחיי (בראשית מט כח) 'איש אשר כברכתו ברך אותם' י"ב שבטים הם דוגמת י"ב צנורות של מעלה, ועליהם רמז דוד כשאמר 'ששם עלו שבטים שבטי יה' (תהלים קכב ד), הזכיר לשבטים על י"ב של מעלה ושבטי יה על י"ב של מטה, כברכתו ברך אותם כברכתם של מעלה

^י וכל זה נכלל באותיות תיבת 'זאת', כי כשהמלכות מלאה בשפע, היא נקראת 'את', ומבואר מדברי הגר"א (פס"צ א ג) דהיינו משום שהיא כוללת הכל מא' עד ת', והיינו שכשהיא מקבלת כל שפע ז' מידות, הרי יש בה הכל, מהיות הטיפה כנקודה אחת בראש א', עד שחל בה ריבוי שלם, עליו מורה אות ת', כי 'ארבע מאות' הוא אופן הריבוי הנמשך מד' אותיות הו"ה, שכל אחת יש בה עשר הכוללים עשר.

מדברותיך ולא אמר דברותיך לפי שהדברים עצמן היו מדברים להם ואמרו לכל אחד אתה מקבלני וכו' כאמרו.

ואמרו **"ישא" לשון עתיד, לפי שאחר מעשה העגל נקלפו מהם העטרות ההם שנשאו על ראשם שהם המדברים איתם והורידו עדיים מהר חורב וזכה בהם משה כאומרם [חגיגה טו, א] זכה נוטל חלקו וחלק חבירו בגן עדן, והוא סוד אמרו "והביטו אחרי משה" שאמרו ז"ל [סנהדרין קי, א] שחשדוהו באשת איש, פירוש שהיא התורה המאורסה לישראל שנטל משה כל חלקם, לזה אמר **"ישא" שעתידין לחזור להם לעתיד לבוא** עכ"ל.**

והנה לא נתפרש בדבריו מתי יחזרו להם העטרות לעתיד לבוא, אולם לפי מה שרש"י פירש שם בשיר השירים בפסוק ישקני בזה"ל ונאמר דוגמא שלו על שם שנתן להם תורתו ודיבר עמהם פנים אל פנים ואותם דודים עודם ערבים עליהם מכל שעשועו, **ומובטחים מאיתו להופיע עוד עליהם** לבאר להם סוד טעמיה ומיסתר צפונותיה ומחלים פניו לקיים דברו, וזהו ישקני מנשיקות פיהו עכ"ד.

א"כ מסתבר מאד דבמעמד מתן תורה תניינא לעתיד לבוא שיבאר להם סודות התורה וצפונותיה יחזרו להם אותם כתרים שאיבדו במעמד הראשון.

והנה רבינו בפירושו חפץ ה' [עמ"ס שבת פח, א שם גמ' ד"ה ועתיד] ביאר שאף שעתידי העדי [הכתר] לחזור לבני ישראל, אין בכך כדי להפקיע את משה מהמתנה בה כבר זכה, דמה שזכה בו משה רבינו ע"ה פשיטא דאין מוציאין מידו מה שזכה בו דלא גרע חס וחלילה לעתיד לבוא, דמשמאי מיהב יהבי משקל לא שקלי [תענית כה, א] **אלא ודאי דכיוצא בהו קאמר** ופשוט עכ"ל. ולפי זה גם כן נראה דכתר כיוצא בהן ינתן להם במעמד הר סיני שנית לעתיד לבוא.

*

לג, ה: ויהי בישרון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל.

עיין רש"י [בפירוש השני] בהתאספם יחד באגודה אחת ושלוש ביניהם הוא מלכם, ולא כשיש מחלוקת ביניהם.

והנה התרגום תירגם תיבת "יחד" כחדא, והיינו דתיבת "יחד" מורה על איש אחד בלב אחד, וכדפרש"י [בראשית כב, ח] עה"פ וילכו שניהם יחדיו, "שהלכו בלב שוה", וממילא ודאי לב שוה שייך רק כשהן באחדות ושלוש ביניהם אבל כשיש מחלוקת ביניהם לבלות חלוקין הן ולא הוי "יחד".

*

לג, ח: תומיך ואוריך לאיש חסידך. פירש"י כלפי השכינה הוא מדבר.

בביאורי זקני הגר"ח מוולאז'ין זצ"ל כתב וצ"ע כוונת רש"י, וי"ל דקשיא ליה **דבכל מקום מצינו להיפך אורים ואח"כ תומים**, ורש"י בא ליישב הדבר על פי משאחז"ל [יומא עג, ב] אורים שמאירין דבריהם והיינו דהאותיות שבו היו מאירים, ותומים שמתאימים דבריהם, ורצה לומר שע"י רוח"ק שהיתה שורה אז על הכהן גדול נודעת לו איך יצרף ויתאים האותיות אחת אל אחת ומזה יצא לו התשובה [עיין רמב"ם סוף הל' כלי המקדש], והתייחד לגבי כהן, משא"כ אצל הקב"ה היה הענין נשלם אצלו מקודם ואחרי זה היה מראה אותנו מה בדעתו ורצונו, **א"כ לגביה שייך יותר להקדים התומים להאורים**, והוא שכתב רש"י תומיך ואוריך כלפי שכינה הוא מדבר.

*

לג, ט: כי שמרו אמרתך ובריתך ינצרו.

פירש"י ברית מילה, שאותם שנולדו במדבר, של ישראל לא מלו את בניהם, והם היו מולין ומלין את בניהם [ספרי במדבר ט, יח]. לכאורה האיך היה מותר ללויים למול את בניהם הא היו סכנה כמבואר בגמ' דלכך בני ישראל לא מלו בניהם או משום חולשה דאורחא או משום שלא נשבה להם רוח צפונית משום שהיו נזופים או כדי שלא יתפזרו ענני הכבוד ע"ש. **וא"כ קשה האיך שבט לוי מל הא פיקוח נפש דוחה את כל התורה כולה.**

וראיתי בשו"ת חת"ס [או"ח סימן ר"ח ד"ה וראיתי] שכתב דאלו ואלו דברי אלקים חיים, דבתחילה היה נס שרוח צפונית חדרה דרך ענני הכבוד ולא נתפזרו העננים, ואך ממעשה העגל שהיו ישראל נזופים פסק נס זה ולא נכנסה רוח צפונית כדי שלא יתפזרו העננים, ולפ"ז כתב ליישב שלכך שבט לוי היו חייבין למול בניהם במדבר כיון שהן לא היו נזופין ממעשה העגל שהרי לא עבדו לעגל, **וא"כ לשבט לוי המשיך הנס ורוח צפונית היתה מנשבת להם דרך ענני הכבוד, ולכן שבט לוי היו חייבין למול** כי להם לא היתה נשקפת כל סכנה מן המילה, אך ישראל היו מוזהרין לבל ימולו, כי מאחר שלא נעשה להם נס זה ממילא סכנה היא להם למול ואסור עכ"ד.

אולם זה להדיא דלא כספורנו כאן שביאר תחילת הפסוק כאן "ואת בניו לא ידע כי שמרו אמרתך" שפירושו לא הקפיד על חיי בניו במדבר כדי לשמור אמרתך והיא מצות מילת הבנים **אע"פ**

שהיו מתים רבים מהם כאמרם ז"ל מפני שלא נשבה להם רוח צפונית עכ"ל.

ולכאורה י"ל לפי הספורנו באופן אחר, והוא עפמש"כ הרמב"ם פ"ה מיסודי התורה ה"ד "כל מי שנאמר בו יעבור ולא יהרג ונהרג ולא עבר ה"ז מתחייב בנפשו", ובכס"מ כתב אבל שלמים וכן רבים סוברים דאם נהרג ולא עבר צדקה תחשב לו, וכתב בנימוקי יוסף דאפילו לפי סברת רבינו אם הוא רואה אדם גדול וחסיד ירא שמים, ורואה שהדור פרוץ בכך, רשאי לקדש את השם ולמסור נפשו אפילו על מצוה קלה כדי שיראה העם וילמדו ליראה את השם ולאהבו בכל לבם עכ"ל.

ובספר הליקוטים הביא הגהות חבר בן חיים שיש קצת ראייה משה"ש ז, ח מחנניה מישראל ועזריה שלא שמעו ליחזקאל הנביא שא"ל חבי כמעט רגע עכ"ל.

והנה כתב באדרת אליהו [להגר"א לג, ח] על הפסוק "וללוי אמר תומיך ואוריך לאיש חסידך" וז"ל "התחיל בלוי וחתם באהרן, לכך אמר לאיש חסידך הוא החשוב שבחסידך והוא אהרן". וכתב עוד כל הלויים נקראו חסידים שהיו שלמים בעגל כמו שנאמר ויאספו אליו כל בני לוי, וכן במרגלים כמאמר חז"ל שלא נגזר על שבט לוי, "ואיש" הוא השר שעליהם והוא אהרן שהיה נשיא עליהם כמו שנאמר ואת שם אהרן תכתוב על מטה לוי [במדבר יז, יח], וזהו לאיש חסידך עכ"ל.

ולפ"ז י"ל דכיון דבמדבר בני ישראל לא מלו את עצמם לפי שלא נשבה להם רוח צפונית והיו פרוצים במצוה זו של מילה [הגם דבמדבר חשיבי כאונס מחמת סכנה, מ"מ הא גם במצרים לא מלו עצמם רק כשיצאו ע"פ ציווי משה], **לפיכך שבט לוי החסידים לקדש את השם מסרו נפשם למול את בניהם אף שהיו מתים רבים מהם כדי ללמד ההמון הזהירות והיראה במצוות**, וזהו שמשבחם הכתוב "כי שמרו אמרתך ובריתך ינצרו" מצד מידת חסידות שהיה להם, וזהו המשך לתחילת הפסוק וללוי אמר וגו' לאיש חסידך.

*

לג, י: ישימו קטורה באפך.

איתא ביומא [כו, א] דמעולם לא שנה אדם בקטורת. מאי טעמא, א"ר חנינא מפני שמעשרת. אמר ליה רב פפא לאב"י מאי טעמא אילימא משום דכתיב ישימו קטורה באפך וכתיב בתריה ברך ה' חילו, אי הכי עולה נמי הכתיב וכליל על מזבחך, אמר ליה הא שכיחא והא לא שכיחא, ופירש"י דאם לא כן נמצא הכל עשירים עכ"ל. **צריך להבין וכי צרות עין הוא חס**

ושלום בכהנים שיהיו כולן עשירים, עיין בן יהוידע.

וכן הקשה התוס' רא"ש דלא נהירא פירושו למה לא תעשיר העולה כיון שהיא כליל כמו קטורת, ולואי שיהיו כולם עשירים. שוב ראיתי בריטב"א שם שכתב בזה"ל דאין הכל ראויין שיתעשרו ומשום הכי לא מעתרא אפילו למי שראויין, וכתב הריטב"א ואינו נכון בטעם כי כמו שמתעשרין בקטורת כל הזוכה בו בין קטן ובין גדול [אפילו למי שאין ראוי], למה לא יתעשרו גם בעולה עכ"ל.

ונראה המכוון ברש"י כפירוש רבינו אליקים שם דאין הברכה מצויה אלא בדבר שאינו מצוי ולפ"ז לק"מ.

והנה במאירי [תמיד לב, ב] כתב ואמר חדשים כלומר כהנים שלא הקטירו קטורת מעולם ומפני שכולם היו חפצים בה **מצד קבלה המונית** שהיתה בידם שכל העוסק בה מתעשר עכ"ל. ולכאורה קשה הלשון "קבלה המונית" והלא היא סוגיא מפורשת ביומא הנ"ל דדרשינן לה מקרא, אלא שבאמת גם שם פירש כן וז"ל ואין מפייסו בזה אלא אותם שלא הקטירו קטורת מעולם **שכן היו בטוחים בעצמם** שהמקטיר קטורת מתעשר, למה שראו בברכת משה רבינו ישימו קטורה וכו' ברך ה' חילו עכ"ד.

והנה בספרי כאן איתא ישימו קטורה באפך זו קטורה שלפני ולפנים, ובספרי דבי רב כתב אולי דמדכתיב "באפך" דריש ליה הכי, דאפים לשון פנים כמו וישתחוו לו אפים [בראשית מב, ו] עכ"ד.

ולספרי ניחא מפני שהברכה קאי על קטורת יום הכיפורים, אלא שהיתה "קבלה המונית" והיו "בטוחים בעצמם" דהברכה קאי גם על קטורת של כל השנה כולה. [וכ"כ בספר לפני תמיד שם] ובטעם הא דקטורת מעשרת ראיתי בשו"ת חת"ס [או"ח סימן קנח ד"ה ובעזה"י] שכתב הנה אחז"ל [מו"ק כח, א] בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא כי אם במזלא, וצריך לומר דהקטרת קטורת המעשרת הוא כמו זכות גדולה שמשנתה המזל על ידו כמו שכתבו תוס' [שבת קנו, א ד"ה אי] ועוד דאפילו עשיר גדול כר"א בן חרסום [יומא לה, ב] נמי צריך לקטורת כי אולי על פי המזל ירד הגלגל, משא"כ ע"י ברכתו של משרע"ה יברך ה' חילו לעד, ומי שלא העשיר אין זה מכחיש ברכתו של משרע"ה דאולי החטא גורם עיין שם.

שוב ראיתי בזוהר [פרשת ויקהל דף ר"ט, א] מבואר דמזבח הפנימי נקרא מזבח אע"פ שאין שוחטין שם, לפי שקושר ומבטל לסיטרא אחרא, לכך נקרא מזבח שהסיטרא אחרא היה בורח מן

המשכן ע"י עשן הקטורת [וכ"כ בתרגום שיר השירים פרק ד פסוק ו], ולפי ששמחת הקטורת היא להשי"ת לבדו לפיכך היה עומד המזבח בפנים וברכות בו נמצא ולכך נסתם מן העין. מה שכתב "דברכות בו נמצא" היינו שמעשרת דכתיב ברך ה' חילו.

ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ בעיר אלעד, ומח"ס ויען יוסף, שלחן מלכים ושא"ס

האם גופו של משה עלה עימו למרום או נשאר בארץ? משה רבינו לא מת"

וימת שם משה עבד ה' בארץ מואב על פי ה' (לד, ה)

איתא בסוטה (י"ג ע"ב): "ויש אומרים לא מת משה, כתיב הכא "וימת שם", וכתב התם "ויהי שם עם ה'", מה להלן עומד ומשמש אף כאן עומד ומשמש" ע"כ. הרי שלמדו אותם יש אומרים, כי משה רבינו לאחר עזיבתו את העולם, נמצא בדרגתו שהיה בה בעת שעלה למרום לקבל תורה.

וכדי להעמיק בביאור מאמר זה עלינו לעיין, האם כאשר עלה משה רבינו למרום לקבל את התורה ולהורידה לישראל, עלה הוא בגופו הגשמי עד למעלה, או שהיתה צריכה נשמתו להיפרד מגופו, טרם עלותו לשמי מרום.

דהנה בסוכה (ה' ע"א) מצאנו שהשוו את עלייתם של משה רבינו ואליהו למרום, שכן אמרו שם: "ותניא, רבי יוסי אומר: מעולם לא ירדה שכינה למטה, ולא עלו משה ואליהו למרום, שנאמר השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם" ואמרו שם: "ולא ירדה שכינה למטה? והכתיב ירד ה' על הר סיני! למעלה מעשרה טפחים וכו', ולא עלו משה ואליהו למרום? והכתיב ומשה עלה אל האלקים, למטה מעשרה. והכתיב ויעל אליהו בסערה השמים, למטה מעשרה" ע"כ. משמע מפשט הגמרא כי עלייתם למרום של משה רבינו ואליהו הנביא שווה זו לזו.

והנה לגבי עליית אליהו למרום, מצאנו שכתב החת"ס (בשו"ת ח"ו סי' צ"ח בליקוטים) כי באמת כאשר עלה אליהו למרום נפשטה נשמתו מגופו, וז"ל: "כי מעולם לא עלה אליהו בגופו למעלה מי' טפחים, אך נפרדה נשמתו מגופו שם, והנשמה עולה ומשמש למעלה בין מלאכי השרת וגופו נתדקדק (פי' נזדכך) ושורה בג"ע התחתון בעוה"ז. וביום הבשורה במהרה בימינו תתלבש נשמתו בגוף הקדוש הלז, ואז הוא ככל אדם מחכמי

ונביאי ישראל, והוא מוסמך מרבו אחיה השילוני או ממרע"ה עכ"ל ע"ש.

וכדבריו מצאתי שכתב להדיא רבינו האברבנאל (מלכים א', פי"ט) וזה לשונו: "ואמנם עלות אליהו בסערה השמימה, אף שנבינהו כפשוטו שעלה לגרמים השמימיים, יותר נפלא הוא מה שנאמר במשה שעלה אל האלקים, שהוא מניע השמים והבורא אותם, כל שכן כי כבר כתבו המפרשים כלם פה אחד שאין ראוי שנחשוב שעלה אליהו לשמים בגופו, כי לא יכנסו הגופות השפלים בתוך הגרמים השמימיים, אבל שנאמר שמים באותו מקום על החלק העליון מיסוד האויר, כמו (דברים ט' א') ערים גדולות ובצורות בשמים, (בראשית י"א ד') ומגדל וראשו בשמים, (דברים כ"ח י"ב) את אוצרו הטוב את השמים, ושהיה ענינו שהשם רצה שלא ימות בארץ כי אם שיעלה רוח אלקים באויר ושם ישרף גופו ובגדיו, והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה, והיה זה לסבה שאזכור שמה" עכ"ל.

מתוך דברים אלו ברור הוא כי כאשר עלה אליהו למרום היתה לו בחינה של התפשטות הגוף מהנשמה. ומזה שהגמרא משווה בין עליית משה לעליית אליהו, משמע שגם כאשר עלה משה רבינו למרום, היה הוא בבחינה מסוימת של התפשטות גופו מנשמתו.

והאלשיך (שמות, ט' ח'), וגם בפירושו למשלי פרק ל' עה"פ מי עלה שמים וירד) נראה שנסתפק בדבר, שהביא ב' צדדים בזה ולא הכריע אם התפשט משה מגופו ממש כשעלה למרום, או שעלה בגופו הגשמי שנזדכך.

גם רבינו חיים בן עטר דיבר מענין זה בספרו חפץ ה' (שבת פ"ח ע"ב), ועמד לדקדק בלשון "ילוד אשה" שאמרו המלאכים במשה, וכתב שם בזה"ל: "מה לילוד אשה, נקט הכא ילוד אשה ובסמוך נקט בשר ודם באומרו ואתה מבקש ליתנה לב"ו להיות כי פשיטא כי מרע"ה בעלייתו לשמים היה מזדכך חומר ונפשט מהחומר ונשאר ברוחניותו לבד אשר בזה לא יבקש אכילה ושתייה ודברים אשר החומר יתאוה להם שהוא הבשר והדם ולזה נקטו מלאכי השרת בדבריהם ילוד אשה ולא בשר ודם. דאודה לי מיהא דהוי ילוד אשה ומה לו ולנו שאין אנו ילוד אשה והוא אומרם בינינו אשר לא יצירתינו יצירתו" עכ"ל (עי"ש שממשיך לבאר ההבדל בין משה לחנוך, דחנוך בא להשתקע בשמים ומשה התכוין לחזור). ויש להסתפק בכוונתו בלשון "ונפשט מהחומר", האם

כוונתו שנפשט גופו מנשמתו, או שנזדכך גופו הגשמי, וככל הני רבוותא שנביא.

אמנם מדברי השל"ה (מס' שבועות פרק תורה אור אות רל"ג) נראה שלא למד כן, אלא סבירא ליה שמשא רבינו עלה למרום בגופו ממש, שכן דקדק מדברי הגמרא שאמרו המלאכים: "מה לילוד אשה בינינו", הרי שנתרעמו משום שעלה משה אליהם בגופו הגשמי, וזה לשונו, כאשר מנה את ההבדלים בין משה רבינו לשאר הנביאים: "ועוד יש בו חמישית, **שעלה למרום בגופו** בין המלאכים, אשר על זה התרעמו המלאכים, מה לילוד אשה בינינו (שבת פח ב), כמו שכתבתי לעיל" עכ"ל. וכ"כ שם בהמשך דבריו: "על כן עלה למעלה בין המלאכים בגופו הקדוש, **שהוא כולו אור**" עכ"ל, משמע שגופו נשאר עליו רק נזדכך יותר.

וכ"כ השל"ה בעשרה מאמרות (מאמר שני אות פ"ו) לבאר מדוע תמהו המלאכים על משה שהוא ילוד אשה, ולא על חנוך שג"כ עלה למרום, וכתב לתרץ בזה"ל: "ובזה יתבאר מאמרם ז"ל (שבת פח ב), כשעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם, מה לילוד אשה בינינו. וקשה, הלא הראש שלהם, שהוא מטטרון שר הפנים, הוא ילוד אשה כקבלת חכמי האמת חנוך זה מטטרון. והנה לפי האמת אין זה קשיא, כי תרעומת מלאכי השרת היה על שמשא רבינו ע"ה עלה למרום כמות שהוא בעור ובשר, **לא סילק לבוש החומר**, רק כמו שנולד מהאשה כן נשאר וזכה לעלות ביניהם. מה שאין כן חנוך, כשעלה סילק לבוש הגשמי, שבא לו מזה שהיה ילוד אשה" עכ"ל ע"ש.

וכן פשיטא ליה לרבינו החיד"א, כפי הנלמד מדבריו בספרו חומת אנך (ישעיהו פל"ג, וכו"ה בנחל קדומים פר' בלק, וכו"ה בספרו פתח עינים עמ"ס יבמות ס"ג ע"ב), על הפס': "הן אראלם צעקו חוצה מלאכי שלום מר יבכינן", שכתב לפרשו בזה"ל: "פירש רבינו האר"י צ"ל כי אור מחצב הנשמות סמוך לאורות ואח"ך אור מחצב המלאכים וזהו צעקו חוצה שהם חוצה ממחצב הנשמות. ובזה פי' בעניותי משז"ל שאמרו המלאכים כשעלה משה למרום מה לילוד אשה בינינו ר"ל תינח הנשמות שהם בין האורות ובינינו, אבל עתה גם גוף ילוד אשה בינינו דייקא קודם לנו. והשיב הקדוש ברוך הוא לקבל תורה בא ור"ל **גופו הוא נשמה** וזה רמז פ' בשגם הוא בשר בשגם גימט' משה רומז לנשמתו העליונה הוא בשר גם בשרו **וגופו הוא בחינת משה שהוא נשמה**" עכ"ל, הרי דפשיטא ליה שעלה משה

רבינו למרום בגופו הגשמי שנזדכך ביותר.

וגם רבי צדוק מלובלין בספרו תקנת השבין (עמ' קט"ו) למד כן, כי גשמיותו של משה נזדככה בעת שעלה למרום, שכ"כ בזה"ל: "ואמרו (חולין קל"ט ב) דבשגם זה משה, היינו דהוא המתקן זה דאף על פי שהוא בשר היה יכול לעלות למרום מקום שאין שייכות לתאוות כלל כמו שאמרו (שבת פ"ט ריש ע"א) יצר הרע יש ביניכם, והם אמרו על משה רבינו ע"ה (שם פ"ח ב) מה לילוד אשה ולא אמרו מה לבשר ודם אבל הוא **כבר נזדכך בשרו ודמו** עד שהיה כמלאכי מרום ולא יכלו לזלזלו בזה רק במה שמתולדתו הוא ילוד אשה" עכ"ל.

בדרכם של כל הני רבוותא דרך גם רבי ירוחם ליבוביץ, שבספרו דעת חכמה ומוסר (ח"ב מאמר ע"ט) כתב: "וכיון שאמר הכתוב "לא קם כמשה" הרי שכל הנביאים לא הגיעו לדרגא זו. הרי גם אנו מבלי שנדע צורתן ומהותן של דברים מוסכם לנו **שרק משה רבינו עלה בגופו השמימה**, שהלא רק בו נאמר זאת בכתוב, והוא שזיכוך גופו של מש"ר ה' ביטול הגוף לגמרי מכל וכל עד כדי לעלות השמימה, וזו היתה אך ורק דרגת מש"ר, וכל הנביאים לא הגיעו לידי דרגא זו" עכ"ל. הרי לנו כי בעת שעלה משה רבינו למרום נזדכך גופו לדרגה רוחנית גבוהה, מה שלא מצינו באף בן אנוש זולתו.

והנה מצאנו בחז"ל, שהיו מן הצדיקים שבאו אחר מיתתם אצל קרוביהם, כמו דאיתא כתובות (קג, א) ברבינו הקדוש שהיה מגיע לביתו בכל שבת ומוציא את בני ביתו בקידוש.

וכבר הקשו רבים, האיך חזר רבי לביתו, הא כבר נגזרה גזירה על כל החיים "כי עפר אתה ואל עפר תשוב" (בראשית ג', י"ט). ומטו משמיה דהחיד"א לתרץ (ולע"ע לא מצאתי מקורו), דקרא ד"אל עפר תשוב" כבר נתקיים בהם בקבורת ערלת מילתם.

אלא שעל תירוץ זה יש להקשות, דהנה בהוריות (יג, ב) איתא, שכל מקום שהוזכר "יש אומרים" היינו רבי נתן. ומאידך מצאנו במשנתו דרבי נתן (אבות דרבי נתן פ"ב מ"ה) שמשא נולד מהול.

ולפי כל זה יש לדחות התירוץ, דהא כיון דבסוטה אמר רבי נתן שמשא לא מת, ואיהו גופיה קאמר שמשא נולד מהול, נמצא שלא נתקיימה בו גזירת "ואל עפר תשוב", שהרי לא שייך אליביה תירוץ החיד"א שנקברה ערלתו, ומדוע לא פירש ש'וימת שם משה' היינו כפשוטו שמת ממש.

אמנם לפי כל הני רבוותא שהקדמנו, נוכל להבין בטוב טעם ודעת את דברי הגמרא בסוטה, ש"משה רבינו לא מת", כי אה"נ שונה המקרה של משה רבינו מכל מקרי החכמים שנתגלו לבני ביתם לאחר פטירתם מן העולם, כמו שכבר נתבאר החילוק שבין עליית משה רבינו למרום מעליית חנוך ואליהו, כי כל מי שעזב את העולם היה חייב להפריש את נשמתו מגופו, ואז עולה רוחניותו למרום ומתאחדת עם המלאכים ושוכני מעלה. אך משה רבינו עליו השלום, היה בדרגה כ"כ גבוהה שהיתה גשמיותו כל כך מזוככת, עד שלא היה צריך להגיע לשלב של הפרשת נשמתו מגופו, וכך עלה בגופו המזוכך למרום, מה שלא קרה אצל אף אחד מבאי העולם לפניו ואחריו.

כעת נוכל להבין ביתר עומק ובהירות את דברי הגמרא, כי: "מה להלן עומד ומשמש אף כאן עומד ומשמש", דקשיא להו מלשון "וימת" שנאמרה במשה, דמשמע שהגיע לשלב של הפשטת גופו מנשמתו, וע"ז היה קשיא להו, אם כאשר עלה משה רבינו למרום הוא לא היה צריך להגיע לשלב זה של הפשטת הנשמה מהגוף, אלא עלה בגופו הגשמי והמזוכך למרום, א"כ מדוע שכאשר יסתיימו חייו עלי אדמות, הוא לא יהיה בדרגה רוחנית גבוהה זו, ויעלה לשמיים בגופו.

וע"ז דייקו מלישנא ד"שם", דאין הכי נמי, סיום חייו הטהורים של משה רבינו ע"ה היו בדיוק כמו עת עלייתו למרום לקבל תורה, מה שם עלה משה בגופו המזוכך לקבל תורה, ועמד שם לשמש את השי"ת, אף כאן נמצא משה רבינו במרום **בגופו המזוכך**, עומד ומשמש את ה', בדרגתו הגבוהה יותר ממלאכי מעלה, זכותו תעמוד לנו אכ"ר.

חמדת משה / הרב משה שמואל

דין, מח"ס 'חמדת משה', בני

ברק

בענין אם גבאי צדקה יכול למכור חלק מזכויותיו הרוחניות

ולזבולן אמר שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך (לג, יח)

נשאלתי בדין אדם שיש לו קופת צדקה פרטית בביתו, ומחלק ממנה לעמלי תורה ועניי עירו, ובא אדם וביקש ממנו למכור חלק מזכויותיו הרוחניות בהחזקת קופת הצדקה, באופן שיתרום סכום מסוים לקופת הצדקה מידי חדש בחדשו, ובזה יקבל חלק בזכויות הרוחניות שיש בהחזקת קופה התומכת בעמלי תורה ובעניי עירך, אם יכול לעשות כן. וזה החלי בעזרת צורי וגואלי.

מעלת גבאי צדקה העוסק בצרכי ציבור באמונה

תשובה. הנה זה פשוט דכיון שתרמו סכום כסף לקופת הצדקה, ודאי יש להם זכות רוחנית בהחזקת הקופה, ואינם צריכים שהגבאי צדקה ימכור להם חלק בהחזקת הקופה, שהרי הם החזיקו יד עני ואביון. אולם ודאי כוונת השאלה שבהיות שמצינו שיש מעלה גדולה לגבאי צדקה, וכדאיתא בב"ב דף ח ע"ב ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד, אלו גבאי צדקה. וכתבו התו' שם (ד"ה ומצדיקי), דמעלת גבאי צדקה גדולה יותר ממעלת מלמדי תינוקות, וכדמשמע בפסחים דף מט ע"ב. ע"ש. ושם בדף ט איתא א"ר אלעזר גדול המעשה יותר מן העושה וכו'. וכ"כ מרן בש"ע (יו"ד סי' רמט ס"ה), שאם יכול לעשות לאחרים שיתנו, שכרו גדול משכר הנותן. וע' בטור (שם). וע"ע בט"ז (שם סק"ב) ובפרישה (שם סק"ו) ובברכ"י (שם ס"ק כא). ובירושלמי (פאה פ"ח ה"ו) איתא דגבאי צדקה נמנים עם גדולי הדור. ואיתא במדרש רבה (ויקרא פכ"ה), מי שנתחייב מיתה בידי שמים, יתמנה גבאי צדקה ויחיה. וכבר אמרו בזוה"ק (ח"א דף רח ע"א), דגבאי צדקה נוטל שכר כמו כל אלו שנתנו לו צדקה. וכתב הערוה"ש (שם סי' רמז ס"ה), שקבלה בידיו שאדם המאסף צדקה מאחרים, עי"ז מציל את דורותיו מלחזר על הפתחים. והובא בדרך אמונה (פ"י ממתנות עניים בצה"ל ס"ק לד). ע"ש. וא"כ כיון שמעלתו גדולה מאד, רוצה לקבל חלק בזכויות אלו, ע"י שיתרום סכום קבוע מידי חדש בחדשו לקופת הצדקה, ובזה יקבל כמה אחוזים מהזכויות הרוחניות שיש בזה.

בפשטות נראה דכיון שאינו טורח בעצמו באיסוף הצדקה אין לו מעלת גבאי צדקה

(ב) **ובהשקפה ראשונה נראה, שאם רק תרם כסף גדול, ולא התעסק בפועל בניהול הקופה ובגביית כסף מן האנשים, אין לו מעלה כגבאי צדקה, אלא ככל אדם שתרם כסף לקופת הצדקה, כי הנה הגאון יעב"ץ בב"ב דף ט כתב דהטעם שאמרו גדול המעשה יותר מן העושה, היינו משום שטורח וסובל עלבונות מן הנגבים על ידו, וצערא ובזיונא כבד ליה לאיניש לסבול מממוניה. ע"כ. וכן נראה מדברי הרמב"ם (פ"י ממתנות עניים ה"ו) שכתב וז"ל הכופה אחרים ליתן צדקה ומעשה אותן, שכרו גדול משכר הנותן, שנאמר והיה מעשה הצדקה שלום. ע"כ. ומבואר שדוקא כשכופה אחרים בעצמו ליתן, מקבל שכר יותר משכר הנותן. והחכמת אדם (כלל קמד סי"ד) כתב דהטעם שגדול המעשה יותר מן העושה, הוא משום שהמעשה אחרים ליתן צדקה,**

שני מצוות בידו, חדא שזיכה את העני במה שנתן לו להחיותו, ועוד שזיכה את חברו לעשות מצוה. ע"ש. [ובזה ניחא מה שתמה המעשה רקח (שם) מהא דאיתא בסנהדרין דף צט ע"ב דכל המעשה את חברו לדבר מצוה, מעלים עליו כאילו עשאה. ותירץ דההיא במצוה שאין בה חסרון כ"ס, אבל במצוה שיש בה חסרון כ"ס, דטריחא ליה מילתא טפי, שכרו גדול משכר הנותן. ע"כ. ובפשיטות יש ליישב לפי דברי הפרישה (יו"ד סי' רמט סק"ו) בישוב דברי הטור (שם). ע"ש. אמנם לפי דברי החכמת אדם י"ל דבצדקה איכא תרתי, ולכן מעלתו גדולה יותר מהנותן, ומשא"כ בשאר מצות. ולפי"ז נראה, דהיינו דוקא אם טורח בעצמו ואוסף כסף מן האנשים, אבל אם תרם סכום גדול כדי להיות שותף רוחני בהחזקת הקופה, אין לו את המעלה של המעשה אחרים, שהרי בפועל אינו גורם לאחרים לתרום כסף לקופה. תדע דאל"כ כל אדם שתורם כסף לקופת הצדקה, הרי הוא כגבאי הצדקה, שהרי נותן לו את האפשרות לחלק את הכסף לעניים, ואעפ"כ אמרו שגדול המעשה יותר מן העושה. אלא ודאי שדוקא מי שטורח בעצמו באיסוף כספי הצדקה, נאמרו בו כל המעלות הנ"ל.

ראיה מדין הסכם יששכר וזבולון דאע"פ שאינו טורח בלימוד התורה מקבל שכר כאילו למד בעצמו ממש

(ג) **אולם יש להעיר בזה מדברי הטור (יו"ד סי' רמו) שכתב וז"ל ומי שאי אפשר לו ללמוד, מפני שאינו יודע כלל ללמוד או מפני טרדת הזמן, יספיק לאחרים הלומדים, ותחשב לו כאילו הוא לומד בעצמו, כמו שדרשו חז"ל (ב"ר פצ"ט פ"ט, ויק"ר פכ"ה פ"ב) בפסוק שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך. ע"כ. וכ"כ מרן בבדק הבית (שם) בשם רבינו ירוחם (נ"ב סוף ח"ה, דף כג ע"א), שאדם העוסק בתורה, קודם שיעסוק, יכול להתנות שיעסוק חברו בסחורה, ויטול חלק מלימודו כמו יששכר וזבולון. ומקורו טהור מדברי הגמ' בסוטה דף כא, דאמרין התם מאי בוז יבוזו לו, אמר עולא לא כשמעון אחי עזריה (למד תורה ע"י אחיו שהיה עוסק בפרקמטיא, כדי שיחלוק בזכות לימודו של שמעון. רש"י), ולא כרבי יוחנן דבי נשיאה (למד ע"י הנשיא שהיה מפרנסו. רש"י), אלא כהלל ושבנא, דכי אתא רב דימי אמר הלל ושבנא אחי הו, הלל עסק בתורה, שבנא עבד עיסקא, לסוף א"ל תא נערוב וליפלוג, יצתה בת קול ואמרה אם יתן איש את כל הון ביתו וגו'. ע"כ. ומבואר שדוקא קודם העסק בתורה, יכול להתנות עמו, אבל אחר שעסק בתורה, שוב אינו יכול**

מדברי רבינו האי גאון מוכח שאינם יכול להתנות לחלוק בשכרם

(ד) **ואמנם מדברי רבינו האי גאון בתשובות הגאונים (סי' קמז) נראה שאינו**

^י **אמנם** לכאורה יש לתמוה בעיקר האי דינא, כי הנה נראה שגם אם אינו מתנה עמו, נחשב לו כאילו למד בעצמו, וכמש"כ הטור (שם). וכ"כ הרמ"א (שם) בתחילת דבריו. וכן מוכח מדברי החפץ חיים בס' אהבת חסד (פ"כ אות ד, ובהג"ה על אות ג), וכמש"כ בתשו' מנחת יצחק (ח"ח סוף סימן פ). ע"ש. וא"כ לשם מה יתנה עמו שיטול חצי משכרו, הרי לכאורה עדיף שלא יתנה עמו, ובזה ירויח שלא יקח מחלקו כלום, וגם הנותן ירויח בזה, שבמקום לקבל חצי, יקבל שכר כאילו למד בעצמו. [וראיתי מובא שכבר הקשה כן בס' יוסף אומץ (ח"ב בסדר הלימוד בעצמו), וכתב ליישב בדוחק. וכן הרגיש בזה בתשו' משנת יוסף (ח"ב סי' ק אות ז). ואח"כ ראיתי שכבר תמה בזה בתשו' דברי מלכיאל (ח"ד סי' פ ד"ה וכו'). ע"ש. וע"ע לו (שם סי' פא ד"ה ומ"ש) מה שכתב בזה]. ואע"פ ש"ל שהת"ח מרויח בזה, שיש לו הסכם קבוע עמו, ויכול לעסוק בתורה מתוך ישוב הדעת, ולכן לא אכפת לו להפסיד חצי משכרו כדי שיוכל לעסוק בתורה בלא טירדות. וע' בתשו' משיב דבר (ח"ג סי' יד). ובפרט לפי דברי הגאון מהר"ט בס' צפנת פענח (פרשת תצוה) שכתב שלא נגרע מאומה מחלקו של יששכר ע"י הסכם השותפות. וכ"כ האור החיים הקדוש (ר"פ כי תשא). וכן כתבו עוד אחרונים. והובאו בס' פסקים ותשובות (שם הע' 158). ע"ש. [אולם מדברי מרן הב"י בתשו' אב"ת רוכל (סי' ב ד"ה ואע"פ) לא משמע כן. ע"ש. וכדבריו משמע מדברי רש"י בסוטה דף כא (ד"ה שמעון). ע"ש. ואכמ"ל]. ולפי"ז אין הת"ח מפסיד כלום מהסכם זה, אלא רק מרויח וכו'. מ"מ אכתי תקשי לשם מה יעשה הנותן תנאי זה. ואמנם מדברי הגאון הנצי"ב בתשו' משיב דבר (ח"ח סוף סימן יד) משמע דבת"ח אין המסייע דומה ללומד בעצמו, ולכן צריך לעשות תנאי. ע"ש. אולם מדברי הטור והרמ"א (שם) משמע שאפילו אם אינו עושה תנאי, נחשב כלומד בעצמו. ובפשיטות י"ל שאם אינו עושה הסכם, אע"פ שנחשב לו כאילו למד בעצמו, מ"מ אין לו את כל המעלות של העוסק בתורה, שהתורה מגנא ומצללא, וניצול מיצר הרע, אבל אם עשה עמו הסכם, בזה יש לו את כל המעלות של העוסק בתורה. אולם באמת זה אינו, אלא גם אינו עושה תנאי עמו, זוכה לכל המעלות של העוסק בתורה. וע' בס' פסקים ותשובות (שם אות יא). ושםא כל הסכם זה אינו לטובת הת"ח, ולא לטובת הנותן. וצ"ע.

יכול להתנות לקבל חצי משכר לימודו, ואפילו אם אינו עושה כן על מה שלמד, אלא מה שילמד אח"כ, אלא יקבל רק שכר על מה שסייע בעדו לעסוק בתורה, שהרי בתוך הדברים נשאל אם יכול ליתן זהב לאדם על מנת שיקרא בתורה, ותהיה זכות הקריאה לו, וע"ז כתב שהם דברי הבל שאין לסמוך עליהם וכו'. והובא בתשו' מהר"ם אל אשקר (סי' קא). ע"ש. ומוכח שגם להבא לא מהני. וכן בקדש חזיתיה בתשו' דברי מליכאל (ח"ד סי' פא, דף נח רע"ב) שכתב בדעת רב האי גאון ומהר"ם אל אשקר הנ"ל, שאינו יכול להתנות שיקח חלק בשכר לימודו (אפילו מכאן ולהבא), אלא שאם מחזיק ביד חברו שיוכל ללמוד תורה, יש לו שכר על החזקתו. ותמה על הפוסקים (יו"ד שם), שלא הביאו דעת רב האי גאון בזה. וע"ש מה שכתב בישוב דעת רב האי גאון, דלא תקשי עליה מדברי הגמ' בסוטה הנ"ל. [ומזה יש להעיר על מה שכתב בתשו' משנת יוסף (חי"ב סי' ק אות ה ד"ה ובמש"כ) בדעת רבינו האי גאון, דמיירי שרוצה להתנות אחר קיום המצוה, וזה לא מהני. ע"ש. אולם המעיין בדבריו יראה שגם קודם המצוה אינו יכול להתנות. ושוב ראיתי שכן העיר בתשו' ציץ אליעזר (חט"ו סי' לה אות ג) על דברי האפרקסתא דעניא (ח"א סי' נז) שכתב כדברי המשנת יוסף הנ"ל, בדעת רבינו האי גאון. ע"ש]. וע' בתשו' אמרי בינה (ח"א סי' יג) מה שכתב בדעת רב האי גאון. וע"ע בתשו' מנחת יצחק (ח"ו סי' ק ד"ה ובס') מה שכתב בזה. ושם (ד"ה והנה ראיתי) כתב דצ"ל דסבירא ליה דמה שמבואר במדרשים (ב"ר פצ"ט פ"ט, ויק"ר פכ"ה פ"ב) שעשו הסכם ביניהם, אין הכוונה שהתנו ממש, אלא היה להם שכר על החזקת התורה לפי פעולתם. ע"ש. אולם מדברי מרן הב"י בתשו' אבקת רוכל (סי' ב) הנ"ל, מבואר בהדיא שנוטל חלק בשכר לימודו ממש. ע"ש. וכן מבואר מלשון הרמ"א (שם). וכן נראה מדברי רש"י בסוטה דף כא (ד"ה שמעון). ע"ש.

אי אפשר למכור חלקו אחרי שכבר למד אלא רק קודם שיעסוק בתורה

הוה אמת שאינו יכול ליתן לו חלק משכרו על מה שכבר למד קודם לכן, וכמבואר בסוטה שם, שדוקא קודם שעסק בתורה, יכול להתנות עמו שיחלוק עמו בשכר לימוד התורה, אבל אחר שעסק בתורה, אינו יכול לחלוק עמו בשכר. וכ"כ רבינו ירוחם (שם), שאחר שכבר עסק בתורה, ונותן לו חלק בשביל ממון, אינו כלום, כדכתיב אם יתן איש את כל הון ביתו וגו'. וסיים, דמסתברא שהעוסק איבד, שכבר ביטל חלקו. והובא

בב"י ובבדק הבית (שם). וכן מבואר מדברי רבינו האי גאון בתשובות הגאונים (שם). והובא בתשו' מהר"ם אל אשקר (שם). ע"ש. וע"ע בס' אש דת (אלפנדארי פרשת אילך). ובא לציון בהגהות הגרעק"א (שם). [ומכל מקום מסתברא שאינו מפסיד כל שכר לימוד התורה, אלא רק החלק שרצה למכור, וכמש"כ בתשו' אגרות משה (יו"ד ח"ד סי' לז אות טז). ע"ש. ויש לפלפל בזה. וע' בתשובת רבינו האי גאון (שם). וי"ל]. וכ"כ הרמ"א (שם), שאם כבר עסק בתורה, אינו יכול למכור חלקו בשביל ממון שיתנו לו. ע"כ. והטעם לזה משום שמתן שכרן של מצות אינו דבר אשר ישארו בחיקו וילך, כדי שיוכל ליתן מתן שכרו לזה, וכמש"כ רבינו האי גאון בתשובה הנ"ל. ולכן ה"נ אינו יכול לחלוק עמו במה שכבר למד. וכ"כ הערוה"ש (שם ס"ח). ע"ש. וע"ע בתשו' דברי מליכאל (שם). ואכמ"ל. מ"מ על מה שילמד מכאן ולהבא, שפיר יכול להתנות. והדבר נחשב לו כאילו למד בעצמו ממש לכל דבר וענין, וכמש"כ בתשו' אגרות משה (יו"ד ח"ד סי' לז אות טז). ע"ש. וע"ע בס' פסקים ותשובות (שם אות יא). ולפי"ז י"ל דה"נ כיון שתורם לקופת צדקה סכום כסף קבוע מידי חדש בחדשו, יכול להתנות עם הגבאי צדקה, שחולק עמו בשכר הרוחני כגבאי צדקה, אע"פ שאינו טורח בעצמו באיסוף כספי הצדקה ובחלוקתם לנצרכים. ובפרט אם הגבאי צדקה צריך לאסוף כל חדש סך מסוים, כדי להחזיק כמה אנשים, ובזה שנותן לו סכום קבוע כל חדש, חוסך ממנו את הטירחו בהשגת אותו הסכום, ולכן יכול להתנות לו חלק בזכויותיו הרוחניות כגבאי צדקה. ואין לומר דא"כ כל אדם שתורם לקופה, יש לו זכות כמי שמנהל את הקופה, שהרי מאפשר בזה למנהל הקופה להחזיק עוד אנשים. מיהו י"ל דכיון שנותן לו סכום קבוע כל חדש, הרי מחזיק בזה את הקופה, שבזה יכול להחזיק בודאות אדם או שניים כל חדש, ואינו דומה לאדם שנותן באופן חד פעמי, דאע"פ שודאי יקבל ע"ז שכר, מ"מ אינו נחשב כגבאי צדקה.

אם יש לחלק בין נידון דין להסכם יששכר וזבולון שלא היה יכול לעסוק בתורה בלא זה

ו) ואמנם י"ל דשאני התם שע"י שנותן ממון מידי חדש בחדשו לת"ח, הרי הוא מחזיק בכך את תורתו, שאם לא היה מחזיקו מממון, לא היה יכול לשבת וללמוד במנוחת הדעת, אלא היה צריך לטרוח אחר מזונות לפרנסת בני ביתו, וא"כ בזה שנותן לו חלק מממון מידי חדש בחדשו, הרי שותף מלא בהחזקת תורתו, ומקבל שכר כאילו עמל בתורה

בעצמו, אע"פ שעסק במסחרו. ומהאי טעמא לא מהני להתנות אלא להבא, ולא על מה שכבר למד וכמשנ"ת, והיינו משום שלא החזיקו בלימוד זה, אלא למד מכחו, ופשוט שאינו יכול להקנות לו חלק בלימוד זה. ומשא"כ בנ"ד, שהקופת צדקה מתקיימת גם בלא אותה תרומה, א"כ י"ל שהרי הוא ככל התורמים לקופה, שאע"פ שמעלתם גדולה, מ"מ אינם מעלתם כגבאי צדקה. אולם אין זה מוכרח, שהרי נראה שגם אם הת"ח היה יכול ללמוד כל יום, אלא שמחמת הממון שנותן לו, יכול להוסיף יותר שעות בלימוד התורה, או שילמד יותר במנוחה, גם בזה חולק עמו בשכר. ואע"פ שמסתמא לא יחלוק עמו שוה בשוה, שהרי היה יכול ללמוד רוב היום גם בלא הממון שנותן לו, מ"מ יחלוק עמו ביחס למה שאפשר לו להוסיף בעסק התורה מחמתו.

אם היה יכול לעסוק בתורה כל היום בלא ממון של התורם, אינו מקבל חלק בשכר

ז) ולא אכחד כי ראיתי למרן הב"י בתשו' אבקת רוכל (סי' ב ד"ה ואע"פ) שכתב דאע"פ שקודם שיעסוק בתורה, רשאי להתנות שיחלוק עמו בשכר לימוד התורה, מ"מ לא הותר אלא למי שאינו מרויח כדי פרנסתו, ואם לא יתנה עם זה, יצטרך לחזר אחר פרנסתו, ויבטל מדברי תורה לגמרי, ולכן הותר לו לתת חצי חלק שכר עסק תורתו לחבירו, כדי שיתן לו חצי ממה שהוא מרויח, והרי זה דומה לעוסק בתורה חצי היום, ועוסק במלאכה חצי היום. אבל אם הוא מרויח כדי פרנסתו, אסור להתנות, ואם התנה, הרי הוא בכלל בזה דבר ה'. והביא לזה ראיה מדברי רש"י בסוטה דף כא (ד"ה הלל) שכתב דהלל עסק בתורה מתוך עוני רב. ומה לו להודיענו אם עסק בתורה מתוך עוני אם לאו. אלא ודאי כוונתו שאם היה מרויח כדי פרנסתו, ודאי היה אסור לעשות כן, ועון גדול היה בדבר, והיאך היה עולה בדעת שבנא לומר תא וניפלוג, ולכן הוצרך להודיענו שהיה עני, ולכן אם היו באים להתנות קודם הלימוד, היו רשאים לעשות כן. עכ"ד. [מיהו יש לומר קצת, דמה שהוצרך לומר שעסק בתורה מתוך עוני רב, היינו משום ששבנא רצה לקבל חלק גם בזה שהלל למד תורה מתוך הדחק, שמעלתו גדולה מאד. וע' בתשו' ציץ אליעזר (חט"ו סי' ג, וחס"ז סי' ה) בשם הגר"ח מוואלוז'ין. ודו"ק]. וכ"כ הגאון הנצי"ב בתשו' משיב דבר (ח"ג סוף סימן יד), דדוקא בממציא לו מנוחה שיוכל לעסוק בתורה, אבל מה שכבר למד, או מה שילמד גם בלי המצאת פרנסה על ידו, ודאי אינו חולק עמו. ע"ש. וכן ראיתי להגאון מהר"ש קלוגר בתשו' טוטו"ד

(קמא סי' ריז ד"ה והנה שאלנו) שכתב דהטעם שיכול למכור רק את מה שילמד, היינו משום דכיון שעל ידו הוא עוסק בתורה, נחשב כאילו עסק בעצמו, ולכן אף בלא מכירה יש לו חלק. אבל כל שלא על ידו הוא עוסק, אף את מה שילמד אינו יכול למכור. וביאר שהרי לכאורה מסתבר שמה שכבר למד, יכול למכור, ומשא"כ מה שעדיין לא למד. אלא ודאי דהעוה"ב אינו נמכר כלל, כיון שאינו שלו, רק חסד הבורא ומתנתו, ולכן מה שכבר למד אינו יכול למכור, שהרי לא מחמתו למד, ורק מה שילמד יכול למכור, כיון שע"י הוא יכול ללמוד. עכת"ד. וכן כתבו עוד אחרונים. ט"מ נראה פשוט, דהיינו דוקא כשהיה לו כדי פרנסתו לעסוק בתורה כל היום בלי טירדה, אבל אם יכול להוסיף בלימוד התורה ע"י נתינת ממונו, שפיר יכול לחלוק עמו בלימוד זה שלומד מחמתו. וכ"כ בס' שערי צדק (פט"ו ס"ק יד). ע"ש. וע"ע בתשו' אגרות משה (יו"ד ח"ד סי' לז אות ג). ומעתה יש לומר, דה"נ כיון שנותן סכום כסף מידי חדש בחדשו לגבאי הצדקה, ומאפשר לו בזה להחזיק עוד עמלי תורה ועניים, א"כ דמי לאדם הנותן כסף לת"ח, ומחמת כן יכול ללמוד עוד כמה שעות כל יום. וה"נ לא חשיב שהיה יכול לקיים המצוה בלעדיו, שהרי בזה שנותן לו סכום קבוע כל חדש, יכול להחזיק עוד עמלי תורה באופן קבוע. ואמנם מדברי הש"ך (שם סק"ב) משמע דבעינן שיחלקו בשוה ממש. וכ"כ בתשו' אגרות משה (יו"ד ח"ד סי' לז אות ד), דבעינן שיחלקו מחצה על מחצה. אולם דעת רוב האחרונים, דלא בעינן שיחלקו מחצה על מחצה, אלא יששכר נותן לו חלק בתורה לפי ערך מה שנתן לו. וכ"כ מרן החיד"א בתשו' חיים שאל (ח"ב סי' לח אות מד). וכן כתבו עוד אחרונים. והובאו בס' פסקים ותשובות (שם אות יב, ובהערה 149). ע"ש. וע"ע בתשו' אבקת רוכל (סי' ב). ולפי"ז גם בנידון דידן יכול

י' וכן יש להוכיח מהא דאיתא בברכות דף לד ע"ב כל הנביאים כולן לא נתבאו אלא למשיא בתו לת"ח, ולעושה פרקמטיא לת"ח, ולמהנה ת"ח מנכסיו, אבל ת"ח עצמן, עין לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחכה לו. ע"כ. ומבאר שמעלת העוסקים בתורה, גדולה ממעלת התומכים בהם לעסוק בתורה. [ואין לומר דהתם מיירי שלא התנה עמו, ולכן אינו נוטל עמו חלק בחלק בשוה. כי מדברי הטור (יו"ד סי' רמו) והרמ"א (שם ס"א) משמע שגם אם לא התנו, נחשב כלומד בעצמו וכנ"ל]. אלא ודאי דשאני התם שהת"ח היה יכול לעסוק בתורה גם בלא שהיה מהנהו, ולכן אינו נוטל עמו חלק בחלק, אלא רק מקבל שכר. וכן מדויק מהא דאמרין דמהנה ת"ת מנכסיו, ולא שמחזיקו מנכסיו. ושוב ראיתי שכן כתב הגאון רבי יצחק אלחנן ספקטור במאמר שהובא בקונטרס עץ פרי (אות יח). והובא בס' פסקים ותשובות (שם הערה 124). ע"ש.

לקבל חלק בזכויות הרוחניות בניהול הקופה, אע"פ שאינו נותן חצי מהסכום הנצרך.

אם ענין הסכם יששכר וזבולון נאמר רק בת"ת או בכל המצות

ח) **ואמנם** יש מקום בראש לומר, דלא מצינו דבר זה אלא בת"ת, ולא בשאר המצות, ולכן ה"נ לא מהני הסכם כזה. אולם מצאתי בתשו' משיב דבר (ח"ג סוף סימן יד) שכתב שהטעם שלא נאמר דין זה רק בעוסק בתורה, ולא בשאר המצות, שיתנה עמו שימציא לו איזה מצוה שלא היה יכול לקיימה, בתנאי שיחלוק עמו בשכר, היינו משום דבשאר מצות אפילו לא יתנה עמו, כבר שנינו בפ"ק דמכות (דף ה ע"ב) שהמסייע לבעלי המצות כעושה המצוה. ומשא"כ בלימוד התורה, שאין המסייע ללומד נחשב כלומד עצמו, בזה מהני תנאי שיחלוק עמו בשוה. עכ"ד. וכן מבואר בתשו' טוטו"ד (שם), שגם בשאר המצות יכולים להתנות כן. ע"ש. וע"ע בתשו' מהרש"ם (ח"ג סי' קנא ד"ה וזה). וכן מבואר בתשובת רבינו האי גאון הנ"ל, שגם המסייע מקיימי מצות כדי שיוכלו לקיים, יש לו שכר על כך ולהם. ע"ש. [אלא שמדבריו מבואר שאינו נוטל חלק בשכרו, אלא מקבל שכר בעלמא וכמשנ"ת לעיל]. גם הלום מצאתי בתשו' משנת יוסף (ח"ב סי' ק אות א) שנשאל בזה, אם הסכם יששכר וזבולון נוהג גם בשאר המצות. והביא דברי שלטי הגבורים בב"ק (דף לב סע"ב מדפי הרי"ף, אות ג) שכתב שאדם יכול למכור המצות שלו, ויעלו לאיש הקונה, שהרי יש להם ערך עשרה זהובים. מיהו נראה דדוקא מועיל הקנין במצוה שעתידי לעשות, ולא במצוה שכבר עשה. ע"כ. ומבואר שגם מצוה אדם יכול למכור. וכתב ע"ז המשנת יוסף (שם אות ב), דמסתברא שלא בכל מצוה אמר כן, כי אם עושה המצוה יכול לעשותה לבדו, אפילו אם צריך לטרוח ולחפש אחריה, מ"מ מהיכי תיתי שתהא לו הזכות למכור חלק בשכרה לזבולון וכו', אלא רק במצוה שלא היה יכול לעשותה בלעדיו עזרתו של זבולון, כגון גבאי צדקה לש"ש שלא ע"מ לקבל פרס, שהיה צריך לבלות מזמנו להתפרנס, וזבולון מפרנסו כדי שיהיה פנוי לעסקי הצדקה, בזה מועילה שותפות יששכר וזבולון מתחילה. עכת"ד. וכבר העיר בזה בתשו' מנחת יצחק (ח"ח סי' פא ד"ה והנראה) מדברי שלטי הגבורים הנ"ל, אלא שכתב דשם מיירי רק מעשרה זהובים שכר מצוה. ומכל מקום מנידונו של המנחת יצחק שם, יש ללמוד גם לנידון דידן, ששם נשאל אם הנדבן יתן כל חדש סכום קבוע להחזקת הישיבה, אם יקבל בזה חלק בלימודם של התלמידים.

וכתב דאע"פ שאינם יכולים לעשות הסכם על תורתם של התלמידים בלא רשותם, מ"מ יכול לעשות שותפות בזכויות של ההנהלה, שיחלוק עמם בשכרם לעוה"ב. ע"ש. [אמנם לכאורה יש להעיר על דברי שלטי הגבורים, דכיון שנראה מדבריו שגם אם לא מחמתו עשה המצוה, יכול למכור לו המצוה, א"כ אמאי לא מהני למכור גם מצוה שכבר עשה. וצ"ב]. וא"כ ה"נ בנ"ד, יכול להתנות עמו שיטול חלק בשכר הרוחני של המצוה. מיהו מסתברא שגם בלא תנאי, יש לו חלק בזה, וכמש"כ כיוצא בזה בתשו' מנחת יצחק (שם). ע"ש. [ועמש"כ לעיל בהערה]. אלא שיתכן שכדי שלא יהיה כשאר התורמים לקופה, צריך להתנות בפירוש. וצ"ע. ומכל מקום עדיין מסופקני אם יש לו את המעלה של גדול המעשה יותר מן העושה, מאחר שאינו טורח בפועל באיסוף כספי הצדקה, אלא יש לו רק חלק במעלה של עשיית החסד. ויש עוד לפלפל בזה, ועוד חזון למועד א"ה.

ט) **המורם** מכל האמור שכשם שמצינו הסכם יששכר וזבולון לענין תלמוד תורה, כן יכולים לעשות הסכם זה בשאר המצות. והיינו דוקא אם לא היה יכול לקיים המצוה בלי החזקתו של הזבולון. ולכן אדם יכול ליתן סכום קבוע כל חדש למנהל קופת צדקה, ולהתנות עמו שיהיה לו זכות רוחנית בניהול הקופה, אע"פ שאינו טורח בעצמו באיסוף כספי הצדקה, דבזה מאפשר לו להחזיק עוד עניים ועמלי תורה כל חדש. ואפשר שגם אם לא התנה עמו, יש לו חלק בזה. וצ"ע. הנלענ"ד כתבתי והיעב"א.

משה שמואל דיין

למעשה / הרב פנחס זרביב, מחבר סדרת הספרים 'למשה', מגיד מישרים ויו"ר מכון 'למעשה'

אשדוד

למה זכה בנימין שתשרה השכינה בחלקו
ידיד ה' ישכן לבטח עליו (לג, יב)
צ"ב למה זכה בנימין שתשרה השכינה בחלקו?

בהדר זקנים מבאר:

א. לפי שהוא לבדו נולד בארץ ישראל.
ב. ויש מפרשים שעדיין לא נולד כשהשתחוו השבטים לעשו. והה"ד ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה שבטו אין משתחווים לשום בריה. כי נולד מבנימין שלא השתחוה לעשו. וכ"כ בשלה"ק (תורה שבכתב פ' ויגש) שכתב הטעם

שנבנה ביהמ"ק בחלקו של בנימין כיון שלא השתחוה לעשיו.

וביאר הרב ראובן מגיד זצ"ל בספרו מליץ ישר אנו מביטים על מרדכי בתמהון איך לא קם ולא זע, וזאת פליאה, והאמת אינו כן, מצב של ישראל שהם בניו למקום והנביא אמר מי את ותיראי מאנוש וגו' (ישעיה נ"א י"ב) נמצא שלפי מהלך הטבעי הפשוט של איש ישראל לא שייך כלל לירא משום נברא חוץ מלירא מהי אלקיך, וזהו מצבו של מרדכי, מבלי שום חידוש כלל, והחידוש הוא להיפוך איך שייך לירא מאנוש ימות, להשתחות לו, אין זה אלא שבני ישראל כרעו לעשו הרשע, נתחדש עי"ז חדשות להשתחות לרשע, עכ"ד הרב ראובן מגיד זצ"ל.

ולפי"ז מקום המקדש שמשם היו שואבים יראת שמים ואמונה וביטחון¹⁰ לכן הוא זכה שיקבע בחלקו כי הוא האמין ולא נכנע לעשו

וצ"ב מאי רבותא שלא השתחוה הרי הוא לא היה ואם היה אולי השתחוה?

אלא המציאות של יהודי שהוא מאמין ואינו כורע ומשתחוה ואם הוא כרע והשתחוה הוא מוציא את עצמו מן המציאות הזו ובנימין שלא היה נחשב שלא כרע.

מעלת השאיפה

ג. ד"א משל למלך שהיה לו יום נועד עם בניו לברכם ולנטות אהלו אצלם. באו כולם פנו כל אחד ביתו וצייר וכייר ישב הקטן נזוף כי אמר איככה יעזוב אבי את אחי הגדולים ויבוא אצלי שמע המלך ואמר חייך בני אצלך אשכון נצח כך הקדוש ברוך הוא.

עוד שם משל למלך שהיה לו יום נועד עם בניו לברכם ולנטות אהלו אצלם באו כולם פנו כל אחד ביתו וצייר וכייר, ישב הקטן נזוף כי אמר איככה יעזוב אבי את אחי הגדולים ויבוא אצלי שמע המלך ואמר חייך בני אצלך אשכון נצח, כך הקבייה עכ"ל,

וביאר הרב ראובן מגיד זצ"ל בספרו מליץ ישר יוצא לנו מכאן יסוד חזק אל יאמר האדם במה אזכה לעוה"ב, בזה גופא זוכים שסוברים לעצמם שאין להם במה לזכות, כמו כאן, ולהיפוך כשסוברים שיש לו מעלות לזכות עליו לעוה"ב אז אין זוכים, בקצרה המעשה של בנימין זהו הנהגה תמידית. עכ"ד.

ויש להוסיף מש"כ הרב דב יפה זצ"ל בספרו לעבדך באמת (מועדים א עמ')

¹⁰ ראה באספקלריא דברי הרב אברהם דניאל עבשטיין שליט"א מח"ס 'מי מנוחות', לייקווד, עה"פ (שמות כה, ב) מאת כל איש אשר ידבנו לבו.

לו על כתפיו, שכיון שנמצא אצלו הגביע, הרי גם הוא גנב הוא, ואם כן אין מן הראוי שיתקיים בו בין כתפיו שכן.

וביאר הרב ראובן מגיד זצ"ל בספרו מליץ ישר לכך נעשה הקב"ה אושפיזכניה מפני הגביע שנמצא באמתחתו והכוהו אחיו בין כתפיו לכך זכה לבין כתפיו שכן, האדם אין יודע "זמני ההצלחה" כשרואה שפלוגי מצליח סובר שזהו הצלחה באמת, וכן להיפוך, אבל האמת אינו כן, דוקא אז כשבנימין רדוף חנם ובסבל ויסורים, אז ההצלחה האמיתית שלו לעד ולנצח נצחים, בצדיקים לא נאה להם שלהו, בקש יעקב לישב בשלוה וכו', בקצרה האדם צריך לחדש בקרבו "הבטה תורנית" על כל דבר, שלא להביט ההוה אלא העתיד, להסיר מסך הסכלות. עכ"ל.

כל צרות הגלות הזה הם טובה לישראל להושיעם תשועת עולמים

ונוסיף שכן מבואר בלשונו הזהב של רבינו מנוח (פ"ז מחמץ ומצה ה"י) "שכאשר האדם יזכור יציאת מצרים בליל הסדר, ובראותו השגחת השם שהיתה בישראל, לא יסור לבו ממנו יתברך לעולם, ואם יצר לו זמנו מאד יבטח בד' מקווה ישראל ומושיעו בעת צרה, וכמו צרת גלות מצרים היתה סיבה להטיב להם באחריתם, כן כל צרות הגלות הזה הם טובה לישראל להושיעם תשועת עולמים".

ולמדנו מזה דבר נפלא, שכל עניני הצרות והגלות לא זו בלבד שאינם סתירה לגאולה, אלא אדרבה עומק הצרה זה גופא הגורם להטיב להם באחריתם, שאין הטובה באה אלא מכח הצרה והגלות. ומשמע שאי"ז רק מצד הענין של קושיי השיעבוד השלים את המנין, אלא שהקושי והשיעבוד הוא עצמו סיבת כל הטוב באחריתו. ובזה מבואר הטעם שכל ימי הצרות והצומות של גלותינו היום, יהיו לעת"ל "לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים" (זכריה ח, ט), כי ימים אלו בעצם הם סיבת הגאולה לעת"ל. וראה לשון רבינו יונה (שערי תשובה ב, ה) שיש על הבוטח בד' להוחיל ממעוף צוקתו כי יהיה החושך סיבת האורה.

איגרתו המפורסמת של הפחד יצחק
ויש להוסיף מש"כ בזה הרב יצחק הוטנר זצ"ל כתב בספרו פחד יצחק (איגרת קכח) רעה חולה היא אצלנו שכאשר מתעסקים אנו בצדדי השלימות של גדולינו, הננו מטפלים בסיכום האחרון של מעלתם. מספרים אנו על דרכי השלימות שלהם, בשעה שאנחנו מדלגים על המאבק הפנימי שהתחולל בנפשם. הרושם של שיחתנו על הגדולים מתקבל

על הכוח הגדול של שאיפה אמיתית, ניתן ללמוד מדבריו הנפלאים של הגר"א, המובאים בסידור הגר"א:

על הפסוק: "**מקימי מעפר דל מאשפות ירים אביון**" - מפרש הגר"א, שהקב"ה מקים מעפר את מי שהוא ערום מהמצוות [דל' - הוא חסר כל], ואף מרים מאשפות את מי שהוא מטונף מעבירות [אשפות' - הוא מקום מטונף] אך **תאב** לעלות מהן ובוכה לעלות מהן [אביון' - מלשון תאב].

ועד היכן הוא מרים אותו: "להושיבי עם נדיבים" - אלו האבות הקדושים. "עם נדיבי עמו" - הם הנביאים.

כמה גדול, איפה, רצון אמיתי לצאת מהמצב השפל. גם מי שהוא מטונף בעבירות, אך תאב לעלות מהן ובוכה לעלות מהם, **מובטח לו שלא זו בלבד שיוכל להתרומם משפלות מצבו, אלא הקב"ה אף יושיב אותו עם האבות הקדושים והנביאים.**

עיקרי תורה התגלו ע"י מי שהיו כטרשיים

אותם שמחשיבים עצמם למעוטי כשרון, יכולים לשאוב עידוד מהמדרש דלהלן:

על הפסוק: "**ההופכי הצור אגם מים חלמיש למעינו מים**" - אומר המדרש ('מדרש הלל' תהילים קי"ד): גם מי שהיו כ'טרשיים' - כדוגמת רבי עקיבא, שהחל ללמוד תורה בגיל ארבעים, ורבי אליעזר בן הורקנוס, שהחל ללמוד בגיל עשרים ושמונה - הקב"ה הפכם ל'**צור מים**', שנתגלו על ידם עיקרי תורה שבע"פ.

והסיבה שזכו לכך, מפני שציערו עצמם על התורה.

ואמנם, ידוע על כמה וכמה שבצעירותם נחשבו לבעלי תפיסה איטית וכישרונות חלולים, וברבות השנים, לאחר שעמלו והתייגעו על התורה, הפכו לת"ח מפורסמים. עכ"ד הלעבדך באמת.

מפני שהתנסה וחשדוהו השבטים

ד. עוד י"מ לכך נעשה הקדוש ברוך הוא אושפיזכניה מפני הגביע שנמצא באמתחתו. **והכוהו אחיו בין כתפיו. לכך זכה לבין כתפיו שכן כדפי' בפ' מקץ:**

וכ"כ הרבינו בחיי (סו"פ מקץ) שכשנמצא הגביע באמתחתו של בנימין היו **מבייטין אותו וקורין לו גנב בר גנבתא**, והכו אותו על כתפיו. ולפי שחשדוהו ואין בו, זכה ששרתה שכינה בחלקו וכמוש"נ בין כתפיו שכן.

בפרשת דרכים (דרך האתרים פרק א') ביאר מדרש זו באופן נפלא, למה הכו אותו דייקא בין כתפיו, שמ"ט זכה שישכון השכינה בין כתפיו, לפי שלא השתתף במכירתו של יוסף, לזה צווחו עליו וטפחו

כאילו יצאו מתחת יד היוצר בקומתם ובצבינם. הכל משוחחים, מתפעלים ומרימים על נס את טהרת הלשון של בעל החפץ חיים זצ"ל, אבל מי יודע מן כל המלחמות, המאבקים, המכשולים, הנפילות, והנסיגות לאחור שמצא החפץ חיים בדרך המלחמה שלו עם יצרו הרע, משל אחד מני אלף, ודי לנבון שכמותך לדון מן הפרט אל הכלל. התוצאה מזה היא כשנער בעל רוח, בעל שאיפה, בעל תסיסה מוצא בעצמו מכשולים, נפילות, ירידות הדי הוא דומה בעיניו כבלתי 'שתול בבית השם'. שלפי דמיונות של נער זה להיות שתול בבית השם, פירושו הוא לשבת בשלות הנפש על נאות ושא של חי מנוחות וליהנות מיצרו הטוב כדרך שצדיקים נהנים מזיו השכינה שעטרתיהם בראשיהם במסיבת גן עדן. ולאידך גיסא, לא להיות מורגז מסערת היצר על דרך הכתוב של 'במתים חפשי'.

אבל דע לך, חביבי, ששורש נשמתך הוא לא השלטה של היצר טוב, אלא דוקא **מלחמתו** של היצר טוב, ומכתבך היקר הנלבב מעיד כמאה עדים כי אכן לוחם נאמן אתה בצבאותיו של היצר טוב. באנגלית אומרים 'הפסד קרב ונצח מלחמה', בודאי שהנך נכשל ועומד להיות נכשל, (אין בזה משום פתיחת פה לשטן). ובכמה מערכות תפול שדוד. אבל אני מבטיח לך שלאחר הפסד כל המערכות תצא מן המלחמה כשזר הנצחון על ראשך, והטרף החד מפרפר בין שיניך. החכם מכל אדם אמר שבע יפול צדיק וקם (משלי כד טז), והטפשים חושבים כי כונתו בדרך רבותא, אע"פ ששבע יפול צדיק מ"מ הוא קם. אבל החכמים יודעים היטב שהכוונה היא שמהות הקימה של הצדק היא דרך ה'שבע נפילות' שלו. וירא את כל אעם עשה והנה טוב מאד. טוב זה יצר טוב, מאד זה יצר הרע (בר"ט).

אהובי, הנני לוחץ אותך אל לבבי, ולוחש באזניך, כי אילו היה מכתבך מספר לי על אודות המצוות ומעשים טובים שלך הייתי אומר שקבלתי ממך מכתב טוב. עכשיו שמכתבך מספר על דבר ירידות ונפילות ומכשולים, הנני אומר שקבלתי ממך מכתב טוב מאד. רוחך סוערת לקראת השאיפה להיות גדול. בבקשה ממך אל תצייר לעצמך גדולים שהם ויצרם הטוב בגחינת חד הוא. לעומת זאת צייר בנפשך גדלותם של גדולי עולם **באותיות של מלחמה נוראה עם כל הנטיות השפלות והנמוכות**. ובזמן שהנך מרגיש בקרבך סערת היצר, דע לך שבזה הנך מתדמה אל הגדולים הרבה יותר מאשה בשעה שאתה נמצא במנוחה שלימה שאתה רוצה בה. דווקא באותם המקומות שהנך מוצא בעצמך

הירידות הכי מרובות, דווקא באותם המקומות עומד הנך להיות כלי להצטיינות של כבוד שמים.

נסיונות של החפץ חיים בקטנות

ויש להוסיף ולהמחיש את הנסיונות של החפץ חיים מש"כ הרב אהרן כהן שליט"א (הו"ד בדרשו נצבים תשע"ח)

"כי קרוב אליך הדבר... בפ"ך ובלבבך לעשתו" (דברים ל', י"ד)

כתוב במדרש רבה (ח, ז): "אמרו לו: רבינו משה, הרי אתה אומר לנו 'לא בשמים היא ולא מעבר לים היא', והיכן היא? אמר להן: במקום קרוב היא – בפ"ך ובלבבך לעשותו", אינה רחוקה מכך, קרובה היא לכם". ההצלחה לסייעתא דשמיא היא בהישג יד של כל אחד, כמה עידוד רואים כאן לעמלי התורה ולעובדי ה'.

מסופר על ה'חפץ חיים' זיע"א, שהשבוע חל יום ההילולא שלו, שכשהיה ילד בגיל אחת עשרה נפטר אביו, והחל מאותו זמן חייו השתנו ונהיו מאד קשים.

באותו זמן גברה בוילנה יד ההשכלה, אשר פרשה את רשתה על בני הישיבות ללכדם במצודתה, ולהעבירם על תורתם ודתם. המשכילים שמו את עינם על ה'עילוי מזוטלה', כפי שכינו שם את ה'ח"ח, בכל מיני דרכים ופעולות להסירו מדרכו אך כמובן ללא הצלחה.

באותו זמן היה משכיל ידוע, ששימש כמורה הראשי בבית המדרש לרבנים בוילנה, שנוסד בהשפעת המשכילים. הוא הגיע לעיתים קרובות לבית המדרש שבו למד ר' ישראל מאיר, וניסה להשפיע עליו שיעבור על דתו, אך ר' ישראל מאיר לא שת לדבריו ונשאר בתמימותו.

ה'חפץ חיים' היה מספר בהזדמנויות רבות על מאבקיו באותו זמן, והיה מזכיר את מאמר חז"ל ש"כ מתאים לזמן זה של ערב ר"ה: "יש קונה עולמו בשעה אחת" – הכל תלוי בעצם ברגע אחד, וזה הרגע של ההחלטה האם דרכו פונה לכאן או לכאן...

פעם כבר עמד עליו אותו משכיל להסיוחו ולהדיחו, עד שהח"ח נאלץ לברוח לעיירה הסמוכה, והמשיך בהתמדתו וביגיעתו בתורה. המאבק הזה חישל את הכרתו, והגביר את אמונתו המוצקה שליוותה אותו כל ימי חייו, כמופיע בספר 'המאורות הגדולים'.

סיפר הח"ח פעמים רבות על התקופה שבה נתייתם מאביו. אמו ניסתה להשיג ולשכור לו מלמד, שילמד איתו את התורה אך לא היה לה כדי לשלם שכר מאומה בשל קשיי הפרנסה. החליט הנער ר' ישראל מאיר, שבליט ברירה הוא ישב

וילמד לבדו ללא עזרה מאחר. ממשך הח"ח לספר על עצמו, שהוא ידע רק חמישים דפי גמרא על בוריים, והיה חוזר עליהם בעצמו מאה ואחת פעמים. מאד רצה ללמוד דפים חדשים, רק לא היה לו מי שילמד איתו.

יום אחד עלתה מחשבה במוחו, לנסות את כוחו בעצמו בלימוד דף חדש באותה המסכת. כך עבר על הדף פעם, פעמיים, שלוש עם פירוש רש"י, עד שראה שיש בכוחו ללמוד בעצמו, כך המשיך בשקידה עצומה עד שנתפרסם לשקדן גדול.

בספר 'דרכי', נימוקיו ושיחותיו של החפץ חיים, מובא בשם רבי מרדכי דוב שראה פעם את ה'חפץ חיים' נכנס בימים הנוראים לעליית בית כנסת כדי להתבודד. עמד רבי מרדכי דוב מאחורי הדלת, ושמע כיצד ה'חפץ חיים' מצייר לעצמו, שנכנס לדין בפני בית דין של מעלה, ועומד לפנייהם והכרוז מכריז שיבואו כל זכויותיו לפנייהם.

וצייר כיצד הגיעו מחנות של מלאכי קודש, שנבראו מהתורה שלמד עד כה, ומן המצוות ששמר בכל ימי חייו, וכן מהזכויות שזכה בהתפשט חיבוריו בתוך כלל ישראל, ועל ידי כך זיכה את הרבים. כה רבות היו הזכויות, שבעצמו התפלא על רוב הספרים.

אחר כך צייר שמכריזים וקוראים לכל חובותיו, שיבואו להעיד עליו. גם מהן באו מחנות רבים, מהם כאלה שהעידו על חסרון בעשיית המצוה, האהבה והדביקות ועוד כהנה רבים. עד שהכריע בית הדין שהוא בכלל 'בינוני'. ואז חשב לעצמו שנכנס תחת הגדר של 'רב חסד מטה כלפי חסד'. אך מיד שמע שהשכינה שואלת מה הוא כעת, חי או נפטר? וענו לה 'חי הוא'. ותיכף נשמע קול: "עשה תשובה על עוונותיך מאחר שאתה עדיין בחיים!", והתחיל ה'חפץ חיים' להתייפח בככי גדול...

אנו נמצאים בערב ר"ה הבעל"ט, ואולי כאן המקום המתאים להביא את המשל שאמר הח"ח, המובא בספר הצדיק ר' שלמה.

המשל הוא על מעשה אמיתי, שאירע בעת מלחמת העולם הראשונה, בבחור ישיבה שנתפס ע"י השוטרים. גזרו עליו עונש מוות. השוטרים כיוונו כנגדו מכונת יריה, ובעוד הם מנסים לירות עליו, אירעה תקלה במכונת היריה, ובמשך רבע שעה ניסו לירות בו ולא הצליחו. בינתיים הצליח הבחור לברוח מהם ולהציל את נפשו, ומרוב הפחד שהיה לו באותו שעה, הלבינו כל שערותיו.

אמר על כך הח"ח, שסיפור זה הוא משל נפלא עד כמה צריך האדם לפחד

מיום הדין, ולהמחיש לעצמו בחוש כיצד יהיה ירא וחרד, ביום בו יפרטו לפניו את כל מעשיו ומחשבותיו לפרטיהם. (מלמעשה על אלול)

הנסינות הם הסיבה לטובה

יש להוסיף מש"כ בזה הרב שמואל ברוך גנוט שליט"א (הו"ד בדרשו) לפני שבועיים פורסם כאן מאמר על הנסינות בהם מעמידנו הקב"ה בכל צעד ושעל. נסינות המותאמים דווקא לנו והנצרכים כדי לזכנו ולקרבו להשי"ת. נכתב כאן כי גם אם לא תמיד אנו מבינים את הנסיון ופשרו, אך מלכו של עולם מחבר ברוב חכמתו חתיכה לחתיכה ובונה פאזל מושלם. לכל אחד נסיון מיוחד משלו, המתאים לאופיו ומזגו ולעבודה הרוחנית שהקב"ה ייעד רק בעבורו.

מאז התקשרו אלי כמה קוראים וסיפרו את סיפוריהם האישיים. התברר שכולם מלאי נסיונות וקשיים. כולם צועדים במסלול מיוחד שהשי"ת ייחד בעבורם, וכן, ישנם כאלו שגם מגלים מדוע סובב מסובב הסיבות את הנסיון.

יהודי מירושלים התקשר וסיפר, בעילום שם: "...לעולם אינך יודע איזה נסיונות קשים יותר. הייתי חולה במשך תקופה ארוכה והתפללתי להקב"ה שיקח לי את הנסיון הקשה הזה ויביא לי, אם הוא רוצה, נסיון אחר" - סיפר לי אותו ירושלמי - "והנה הפלא ופלא, הבראתי ממחלתי, כנגד כל תחזיות הרופאים, ומאז החלו אצלי בעיות קשות מנשוא ב'שלום הבית'. חיי אינם חיים. המשפחה חיה באושר ובשלווה שנים רבות ומאז שהבראתי, בלי שום הסבר, המשפחה שלי נכנסה לסחרחורת רגשית".

התקשרה אשה מירושלים, שבמהלך השיחה התברר שהיא אמו של אחד מפארי האברכים בעיר מגורי, וסיפרה על קשיים עצומים שהתגלו במהלך קבלת אחד מבניה לישיבה אותה רצה בכל מאודו. כל המשפחה היתה מסובכת בתוך הסיפור הכאוב הזה והם, כך היא מספרת, החליטו שבנה יילך ללמוד בישיבה אחרת, פחות 'נחשבת'. בישיבה השניה בחנו אותו ופשוט 'חטפו' אותו בשתי ידיים. הסכימו לקבלו בתנאי שהוא מתחייב להישאר אצלם לפחות לשנתיים...

הבחור הסכים, ובמרוצת הזמן קשר קשרים מצוינים של לימוד עם ראש הישיבה בה למד. הם למדו בחברותא יומית, וכשחלפו שנתיים, החליט להמשיך וללמוד שם. "הקשר הלימודי שלו עם ראש הישיבה עשה לו כל כך טוב, עד שגדל לבחור איכותי ולמדן באופן מיוחד", מספרת אמו, "כולם רצו אותו ב'שידוכים'

ואה התארס עם בתו של אחד מגדולי מרביצי התורה. כששאלו אותו לאחר נישואיו מדוע בחור כה מוצלח לא למד בישיבת... או בישיבת..., השיב הבן שלי: "כי אם הייתי לומד שם, לא הייתי חברותא של הראש-ישיבה ולא הייתי מכיר את רעייתי, שראש הישיבה שלי המליץ עלי בחום בפני ידידו, החותן שלי"...

תלמיד חכם נודע בשערים, שרבים מלומדי התורה מכירים מספרו הלמדני הנפלא על מסכת שבת, סיפר לי על חתנו הטרי. "הוא בחור משכמו ומעלה שהיה אמור ללמוד בישיבת... אבל באותה השנה התגלעו אי-הבנות בין הישיבה קטנה בה למד לישיבת... ולא קיבלו משם אף בחור. הוא נאלץ ללמוד בישיבת..., שם למד בהתמדה גדולה. כשהגיע ל'שידוכים', הציע לו גיסי, שהוא ר"מ באותה ישיבה, את בתי, והנה השידוך קם והיה. והרי אם הוא היה לומד בישיבה בה רצה מלכתחילה, גיסי לא היה מכיר אותו ולא היה מציע את השידוך"...

הסיפור חזר על עצמו בעוד שתי שיחות טלפון, האחת מאשדוד והשנייה מפתח תקוה. שניהם סיפרו שרצו ללמוד בישיבה אחרת. הצטערו מאד שלא התקבלו אליה. ושהגיעו לפרק השידוכים, האחד, האשדודי, התארס עם אחותו של החברותא שלו והשני, הפתח-תקואי, בא בקשרי שידוכים עם רעייתו, כשהשדכן היה חבר-חדר שלו...

וכך טלפון רודף טלפון. כולם מספרים סיפורים אישיים, כשהמסר העולה מהם הוא שכמה טוב לסמוך על הקב"ה, שיועד בדיוק במה לנסות אותנו, והוא מכלכל את הכל בתבונתו עד אין חקר, ומשלים חתיכת פאזל לחתיכת פאזל.

וכך מסופר בספר הנפלא 'ספר ללא שם': יהודי התאונן פעם קשות באוזני הגאון ר' בן-ציון פלמן זצוק"ל כי אין לו פרנסה מסודרת והוא מתגלגל פה ושם. "אני מקנא בבעלי היכולת שארנקם מלא בממון", התאונן.

סיפר לו הגרב"צ פלמן זצ"ל: "מרן רשכבה"ג הגראי"ל שטיינמן זיע"א שב מכמה ביקורים בחו"ל למען הכלל, והוא סיפר לי כי נכנסו אליו גבירים יקרים מרחבי תבל לשוחח ולשפוך לב. והנה איש אחרי איש מהם סיפרו וביקשו ברכה על צרות פרטיות שיש להם, לכולם. והם לא התאוננו על צרות סתם של מה בכך, אלא להיפך, רח"ל".

אמר מרן זיע"א בפנים כאובות, ברחמים ובצער: "לא שווה בכלל להיות גביר! אמנם כסף יש, אבל כאלו צרות

אחרות כנגד זה, שכבר יותר שווה שהנסיין יהיה במחסור הכסף"....

סיים ר' בן-ציון ואמר בשם אחד מהגדולים, כי אדם המקנא בחברו בדבר מוצלח שיש לו עליו להסתכל על כל מה שיש לחברו, גם על הצרות והסבל שיש לחברו, ובאופן כזה כל אחד ירוץ ויהיה שמח לקבל את מה שיש לו, שזה כלום לעומת הנסינות והפעקאלע שיש לשני.... (נקודה למחשבה - יתד נאמן)

יש להוסיף מש"כ הרב משה הלל הירש שליט"א ראש ישיבת סלבודקא בדברי חיזוק והדרכה לבני הישיבות לקראת בין הזמנים, (הו"ד בדרשו) אנו מסיימים כעת זמן קיץ תש"פ. אין ספק כי בשבעים השנים האחרונות כאן בא"י, היה זה הזמן הכי קשה לעולם הישיבות. בתחילת הזמן, רוב ככל הישיבות לא נפתחו, החברותות והשיעורים היו דרך הטלפון ועולם הישיבות לא התקיים. אף לאחר חג השבועות כשנפתחו שערי הישיבות, מכל מקום צורת הישיבה היתה במתכונת של 'קפסולות' וריחוק זה מזה. ומלבד זאת, לצערינו חלקים גדולים מעולם הישיבות נשארו מחוץ לישיבות ומחוץ ללימוד.

צורתו של בין הזמנים

עתה, לקראת ימי 'בין הזמנים' המחברים בין זמן קיץ לא פשוט שכזה לימי חודש אלול, הגם שמנסים בכל הכוחות והדרכים להתכונן לפתיחת זמן אלול באופן מסודר יותר, העתיד אינו ברור ולפי המצב של התגברות התחלואה במגיפת הקורונה רח"ל עדיין לא ידוע איך יתנהלו הדברים, אבל בין הזמנים מגיע ועלינו לדעת כיצד לנהוג בימים אלו של בין הזמנים.

ימי בין הזמנים נועדו לנוח מהזמן החולף ולהתכונן לימי חודש אלול, הן במנוחה והן בלימוד התורה של 'בין הזמנים'. בימים כתיקונם יש לבחורים את האפשרות לטייל ולהנות כפי הצורך, בד בבד עם המשך לימוד התורה [והתקיימו בישיבות 'קעמפים' לשם כך], בכדי להחזיק את המדריגה שהגיעו אליה במשך הזמן שעבר ובשביל להתכונן לחודש אלול.

כמובן, יש לנוח כמו בן תורה ולהישאר באותה הדרגה שנקנתה במשך הזמן, וכפי הביטוי המפורסם של הגאון רבי ברוך בער זצ"ל, שה'בן תורה' הוא בחור שגם אם הוא נמצא באפריקה ניכר עליו שהוא בן תורה. ויתן ה' סיעתא דשמיא שנחזור לזה. אולם כיום ה'בין הזמנים' שונה. האפשרויות הרגילות לא קיימות ואין את הניחותא והרוגע כמו בשאר זמנים. אך אף על פי כן צריכים להוציא

מבין הזמנים את התועלת לפי מצבנו היום, ולהכין עצמנו לאלול, וח"ו לא לרדת ולעשות דברים שמתנגדים למהות של בן תורה.

המציאות הנוכחית יצרה בעיות, ובהתאם לכך יש לדעת איך לנהוג בבין הזמנים כמו שנפרט.

ג' מצבים שונים בזמן קיץ השתא

כפי שרואים את מצב בני הישיבות בתקופה זו, נוכל לומר שיש לחלק באופן כללי את מצב לימוד התורה של בני הישיבות בזמן קיץ זה לשלושה סוגי בחורים. הסוג הראשון – בחורים שהצטיינו ולמדו כרגיל בכל זמן, ויש שאפילו התעלו ולמדו יותר מכל זמן. עבורם, בין הזמנים יתקיים פחות או יותר ככל בין הזמנים, במנוחה ובהנאה, יחד עם לימוד כראוי, ולהתכונן כראוי לאלול.

הסוג השני – בחורים שישבו ולמדו בזמן הזה, אבל למדו פחות מהרגיל [וכמובן יש בזה כמה וכמה דרגות], הם הרגישו ירידה בכמה ענינים, אבל בכל זאת היה להם צורה של 'זמן'. גם עבור בחורים אלו 'בין הזמנים' הזה צריך להיות כרגיל, לנוח ולהתכונן כמו שהזכר, אבל אין די בכך, אלא על כל מי שיודע שהיתה אצלו ירידה במשך הזמן הזה, ראוי שינצל את בין הזמנים למחשבה ולבירור עם עצמו מה היתה סיבת הירידה והיכן היתה טעותו. יש לו לשחזר את הנפילות ולהבין איך ובמה נפל וטעה, למה לא הצליח להתמודד כראוי ולהתגבר על הבעיות והנסיגות. עליו לטכס עצות ולהתייעץ איך להכין את עצמו לזמן אלול, וכיצד יוכל לחזור למצבו ללימוד ולעלות עם כל השינויים של המצב ביתר שאת וביתר עוז ולהצליח במקסימום האפשרי. כדאי וכדאי לדבר על כך וללבן הדברים עם האברכים שעוסקים עם הבחורים.

הסוג השלישי – לדאבונינו יש מספר גדול של בחורים שמגיעים ל'בין הזמנים' אחר 'זמן' שלא היה. בעקבות המצב יש כאלו שכמעט לא למדו כלל במשך הזמן וירדו ממדרגתם, ולפעמים ירדו מאד מאד. בשבילים אין זה 'בין הזמנים' כיון שלא היה להם 'זמן' ראשון. 'בין הזמנים' שלהם אינו מיועד אלא להכנה לאלול.

מה מוטל על בחור כזה לעשות כדי להכין את עצמו לאלול? מה הוא יכול לעשות? הרבה פעמים, אחרי מה שעבר על הבחור בזמן החולף הוא קרוב ליאוש ואינו רואה את עצמו ראוי להתחיל את זמן אלול. אך קורא אני בנחרצות אל כל בחור: חס ושלום! חס ושלום! לא כך הדבר! אפשר ואפשר ואין להתייאש!

כי נפלתי קמתי

למצב כזה מתאימים ימי 'בין הזמנים' כשאף אחד לא בישיבה, זהו פרק הזמן המתאים להתאושש ולהתחזק. כעת אין אף אחד בישיבה, ואיך מרגיש שונה מכולם, כעת אתה כמו כולם, שוה בשוה. כולם מתכוננים לאלול, ואף אתה עימם. אולי תצטרך חיזוק יותר מכולם, אך בעצם אינך שונה מאף אחד. תלמד כמה שאתה יכול, תיעזר באברכים שמוכנים לסייע לך. תוכל ללמוד איתם, להתייעץ איתם ואף בדברים אישיים, הם מוכנים ועומדים אין מקום לחשוב שאחרי מה שנפלת אינך יכול לקום. הנפילה אינה סיבה ליאוש ולעצירת העליה שלך.

ידועים דברי רבינו יונה [שערי תשובה שער ב ה] "ויש על הבוטח בשם להוחיל במעוף צוקתו (פי' בשעת הצרה), כי יהיה החושך סבת האורה, כמו שכתוב 'אל תשמחי אויבתי לי, כי נפלתי קמתי', כי אשב בחשך ה' אור לי', ואמרו רבותינו זכרונם לברכה 'אלמלא נפלתי לא קמתי, אלמלא ישבתי בחושך לא היה אור לי"'. גם בחור שעקב הנסיבות המורכבות לא למד והיתה לו ירידה רוחנית, צריך לדעת את המציאות. אדרבה, דווקא בגלל שנפל, לכן ה' עוזר לו. מתוך שהיה בחושך ה' יעזור לו. "ה' אור לי"."

נסייון מן השמים

יש חיזוקים שמתאימים לכלל הבחורים וכולם זקוקים להם. להחדיר לעצמנו שהמצב הנוכחי הוא נסייון גדול שהקב"ה נתן לבני תורה, שילמדו דווקא במצב כזה. התרגלנו לעשירות, לחיי רווחה, וצריכים להתרגל ללימוד גם בדחקות. יש לזכור ולהשריש בתוכנו שוב ושוב שכל מה שנעשה הוא מאת הקב"ה. חז"ל אומרים שכל הנסיגות שהקב"ה מזמן לפני בני אדם, ניתנים להם רק אם אכן יש להם את הכוח ואת האפשרות לעמוד באותם נסיגות. עלינו לראות נכוחה, להכיר ולהבין שיש שינוי במציאות, והנסייון הוא אמיתי, אבל יכול נוכל לו, כל אחד לפי מה שהוא, דאם לא כן לא היה הקב"ה נותן לנו את הנסייון.

כל בחור צריך לדעת ולומר לעצמו: אני בן תורה, על הלימוד שלי עומד כל העולם כולו! אתחזק ואלמד ואעשה מה שביכולתי לעשות. ואף אם נפלתי, אפילו עמוק, אני קם! ובאלול יש תשובה! הקב"ה אוהב אותי, ובוודאי תהיה לי סיעתא דשמיא מרובה לעמוד בכל הנסיגות ולחזור לתלמודי לגמרי, ולעלות עוד יותר ממה שהייתי.

פקודתו ומשאו בעולמו

הרמח"ל בדרך ה' ('ח"ב פ"ג) מסביר ונותן קצת תמונה מה הוא 'נסייון', וכיצד

הוא ניתן לכל אדם כפי מה שהוא באופן פרטי. וז"ל:

"ואמנם חילקה החכמה העליונה את מיני הנסיון האלה בין אישי מין האנושי, כמו שגזרה בעומק עצתה היותו ראוי ונאות. ונמצא לכל איש ואיש מבני האדם חלק מיוחד בנסייון ובמלחמת היצר, הוא פקודתו ומשאו בעוה"ז, וצריך לעמוד בו כפי מה שהוא. ויידונו מעשיו במידת דינו ית', כפי המשא אשר ניתן לו באמת".

במצבנו כהיום מגיפת הקורונה היא דבר כללי שקורה בעולם, אבל בתוך הנסיון הכללי יש נסיון פרטי לכל אחד בהתאם לקשיים שלו. התגובות שלו הם לפי הכוחות שלו ולפי הנפש שלו, כפי מה שהוא. ומביא הרמח"ל משל על ענין הנסיגות של בני האדם – "והנה זה כעבדי המלך שכולם עומדים למשמעתו, ובין כולם צריך שתשתלם עבודת מלכותו, והנה הוא מפלג לכל אחד מהם חלק מה, עד שבין כולם ישתלמו כל החלקים המצטרפים לו. והנה כל אחד מהם מוטל עליו השלמת החלק ההוא אשר נמסר לו, וכפי פעולתו בפקודתו כן יגמלהו המלך".

כל אחד ואחד מבני התורה הוא חלק מהצבא של הקב"ה, וכולם יחד משלימים את מלכות שמים בעולם. כאשר מסתכלים בצורה הזו על הנסיון של הקורונה, זה נותן לנו כח שנוכל באמת להתחזק ולעמוד בנסייון שזימן לנו הקב"ה בעת הזאת.

הלכה למעשה לימי בין הזמנים – לקבוע סדר לימוד בכל יום, דתלמוד תורה כנגד כולם. להשקיע בתפילה באיכות ולהקפיד שתהא בציבור, לקרות קריאת שמע באמירה בדקדוק ובזמנה. להשתדל מאד בבין אדם לחבירו. כלל הדבר, הדברים העיקריים הם – תורה, עבודה וגמילות חסדים, עליהם העולם עומד ובהם צריכים להתחזק ולהשתדל בכל יום ויום.

ואתה תבקש לך גדולות?

כפי שהזכר, קשה לבחורים לעמוד ולהתחזק לבד, וכדאי להסתייע באברכים מן הקהילה. לכן מוטל חיוב על כל אברך לתת את עצמו לכך, ואין לו להשתמט ולומר שאף הוא טרוד בבעיות מחמת הקורונה וצריך לדאוג לעלייתו הרוחנית תחילה.

בזמן מלחמת העולם השניה היה בעל מוסר גדול בשם רבי יוסף ליב נענדיק זצ"ל, מנהלה הרוחני של ישיבת קלעצק. באחת משיחותיו בימי המלחמה (מובא בספר שיחותיו 'רחשי האילן עמי קנט') לפני בני הישיבה, פתח את ספר ירמיהו, וגולל את טענתו של ברוך בן נריה תלמידו הגדול של ירמיהו הנביא, על מה

לתגובות: P0583271323@gmail.com
כמו כן ניתן להאזין לשיעורי למעשה בקול הלשון 07222741111 וכן להוריד מהעמדות של קול הלשון

מעלת הבטחון / הרב אברהם דניאל עבשטיין, מח"ס 'מי

מנוחות, לייקווד

**בענין הבוטח בה' זוכה להשראת
השכינה**

**לבנימין אמר ידיד ה' ישכן לבטח עליו
חפץ עליו כל היום ובין כתפיו שכן (לג,
יב)**

ופי' רש"י (בד"ה לבנימין אמר) וז"ל,
"לפי שברכת לוי בעבודת הקרבנות ושל
בנימין בבנין בית המקדש בחלקו סמך
זה לזה וסמך יוסף אחריו, שאף הוא
משכן שילה היה בנוי בחלקו, שנאמר
(שם עח, טז) וימאס באהל יוסף וגו'. ולפי
שבית עולמים חביב משילה לכך הקדים
בנימין ליוסף", עכ"ל.

ופי' בתרגום אונקלוס: "לבנימין אמר
רחימא דה' ישרי לרוחצן עלוהי יהי מגין
עלוהי כל יומא ובארעיה תשרי
שכינתא", עכ"ל.

בנימין היה בוטח בה'

הרי מבואר מדבריו, דבוטח בה' (רוחץ)
ה' מגן עליו, ומשרה שכינתו עליו. ועל כן
זכה בנימין שבית המקדש היה בנוי
בחלקו. ועי' במש"כ הרמב"ן ז"ל, "ידיד
ה' ישכן לבטח עליו - יקרא לבנימין ידיד
ה', יאמר בנימין שהוא ידיד השם ישכון
בארצו לבטח על השם, והשם יהיה חופף
עליו כל הימים ומשרה שכינתו בתוך
ארצו. ובין כתפיו - ירמוז למה שדרשו בו
רבותינו (זבחים נד ב). ועל דרך האמת,
ידיד ה' ישכון על בנימין, ויהיה זה לבטח
לבנימין, שיבטחו בה' עדי עד כי ביה ה'
צור עולמים, והוא יהיה חופף ומגין על
בנימין כל היום ולא יבושו בעת צרה, ובין
כתפיו של בנימין ישכון לעד", עכ"ל. [ועי'
במה שהאר"ך ההעמק דבר ששבת
בנימין היה למעלה מדרך הטבע האנושי,
עי"ש בדברים הנפלאים].

אולם יש לבאר, מדוע זכה בנימין להיות
מן הבוטחים בהש"ת יותר מכל שאר
השבטים, דמשום הכי זכה להשראת
השכינה, והבית המקדש נבנה בחלקו.

**יתומים בוטחים בה' שאין להם על מי
להשען**

ונראה לומר לענ"ד בעזה"ת, דהנה
בנימין היה נולד בלא אם, דכשהולד
בנימין מתה רחל כדכתיב (בראשית לה,
יח-ט): "ויהי בצאת נפשה כי מתה
ותקרא שמו בן אוני ואביו קרא לו בנימין.

גבנונים, גנבים, כולכם הייתם שותפים
במכירתו של יוסף, אבל בנימין שלא
נשתתף במכירתו של יוסף (תהלים שם
שם) ההר חמד אלוקים לשבתו כו', וכן
הוא אומר (תהלים קלב, ו) הנה שמענוה
באפרתה מצאנוה בשדי יער עד אמצא
מקום לד' וכו'. ר' יהודה אומר בית
המקדש נבנה בתוך חלקו של יהודה
דכתיב (שמואל א' יז ב) אפרתי מבית
לחם יהודה, ר' שמעון אומר בתוך של מי
שמתה באפרתה, ומי מתה באפרתה
רחל, יכול בתוך חלקו של יוסף כו' ת"ל
מצאנוה בשדי יער, בתוך חלקו של מי
שנמשל כחית היער, ומי נמשל כחית
היער בנימין דכתיב בנימין זאב יטרף.
ע"כ.

וכ"כ החזקוני כתב ולפי שכל השבטים
היו שותפים במכירתו של יוסף, ובנימין
לא היה שותף עמהם וכל השבטים נולדו
חוצה לארץ ובנימין נולד בארץ ישראל
זכה הוא להיות השכינה שורה בחלקו.

וכ"כ הרש"ר הירש (דברים לג יב)
יהודה לובש עוז, לוי שוקד על הוראת
התורה ועל עבודת המקדש; אליהם
מצטרף בנימין שבגבולו עומד המקדש,
או מוטב: החלק המקודש ביותר של
המקדש (ראה פי' ויקרא עמ' יב - ג).

כבר ביארנו שם את חשיבות העובדה
שהמזבח, ההיכל והדביר לא היו בגבול
שבט המלוכה אלא בגבול הצעיר והדל
שבשבטים. בספרי הזכירו כאן גם את מה
שאירע בימי קדם באבי השבט הזה.
בנימין היה היחיד בין בני יעקב שנולד
בארץ הקודש, שלא דבק בו פגם מעשי
האחים שנהגו ביוסף בחוסר אחווה,
ונוסף על כך הוא תמך וטיפל באביו
בזקנתו. נמצא שזכרו היה נקי מכל רבב
והוא התאים למידות הטובות שמקום
המקדש היה מוקדש לטיפוחן:

ובגמ' מבואר (יומא י"ב א') חפץ עליו
וגו' - תניא, רצועה היתה יוצאת מחלקו
של יהודה ונכנסת לחלקו של בנימין ובה
היה מזבח בנוי ובנימין הצדיק היה
מצטער עליה בכל יום לבלעה, שנאמר
חופף עליו כל היום, לפיכך זכה ונעשה
אושפזיכן לשכינה שנאמר ובין כתפיו שכן

ואילו בגמ' סוטה (לז א) איתא טעם
אחר למה שהשרה הקדוש ברוך הוא
שכינתו בחלקו של בנימין, שבשעה
שעמדו ישראל על ים סוף היו השבטים
מנצחים זה עם זה מי ירד לים תחלה,
קפץ שבוטח של בנימין לירד לים תחלה
כו', לפיכך זכה בנימין הצדיק ונעשה
אושפזיכן לשכינה

הלימוד מזה למעשה. עד כמה גדולה
מעלת הנסיונות שכלל שמנסים את
האדם והוא עומד בזה הוא מתרומם.

ולמה זכו חבריו לנבואה ואילו הוא לא
זכה. והשיב לו רבו בשם ה' (ירמיה מה
ד-ה): "כה תאמר אליו, כה אמר ה' הנה
אשר בניתי אני הורס ואת אשר נטעתי
אני נותש ואת כל הארץ היא, ואתה
תבקש לך גדולות, אל תבקש וגו'".

הקשה רבי יוסף לייב זצ"ל, וכי גדולת
כבוד שררה או ממון ביקש לו ברוך בן
נריה? הלא ביקש רק קרבת אלקים.
וביאר: בשעת הרס ואבדן, כאשר
התפוצצו הררי עד ושחו גבעות עולם,
תבעו ממנו מן השמים בנבואה שלא
יחשוב על עצמו כלל, אלא שיתמסר כל
כולו לבעיות האומה והעם הנרדף על
צוארו. ובזאת פנה אל תלמידיו ואמר:
בשעה כזו של המלחמה הנוראה אנו
נתבעים להקדיש את כל כוחותינו בתורה,
תפילה ותשובה לטובת עם ישראל.

אף אנו בדידן, בזמן זה של המגיפה
כאשר יש רח"ל הרס לחלקים גדולים
מעולם הישיבות, החיוב של האברכים
הוא לתת את עצמנו לעזרה לאחרים, ועי"
כך תהיה סיעתא דשמיא.

כעת, המגיפה מתפשטת ומתרבה בכל
כוחה, והדרך להתמודד מול מגיפה
נמסרה לנו בתורה בפרשת חוקת -
"והביט אל נחש הנחושת וחי", וכמו כן
המעשה של פנחס עצר את המגיפה מעל
בני ישראל. הצד השווה בין שני המעשים
הללו שעוצרים את המגיפה, שעל ידם
נתקרבו ישראל ונשתעבדו להקב"ה, וכמו
שאמרו חז"ל במשנה (ר"ה כט). "בזמן
שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין
את לבם לאביהם שבשמים, היו
מתרפאין", ואף במעשה של פנחס מבואר
במלבי"ם שמסירות נפשו להקב"ה היא
שעצרה את המגיפה.

החיוב של כולנו ובפרט של בני
הישיבות, לשעבד את ליבנו לאבינו
שבשמים, לרבות מסירות נפש, ומסירות
נפש היינו ללכת נגד הנסיונות. על ידי כך
תהיה הצלחה פרטית לכל אחד
מהבחורים, ולכל כלל ישראל, והקב"ה
יענה לתפילותינו שתפיסק המגיפה
ותבוא הגאולה השלימה בב"א. עכ"ד
הרב משה הלל הירש שליט"א.

**טעמים נוספים למה זכה בנימין
שתשרה השכינה בחלקו**

ה. כתוב במדרש פי ויחי (צט, א) איתא
על הפסוק (תהלים סח, יז) למה תרצדון
הרים גבנונים ר"ע אומר פתר קרא
בשבטים, בשעה שאמר שלמה לבנות
בית המקדש, היו שבטים רצים ומדיינים
אלו עם אלו, זה אומר בתחומי יבנה, זה
אומר בתחומי יבנה, אמר להם הקדוש
ברוך הוא: שבטים למה תרצדון, כולכם
שבטים כולכם צדיקים, אלא גבנונים, מהו

ותמת רחל ותקבר בדרך אפרתה הוא בית לחם". ובנימין מעולם לא היה לו אמו, וע"כ לא היה אמו לבוטח עליה לעזור אותו בכל דבר, והוצטרך לבטוח ולהשען רק אבינו שבשמים לעזר אותו בכל מה שצריך עזר.

ה' שומע תפילת יתומים

ויסוד דבר זה מבואר הייטב בדברי רבינו בחיי על הפסוק (שמות כב, כב): "אם ענה תענה אתו כי אם צעק יצעק אלי שָׁמַע אֲשַׁמַע צַעֲקָתוֹ" וז"ל: "ויתכן לפרש בזה כי דרך בני העולם שהם עלובים באיזה דבר שיהיה שיטרחו אחרי מושיעים ועוזרים, והיתום והאלמנה הם חלושי הכח אין להם עוזרים, ולכך לא יבטחו באדם כי אם בהקב"ה שהוא עוזר ומושיע ומגן ובעבור זה יודיע הכתוב כי הם נעזרים יותר מכל אדם, וכענין שכתוב בהם (משלי כג, יא): "כי גואלם חזק הוא יריב את ריבם אתך", ומפני שדרך הבריות לענותם תמיד כל היום לכך כפל הענין, והיה ראוי שיאמר "אם ענה תענה אותם" ליתום ולאמנה שהזכיר, ואמר "אותו" להזהיר שלא לענות אחד מהם פעם אחר פעם, שאם יעשה כן "כי אם צעוק יצעק אלי" כלומר כשיצעק אחד מהם אלי "שמעו אשמע צעקתו" של כל אחד ואחד וכן כל צעקה וצעקה של כל אחד, ועל כן הוצרך הכתוב לכפול הצעקה והשמיעה כדי ליתן שמיעה על כל צעקה וצעקה, וכן מצינו חלקי השמיעה ומדרגותיה כפי הצעקה והצער שיש לו בצעקתו, והוא שכתוב (תהלים לט, יג): "שמעה תפילתי ה' ושועתי האזינה", הזכיר בתפלה שאדם מנענע שפתיו לשון "שמיעה" והזכיר בשועה שמצטער יותר וצועק לשון "האזנה" שהוא הטיית האוזן וגדול משמיעה, ובדמעה היוצאה מתוך הכנעה וצער גדול יותר הזכיר (שם) "אל תחרש" והוא הפקת רצונו, ותבין מזה איך הקדוש ברוך הוא מדקדק בנתיבות השכר למדוד לכל אחד כמדתו, עכ"ל.

המתפלל ואינו בוטח באחר השי"ת שומע תפילתו

הרי מבואר בדבריו יסוד זה, דיתומים אין להם על מי להשען, ועל כן השי"ת שומע אל תפילתם. דיתומים בוטחים אך ורק בהשי"ת, שאין להם שום עזר אחרת. וזה שהקב"ה שומע אל תפילתם אינו אלא משום שהם יתומים, רק כל אחד ואחד אשר יתפלל בבטחון גמור, ואינו בוטח באחר לעזור אותו, ומשים עצמו כמו יתום, השי"ת ישמע לתפילתו כמו ששומע לתפילת יתום.

חודש כסלו נגד בנימין

ועי' במש"כ ר' צדוק הכהן (פרי צדיק ר"ח כסלו אות ב') וז"ל, "ושם חודש זה כסלו והוא מלשון אם שמתי זהב כסלי (איוב ל"א, כ"ד) וכן כי ה' יהיה בכסלך (משלי ג', כ"ו) שהוא לשון מבטח עוז. נראה שעסק חודש זה שכל אחד מישראל יהיה לו מבטח עוז בה' והאריז"ל חשב שנים עשר החודשים כנגד שנים עשר השבטים כסדר הדגלים. ונמצא חודש כסלו נגד בנימין דכתיב ביה (דברים ל"ג, י"ב) ידיד ה' ישכון לבטח עליו שהוא יש לו מבטח עוז בה"י, עכ"ל. הרי מבואר מדבריו, שחודש 'כסלו', שלשון כסלו הוא אחד מן הלשונות של בטחון [עי' בחובת הלבבות סוף שער הבטחון]. הוא כנגד בנימין, שהוא השבט של בטחון בהשי"ת, כמו שנ"ל. וכיון שבנימין היה בוטח בה', זכה להשראת השכינה, ובנה הבית המקדש בחלקו.

בטחון הוא קיום השכינה

ויסוד זה מבואר הייטב בדברי הגר"א (ביאורי הגר"א אגדות ב"ק צב, ע"ב) שכתב לבאר דברי הגמ' "כד הוינן זוטרי לגברי [רש"י]: כשהיינו קטנים היינו חשובים כגברי], השתא דקשישנא לרדקי [עכשיו שהזקננו הננו שפלים כתינוקות]" וז"ל של רבינו הגר"א, "כד הוינן זוטרי כו', כמ"ש במדרש (ויק"ר פכ"ה) משל התרנגולת כשהיא קטנה אמה זנה אותה ונותנת בפיה וכשמתגדלת ובאה לאכול עמה מכה אותה לפי שכבר יכולה לזון א"ע, כן כשהאדם קטן בוטח על בוראו מאד ומנהיגו הקבה בהשגחה עצומה פרטיי וכשנתגדל בוטח בעצמו, וכמו כן ההשגחה נמעטת מעליו, כמו כן בישראל קודם הים היו מתייראין מן המצרים והיו בוטחים בה' מאד ואח"כ כשנתמעט בטחונם נתמעט ההשגחה מעליהם, וע"ז היו במקדש הכרובים 'כרביא' להיות שהקטנים הם קיום השכינה", עכ"ל. הרי מבואר מדבריו, דכל קיום של השכינה במקדש היה אך ורק מכח מדת הבטחון!

כורבים מורה על בטחון בהשי"ת

הנה איתא במכות (כג, ע"א): "אמר רב ששת משום ר' אלעזר בן עזריה: כל המבזה את המועדים כאילו עובד עכו"ם, דכתיב: אלהי מסכה לא תעשה לך, וסמיק ליה: את חג המצות תשמור", ע"כ. וכתב המהר"ל וז"ל, "המבזה את המועדות וכו'. דבר זה מבואר, כי המועד הוקבע שיהיו חוגגין אל השי"י ועובדים עבודתו יתברך, והוא נקרא מועד מלשון ונועדתי לך. כי השנים שהם מתחברים ומתועדים יחד נקרא מועד, וכן הרגל הוא שיהיה השי"י מתוועד עם עמו ומתחבר להם. ומי שמבזה את המועדות כאלו אינו רוצה

בחבור הזה ומתדבק באחר. ולכך אמרו במסכת יומא (נד, ע"א) כשהיו ישראל עולים לרגל היו מגביהין להם הפרוכת והיו מראים להם (כשעלו לרגל) כי עליותם לרגל הוא עצם החבור שנקרא מועד, ולפיכך אז היו מראים להם זה. ולכך אמר המבזה את המועדות, ולא אמר המבזה הרגלים כלישנא דקרא", עכ"ל. הרי שהכרובים היה המקום של חיבור ודביקות להשי"ת.

וידוע דברי המשך חכמה שבטחון הוא דבקות בהשי"ת, המשך חכמה על הפסוק "ובו תדבק" שלמד מקרא מצות "בטחון", וביאר שמדת הבטחון הוא דביקות בה', ונעתיק כאן מקצת מתוך אריכות דבריו הק' (דברים י', כ) וז"ל: "אמנם לדעתי היא מצוה פרטית כוללת כל אנשי האומה, כל אחד לפי ערכו, וזה מה שלא מצאנו בתורה רק רמזים עליה. וזהו ענין הבטחון... והענין, כי יש בטחון מוסרי, כבטחון העם בהמלך כי הוא ידאג למחסורם. ויש בטחון טבעי, כמו האשה תבטח בבעלה כי הוא ידאג בעד מחסורה. ויש בטחון יותר חזק, כבטחון הבן באביו המלך, כי ידאג בעדו כמו שדואג עבור עניני עצמו ויזמין לו כל מחסורו. כל אלה הענינים נקבצו אצל השי"ת "הוא מלכנו, הוא אבינו", אם כן "הוא ישיענו" (ע"פ ישעיהו לג, כב). ומסיבת האמונה כי השם דבוק לנבראיו להכין להם טרפם וצרכם, ולהגן עליהם מהמדות והחולי, והעדר הענינים הנדרשים, ומרגיש עליהם יותר ממה שמרגיש האדם, וכביכול (ישעיה סג, ט): "בכל צרתם לו צר". והוא בעל היכולת האחד האמיתי הנצחי, ויודע כל מקריו ומצפוניו ועלילות בני אדם, אם כן הוא חושש לטובתם, יותר מהם על עצמם. אם כן הלא יהיה האדם יושב בטח ושלו ושקט, ולא יעשה הסיבות המוכרחות רק למה שהטילה על הנבראים גזירת הבורא יתברך, כמו שדבר בארוכה החסיד בשער הבטחון. וזה הענין נקרא "ובו תדבק", שכיון שיצייר האדם שהוא דבוק להשגחה העליונה מהשי"ת, ומרגיש השי"ת בעניניו יותר ממה שמרגיש האדם בעצמו, וכמו שדרשו על (שמות ג, ז): "כי ידעתי את מכאוביו", ובאגדת בראשית על "מה אקוב" וכו'. אז האדם בטוח ונח, ואינו דואג מאומה לעניניו, כי מה יועיל יכולתו נגד יכולת הבורא הדבוק עמו, ומרגיש בהעדריו כביכול. וזה נקרא דביקות, והיא מצוה כוללת בבחינות שונות לכל אנשי האומה בלא הבדל", עכ"ל. וא"כ מובן הייטב דברי המהר"ל, דהכורבים מורה על הדביקות בהשי"ת, והיינו כדברי הגר"א שהוא מורה על הבטחון בהשי"ת.

השכינה שורה אלא מתוך שמחה

ועל דרך זה כתב הכתב סופר (פרשת וישב) לבאר מה שאמרו חז"ל (שבת ל"ע"ב): "אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה". וז"ל, "וצריך להבין למה לא, וכי כאיש אל שיכזב וימאס במי שפניו זועפות ולבו בקרבו נשבר שמתרחק ממנו, הלא ה' ישכון את דכא ושפל רוח. אלא הוא הדבר אשר דברנו במקום אחר, כי מי שהוא בשלימות אמונת אומן כי הכל מהשי"ת ומאתו לא תצא הרעות, לא יכאב לבו ולא תתבלבל מחשבתו אם יחלה או אם יבואו עליו אחד מן המקרים לא טובים לפי שעה וראות עין אדם, ומי שדואג כואב ונאנח ומצטער, חסרון אמונה והבטחון הוא, ואיש כזה אין ראוי שתשרה עליו שכינה כי חסרון השלימות הוא. ויפה אמרו אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה, מי ששמח לבו ובטוח בה' כי לטב עביד אע"פ שאינו רואה איך ומה", עכ"ל. דמי שאינו בשמחה הוא סתירה להשרת השכינה, דמראה שהוא אינו מאמין בהקב"ה, וע"כ אין השכינה יכולה לשרות עליו.

הבית המקדש נחרב משום חסרון בטחון בהשי"ת

ולפי זה מובן הייטב אמאי נחרב הבית המקדש משום 'שנאת חנם', ששורש השרשים לחטא של שנאת חנם הוא משום חסור בטחון בהשי"ת. וכן האריך הגר"א בכורות (ח, ע"א) ע"ש בדבריו הנפלאים. ואם השכינה שורה רק בבטחון, אם כלל ישראל חסור מדת הבטחון, זהו סיבה שיהא בית המקדש נחרב.

האלקים ישימנו מן הבוטחים עליו הנמסרים לדינו בנראה ובנסתר ברחמי, אמן!

הבוטח בה' חסד יסובבנו!

לתגובות: adebstein@gmail.com

מפרסם הכהונה / הרב גמליאל הכהן רבינוביץ, מחבר ספרי 'גם אני אודר', 'פרסם יוסף החדש' ושא"ס, מו"צ בבית הוראה 'אור החכמה'

תשובת הגרי"פ פיינהנדרל זצ"ל בענין אם יש דין קדימה לפרי שמברך עליו שהחיינו

וזאת הברכה אשר בָּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹקִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ (לג, א)

הסתפקתי, האם יש דין קדימה לפרי שמברך עליו שהחיינו?

וכתב לי הגאון האדיר רבי ישראל פסח פיינהנדרל זצ"ל, בעל ה"אבני ישפה",

וזה לשונו:

ראיתי פעם באיזה ספר שיש דין קדימה לפרי שיש לו ברכת שהחיינו, ואינו זוכר היכן ראיתי.

אבל מה שנראה לי כעת שהפרי שמברכים עליו שהחיינו, הוא נחשב חביב, שהרי כל אדם אוהב לקחת פרי כדי לברך שהחיינו.

אבל הגדר של החביב של ברכת שהחיינו הוא שהוא חביב עתה בגלל הברכה של שהחיינו, ואינו נחשב כחביב תמיד.

וכבר נחלקו בשו"ע סי' רי"א סע' א' אם חביב כזה נחשב חביב, או לא. והמ"ב שם ס"ק ט' הכריע שהעיקר לדינא לא כדעה זאת, אלא צריך להיות חביב עליו תמיד כדי להקרא בשם חביב, ע"ש.

ולפי זה אין שום מעלה לפרי שברכתו שהחיינו, אלא יקח החביב עליו תמיד, וגם לא יקח שבעת המינים, שהרי העיקר שחביב עדיף על שבעת המינים, וכדברי המ"ב הנ"ל.

עכ"ל.

חידות

חידות – שאלות לחידודא בפרשת השבוע / הרב בנימין צבי יהודה לוי, מח"ס לקוטי רש"י ויליל משוררים על הגש"פ

חידותא דמועדא א' דסוכות (ויקרא כב-כג)

א. היכן נרמזו האבות (תרגום יונתן)?

ב. היכן מצאנו לשון "עיקוב"? ולשון "תרומה"?

ג. איזה סוג כללי של עבירה נחשב לחילול ה'?

ד. מנין שאין אומרים דבר שבקדושה אלא בעשרה (ע"י ברכות כא: ובבעל הטורים כאן)?

ה. איזו עבודה נעשית בחג הסוכות לאותה תכלית של אחת מעבודות הקרבנות (ע"י סוכה לח.)?

חידותא דאפטרטא א' דסוכות (זכריה יד)

ו. היכן מצאנו לשון "רמה"? ולשון "הקשה וצלצול"?

ז. היכן נרמזה עליית הנילוס להשקות את מצרים?

*

שאלות בפרשת וזאת הברכה

ח. אלו אנשים נמשלו באחד מאיברי האדם?

ט. איזה לשון האמור בפרשה על התורה נאמר במקום אחר על ארץ ישראל? ואיזה לשון נאמר בפרשת האזינו על מטר, ובפרשתינו על טל?

י. היכן מצאנו לשון "ריב" (2)? ולשון "אסיפה" (מלבד השורש אס"ף)? לשון "כעין"? ולשון "תקומה"?

יא. כלפי אלו אנשים נזכר ברש"י שנענשו לכאורה בלא חטא ועוון?

יב. היכן מצאנו תיבה בלשון תרגום (ע"י אור החיים במדבר כא, יד)?

*

חידותא דאפטרטא שמחת תורה (יהושע א)

יג. היכן מצאנו לשון "הצלחה"? ולשון "התבוננות"?

יד. על אלו דברים נאמר הלשון "רק חזק ואמץ"?

תגובות ופתרונות (לכל השאלות או חלקן) נא לשלוח לכתובת.

7628366@okmail.co.il

סיפור

סיפור מיוחד לחג הסוכות / הסופר הרב יאיר וינשטוק

"בשעה שאוגדין הלולב"

"מה אתרוג זה יש בו טעם ויש בו ריח, כך ישראל יש בהם בני אדם שיש בהם תורה ויש בהם מעשים טובים. מה התמרה הזו יש בה טעם ואין בה ריח, כך ישראל יש בהם שיש בהם תורה ואין בהם מעשים טובים. מה הדס יש בו ריח ואין בו טעם, כך ישראל יש בהם שיש בהם מעשים טובים ואין בהם תורה. מה ערבה זו אין בה טעם ואין בה ריח, כך ישראל יש בהם בני אדם שאין בהם לא תורה ולא מעשים טובים. ומה הקב"ה עושה להם? לאבדן אי אפשר! אלא אמר הקב"ה יוקשרו כולם אגודה אחת - והן מכפרין אלו על אלו". (מדרש רבה ויקרא פרשה ל)

*

פרק ראשון

בחברתם של צפרדעים

מימי הנחל הלכו לאט. צלולים וזכים. עונת הגשמים טרם החלה והמעיינות נתנו את תנובת מימיהם בחולשה. הגשמים החדשים התמהמהו משום מה. בכל שנה בזמן הזה, יורדים כמה ממטרים הממלאים מחדש את כל מקורות המים.

אייזיקל חלץ את נעליו ליד שפת הנחל. מין נעליים שכאלו, אי אתה מהסס כלל בטרם חולץ אתה אותן מכף רגלך המיוזעת. נעליים ישנות, בלויות, שעברו אליו בירושה מאחיו הגדול, יענקלה. אח, יענקלה, יענקלה. האח הגדול, הלוואי ולא הייתי אחיך. הלוואי ונולדתי במשפחה אחרת. בגללך סונטים וגוערים בי עוד יותר. "נו, נו, אייזיקל. מתי תדמה במשהו לאחייך הגדול יענקל? המתמיד, הצדיק. הלמדן וירא השמים".

למה עליו להתענות במחשבות מציקות כאלו. העיקר שחלץ את נעליו וכעת משכשך הוא את רגליו במי הנחל הקרירים. מקץ רגע נכנע לתחנוני המים, לחום היום. משיל מעליו את בגדיו, מזנק בצווחת חדוה פנימה ושוחה במלוא מרץ עלומיו. חוצה את הנחל מגדה אל גדה. צפרדע מבוהלת נסוגה מפניו בקרקור נכלם. השפיריות והצרצרים המזמזמים תדיר מעל גבעולי הקש השדופים, המצמחים אל תוך המים, קרוב לעצים העבותים הגדלים סביב, נבהלו מפניו וטסו משם והלאה.

גם הם מתרחקים ממך, אייזיקל הבטלן. המבלה לריק את ימיו ולילותיו. תינוק הבורח מבית המדרש, מהיכל הישיבה, ובמקום לשבת יחד עם כל חבריך וללמוד את הסוגיא בהתמדה, אתה חוצה את הנחל הרחב בשחייה. מה יצמח ממך, מבלה-עולם שכמוך?

כה הרבה פעמים שמע הטפות וכיבושי מוסר אלו מאביו, מאמו, מסבתא קריינדל הזקנה, מראש הישיבה והמשגיח גם יחד, עד שהוא מכיר אותם בעל פה, ובשעה שהוא חותר בשחייה מהירה, כדג במים, צפים ועולים בתודעתו המשפטים האלו, ויוצקים טיפה של מרה, על מתיקות הנאתו.

כן. הוא יודע. הם צודקים כולם. לשחות בנחל הזורם באמצע היום, מתאים יותר לנערים ה'שקצים' שהעיירה מלאה מהם. אבל מה יכול הוא לעשות ומוחו אינו קולט את דברי התוס' וחרפות קושיית ה'קצות' ממנו והלאה. כאשר כל חבריו בבית המדרש מתפלפלים ומתווכחים בריתחא דאורייתא ואגודליהם מתנפנפים אילך ואילך, עומד הוא אייזיקל הקטן בגילו ובקומתו ביניהם כמין ביצה שלא נולדה. מקמט את מצחו, מנסה להבין את טיב הויכוח. נותן עיניו בגמרא פנימה. שמא יחכימו אותו השורות האלו. מנענע ראשו באכזבה. אינו מבין את הקשר שבין הדברים הנזכרים בגמרא, למבול הצעקות הבוקע מפיות חבריו. בגמרא מוזכרים דברים פשוטים וברורים, ואילו חבריו מצעקים ומתלהמים על משהו

ללמוד תורה בישיבה כאן. אילו לא התחכך בהם דבר יום ביומו, היה מרגוע לו ולעצמותיו. אך בגין שמחה הלוצקאי, המשחר לחברתם של שני חבריו בכל עידן ועידן, לוקה הוא אייזיקל על התנהגותו הפוחחת בכלל כפליים.

כביר שבחבורה הוא יוסף-זליג המינסקאי. 'ארז בלבנון' מגדירים אותו בישיבה. גם חריף, גם בקיא. גם ירא שמים מופלג. מלא מצוות ומעשים טובים כרימון. שני לו תנחום-שרגא הקובנאי. בחריפותו מופלג אפילו יותר מיוסף-זליג, אך המשגיח כרוך דווקא על עקביו של יוסף-זליג, בגין ריח של יראת שמים המהלך לפניו כקופה של בשמים. תנחום-שרגא איננו עבריין חלילה, אך משקיע את כל מעייניו בתורה, ואין מוחו פנוי לענינים של יראה ועבודה. הרי בתורה כלול כבר הכל, משיב הוא בקביעות למשגיח השואל, הלמאי הוא, תנחום-

שרגא אינו לומד ספר מוסר בסדר המוסר, אלא ממשיך ללמוד גמרא. המשגיח מקדיר פניו, ולפי שאינו חפץ בקטטה עם אחד מאריות הישיבה, מבלג הוא מלהשיבו בחריפות מנה אחת אפים. שלישי להם הוא שמחה הלוצקאי. גם הוא למדן מחשובי הישיבה. אפס, כי לעומת יוסף-זליג ותנחום-שרגא, נחשב הוא כננס פעוט. יען כי עיקר כוחו של שמחה, געוץ בצדקותו וחסידותו ולא בלמדנותו. הוא עובד ה' מופלג, ירא שמים מרבים, זהיר בשמירת עיניו. אפס, יודעי דבר טוענים בלהט שהצדקות שלו רק מאפילה על למדנותו הגדולה, כי גם הוא למדן מופלג. על כל פנים. בישיבה נודע שמו כצדיק וחסיד. ולכן כשבחור "ליידיג גייער" (ריקני, הולך בטל) כמו אייזיקל השחיין, הוא הצלע הרביעית שבחבורה של בני עליה, הדבר אינו יכול אלא לעורר גיחוך, בבחינת מה לתבן את הבר. לפיכך גם שמחה הלוצקאי מתכוון לנטוש בקרוב את החברותא הבטלן שלו, הבורח יום יום מבית המדרש כתינוק הבורח מבית הספר, ומבלה את ימיו בבטלה גמורה בצילא דמהימנותא של צפרדעים וברווזים. רק עוד שבוע, עוד שבועיים של סבל, והמשחק יגיע אל קצו. אייזיקל יוכל מצדו לרבוץ כל החורף על שפת הנחל הקפוא ולהשתעשע עם כלבו של הקצב לסירוגין. לו זה כבר לא משנה. הוא ילמד בהתמדה עצומה מראש-חודש חשוון עד ראש-חודש ניסן, ויעשה חיל במשך חמשה חודשים רצופים...

שונה לגמרי. על ענינים מסובכים שמוחו אינו קולט. שעות אלו זמן משבר הן בשבילו. נתקף רגשי נחיתות נוקבים. מרים רגליו ומסתלק לאיטו מבית המדרש. בחורף אין לו לאן ללכת. משרך הוא את רגליו לאטליזו של שלום'קה הקצב, ומבלה את הזמן במשחקי מחבואים ומרדפים עם כלבו המגודל. בקיץ הוא הולך אל הנחל ומטביע את צערו במימיו. למדן כבר לא יצמח ממנו אף פעם. בקושי תופס את הפשט בגמרא. מאז שהמלמד לתחילת גמרא ר' בעריש, החתים אותו בחותמת "ראש אטום", יודע הוא שאינו מוכשר ללימודי גמרא. לא נעלב מדברי המלמד, אדרבה, מזדהה עמו. הצדק עם ר' בעריש. אפילו את הסוגיא הראשונה בפרק אלו מציאות של קב בארבע אמות, שכל חבריו התמוגגו ממנה, הוא לא הצליח להבין. מה לעשות? יש לו ראש סתום.

חצה אייזיקל את הנחל שלוש פעם בשחייה, בחתירה. כמין דג וכמין צלופח, ואפילו כצפרדע ירקרק ומקרקרת. עד שנתפוגג ממנו כל חומו של הקיץ ונתפשטה באבריו קרירותם של המים הצלולים. עלה מן הנחל, לבש את בגדיו בין השיחים והתפרקד להנאתו עד שהשמש ייבשה אותו היטב. סירק בלוריתו בעצלתיים וחזר אל הישיבה. אחרי הצהרים לומדים סדר בקיאות ושם הוא מוצא את מקומו יותר בקלות.

החברותא של סדר הבוקר, שמחה הלוצקאי, קיבל את פניו במבט עגמומי. מזמן התרגל למציאות שהחברותא שלו איננו בחור ישיבה, אלא פרפר חסר משמעת. פרפר המתעופף להנאתו מפרח לפרח. ממתין שמחה לסופו של זמן אלול. המשגיח כבר הבטיחו נאמנה שיסדר לו חברותא רציני יותר לזמן החורף.

אייזיקל חלף על פניו באי נעימות. מה אתה רוצה ממני? רצה לשאוג לתוך אוזניו. אני לא אשם שבמקום ללמוד אתי, קמת והלכת להתפלפל עם יוסף-זליג המינסקאי ותנחום-שרגא הקובנאי.

פרק שני

תינוק הבורח מבית הספר

שלושה אלו: יוסף-זליג, תנחום-שרגא ושמחה, אימתם מוטלת על יצחק אייזיק, אייזיקל בפי כל. הוא בן העיירה ולפיכך לומד הוא בישיבה המצויה כאן. אילו צריך היה לגלות למקום תורה, לא היה עושה זאת. אלא מכיון שהישיבה המציאה עצמה אליו, הכריחו אביו להיכנס בשעריה. אבל שלושה אריות אלו המנויים לעיל, גלו ובאו איש איש מעיירתו

פרק שלישי
המומחה לערבות

רק פעם אחת בשנה, היו בני החבורה בישיבה נוסעים הביתה. עם סיומו של זמן החורף, בתחילת חודש ניסן. הוריהם של רוב תלמידי הישיבה, היו בעלי מלאכה זעירה או סתם 'בעלי-בתים', איש איש בעיירה שלו, אי שם ברחבי ליטא. עמלים היו על פת לחמם ואין ידם משגת לקנות לבניהם, בחורי הישיבות, כרטיסי נסיעה ברכבת פעמיים בשנה. בגין כך, למחרת יום הכיפורים עסקו בני הישיבה בבניית סוכות קרוב לבנין הישיבה. סוכות שבהן יוכלו לישב בסעודות של חג. על שינה בסוכה איש לא חלם באותה שנה, לפי שצינה של חורף כבר היתה מנסרת בחלל ונוגסת נתחים נתחים מבשרו של כל בחור שיעז לשכב בסוכה. זולת בחורים צדיקים כמו שמחה הלוצקאי שהשיג שמיכת פוך עבה במיוחד, והכריז כי הוא יישן בסוכה ויהי מה, אם לא ירד שלג כמובן.

למחרת יום הכיפורים לעת ערב, לאחר מלאכה מפרכת מבוקר, עמדה הסוכה על מכונה ולא נותר אלא ללכת אל שפת הנחל ולקטוף כמה ענפים רעננים כדי לסכך את הסוכה. עמדו שלושת בני החבורה ונתנו עיניהם איש ברעהו. עצים עבותים כאלו שענפיהם יצלחו לסיכוך גדלים בשפע על שפת הנחל. דא עקא שאיש מהם אינו מכיר אפילו את השביל היורד אל הנחל, לא כל שכן, לחצות את הצמחייה העבותה ולהגיע אל העצים הגדלים שם פרא. באותה שעה פלט שמחה מפיו מילה אחת, ועקרה מפי חבריו:

"אייזיקל" - - -

כלומר, מי מבין כולנו מיטיב להכיר את הנחל יותר מאייזיקל. הגיעה שעתך בן-פקועה. שעות הבטלה שלך על גדות הנחל, יועילו כעת לכולנו.

על אתר עקר שמחה את רגליו והלך לביתו של אייזיקל המצוי במרחק קטן. הוא מצאו עומד בחצר למרגלות הסולם ומסייע לאביו לחבר דופן אל דופן. האב משך מלמעלה והבן כיוון את הדופן הדקה מלמטה. הלמות פטיש, דפיקת מסמר, ושתי דפנות של הסוכה ניצבו על מקומן כראוי וכיאה.

"אפשר להפריע לכם מעט?" התנצל שמחה.

פניו של אייזיקל אורו למראה החברותא שלו שהטריח עצמו ובא זו פעם ראשונה אל ביתו. "אבא, תכיר זה החברותא שלי, שמחה הלוצקאי" הציג אותו בפני אביו, יהודי שזקנקנו המרובע לבן יותר משלג טרי ועיניו עצומות למחצה. הקשיש לחץ את ידו בחיך מנומס ושחרר לשעה קלה את בנו ממלאכתו.

שמחה סיפר לאייזיקל מה מביא אותו אליו. אייזיקל נעתר בחדוה. לראשונה יוכל להוכיח לחבריו הלמדנים שגם הוא שווה משהו. "ברצון" הגיב מיידית. "מחר בבוקר אחרי התפילה אלך אל הנחל ואקטוף לכם ענפים ירוקים ויפים. אתם רוצים גם ערבות?"

"ערבות?" נתחלחל שמחה ותפס את ראשו משני צדעיו. הבטלן הקטן זוכר את מה שהם האריות שכחו, כה שקועים היו בבניית הסוכה עד שנשכחו מהם ארבעת המינים כליל...

"כן כן, אנחנו צריכים גם ערבות" גמגם קלות. "אתה יודע איפה לקטוף אותן, שיהיו כשרות לפי כל דקדוקי ההלכה?" אייזיקל פרץ בצחוק. "הנחל זה השטח שלי" הסמיקו פניו קלות. "איש אינו מיטיב להכיר את עצי הערבה לאורך גדות הנחל יותר ממני. השנה ישנה בעיה גדולה עם הערבות. מרבית העצים בעיירה נאכלו על ידי מזיקים. אבל אני שמת עין על שני עצים שלא נפגעו כלל, ואוכל להביא לכם כמה ערבות שתרצו."

"אינו צריכים יותר משני ענפים, אבל שיהיו כשרים לכתחילה" הזהיר שמחה בפננוף אצבע.

"אל תדאג" הבטיחו אייזיקל, "בכל מה שקשור לערבות, אני מכיר את ההלכה די טוב".

שמחה חזר לישיבה שמח וטוב לב, וכבואו אל שני חבריו נזעקו גם הם, "אוי ואבוי, מהיכן נשיג אתרוג לולב והדסים?" "הדסים נוטל אני על עצמי" פלט שמחה בחטף, ולא ידע מה הכריחו לומר זאת ומהיכן ישיג שלושה בדי הדס משולשים בשיעור כשר.

יוסף-זליג ותנחום-שרגא הביטו זה בזה מהורהרים. "אני אכתת מחר את רגלי ואביא אתרוג בלי נדר" נענה יוסף-זליג.

"ואני אחפש לולב מהודר" הסכים תנחום-שרגא ליטול את מה שנשאר בדלית ברירה.

* פרק רביעי

כשר בדיעבד

למחרת בצהרים הגיע אייזיקל אל סוכת חבריו ולא מצא שם איש. יוסף-זליג ותנחום-שרגא יצאו לעיירות הסמוכות לתור להם לולב ואתרוג. שמחה טרוד היה במרדף אחר בדי ערבות. ראה אייזיקל כי אין איש וסיך בעצמו את הסוכה בענפים שהביא, עד שהיתה מחופה מכל עבריה בחן ובכבוד. תקע את ענפי הערבות בתוך כד מים והציבו בפינתה של הסוכה המסוככת כהלכתה, וכאשר סיים את כל מעשיו, השאיר

לחבריו פתק התנצלות קטן המסביר מהיכן נטל הוא ההדיוט, את העוז לסכך את סוכתם של שלושה למדנים חריפים.

קרוב לחצות שבו הבחורים מן הדרכים. מטולטלים ומנוערים, על סף אפיסת הכוחות היו. אך העיקר, יוסף-זליג הביא אתרוג. אמנם לא הדר שבהדר, לא מראה כהן גדול ואפילו לא כהן הדיוט. ברם, כשר לברכה היה לפי פסקו של רב מורה-הוראה. גם תנחום-שרגא הביא לולב שאמנם היו בו אי אלו ריעותות, אך גם עליו כבר יצא הפסק שכשר הוא לברכה ואפילו ביום הראשון. בידיו של שמחה היו ג' ענפי הדס. לא משולשים מראשם ועד תחתיתם, אך נותר שיעור שילוש כשר לברכה. אמנם לא לפי כל הדעות המחמירות. אך כשר היה.

בדקו את שלושת המינים ונפלה רוחם בקרבם במקצת. המילה 'דיעבד', הגם שלא יצאה לאויר העולם - רוחה היתה שורה שם במלוא כובדה. ניחמו עצמם שנצטרפו לכאן כמה סיבות. ראשית אין הם מומחים גדולים; המעות שבידיהם מועטות; וסיבה אחרונה שהיא ראשונה, באותם ימים רק לרבנים גדולים ולעשירים מפלגים היו ד' מינים מהודרים ביותר. השוק דאז מלא היה בסחורה ירודה מאד, ואתרוגו של נער בר-מצוה בזמננו, אם ידו של אביו משגת, מהודר ויפה יותר מאתרוגו של רשכבה"ג מימי קדם.

אולם כשנפלו עיניהם על בדי הערבות שהביא אייזיקל והניח בכד, אחזה בהם חלישות הדעת, עד שפקו ברכיהם ויפג לבם מלהאמין. ארבעה ענפים הביא, ליתר בטחון, וכל אחד יפה ומהודר ממשנהו. ערבות "כמו שכתוב". כאילו יצאו מבית חרושת המייצר רק את הטוב והיפה ביותר. בעוד המינים שלהם כשרים בדוחק וזקוקים לפלפולים ותירוצים של רבנים ופוסקים, הביא חברם העניו, אותה אסקופה נדרסת, ענפי ערבות שאין כמותם ליופי ולהידור. ולא עוד אלא סיך את סוכתם בשפע של ענפי אילן ירוקים ורעננים, ולא נתקררה דעתו עד שכתב פתק התנצלות.

עמדו שטופי הרהורי חרטה על יחסם המזלזל כלפי אייזיקל העניו.

נענה יוסף-זליג ואמר: "וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים", אותה מנחה חרבה ופשוטה שהביאו עניי ירושלים, מצאה חן למעלה והיתה ערבה יותר מקרבנות ועולות מחים של שנים קדמוניות. שורו הביטו וראו: הערבה שהביא אייזיקל. הוא עצמו נמשל לערבה, מה ערבה אין בה טעם ואין בה ריח. כך אייזיקל ריק ומנוער מכל. אין בו תורה ואין

בו מצוות. כמה מתאים והולם לו להתנדב דווקא להביא את הערבה. ראו כמה טעינו בו. יפה מידה של שפלות וענווה שיש בו, מכל תורה וצדקות שיש בנו. לפי שאנו נגועים ביוהרה, ואילו אייזיקל שפוף הוא כערבה. משפיל עצמו עד לאדמה".

היו עוד כמה דיבורים שלא נאמרו שם באותה סוכה, שני לילות קודם שיחול החג. אבל הדברים היו כה ברורים שלא היו צריכים להיאמר. דברי המדרש המצוטט בראש סיפורנו היו נהירים להם, וההקבלות היו חדות ובהירות: יוסף-זליג מלא בתורה ומעשים טובים, קבל עליו לחפש אתרוג שיש בו טעם ויש בו ריח. תנחום-שרגא, למדנותו ידועה ואין צדקותו ומעשיו הטובים ידועים, נדבו לבו לתור אחר לולב שיש בו טעם ואין בו ריח. שמחה מלא צדקות ומעשים טובים יותר מתורה, ודווקא הוא חיפש את ההדס שיש בו ריח ואין בו טעם, ואילו אייזיקל שאין בו תורה ואין בו מעשים טובים, לא הביא מין אחר אלא את הערבה שאין בה טעם ואין בה ריח.

במעמד שלושתם, קבלו עליהם ג' בני החבורה לקיים בהם את סופם של דברי המדרש: "כך הם ישראל, יש בהם בני אדם שאין בהם לא תורה ולא מעשים טובים. לאבדן אי אפשר, אלא אמר הקב"ה יוקשרו כולן אגודה אחת והן מכפרים אלו על אלו".

"חשבתי ללמוד השנה עם בחורים חלשים מהעיריה" לאט יוסף-זליג בקול נכלם. "מבינים אתם, מתקרב אני לפרק 'האיש מקדש' ואין לי אפילו חליפה אחת מהודרת ומגבעת חדשה. הורי אינם יכולים לממן לי מותרות כאלו. במחשבה שניה, בטרם מקבל אני נערים זרים, קובע אני ללמוד מדי ערב שעה אחת עם אייזיקל. כנראה אינו בשל ללימוד מהיר, ויש להסביר לו את הגמרא והמפרשים לאט וברור".

"גם אני אלמד אתו שעה אחת, שלוש פעמים בשבוע" נענה תנחום-שרגא הקובנאי.

שמחה לא היה צריך לומר מילה. רק לא יפרק את החברותא עם אייזיקל בסדר שני אחרי הצהרים, וחסל... *

פרק חמישי

שקעה חמה - שקעה נפשי

בשנה שאחריה הכל כבר היה ברור מאליו. החלוקה היתה ידועה ומוכרת מן השנה שעברה. יוסף-זליג קיבל עליו להביא אתרוג, תנחום-שרגא - לולב. שמחה יביא הדסים, ואייזיקל ערבות. סט שלם לכל אחד מהם, היה רעיון עוועים שלא עלה באותן שנים על הדעת, בעת

שלנו אינה מצטיינת בסך כה יפה וסמיק. רק אייזיקל הפרחח יודע מאיזה עץ כדאי לקטוף ומאיזה לא..."

עוד שנה אחת התנהל ההסדר הזה. זו פעם שלישית שכל אחד מבני החבורה היה ממונה על השגת אחד מארבעת המינים. בסיכומו של דבר היה להם סט מהודר ויפהפה. וגם סוכתם הפיצה שוב אותו ניחוח מתוק ורענן, שבישם את האווירה ומשך אליו את כל בני החבורה מדי ערב. על תזמורת לכבוד שמחת בית השואבה מי שמע באותה תקופה? אבל הבחורים התכנסו מדי לילה של חול המועד בסוכתם הגדולה והמרווחת של יוסף-זליג, תנחום-שרגא ושמחה, ונותנים קולם בשיר. השירים היו שיריהם של בני הישיבות בליטא בתקופה ההיא. שירים נוגים, איטיים שנמסכו בעצמות כשמן הטוב, ושיקעו את מנגינתם בעולם של התבוננות פנימית וחשבון נפש. כגון:

מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש.

תחת השמש אין יתרון, אבל למעלה, למעלה מן השמש יש יתרון. (תחילתו פסוק מתחילת ספר קהלת, והמשכו תוספת של בני הישיבות) או:

שקעה חמה - שקעה נפשי, בתהום רעיונות רב כים, כי נלאיתי ממלחמתי עם הבשר והדם.

ומי יוכל לחיות ככה מבלי הבין את הכל, או לשכוח ולשמוח או לזכור הכל ולבכות.

ימים באים ימים עוברים, מבלי קחת מבלי תת. אם לזאת קראת חיים, אמור נא א-לי מה זה מת... (שירו של הרה"ג אברהם אליהו בהרה"ג אברהם אליהו קפלן זצ"ל, שהיה נפוץ בישיבות ליטא ערב החורבן, והושר גם על ידי מקהלת "פרחי הנוער האגודתי" בארה"ב, בתקליט שיצא לאור בערך בשנת תשכ"ח).

אותה שנה, במוצאי החג, בעת שאייזיקל בא לעזור לחבריו לפרק את הסוכה. נדרו ארבעת בני החבורה לא לפרק את החבילה. הם כרתו ברית ידידות בתקיעת כף, כי יהיה מה שיהיה, הם ישארו חברים לנצח, ישמרו איש על רעהו, וימשיכו להיות שותפים באגודת ארבעת המינים גם בשנים הבאות.

זה היה במוצאי חג שמחת תורה של שנת תרצ"ט.

*

פרק שישי

"נכשלנו במסכת מידות"

בשנה הבאה, שנת ת"ש, נחוג חג הסוכות תחת המועקה הכבדה של המלחמה, שגרמניה הרשעה פתחה בה

שבקושי הצליחו להשיג אתרוג ולולב אחד. אך שני הבדלים בולטים הפרידו את השנה השניה מזו הראשונה. בשנה השניה אייזיקל השתנה שינוי גדול, ורגליו משכוהו הרבה פחות אל מחוץ לכותלי בית המדרש. השעות הרבות שבני החבורה הקדישו לו למרבה תימהונם של כל בני הישיבה, והחמימות שנשבה מהם כלפיו, לא הותירו אותו אדיש. הוא התאמץ והצליח להבין הרבה יותר. פתאום התברר כי ראשו אינו כל כך אטום כפי שהחותמת אמרה. אלא מאי? גלגלי מוחו עצלים היו, וכאשר נמשחו בשמן הרצון הטוב שלו ושל חבריו, החלו לנוע. תחילה לאט לאט, ומיום ליום מהר יותר וחזק יותר, ופיו החל מפיק שאלות וסברות שלא היו מביישות אפילו את תנחום-שרגא החריף.

השינוי השני שהורגש, היה בתוצאות החיפוש. ד' המינים שהשיגו בני החבורה בשנה השניה היו בתכלית ההידור. פתאום נפתחו להם שערי סייעתא דשמיא. יוסף-זליג מצא אתרוג כליל תפארת שיכול היה לעלות אפילו על שולחנו של גביר העיירה. תנחום-שרגא הביא אתו לולב - פאר והדר. ישר כמו רובה של חיילים, תיומתו סגורה ללא סדק קל שבקלים ומראהו כולו ירוק ומדיף ריח טוב. לא כמו המקל המעוקם והמנוגע שמצא אשתקד. שמחה מצא "א ויילדע מציאה", שלושה ענפי הדס משולשים מראשם ועד סופם. עליהם ירוקים בתכלית הירקות וצורתם כעינים מאירות.

לא היה מקום לשאול חוות דעתו של רב ומורה הוראה. אפילו בר בי רב דחד יומא, יכול היה להכשירם לכתחילה.

המסקנות אמנם לא נאמרו ומליבא לפומיה לא נתגלו, אבל השלושה לא היו סומים מול גילוי ההשגחה. כאשר אתם עושים רצונו של מקום, גם הוא מאיר לכם פנים.

הערבה שהביא אייזיקל - מיותר לציין - היתה מושלמת כמו קודמתה דאשתקד. עדיין לא חטא זה בגבהות לב, שבגינה ייענש כחבריו בשנה שעברה. גם ענפי הסכך בהם סיכך את סוכתם, הפיצו ניחוח רענן טרי במשך כל ימי החג, והנעימו לבני החבורה כל רגע ורגע ששהו בסוכה. עשרות חברים מהישיבה נכנסו לבקר בסוכתם המשובחת בימי החג, וכולם הביעו את קורת רוחם מריח הניחוח שהפיצו ענפי הסכך. יוסף-זליג ושמחה לא שכחו לציין באוזני כל הבחורים, שהאחראי לענין הוא אייזיקל.

"השובב הזה?" צחקו החברים. "מתאים לו. מכיר הוא את הנחל וכל האזור כאת כף ידו. אף אחת מהסוכות

כחודש לפני כן. כל הדרכים היו בחזקת סכנה ואנדרלמוסיה ירדה לעולם. כשעברה המלחמה ממש לתוך שטחה של ליטא נתפרדה החבילה. בעל כרחם של בני הישיבה נפוצו לכל עבר. מהם שברחו לרוסיה, מהם שהצטרפו לבני ישיבות אחרים בדרכי המנוסה שלהם. תנחום-שרגא הקובנאי ושמחה הלוצקאי צללו כאבן במים אדירים. יוסף-זליג המינסקאי ואייזיקל בן העיירה נותרו ביחד בצוותא חדא. מחוברים ביניהם כתירין רעין דלא מתפרשין. יחד גלו ונתגלגלו ממקום למקום, יחד נתפסו בידי הנאצים הארורים ויחד הפכו לעור ועצמות, שלדים מהלכים במחנה השמדה.

אייזיקל שהיה בר מזל וממולח, הצליח אפילו בתוך התופת לקשור קשרים עם כמה חיילים גרמניים שוחרי שוחד, ותמורת אי אלו טובות הנאה שסידר להם, העניקו לו הללו מעט לחם ותפוחי אדמה מעבר לקצבה היומית. חצי מן הכמות העביר לידיו של יוסף-זליג וכך הצליחו השנים לשרוד. ברם, יוסף-זליג שהיה עדין נפש ובעל גוף שברירי, התמוטט כמה פעמים וכפסע היה בינו ובין המוות. בשעות אלו נעמד אייזיקל כצוק סלע, והיה מעודד את חברו המדוכא בכל מיני תעלולים והמצאות שהפיק מוחו הקודח. בתחילה החיה אותו באוצר של בדיחות שנונות שאצר בזכרונו מן הימים הטובים, חלקם הגדול שמע באטליזו של שלום'קה הקצב בימים ההם, טרם הניף אשמדאי את חרבו. כאשר גם הבדיחות השנונות לא עזרו, ויוסף-זליג החל מסתגר בתוך עצמו, הבין אייזיקל כי אם לא ימהר, יפסיד את חברו הטוב.

אותו יום לא רצה יוסף זליג לקום. שכב על דרגש העץ שלו, מצחו להט ככבשן. הוא קרא קריאת שמע פעם אחר פעם. "היית לי חבר טוב, אייזיקל", לחש בעינים עצומות. "תודה לך על הכל, וסלח לי אם העלבתי אותך או פגעתי בך. גבהות לב היתה בי. התגאיתי בתורה שלמדתי. כעת רואה אני, כי אתה שכל כך זלזלנו בך, שווה אלף פעמים יותר ממני, אתה בן אדם, יהודי חם בכל רמ"ח אברייך, ואילו אני וחברי, הלמדנים העילויים", התיז בלעג ורחמים עצמיים אין קץ, "נכשלו פעם אחר פעם במסכת מידות, בדרך ארץ שקדמה לתורה, באנושיות פשוטה".

הוא פרץ בבכי וכל גופו הזדעזע כאילו התחשמל. "אני רוצה למות אבא שבשמים, אסוף את נשמת האומללה והכניסי תחת כנפייך. די! אינני רוצה לחיות. אני רוצה להיות נשמה".

"איך אתה מדבר?! רגש אייזיקל, "אסור לדבר כך!" הוא גהר מעל יוסף-זליג עצום העינים ולחש לו בשפה רכה וברורה, מילה אחר מילה. כשיר ערש שאמא שרה באוזני תינוקה בטרם ירדם: "יוסף-זליג, הרי אתה הוא האתרוג שלנו. אתה מלא תורה וצדקות כרימון. לא מתאים לך ליפול ככה. אני אייזיקל הערבה. אני ריק מתורה ומעשים טובים. בשעה שאתם בישיבה צלתם במים אדירים של תורה, אני צללתי למעמקי הנחל והפחדתי את כל הסרטנים. סרטן אחד צדתי והכנסתי פעם לנעלו של שמריל משניפישוק שהרבה להציק לי ולצער אותי. אוי כמה נבהל שמריל 'שניפישוקער' באותו בוקר למראה היצור המבעית שקרטע ויצא מתוך הנעל שלו. הוא רץ ברחבי החדר אחוז בהלה כמו תינוק, מאז לא הציק לי עוד".

הוא בחן את פניו של יוסף-זליג. בפעם הקודמת כשספר לו את המעשה, צחק יוסף-זליג מקרב לב. כעת לא עלה על פניו אפילו בדל חיוך. סימן שמצבו קשה. "יוסף-זליג" החל לוחש באוזניו, "אתה לא תמות. שימותו הגרמנים הרשעים". הוא ערך אתנחתא קלה לשאוף אור ונבעת מול פניו המלבינות של חברו.

"יוסף-זליג" בכה בשארית כוחותיו. "אתה לא תמות. הריני כפרתך, הריני תמורתך, הריני חליפתך. אני אייזיקל מוכן ללכת למיתה ואילו יוסף-זליג העילוי יכנס וילך לחיים טובים ארוכים ולשלום. יוסף זליג, תחיה. אפשר לו לעולם בלי ערבה, אבל אי אפשר לו לעולם בלי אתרוג".

שפתיו היבשות של יוסף-זליג נעו. ראשו היוקד נע מצד לצד והוא לחש בשפתיים סדוקות. "אתה לא צודק. ארבעת המינים אינם שלמים בלי הערבה. האתרוג, הלולב וההדסים אינם שווים מאומה בלי ערבה. לערבה ולאתרוג יש אותה חשיבות". עיניו נעצמו שוב.

אייזיקל פרץ בבכי תמרורים. בטוח היה שחברו נפטר. נפל עליו ובכה שעה ארוכה. נזכר באותם ימים של בטלה גמורה, בשעות ארוכות של אחרי הצהריים כאשר בית המדרש היה מלא מפה לפה בלומדי תורה, ורק הוא, אייזיקל הפוחח בילה את ימיו לריק בין צפרדעי הנחל. כעת ינחל יוסף-זליג גן עדן. ייכנס למחיצתם של הרוגי מלכות, ואילו הוא אייזיקל ייזרק לכף הקלע, עונשו של מבטל תורה. געה בבכי שעה ארוכה וביקש את נפשו למות, ולא ידע שבאותה שעה עצמה עבר יוסף-זליג

החולה את המשבר הקשה והחל בתהליך ההחלמה.

למחרת בבוקר פקח יוסף-זליג את עיניו וביקש מאייזיקל ההמום מעט מים לשתות. אייזיקל היה בטוח שנס תחיית המתים התחולל במחנה, ורץ כל עוד הנשמה באפו להשיג לידידו רביעית ואפילו שמינית מים.

מאותו יום לא נפרדו עוד שני הידידים אפילו לשעה קלה. אייזיקל שידע מהיכן אפשר להשיג קצת גשמיים, סיפק את ה'קמח', ויוסף-זליג שהיה מלא מזן אל זן בתורה וצדקות, לא מנע מאומה מידידו והרעיף עליו טללי תחי.

אדהכי והכי נוצחה החיה הנאצית והבוסה. פליטי המחנות שוחררו ויצאו לחופשי. בתוכם שני הצעירים המסוגפים יוסף-זליג ואייזיקל. הם נדדו בדרכים ובקשו לעלות לארץ ישראל, כמו שעשו כולם. ידם לא משה זה מזה.

ויום אחד זה קרה. יוסף-זליג נעדר לכמה שעות וכאשר שב, נעלם אייזיקל כאילו בלעה אותו האדמה. כל חיפושיו העלו חרס. בתנאים השוררים במחנות העקורים כאשר הכל היה בחינת בוקה ומבולקה, קשה היה לאתר את האובדים כמחט בערמת שחת. יוסף-זליג אמר נואש. עבר את כל הסידורים ונשלח ארצה על ידי אחד מארגוני ההעפלה. אלא שלרוע מזלו נלכדה ספינת המעפילים סמוך לחופי הארץ על ידי כוחות המשמר הבריטיים. הוא נשלח למחנות העצורים בקפריסין והגיע לשם בערבו של חג הסוכות...

*

פרק שביעי

שלושה מינים בקפריסין

יוסף-זליג קיבל מיטת ברזל סגפנית בצרף פח ארוך שבו שכנו כמה עשרות פליטים כמוהו. שרידי חרב שברחו לארץ היחידה שהסכימה לשמש להם בית ונתקלו בשעריה במחסומים של הסרדינות האנגליות. עגום פנים ישב ונזכר איך נראה החג לפני שנות דור. דומה כי לא 6 שנים חלפו מאז אלא אלפיים שנה. לפעמים חש עצמו זקן ותשוש. חסר כל רצון לחיות. עליו לחזק עצמו בכל כוחות הנפש. לשם מה לחיות? ההורים נשחטו. האחים נטבחו, האחיות נפחו את נפשן בתאי הגזים. מכל המשפחה לא נותר אפילו אחד בחיים. ואולי, השתעשע לרגע באשליית שווא, אולי החברים הישנים שלו, תנחום-שרגא ושמחה גם הצליחו לשרוד את הפורענות ונשארו בחיים. אח, דמיון כוזב! מבול של אש ירד לעולם, וכי מדוע יפסח על שני נערים אלו, רק משום שהם חבריו?

ביום טוב הראשון של סוכות נערכה בצריף בית הכנסת תפילת חג. הציבור כולו יכול היה לקיים מצוות נענועים בלולב שנשלח מארץ ישראל על ידי נציגי דת מוסמכים. תור ארוך נוצר ליד השולחן בן רגע. עשרות יהודים נרגשים שלא זכו לאחוז אתרוג ולולב בידיהם במשך כל שנות המלחמה הגיעו רוגשים. יוסף-זליג התקרב אל ראש התור. הנה עוד מעט יחבוק את פרי ההדר. לבו יוצא אל האתרוג, מתי כבר יאחז בו.

מישהו מנענע כעת בלולב. הרבה יותר מן הזמן הקצוב. אנשים גוערים בו. "נו נו, כוונות וייחודים תשמור למקומות אחרים. כאן מנענעים שניה אחת ומזדרזים למסור לבא אחריו".

יוסף-זליג נייער מחלמו בהקיץ. סקר בחטף את פניו של הנזוף ולבו ניתר ניתור חזק עד שנשמטו כמעט פרחי ממנו. הפנים היו מוכרות לו. אם אינו טועה זהו שמחה הלוצקאי. שונה ושחוף אמנם, הפנים העגולות התארכו והעינים שקעו מעט, גם הסנטר התחדד קמעא. אבל זהו קרוב לודאי שמחה ה'פארפרומטער' (אדוק). כמה אופייני לו לספוג גערות בגלל דקדוק במצוות.

"שמחה! זה אתה?" התפרצה הזעקה מגרונו בכוח אדירים.

הצעיר האומלל. האתרוג כמעט נפל מידי מבהלה והפתעה. סובב ראשו לעבר מקור הקול וכאשר נתקלו עיניו בפניו של יוסף-זליג שאג בהתרגשות "כן זה אני". מסר את המינים לבא אחריו וכרה עין רצו השנים איש לקראת רעהו ונפלו זה על צווארי זה בקריאות גיל שהיו יכולים לסחוט דמעות מכל צופה. אלא שבקפריסין ובכל מחנה פליטים מסוגו, כה נדוש היה המחזה, של חברים ובני משפחה שמצאו אלו את אלו לאחר שנות הזעם, עד שאיש כבר לא יצא מגדרו.

"איפה היית" לפת יוסף-זליג את ידו של שמחה בחוזקה, כאילו פחד שאין זה אלא חלום ועוד מעט תימוג היד מאלוה.

"איפה היינו, אתה מתכוון", תיקן אותו שמחה, "אני ותנחום-שרגא, היינו כל המלחמה יחד וכעת גם כאן אנחנו ביחד. תנחום-שרגא חולה ולא יכול לבוא לכאן. הוא שוכב בצריף האחרון מצד שמאל".

ביום טוב הראשון של חג הסוכות שבו והתאגדו שלושת המינים יחד. הם לא האמינו למראה עיניהם, וזמן רב חלף עד שהסתגלו למחשבה, כי הנה הגהנום הסתיים והם נותרו בחיים.

"ואיפה אייזיקל?" שאל תנחום-שרגא ממיטתו את השאלה המתבקשת. "בלי ערבה אנחנו חסרים".

העננה שבה להקדיר את פניו הנוהרות של יוסף-זליג. "כמו שאתם שניכם עברתם את כל המלחמה יחד, כך אני ואייזיקל צמודים היינו ושלובים זה בזה כמו הכרובים בקודש הקודשים. לדאבון לבי, עם תום המלחמה פתאום נעלם מעיני. יודעני בבירור שנותר בחיים, כי ראיתיו גם אחרי שניגף השטן הנאצי הארור מפני צבאות בעלות הברית. אך להיכן נעלם - חידה היא בעיני".

*

פרק שמיני

ואייזיקל 'הערבה' איננו

החידה הוסיפה ללוות את שלושת החברים שנים רבות. כשהסתיים השלטון המנדטורי בארץ ישראל, שבו השלושה לארץ אבותם והקימו כאן את ביתם. איש לאהליך ישראל. רבי יוסף-זליג שקע בעולם שכולו לימוד תורה. העמיד ישיבה גדולה והרביץ תורה ברבים. תנחום-שרגא התפרסם כאחד ממגידי השיעורים המבוקשים, שמיטב בני הישיבות משחרים לפתחם ואילו שמחה הלוצקאי, מכהן כמנהל רוחני בישיבה ומשריש בתלמידיו יראת שמים פנימית טהורה.

שנים רבות תרו השלושה אחר חברים הנעלם אייזיקל. לשווא. עד שנואשו. אבל את הקשר המשולש אי אפשר היה להתיר עוד. מדי שנה נפגשים השלושה בימים שבין יום הכיפורים לסוכות. נדר ישן שאין הם מסוגלים ואין הם רוצים להפר. יוסף-זליג מביא קופסה מלאה אתרוגים מהודרים מאחד הפרדסים הידועים בארץ. משם בוררים שלושתם אתרוגים טובים. תנחום-שרגא מביא עמו קופסה שטוחה ארוכה, מלאה לולבים משובחים, ועד שלא תנוח דעתם של שני חבריו ושל, במציאת לולב מהודר עם כל הדקדוקים, לא יעזבו את הקופסה ולעתים תובא לחדר עוד אחת. שמחה המשגיח מביא עמו כמה דליים מלאים הדסים משולשים. לאחר כמה שעות יוצאים הם ממפגשם השנתי מצוידים בשלושה סטים ממיטב ארבעת המינים.

והערבות, מה היא עליהן?

יוסף-זליג נטל משימה זו על עצמו. יחד עם האתרוגים מביא הוא גם כמות נכבדה של בדי ערבות. זכר לאייזיקל, ידיד נאמן שנעלם. "הוא הציל אותי" מציין יוסף-זליג מחדש מדי שנה. "אלמלי מסירותו הייתי דועך כמו נר".

"חבל שהוא איננו" מכה תנחום-שרגא באצבע צרדה.

"חבל" מסכימים הכל.

*

פרק תשיעי

נפשות הוא קובע

שנה אחת יצא רבי יוסף-זליג לכנס תורני שהתקיים באחת מארצות אירופה. נתבקש למסור שם סדרת שיעורים למדניים לפני באי הועידה והסכים. מתן שכרו בצידו, ואי אתה רשאי לזלזל בפרנסה שמזמן לך הקב"ה ללא טורח מיוחד.

ישב באולם הממוזג והקשיב רב קשב לדברי המרצה. הרב יצחק רידרמן, אחד מאנשי החינוך המפורסמים בארה"ב, שנחשב למסמר הועידה בגין סדרת הרצאותיו האיכותיות.

"ועיקר העיקרים שאני תמיד מדגיש" הטעים המרצה בפאתוס ומתח את ידיו, "אל תעליבו את הילד. אל תשחטו אותו עם עקיצות והצלפות לשוניות שנונות. אפשר להרוס ילד לכל החיים עם איזה 'ווערטל' מוצלח. כלל נוסף: אל תדביקו לילד סטיגמות".

רבי יוסף-זליג ישב מוקסם. המרצה השתמש בדוגמאות מהחיים, תיבל את דבריו בעשרות מובאות וסיפורים מחז"ל, מגדולי ישראל. הקהל היה מרותק.

"אל תערכו לילד השוואות עם אח מוצלח. 'מתי תהיה כמו אחיך?' חוץ מאשר לעורר טינה בלב כלפי אחיו המוצלח, לא תהיה שום תוצאה חיובית. בדוק ומנוסה.

ולפעמים קורה גם שבחור צעיר שאתמול חגג בר-מצוה והיום מתחיל ישיבה קטנה, או אפילו מתחיל שיעור ב' בישיבה קטנה, ואתם יודעים מה? אפילו בחור שכבר למד שלוש שנים בישיבה קטנה ומתחיל היום ללמוד בישיבה גדולה, ונוחת עליו משבר לא קרוא. פתאום הוא מתגעגע הביתה. זה לגיטימי. פתאום בורח לו כל החשק ללמוד. גם זה קורה. הוא בורח מבית המדרש ויוצא קצת לשוטט בחוץ. אל תמהרו להדביק לו תווית קטלנית שתשחט אותו כמו סכין של שוחט. אני רוצה לראות את החכם הגדול שיעמוד וילגלג עליו: "הו, תינוק הבורח מבית הספר". האדם שעושה זאת, נפשות הוא קובע!".

רבי יוסף-זליג זע על הכסא באי נוחות. משהו דגדג בקרבו ולא ידע מהו. המשך להקשיב למרצה עוד ועוד ותהייתו גדלה. הקול כל כך מוכר.

לאחר ההרצאה עמד בתור ארוך של אנשים מהקהל שביקשו לדבר עם המרצה. לשאול שאלות, להחמיא לו. כשהתקרב אליו וסקר את זקנו הלבן הארוך ואת עיניו המאירות, כמעט היה בטוח שטעה ורצה לסגת, אך החליט לחכות עוד דקה.

השואל האחרון סיים. כעת היה המרצה רק שלו.

"ערב טוב לרבי יצחק רידרמן" אמר בקול רשמי ולחץ את ידו של המרצה. עיניו ננעצו בו במבט נוקב. "האם שמכם אינו במקרה הרב יצחק אייזיק רידרמן?" המרצה נרתע לאחור ומצחו התמלא אגלי זעה.

"השם שלי הוא יצחק" אמר בשקט. "רק בעליה לתורה מכבדים אותי בשם יצחק אייזיק".

כעת כבר היה בטוח. למרות מרחק השנים והחריצים העמוקים שנחרצו בבשר אלו אותם תווי פנים.

"אייזיקל, האם אינך מזהה אותי? אני יוסף-זליג המינסקאי".

*

פרק עשירי

הערבה הפכה לאתרוג

המרצה, עיניו קמו בחוריהן. הביט בו רגע כמתחלחל ופתאום הזדעק בקול צרוד, "יוסף-זליג? אני לא מאמין, יוסף-זליג, האתרוג!" סקר שוב את פניו של האורח מארץ ישראל והניע ראשו. "כמובן, הדרת פנים של ראש ישיבה גדול. הרי תמיד היית האתרוג שבחבורה. מלא מצוות ומעשים טובים".

"הלוואי" נפל יוסף זליג על כתפיו של המרצה. השניים התחבקו בחום להפתעתם של הנוכחים. עיניו של רבי יוסף-זליג נטפו דמעות רותחות. "הלוואי. מה שבטוח לי שאתה כבר מזמן אינך ערבה. הפכת לאתרוג נאה ומהודר. מלא תורה וצדקות. אחד מגדולי המחנכים שבדור".

"אני מנצל את הרקע האישי שלי כדי לעודד בחורים חלשים" אמר הרב רידרמן בצניעות, "רק מי שעבר אותה מסכת חיים, יכול להבין ללבם של בחורים נחשלים. מאידך אינני אוהב כל כך את השם אייזיקל, הוא מזכיר לי את ימי הבחרות הפגומה שלי".

האולם היו מואפל קמעא. שחור הכורסאות והגוון הכהה השולט בכיפה, בלע את מעט האור שהקרינו פנסי התאורה הקטנים. הם יכלו לשוחח באין מפריע עת שהציבור מסביב התפזר אט אט.

"על איזה בחרות פגומה אתה מדבר?" רגש רבי יוסף-זליג, "תקופה קצרה היתה זו. אחר כך כה התעלית לטובה. היתה לך בחרות יפה מאד".

"הכל בזכות שלושת החברים היקרים שלי. כל מה שיש לי שלכם הוא. תודות לשעות הרבות שהקדשתם לי במאור

פנים הגעתי למה שהגעתי. אולי ידוע לך היכן..."

רבי יוסף-זליג קטע אותו ברוגזה. "יפה שאתה נזכר לשאול איפה כולם! אנחנו הופכים את העולם בחיפושים אחר אייזיקל, הצלע הרביעית שבחבורה. ואתה מתחפר לך וספון לבטח באמריקה ולא מתעניין בכלל מה עלה בגורלם של חבריך והאם בכלל נותרו בחיים?"

הרב רידרמן חייך את חיוכו הנעים. "ומי אמר שלא עקבתי. ברוך השם אתם שלושתכם הפכתם לאישים מפורסמים, כצפוי. עקבתי אחר הפרסומים והיו לי הרבה רגעי גאווה ונחת בחברים הישנים שלי".

"איך לא מצאנו אותך, ושאלת השאלות: למה לא יצרת קשר?" לא נרגע יוסף זליג מקפיידתו.

"אתם חיפשתם את אייזיקל 'הערבה' ושכחתם שיש לי שם נוסף. אני מצידי מאד התביישתי בשמי אייזיקל בגלל כל מה שהוא סימל מן העבר הנערי שלי. רציתי לשכוח את הימים הכושלים ההם ולטאטא אותם מתחת לפני השטח. זו גם התשובה לשאלה, למה לא יצרת קשר? כי עצם נוכחותכם תמיד גרמה לי נחיתות נוראה. הרגשתי עצמי נמוך כמו העשב. אתם הקרנתם עוצמה והצלחה בזמן שאני הייתי מין בחור 'נעבאכל' שכזה".

"איזה נעביך, אתה סיפור של הצלחה" טפח יוסף זליג בידידות וחיבה על כתפיו של הרב רידרמן, ופתאום הטה ראשו כמנסה להיזכר. "תגידי, להיכן נעלמת באותו יום? פתאום ברחת. כמו אז, בימים הטובים כשהיית יורד לנחל".

הרב רידרמן החניק צעקה. "יש לך רוח הקודש?" לפת את פרק ידו של רבי יוסף-זליג בתדהמה, "הרי זה בדיוק מה שקרה. עמדנו לעזוב ואני התאויתי פתאום לרחצה הגונה. נזכרתי שלא הרחק זורמים מימיו הקרירים והזכים של הנהר. לא יכולתי לעמוד בפני הרצון. כהרף עין עזבתי את המחנה וירדתי אל הנהר. ברם, טעיתי. לא היה זה הנחל המוכר שלי, אלא נהר סוּחף. שעה ארוכה נאבקתי במימיו הסוערים עד שהצלחתי להיחלץ במרחק רב. בגדי אבדו ועד שהצלחתי למצוא מעט בגדים ולשוב למחנה, כבר לא היה עם מי לדבר. המחנה היה ריק ונטוש ונפש חיה לא נותרה. ישבתי בעיר שבועות אחדים ולא ידעתי מה אעשה. התקיימתי ממעט פירות וירקות עד שהגיעה לשם קבוצת בחורים ניצולים, שעשו את דרכם באוניה לארה"ב בלוויית חיילים אמריקנים. הצטרפתי אליהם במסעם ומאז אני אזרח אמריקאי הגון".

"אולי תבוא אלינו לארץ ישראל?" הפציר בו רבי יוסף-זליג, "רק פעם אחת בשנה, לחדש מסורת עתיקה של אגידת ארבעת המינים בצוותא עם ידידים ותיקים. אנו עושים זאת מדי שנה".

"אני חושב שאבוא בשמחה בשנה הבאה" הנהן הרב רידרמן בראשו, "אני מוכרח לראות את חברי הישנים. לא האמנתי שעוד אשוב ואפגוש בכם. טוב מאד. בשנה הבאה אני אביא את הערבות. לא אטרח לנסוע עד ליטא לשם כך" חיוך רחב התפשט על פניו, "אבל את הערבות אני רוצה להביא".

רבי יוסף-זליג סרב. "את הערבות אני כבר מביא מזה שנים, לזכרך. אני חושב שאתה תמחל נא להשיג לנו כמה אתרוגים יפים. כמדומני שמזה יובל שנים שהערבה התעלטה והפכה לאתרוג..."

סיפור / נמסר ע"י הרב פנחס

זרביב

המחילה שהחזירה את הכסף הגנוב

מעשה ביהודי שחברו רימה אותו וביקש ממנו הלוואה של 350 אלף שקל והוא 'שכח' להחזיר, ונעלם כמות שהיה.

אי אפשר לתאר את הצער שנגרם לאותו אחד כסף שעבד עליו כל כך הרבה שנים הלך לטמיון בין רגע. בנוסף נגרם עם זה בעיות בשלום בית וכמעט שהתפרק ביתו, שאשתו האשימה אותו למה הוא מאמין לכל אחד. ורק בנס ולאחר מאמצים מרובים זה נמנע.

ובנוסף נגרם לו מזה שאם עד עכשיו היה עובד בערב בהופעות בחתונות ואירועים, ובבוקר היה זוכה לשבת וללמוד ככולל, עכשיו בגלל החובות הוא נאלץ לעזוב את הכולל לצערו וללכת ולעבוד.

והיכן הוא נאלץ לעבוד לא פחות ולא יותר בחברה קדישא לשטוף מתים ולעסוק בטהרתם. עד שאמר על עצמו בדרך צחות שבבוקר הולך לבית אבל הוא בערב לבית משתה ישר מהחברה קדישא אל החתונה.

בנוסף אשתו עד עכשיו הייתה עקרת בית ועכשיו היא נאלצה לצאת ולעבוד. בנוסף לכך הוא נאלץ למכור את דירתו שהייתה במרכזו של אזור חרדי ולקנות דירה במקום אחר מרוחק מהאזור החרדי. אי אפשר לתאר את הצער שהיה לו מזה.

הוא מכר את הדירה שלו במיליון 650. וכתב בחוזה שתוך חצי שנה הוא מתחיל לפנות את הדירה והוא התחיל לחפש דירה לקניה הוא ראה וילה באזור מרוחק מהאזור החרדי, בעלת הדירה רצתה

עליה מיליון תשע מאות חמישים שקל לא פחות.

מצד אחד הוא מאוד רצה לקנות אותה כי הוא יכול לעשות שם יחידת דיור להשכרה וככה לכסות את הנזקים אבל המחיר כלל לא התאים לו לא הייתה לו שום אפשרות לעמוד במחיר כזה. בעלת הדירה לא הייתה מוכנה להוריד מהמחיר שקל. גם אחרי משא ומתן שנמשך כחודשיים היא לא הייתה מוכנה להוריד שקל אחד.

ישב אותו יהודי עם בני ביתו ודנו מה יהיה? כבר מתקרר התאריך שהם צריכים לפנות את הדירה ואין לנו איך לקנות דירה מאין יבוא עזרי, עזרי מעם השם.

והם החליטו שיקבלו על עצמם קבלה קשה.

והם קיבלו על עצמם למחול ולסלוח בלב שלם למי שכל כך ציער אותם?

ומי הוא זה ואיזה הוא? זה אותו אחד שרימה אותם ב-350 אלף שקל בגללו הם הגיעו לכל המצב הזה! שהבעל נאלץ לצאת לעבוד וכן האישה נאלצת לצאת לעבוד.

זה לא היה קל הם בכלל לא רצו למחול לו.

אדרבה הם רצו שהשם יעניש אותו כזה אדם רע ורשע. אבל מצד שני הם ידעו שבכדי לזכות לישועה צריך זכות גדולה. ואין לך זכות גדולה מלמחול לשני ולמרות שלא מגיע לו.

והם החליטו!

הם החליטו! למחול לו בלב שלם.

כן "בלב שלם בלב שלם".

ואת מה שאירע לאחר מכן אי אפשר להאמין.

לאחר זמן בעלת הדירה מודיעה להם שהיא מוכנה להוריד להם המחיר של הדירה, ולמכור להם את הדירה במיליון שש מאות. רק להזכיר שחודשים לפני כן היא לא הייתה מוכנה להוריד אפילו שקל. ועכשיו היא מוכנה להוריד 350 אלף שקל בדיוק הסכום שהוא מחל.

אין זה כי אם יד השם.

וכלשונו של המספר 'שאני יהודי פשוט רק השם רואה מחילה של יהודי פשוט ועושה לו ניסים מעל דרך הטבע'. וגם מרוויח מזה שעכשיו יש לי יחידת דיור להשכרה. ועל ידי כך פרנסתו מצויה ברווח.

(מפי בעל המעשה)